Öteye Mektup

Muazzez Akın

izgören yayınları

Öteye Mektup

DEMOKRASİ MÜCADELESİNE ADANMIŞ YAŞAMLAR

Muazzez Akın

izgören yayınları

Öteye Mektup

Muazzez Akın

O, inançlı bir cumhuriyet kadını...

Yanmış, yıkılmış, istiklâl mücadelesinden yeni çıkmış, henüz toparlanmaya başlamış ülkenin orta halli şirin bir Anadolu kasabasında, Demirci'de 1926 yılında dünyaya geldi. Yaşam serüveninde, savaş yıllarının getirdiği zor şartlardan kurtulmaya başlayan halkın, hürriyet, adalet, eşitlik, demokrasi özlemlerine bizzat tanıklık etti. Halkın bu özlemlerini gidermek üzere yola çıkan Demokrat Parti'nin kuruluş dönemini ve bu süreçte meydana gelen olayları dolu dolu yaşadı.

Eşi Atıf Akın'ın 1957 yılında Demokrat Parti Milletvekili olmasıyla başlayan siyaset yolculuğunda, Yassıada ve Kayseri Cezaevi günlerinde hep yanındaydı.

Muazzez (İzmiroğlu) Akın'ın acı tatlı birçok anıyla dolu yaşam öyküsü, eşinin siyasi mücadeleleri ve cezaevi anıları, yakın siyasi tarihe ışık tutacak Yassıada ve Kayseri mektupları, ölümünden sonra eşine yazmaya devam ettiği bu dünyadan haberler taşıyan öteye mektupları, yalın bir dil ve akıcı bir üslupla *Öteye Mektup* kitabında toplandı.

Bu kitap, 87 yaşındaki bir cumhuriyet kadınının yaşam öyküsünden çok; gençlere, siyasilere, tarihi analiz edenlere yeni bir bakış açısı sunan değerli bir kaynak.

Yazar bu kitaptan elde edeceği geliri, Demirci'de kurulu ATIF AKIN KÜTÜPHANESİ'ne bağışlayacaktır.

İADE GARANTİSİ

Bu kitabı okudunuz ve beğenmediyseniz, iade edebilir ve ödediğiniz ücreti yayınevimizden geri alabilirsiniz.

77054
AHG

₺ 15,00 / € 7,00

elma yayınevi | izgören yayınları | elma çocuk

Akademi Artı Yayıncılık AŞ
Meşrutiyet Caddesi No:12/2
Kızılay 06420 Çankaya/Ankara
Tel: 0 312 417 72 73 (pbx) • Faks: 0 312 417 36 46
www.elmayayinevi.com | bilgi@elmayayinevi.com

ISBN 978-605-5286-26-2
9 786055 286262

ÖTEYE MEKTUP

MUAZZEZ AKIN

izgören
yayınları

izgören yayınları

Öteye Mektup

Editör / Filiz Özden
Mizanpaj / E. Bahar Mete
Araştırma, Belgeleme ve Yayına Hazırlık / Naci Akın
Yayın Ekibi / Ahmet Şahin, Demet Kurtbaş, Demet Uyar, Gül Balcı, Gülderen Çopur, Seyra F. Erdaloğlu, Taner Köse, Timuçin Karakuş
Basımevi / Sözkesen Matbaacılık Ticaret Ltd. Şti.
Yayıncı Sertifika No / 12437 • Matbaa Sertifika No / 13268
1. Basım Mart 2013
ISBN: 978-605-5286-26-2

temsilciliklerimiz

Akdeniz Bölgesi / CDR Eğitim ve Danışmanlık • Gökçe Ateş • Tel: (242) 247 72 72 • gokceates@izgorenakademi.com
Bursa / MGK Eğitim Hizmetleri • Özlem Erbaşlar• Tel: (224) 243 99 15 • ozlembaslar@izgorenakademi.com
Kayseri / OAG Eğitim Danışmanlık • Gökçen Acuner • Tel: (352) 234 17 18 • gokcenacuner@izgorenakademi.com
Kocaeli / Özel Batı Karadeniz Eğitim Danışmanlık • Yasemin Kaya • Tel: (262) 319 02 00 • yaseminkaya@ izgorenakademi.com

Her türlü kitap talebinizi temsilciliklerimizden, www.elmayayinevi.com adresimizden, telefon veya faks aracılığıyla yayınevimizden yapabilirsiniz. Kitaplarımızla ilgili görüşlerinizi www.elmayayinevi.com adresindeki web sitemizde belirtebilirsiniz.

İZGÖREN YAYINLARI ©

Kitabın tüm yayın hakları ELMA YAYINEVİ ©'ne aittir.
Yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz. Türkiye'de basılmıştır.
"ELMA", AKADEMİ ARTI YAY. AŞ'nin bir markasıdır.
Copyright © 2013, ELMA Publishing House

Kırlangıçları hep çok sevdim.

Ayvalık'ta bir açık hava otelindeyim, resepsiyon da açıkta. Resepsiyonun köşesinde bir kırlangıç yuvası var; üç yavru, kafalar dışarıda, gagalar açık. Anne ve baba gidip gelip yiyecek getiriyorlar ve ayrı zamanlarda geldikleri için birbirlerini görmüyorlar. Anne birinci yavruya yem veriyor, birazdan baba gelip ikinciye, anne tekrar geldiğinde üçüncüye, baba gelip birinciye. İnanılır gibi değil, sırayı hiç şaşırmadılar: ADALET.

Akşama doğru sudan çıktım, baktım yuvaya siyah bir kedi yaklaşmış. O ufacık ana baba canhıraş bir şekilde dalıp, çıkıp kediyi uzağa kadar kovaladılar: CESARET.

Otel sahibi şunları anlattı: Bahar başlarında göçten döndüklerinde yuvanın bulunduğu bölümün kapalı olduğunu görünce, resepsiyon görevlisinin kaldığı odaya girip çıkıp onu uyandırmışlar; sonra da resepsiyona uçup kepenkleri kaldırtmışlar: AKIL.

Sabah su içmek için fıskiyenin üzerinde dolaşıp çığlıklar atıyorlardı, ta ki fıskiye açılana kadar: İLETİŞİM.

Yuvalarını öyle bir yaparlar ki yıllarca dayanır: KALİTE.

Yazları sıcak ülkelere göç ederler: YENİLİK.

Onların yaptığı yuva, diğer kuşların saman çöplerini üst üste koyarak yaptığı dingildik yuvalara hiç benzemez. Benzer bir yuva yapabilen başka kuş yoktur: FARKLILIK.

Hiç kırlangıçları bir yerde pineklerken hatırlıyor musunuz? Devamlı uçarlar: ÇALIŞKANLIK.

İnanılmaz hızlıdırlar, su zerresini havada yakalarlar: HIZ.

Binlerce mil uzaktan hep aynı yuvaya dönerler. Ömürlerinin sonuna kadar yuvalarına bağlıdırlar: YURT SEVGİSİ.

Kırlangıçları hep çok sevdim.

Ahmet Şerif İzgören

İçindekiler

ÖNSÖZ 7
GİRİŞ 9
ATIF AKIN 13
ÖTEYE MEKTUP I 25
ZAMANDA HAYAT YOLCULUĞU 35
24 Kasım Öğretmenler Günü 53
29 Ekim Cumhuriyet Bayramı 59
EVLENMEMİZ 65
DAYIMIN ÖLÜMÜ VE SİYASETE DOĞRU İLK ADIM 89
ATIF'IN İLK MİLLETVEKİLLİĞİ 95
AVRUPA YOLCULUĞU 105
27 MAYIS DARBESİ VE YASSIADA GÜNLERİ 111
YASSIADA'DA YAZILIP ÇİZİLENLER 123
Zindan Duvarları 130
ADADAN MEKTUPLAR 135
KARARA DOĞRU 163
ADADAN SON MEKTUPLAR 165
ASKI 169
KAYSERİ CEZAEVİ'NDEN ANEKDOTLAR 183
KAYSERİ MEKTUPLARI 193
KAVUŞMA GÜNÜ 207
SILAYA DÖNÜŞ 209
BİR KÜTÜPHANE 213
HAC GÖREVİ VE SONRASI 217
KOMŞULARIMLA SEYAHAT 227
KORKUNÇ GÜN 231

2002 YILI 235
AMERİKA SEYAHATİ 239
Indiana Bloomington 242
SURİYE 245
UMRE VE KUDÜS ZİYARETİ 249
MISIR SEYAHATİ 255
YILLAR GEÇİYOR 261
ALTIN KIZLARIN ESKİŞEHİR TURU 267
ANKARA'DA DEMİRCİ GÜNLERİ 271
ÖTEYE MEKTUP II 275
KÜTÜPHANE VE KİTAP DOSTU ÖDÜL TÖRENİ 281
HAYAT YAŞANAN ANDIR 287
Bolu Gezisi 287
ÖTEYE MEKTUP III 295
AKÇAKOCA 299
BALKAN ÜLKELERİ GEZİSİ 301
DEMİRCİ 313
YILBAŞI GECELERİ 323
ANKARA 329
ÖTEYE MEKTUP IV (SON) 333
GAZETE KUPÜRLERİ 339
BELGELER 349
FOTOĞRAFLAR 367
MEKTUPLAR 387
Yassıada Mektupları 393
Kayseri Cezaevi Mektupları 406
KIRKPARELER (PATCHWORK) 423

Önsöz

İnsan hayatı inişli çıkışlıdır, bir de hayatı değiştiren kırılma noktaları vardır. Benim hayatımın kırılma noktası da, rahmetli anne ve babacığımın, öğretmenlerim, yakın dost ve akrabalarımın da telkinleriyle, ablamı ve beni ortaöğrenim görmek üzere yatılı olarak İzmir Kız Lisesi'ne göndermesidir.

Biri üç sınıflı iki ilköğretim okulundan başka okulu olmayan bir kasabadan, kasaba dışına tahsil için giden ilk kız talebeler olmak gururunu ömür boyu taşıdım. Bizim açtığımız yoldan, sonra kuzenlerim, akrabalarım, kardeşlerim ve başka ailelerin kız çocukları da geçerek tahsile gittiler. Bugün binlerce genç kızımız, yüksek tahsile gidiyor; ülkenin her tarafında okuyorlar, çalışıyorlar. Bu kızlarımız, eğitim, sağlık, memuriyet hizmetlerinde ve çalışma hayatında önemli yerler edindiler.

1938 yılında başlayan Demirci dışındaki hayat yolculuğum, bana kendi ayaklarım üzerinde durabilmeyi, özgür düşünebilmeyi, topluma, toplumsal olaylara farklı açılardan bakabilmeyi, demokratik hoşgörüyü, dünyayı, farklı inanç ve kültürleri tanıyabilmeyi, insanları sevmeyi, insani değerleri korumayı, idealist, iddia ve hedef sahibi olmayı öğretti ve daha birçok haslet kazandırdı. O günden beri hayatımın akışında kendimce önemli saydığım hadiseleri not etmeye başladım. Bir gün gelip bunları kamuoyuyla, başkalarıyla paylaşacağım hiç aklıma gelmezdi.

Yatılı okumak, aileden ayrı, yeni arkadaşlarla başka bir dünya kurmak, insanın kişisel gelişimi ve kendi ayaklarının üzerinde durmayı öğrenmesi bakımından da çok önemli bir adım; ancak aile hasreti, gurbet duygusu, bir kap sıcak yemeğe duyulan özlem de insan hayatını etkileyen önemli bir unsur. Bu nedenle, Ankara'daki günlerimde Demirci'den tahsile gelen gençleri zaman zaman evimde ağırlar, onların özlemlerini gidermeye çalışırdım. Onlarla bir arada olmak, yemek yemek, bir şeyleri paylaşmak bana da mutluluk ve huzur veriyordu.

1991 yılında büyük oğlum İbrahim'i kaybettiğim o meşum kazanın ardından yeniden sağlığıma kavuştuğumda, daha büyük gruplar oluşturan kızlı erkekli Demircili öğrencilerle bu yemek olayını rutin hale getirdik. Zamanla grup daha da büyüdü. Artık Demircili gençlerimiz benim evimi ana evi gibi görüyorlar, sık sık ziyarete geliyorlardı. Bu yemeklerde, ziyaretlerde onlarla anılarımı paylaşıyor, öğütler veriyordum. Türkiye'nin yakın geçmişinde yaşanan acı, tatlı birçok hadiseden bihaber olan gençler de anlattıklarımı ilgiyle dinliyorlar ve feyiz alıyorlardı. "Muazzez Teyze, bunları yazsanız;, saklı kalmasın, herkes istifade etsin," diyorlardı. Sosyal medyada "Demircili Muazzez Teyze Hayranları" grubu kurdular, yüzlerce üyesi oldu.

Yapabilir miydim? 60 yaşımdan sonra Kuran öğrenmiştim. Bilgisayar öğrenmeye arzum ve isteğim vardı. Bir taraftan da en büyük hayallerimden olan Demirci'de eşim anısına bir kütüphane kurmayı başarmıştım. 80 yaşından sonra bilgisayarı öğrendim, anılarımı, notlarımı derleyip bilgisayara aktardım.

2009 yılında, Türk Kütüphanecilik Derneği tarafından, "Yılın Kütüphane Dostu" ödülüne layık bulundum. Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda, ödül töreninde yaptığım konuşmam herkesi ağlattı. Ondan sonra gazete haberleri, televizyon programları, özel röportajlar derken anılarımı herkesle paylaşma imkânı buldum. Demirci'deki okullarda öğrencilerle yaptığım sohbet toplantıları sonunda, minik yavruların ve öğretmenlerinin teşvik ve destekleri benim bu kitabı yazmama sebep oldu.

Yeni kuşakların yakın tarihimizi ve yaşanan siyasi olayları bilmeye, öğrenmeye hakkı var. Fikirlerini, kanaatlerini oluştururken de bilinçli olarak davranmaları gerekiyor.

Benim onlara öğüdüm: Hoş görülü olsunlar, fikirlere hürmet etsinler, millet iradesinin her zaman en üstün irade olduğunu kabullensinler, ayrılıklardan değil birlik ve beraberlikten yana olsunlar, kindar değil dindar olsunlar, insan hakları ve hürriyetlerden yana olsunlar, Cumhuriyetimize sahip çıksınlar ve her şeyden önce insan onuruna ve haysiyetine en uygun rejim olan demokrasinin faziletine inansınlar.

Bunu anlatabilmeyi başarabiliyorsam ne mutlu bana...

Muazzez Akın
Temmuz 2012

Giriş

Bizler Cumhuriyet'in ilk kuşağı oluyoruz. Ben 1926, eşim Atıf Akın ise 1925 doğumlu. Babalarımız, annelerimiz ise, Osmanlı'nın çöküşüyle başlayan savaşlar ve Milli Mücadele ile devam eden o zor yılların çocukları, gençleriydiler.

Biz Cumhuriyet'in kazanımları ile büyüdük. Esareti tatmadık, hür ve bağımsız bir ülkenin çocukları olarak dünyaya geldik; ama bunun elde edilmesi için bedel ödeyen büyüklerimizin hikâyeleriyle büyüdük. Türk insanı bu bedeli en ağır biçimde ödedi. Çanakkale'de yüz binler kaldı, Milli Mücadele ona keza. İşbirlikçiliği, ihaneti, vurdumduymazlığı, aymazlığı gördü bu millet; ama sonunda bedeli ağır da olsa zafere ulaştı, hürriyeti, bağımsızlığı, Cumhuriyet'i kazandı.

Ödenen bu ağır bedellerdir ki biz bugün Cumhuriyet'i koruma adına hassas davranıyoruz. Oysa biz demokrasinin, çoğulculuğun, çok partili siyasi hayatın bu ülkeye gelmesinde bedel ödeyenlerden değildik. Halk kendi iradesiyle demokrasiyi bu ülkeye getirdi, onun önünü açanlara da hep minnet duydu. İşte biz bedel ödemediğimiz için demokrasiyi korumasını beceremedik.

27 Mayıs'ta kesintiye uğrayan demokrasimizle birlikte kazanırken ödemediğimiz bedelleri misliyle ödedik. Sonrasında neredeyse her on yılda bir yeni bir darbeyle bedeller ödetilmeye devam edildi. Yazık... Çok şey kaybettik. Canlar kaybettik, nesiller kaybettik, itibar kaybettik; geri kaldık, geri bıraktırıldık, kalkınmamız yavaşladı; bir türlü muasır medeniyet seviyesine ulaşma yönünde hızla yol kat edemedik.

Biz milli ve manevi değerlerimizi, toplumsal değerlerimizi, gelenek ve göreneklerimizi, inançlarımızı, tarihimizi, kültürümüzü,

kimliğimizi ve benliğimizi koruyarak çağdaşlaşmayı, ilerlemeyi, gelişmeyi, muasır medeniyetler seviyesine ulaşmayı hedeflemiştik. Bu her şeyden önce insanımıza değer vermek, insani değerlere sahip çıkmak, cumhuriyetin en temel tanımında yer alan millet egemenliğine saygı duymaktı. Biz böyle yetiştik, böyle öğrendik ve hayatımız boyunca da böyle yaşadık.

Atıf da, ben de ilk dini bilgilerimizi daha çocuk denecek yaşta, gerçek bir ilim adamı olan dedemiz Hacı Müftü Efendi'den aldık. Dinin hurafe olmadığını, ilerlemeye, gelişmeye asla engel teşkil etmediğini, aslında Kuran'ın bütün pozitif ilimlerin de en temel kaynağı olduğunu ondan öğrendik. Bugünün evrensel değerleri arasında yer alan temel hak ve hürriyetlerin, insan haklarının, demokratik hakların, insani değerlerin hemen hepsinin aslında bizim dinimizin esasları arasında yer aldığını gördük.

Dedem Hacı Müftü Efendi, ataları Emir Mehmetler, yüz yıllar önce Horasan'dan Anadolu'ya din ve ilim yayma adına gönderilmişler ve Demirci'yi yurt tutmuşlar. Bu görevi de fevkalade başarıyla yapmışlar, bağnazlığı, yobazlığı değil gerçek dini ve ilmi aşılamışlar. Emir Mehmetler Demirci'yi yurt edindikten sonra, Demirci'nin idaresini üstlenen Şehitoğlu hanedanı ve İzmirizadeler ile kız alıp vermişler ve karışmışlardır. Bu nedenledir ki, Emir Mehmetler, onların devamı olan Müftüler ile onlarla karışıp birleşen, akraba olan İzmiroğulları Demirci'de her türlü çağdaşlaşma, yenileşme, ilerleme, gelişme ve aydınlanma adına yapılan ilklerin altına imza koymuşlardır.

İlk kanaat önderleri, ilk belediye reisi, Cumhuriyet kurumlarının ilk kurucuları, seçilmiş ilk encümenler, demokrasiye geçişteki ilk parti başkanı, ilk milletvekili ve daha birçok ilkler de bu aileler içinden çıkmışlardır. Hasbelkader ablam ve ben de tahsil için kasaba dışına yatılı olarak giden ilk kız talebeleriz. Bizim açtığımız yoldan, önce kuzenlerimiz, kardeşlerimiz, ardından da on binlerce kız talebe geçti ve bugün yurdun dört bir yanında bu ülkeye hizmet veriyorlar.

Biz Cumhuriyetimizin ilk kuşağı olarak çok zor günler yaşadık; ama umudumuz, inancımız, hedeflerimiz vardı. Bunları kısmen de

olsa başardık. Biz yoklukları da, kıtlıkları da, karneyi de gördük, İkinci Dünya Savaşı günlerinin ızdırabını milletçe yaşadık, ama inancımızı bir gün olsa bile kaybetmedik.

Darlığı gördüğümüz gibi varlığı da gördük. Değişimi yaşadık, ülkenin günbegün kalkınmasına, gelişmesine, ilerlemesine tanıklık ettik. Karasabandan traktöre, gaz lambasından ışıl ışıl yanan lambalara, "al asma"dan (Bkz. sayfa 47) manyetolu telefona, ardından cep telefonlarına, internete, merkeple gidilen patika yollardan otobana geçişi adım adım izledik; gördük; yaşadık. Bu büyük değişim ve dönüşüm Türkiye'nin muasır medeniyetler seviyesine ulaşmasının da ilk adımlarıydı.

Bütün bu gelişmeler, ilerlemeler, demokrasiye geçiş, sonra yeniden demokrasinin rafa kaldırılması, vesayet altına alınması, yeniden mücadele ve kazanımlar kolaylıkla olmadı. Çok acı tecrübeler yaşandı, canlar feda edildi, ocaklar söndü; ama hayat devam ediyor, artık hiçbir şeyin geri dönüşünün mümkün olamayacağı bir safhaya girildi. Artık bu ülkede darbelere yer yok, idam sehpalarına yer yok.

Bugünün gençlerinin çoğu geçmişte yaşanan acı tecrübelerden bihaberler. Çoğu memleket meselelerinin çok uzağında, maalesef her şey ilerlerken eğitim sistemimizde bir türlü yol alamamışız. Teknoloji ilerlemiş, gelişmiş; bunların nimetlerinden yararlanıyoruz, ama hâlâ gençlerimiz çok şeyden haberdar değiller. Herkes gençleri kendi düşünceleri, kendi görüşleri, kendi yaşam biçimleri ve anlayışları doğrultusunda dar kalıplara sokmak istiyor. Âdeta tek tip gençlik modeli yaratılmak isteniyor. Oysa gençler geçmişini, tarihini, yaşananları öğrenmeli; farklı bakış açılarını değerlendirmeli, düşünmeli, analiz etmeli ve kendi yönünü çizmelidir.

Seksen altı yıla sığan ömrümde çok şey yaşadım, darbeler, adaletsiz mahkemeler, hapishaneler, acılar, ölümler, daha neler neler. İyi günler de gördüm, zaferler, kazançlar, insanlık adına yapılan çok güzel şeylere de tanık oldum. Tıpkı şarkıda söylendiği gibi:

"Ben suyumu kazandım da içtim, ekmeğimi böldüm de yedim. Alkışı duydum, ihaneti gördüm. Sesim de oldu, sessizliğim de..."

1948 yılında dayımın oğlu Atıf'la evlendim. Ondan öncesinde de çocukluğumuz, gençliğimiz birlikte geçmişti. O küçük yaşta tahsil için Demirci'den ayrıldı, ardından ben de İzmir Kız Lisesi'ne gittim. Sonra üniversite yılları, tayinler, askerlik derken hep gurbette geçti günleri. Evliliğimiz döneminde de, mahkemeler, mahpusluk yıllarında hep mektuplaşmakla geçti ömrümüz. O mektuplar hâlâ durur, kimileri tarihe tanıklık edecek nitelikte. O öldükten sonra da zaman zaman onunla paylaşma ihtiyacı duyduğum olayları yazmıştım. Şimdi tek arzum, acıları da, güzellikleri de, bu mektupları da yeni nesillerle paylaşmak; karınca kadarınca yakın tarihimizin siyasi olaylarına ışık tutmak.

Bunları kitap haline getirmeye karar verdiğimizde, adını küçük oğlunun eşinin önerisiyle **"Öteye Mektup"** koyduk. Zira bu kitap 86 yıllık ömrümde yaşadıklarımın yanı sıra Atıf'ın sağlığında ayrı düştüğümüz acı, tatlı günlerdeki mektuplardan ve onu öteki âleme yolladıktan sonra tuttuğum notlar ve bu âlemden öteye yazdığım mektuplardan oluşuyor. O yüzden önce Atıf'ı tanımanızı istiyorum.

Atıf Akın

Atıf benim için önce beraber büyüdüğüm, çocukluğumu geçirdiğimiz dayıoğlu, sonrasında bir arkadaş ve ondan sonra da acı tatlı hatıraları, zorunlu ayrılıkları ve sevinçli kavuşmalarıyla hayatımın otuz yıla yakın bir süresini birlikte geçirdiğim bir eş, sevgili ve hayat arkadaşıydı. Onu öteki âleme yolladıktan sonra da ben hep manen onunla yaşamaya devam ettim. Attığım her adımda âdeta onun manevi varlığını ve yol göstericiliğini hissettim. Onun bıraktığı emanetleri yetiştirirken de hep o yanımdaydı. O, benim için bir hayat arkadaşı olmaktan da öte bir yol göstericiydi. Bu benim için hep böyleydi, ömrüm yettikçe de böyle olmaya devam edecek; ama o yaşadığı sürece sadece bana ve çocuklarına, ailesine ait biri değildi; topluma mal olmuş bir fikir adamı, kanaat önderiydi. O yüzden onu sadece bizim tanıdığımız yönüyle tanımlamak da yeterli değildir.

Ben onu yaşadıklarıyla, paylaşımlarımızla, mektuplarda yazdıklarıyla, kardeşleri, yakınları, dost ve arkadaşlarının benimle paylaştıklarıyla tanıyordum. Talebeliği dönemindeki öğrenci hadiselerine bakış açısını, siyasi düşüncelerini, kanaatlerini, yaklaşımlarını çoğunlukla benimle paylaşırdı. Gerek gençliğinde ve gerekse hapishane hayatında, küçük cep ajandasına tuttuğu notlar vardı; onlardan da çok şeyler öğrendik. Sonraki yıllarda evlatlarının da siyasete girmesiyle onlarla da birçok düşüncesini paylaşmış, birçok şeyi onlarla birlikte mütalaa ve müzakere etmişti. Ancak kısa ömrünün neredeyse üçte ikisini kaplayan siyasetle ilgilendiği dönemlerdeki çeşitli toplantılarda yaptığı konuşma ve nutuklarından; meclisteki hal ve hareket tarzından, müzakerelerinden ve yaklaşımlarından; hapishane hayatında yaşadığı olaylardan ve görüşmelerinden, belki de birçoğundan haberdar değildik. Oysa onun biyografisini yazmak,

anlatmak için bunlardan da haberdar olmak, onun siyasi fikirlerinin oluşumundaki incelikleri irdeleyebilmek, onları analiz etmek, çıkarımlarda bulunmak gerekirdi.

Demirci'de onun adına yaptırdığımız "Atıf Akın Kütüphanesi" açıldığında, gazetelerde yer alan çeşitli haberlerde, onun Demirci'nin ilk milletvekili olduğu, Yassıada'da hüküm giydiği ve benzeri bilgiler yer aldı. Oysa onun kimliği, kişiliği, hayatı, fikirleri, mücadelelerle geçen ömründeki iniş ve çıkışları, idealleri, amaçları, hedefleri, başarıları ve benzeri özelliklerinden hiç söz edilmedi. Gerçi kütüphanenin müze bölümünde yer alan fotoğraflar vesair görseller onun hayatı ve kimliğiyle ilgili olarak bazı ipuçları veriyordu; ama yeni nesillerin onlardan bir anlam çıkarabilmesi pek de mümkün görünmüyordu.

Zaman içerisinde kütüphane iyice oturup halkın ve ilçedeki üniversite, eğitim ve kültür kurumlarının mensuplarının, entelektüellerin ilgi odağı haline gelince, buraya adı verilen kişinin kim olduğu yönünde merak da uyanmaya başladı. Bu merak araştırmaları da beraberinde getirdi. O zaman küçük oğlumuz Naci, benden, aile büyüklerinden, siyaset arkadaşlarından aldığı bilgileri kendi dağarcığındakilerle birleştirerek bir biyografi hazırladı ve kütüphaneye koydu. İlgi duyanlara, araştırmacılara, gazetecilere bu biyografi verildi. Yerel tarih grubu araştırmacıları da kendilerince araştırmalar yaptılar. Naci de Yassıada duruşmalarına ilişkin belgelere ulaştı, bilinmeyen birçok şeyi ortaya çıkardı.

Bugün artık, Atıf'ı daha iyi tanımanın ve tanıtmanın zamanı geldi. Benim 86 yıllık ömrüme sığdırdığım bu hatıratımda da başaktör o. Ancak onun hayatı burada anlatılanlardan çok daha fazlasını kapsıyor. Burada anlatılanları daha iyi anlayabilmek için de onu daha yakından tanımak gerekiyor. Elde edilen belgeler, anlatımlar ışığında bu işi derleyip toparlamak da gene Naci'ye düştü. İşte Atıf'ın kısa hayat özeti:

Atıf Akın, 1 Ocak 1925 yılında Emir Mehmetzadelerden Müftüzade Edip Bey ile İzmirizadelerden Refika Hanım'ın ilk evlatları olarak Demirci'de dünyaya geldi. Emir Mehmetzadelerin 1600'lü yıllarda

Horasan'dan ilim yayma ve din eğitimi için Anadolu'ya gönderildiği ve Demirci'yi yurt tuttukları bilinmektedir. İzmirizadelerin ise Ankara Savaşı sonrasında Demirci ve havalisinin yönetiminin tekrar Saruhanlılara verilmesinin ardından Demirci'nin ekonomi ve ticaretinin geliştirilmesine katkı sağlamak üzere İzmir'den gönderildikleri rivayet olunmaktadır.

Her iki aile de Demirci'nin köklü ailelerinden olup uzun yıllar birbirlerinden kız alıp vermek suretiyle kaynaşmışlar ve bütünleşmişlerdir. Bu aileler aynı zamanda iki yüz yıla yakın bir süre Demirci'nin yönetimini üstlenmiş olan Osmanlı Hanedanı'nın akrabası Karakeçili Aşireti'nin kolu olan Şehitoğulları Hanedanı'nın da akrabalarıdırlar. Atıf'ın büyükannesi Tayibe Hanım, Demirci'de belediye teşkilatının ve merkezi idarenin tesisinde son Voyvoda Beyi olan Şehit Oğlu Mazlum Ağa'nın kızıdır.

Atıf, köklü gelenekleri olan bu ailelerin örf, âdet, gelenek ve görenekleriyle yetişmiştir. İlk dini bilgilerini dedesi Hacı Müftü İbrahim Hakkı Efendi'den almış, milli, manevi, insani değerlere bağlılığı ve çağdaşlaşmayı ise babası Edip Bey'den öğrenmiştir.

Hacı Müftü Efendi aydın bir din adamı ve müderristi. Milli Mücadele'nin "Cihat" sayılacağına dair Ankara Müftüsü Rifat Efendinin (Börekçi) fetvasını Anadolu'da ilk tasdik eden müftülerdendi ve halkı milli mücadeleye davet eden vaaz ve telkinleri ile biliniyordu. Hacı Müftü Efendi oğlu Edip Bey'in şer'i hukukun yanı sıra beşeri ve medeni hukuku da öğrenmesini istemiş ve İstanbul'a kadı mektebine göndermişti. Ancak Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Edip Bey askere alınmış ve Milli Mücadele ile birlikte 8 yıl cephede ihtiyat zabiti (yedek subay) olarak askerlik yapmış ve okulu tamamlayamamıştı. Cumhuriyet'in kurulmasını müteakip ise Cumhuriyet'in eğitim ordusuna öğretmen olarak katılmıştı. O yüzden içinde hep bir ukde kalmıştı ve Atıf'ın hukukçu olarak yetişmesini arzu ediyordu.

Atıf, ilkokulu Demirci'de Abdurahman Şeref Bey İlkokulu'nda okudu. Mezun olduğu dönemde Demirci'de henüz ortaokul bulunmuyordu, Edip Bey onu ortaokul tahsili için Manisa'ya, dayılarının yanına gönderdi. Atıf küçük bir Anadolu kasabası olan Demirci'den şehzadeler şehri Manisa'ya geldiğinde hiç yabancılık çekmedi; çünkü hem zeki, akıllı bir çocuktu hem de aileden ve okuldan sağlam bir eğitim almış, altyapısını ve kültürel biri-

kimini geliştirmişti. Demirci Yörük, Türkmen nüfus yoğunluğuna sahip bir taşra kasabası olmakla beraber, dışa açık, büyük şehirlerle irtibatı ve etkileşimi kuvvetli olan, birçok âlim, devlet adamı ve bürokrat yetiştirmiş, eğitime önem veren, köklü tarihi ve geçmişi olan bir ticaret ve kültür merkeziydi aynı zamanda. Bu yüzden Atıf, Manisa'ya geldiğinde sadece Yörük, Türkmen kültürüyle değil, evrensel değerlerle de donanmıştı.

Manisa, Demirci'ye oranla daha yerleşik ve çok kültürlü bir kentti. Şehzadelerin eğitim kenti olduğundan saray kültürünün etkileri görülmekte, aristokrat aileler bulunmakta; halkı da Milli Mücadele öncesinde Rum nüfus ve diğer gayrimüslim unsurlarla etkileşim içindeydi. Balkan Savaşları sonrası Balkanlardan yoğun bir göç almış, Milli Mücadele sonrasında da Selanik ve Girit başta olmak üzere birçok mübadile kucak açmıştı. Bu göçmen unsurlar yerli halk ile karışmış ve kaynaşmış, kendi kültürlerinin yanı sıra âdetleri, gelenekleri, görgü ve görenekleri ile mutfaklarını da buraya taşımışlardı. Bu Manisa'nın zenginliği idi. Atıf, Manisa'daki tahsil hayatı boyunca bu yeni kültürlerle de tanıştı. O ailelerin çocuklarıyla da yakın dostluklar kurdu, kaynaştı. Bir cihan imparatorluğundan, Anadolu'ya sığmış bir ulus devletin ve küçülüşümüzün nedenlerini daha iyi görme, anlama fırsatı buldu.

Dayıları Manisa'nın seçkinleri arasında yer alıyordu. Onların dostları, Manisa'nın önde gelen eşraflarıyla tanışma, konuşma, henüz çocuk sayılabilecek yaşta olmasına rağmen fikir alışverişinde bulunma ve kendini geliştirme fırsatı buldu. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası lehinde yazılar yazdığı için İstiklal Mahkemesi'nde yargılanan, fakat beraat eden, sonrasında da Ankara'ya ve siyasete küserek Manisa'daki çiftliğinde inzivaya çekilen annesinin yakın akrabası ve babasının dostu Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu ile de hem dünya hem de ülke meselelerini tezekkür etme imkânı buldu.

Atıf ortaokulu bitirdiğinde, daha genç yaşta fikri olgunluğa erişmiş bulunuyordu. Lise öğrenimine İzmir Birinci Erkek Lisesi'nde (Atatürk Lisesi) devam etti. İzmir'de onu bir ömür boyu sürecek yeni dostluklar, yeni arkadaşlıklar ve yeni ufuklar bekliyordu.

İzmir Türkiye'nin Batı'ya açılan yüzü, âdeta bir Avrupa kentiydi. Geçmişinden gelen yerleşik bir kültürü vardı. İzmirliler, dış dünya ile bağları kuvvetli ve ticareti bilen insanlardı. Makedonya'nın, Selanik'in seçkin-

leri, gazeteleri, işletmeleri ve kurumları ile birlikte göçmüşlerdi İzmir'e. Milli Mücadele'nin başlangıcı sayılabilecek ilk kurşun burada atılmıştı. Cumhuriyet'in iktisadi temelleri bu kentte atılmıştı. Bu kentin insanlarından olan Levantenler, Yahudiler, Sabetayistler Türkler kadar olmasa bile işgalden zarar görmüşler, Müslümanlarla neredeyse aynı kaderi paylaşmışlar ve Cumhuriyetimizin kuruluşundan sonra bu toplumun bir parçası olmuşlardı. Kısacası İzmir, Atıf'ın yaşadığı diğer yerlere göre çok daha fazla kozmopolit ve çok kültürlü bir kent idi.

Atıf lise tahsili için İzmir'e geldiğinde, mahcup, çekingen bir taşra delikanlısı değil, fikirleri, dünya görüşü olgunlaşmış, ne istediğini bilen, ayakları yere basan, liderlik ve önderlik vasıfları gelişmiş, kendinden emin ve kişilik sahibi biriydi. Kısa zamanda, bir ömür boyu sürecek dostluklar, arkadaşlıklar kurdu. Arkadaşları arasında bilgisi, görgüsü, olgunluğu ve fikirleriyle temayüz ediyordu. İzmir'in çok kültürlülüğü içinde kaybolmamış, aksine fikirleri, duruşu ve tavırlarıyla kendini kabul ettirmişti. Bunda elbette aileden aldığı sağlam temeller ve Manisa'da edindiği tecrübeler büyük rol oynuyordu.

Atıf tatillerde Demirci'ye gittiğinde yaşıtları ile farklılığını hissettiriyor, lider kişiliği ortaya çıkıyordu. Babasıyla ve büyükleri ile dünya ve ülke meselelerini konuşuyor, bildiklerini paylaşıyordu. Demirci'ye gelen devlet büyüklerinin toplantılarına da katılmayı ihmal etmiyordu. O yıllar İkinci Dünya Savaşı yıllarıydı. Türkiye savaşa girmemeyi başarabilmiş, ama Cumhuriyet'in kuruluşunda vaat ettiği millet egemenliğini tesis edememişti. Aksine, milletin değerlerinden uzaklaşıyor ve baskıcı bir rejime doğru yöneliyordu. Ulusça demokrasi beklenirken, oligarşik bir diktaya doğru gidiliyordu.

O dönemde gençler arasında da fikir cereyanları yeşermeye başlamıştı. Bazı gençler Bolşevikliğe ilgi duyarken, bir kısmı da Türkçü-Turancı eğilimler besliyorlardı. Bazı kesimler ise iktidardaki CHP'nin de güdümüyle devletçi politikaları benimsiyorlardı. İslamcı, şeriatçı eğilimleri olanlar ise su yüzüne çıkmıyor, faaliyetlerini gizliden gizliye yürütüyorlardı. Atıf ise bu cereyanların hepsinden kendini korumayı bilmişti. Her birinin kendine göre bazı olumlu yanlarının bulunabileceğinden söz ediyor, ancak Türkiye'nin hayrına görmüyordu. O, halkın milli ve manevi değerlerini ön

planda tutan; milletin kendi kaderini kendisinin tayin edebileceği; kurum ve kurallara dayalı, hukukun üstünlüğünü benimsemiş, yoksullukta değil zenginlikte eşitliğin sağlanabileceği, başta din, vicdan, fikir ve teşebbüs hürriyetleri olmak üzere olabildiğince özgür bir ülke tahayyül ediyordu. Bunun ise ancak çoğulcu demokratik rejimle tesis edilebileceğine inanıyordu.

Atıf Akın liseyi bitirip İstanbul Hukuk Fakültesi'ne girdi. Hukuk tahsili onun demokrasi rejimine karşı beslediği fikirlerini ve inancını daha da perçinleştirmişti. Evrensel değerler, insan hakları, temel hak ve hürriyetler, demokratik haklar, sosyal devlet ilkesi artık onun özlemini duyduğu, değer verdiği temel unsurlar olmuştu.

İkinci Dünya Savaşı'nın hür dünyanın lehine sonuçlanması da umutlarını artırmıştı. Bir mektubunda, savaşın resmen sona ermesinin Birleşmiş Milletler'in Zafer Bayramı olarak kutlandığından söz ediyor ve bundan duyduğu mutluluğu dile getiriyordu.

1945 yılında artık CHP'nin tek parti iktidarı da çok partili hayata geçişin kaçınılmaz olduğunu görmüş ve bunun da sinyallerini vermeye başlamıştı. CHP'nin içinde de içten içe demokratikleşme arzuları dile getirilmeye başlanmıştı. Celal Bayar ve arkadaşları CHP yönetimine açıktan başkaldırı başlatmışlar ve demokrasi arzularını dile getirmişlerdi. Çok partili sisteme geçmeyi arzulayanlar sadece Celal Bayar ve arkadaşları ile diğer muhalif unsurlardan ibaret değildi. Sol da bunu arzuluyordu. 1945 yılı Aralık ayında tam da demokrasiye geçiş sinyalleri verilirken müessif bir hadise ile karşı karşıya kalındı.

Savaş boyunca tek parti yanlısı basın açıktan açığa faşist İtalya ve Almanya yanlısı yayın yaparken bazı gazeteler demokrasi cephesine yakın duruyorlar, ama temkinli yayın yapıyorlardı. Tan gazetesi ise açık bir muhalefet sergiliyor ve Sovyetlere yakın duruyordu. Savaşın sona ermesinden sonra da bu tavırını sürdürdü. Gazetenin başyazarı Zekeriya Sertel demokrat görüşleriyle tanınıyor, demokratik, liberal bir sol anlayışı benimsiyordu. Eşi Sabiha Sertel ise TKP üyesiydi ve çok partili hayata geçişle birlikte TKP'nin de legalize olacağını düşünüyor ve bu yönde yazılar yazıyordu. O günlerde Sovyetlerle olan ilişkiler de bozulmuş, toprak talepleri konuşulmaya başlanmıştı. Tan gazetesi ise Sovyet yanlısı yayınını sürdürüyordu.

4 Aralık günü Tanin gazetesi yazarı Hüseyin Cahit Yalçın, "Kalkın Ey Ehli Vatan" başlıklı bir makale yayımladı. Yalçın, yazısında açıktan Tan gazetesini hedef gösteriyor ve gençleri nümayişe teşvik ediyordu. Bu makale CHP'nin gençlik hareketi tarafından yafta haline getirilerek sabahın erken saatlerinde fakültelerin girişlerine asıldı ve gençler Beyazıt Meydanı'nda mitinge davet edildi. Bu hareketin başında Orhan Birgit[1] bulunuyordu.

Atıf Akın da milli ve manevi değerlerine bağlı diğer gençler gibi bu davete icabet etti. Önceleri Tan gazetesinin Moskova yanlısı yayınları nedeniyle gayet masum bir protesto gösterisi olarak başlayan miting, daha sonra CHP'lilerin ve provokatörlerin yönlendirmesiyle bir Vandalizme dönüştü. Tan Matbaası tahrip edildi, makineler kırıldı, daktilolar camlardan aşağı atıldı, kâğıtlar etrafa saçıldı. İş artık iyice çığırından çıkmış, kontrol edilemez hale gelmişti. Beyoğlu'na yürüdü, orada da bazı kitap evleri yağmalandı, tahrip edildi. Polis neden sonra olayı kontrol altına aldı ve gençler de dağıldı. Devlet olayı kontrol etmekte neden geç kaldı? Polis mitingin ardından gazetenin basılmasını ve tahrip edilmesini önleyemez miydi? Elbette ki önleyecek gücü vardı, nitekim daha sonra harekete geçmişler ve olayların daha fazla büyümesini önlemişlerdi.

Atıf Akın, protesto gösterilerinin haklı olduğuna inanıyor ve destekliyordu; ancak olayın yağma ve talana dönüşmesini ise asla tasvip etmemişti. Atıf, olayların hükümetin bir tertibi olduğunu düşünüyordu. Zira çok partili hayata geçmek üzere olduğumuz bir dönemde hükümet muhalefete gözdağı vermek istemiş ve gençlerin en hassas olduğu bir konuda, Türkçü-Turancı ve İslamcı hareketleri de işin içine çekerek onların üstüne yıkmak istemiş, CHP Gençlik Hareketi'nin örgütlemesiyle olayları başlatmış ve amacına da ulaşmıştı.

Olaylardan sonra tertipçileri hakkında hiçbir işlem yapılmaması, aksine mağdurlar hakkında dava açılması bunun en bariz kanıtı idi. Atıf Akın gibi demokrasinin erdemine inanmış diğer gençler de aynı yönde düşünüyor ve bu olayı, basın özgürlüğüne ve fikir hürriyetine indirilmiş bir darbe

1 **Orhan BİRGİT**, Gazeteci, siyasetçi. 1927 Kars doğumlu, İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Tan Matbaası'nın basılması hadisesini örgütleyen lider kadrodandır. 6-7 Eylül hadiselerinde etkili olan "Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti" mensubu olup bu tertibin içinde de olduğu söylenmektedir. Gazeteciliğe öğrencilik yıllarında Ulus gazetesi muhabiri olarak başladı, Dünya, Hürriyet, Cumhuriyet gazetelerinde çalıştı. 27 Mayıs'ta DP iktidarının gençleri kıyma makinelerinde kıydığı yolundaki haberleriyle tanınmıştır. CHP'de siyaset yapmış, çeşitli dönemlerde milletvekilliği, parti meclisi ve MYK üyeliği gibi görevlerde bulunmuştur.

olarak görüyorlardı. CHP Gençlik Hareketi[2] dışında kalan Türkçü-Turancı ve İslamcı hareketlerin mensupları da olaylara katılmış olmakla beraber, sonraları bu olayda tek parti rejimi tarafından kullanılmış olduklarının farkına vardılar.

Bu hadisenin hemen akabinde Demokrat Parti'nin kuruluş çalışmaları başladı. Atıf da Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan tarafından verilen dörtlü takrirdeki taleplere yürekten katılıyordu. 7 Ocak 1946 günü Demokrat Parti resmen kuruldu. Bu olay Atıf'ı da heyecanlandırıyor, demokrasiye olan özleminin gerçekleşmekte olduğundan sevinç duyuyordu.

Atıf Akın ve babası, aynı günlerde birbirlerinden habersiz Demokrat Parti teşkilatında yer aldılar. Babası Edip Akın, Demirci Parti Başkanlığı'nı üstlenerek Fevzi Lütfü Bey'le birlikte tüm Ege'de ve Manisa'da teşkilatların kurulmasına çaba gösterirken, Atıf Akın da üniversiteli arkadaşlarıyla beraber Beyazıt Ocağı'nı kurmuştu. Bu ocaktan yetişenlerle siyaset ve iş hayatında ilişkilerini hiç koparmadı, hatta bu arkadaşlarından Ata Bodur[3] ile parlamento çatısı altında da bir araya geldi.

Atıf Akın, fakülteyi bitirdikten sonra hâkimlik stajını Manisa'da tamamladı. Askerlik görevini ise askeri hâkim olarak Çanakkale Eceabat'ta yaptı. Bu arada halasının kızı, bu kitabın yazarı Muazzez İzmiroğlu ile evlendi.

Askerlik görevinin sona ermesinin ardından Adalet Teşkilatı'na intisap etti ve kura ile Tokat Hâkimliği'ne atandı. Tahsil hayatı boyunca hep gurbette yaşamıştı Atıf Akın, ama bu görev olarak ilk gurbetiydi ve ilk defa kendi çevresinden uzakta bir yere gidiyordu. Karı koca güç şartlar altında Anadolu'yu ve Anadolu insanını tanıdılar. 1949 yılında ilk çocukları İbrahim dünyaya geldi.

1950 yılı Temmuzunda Demirci büyük bir yangın felaketi ile karşı karşıya kaldı ve şehrin üçte biri kül oldu. İktidara henüz gelmiş olan DP

2 **CHP Gençlik Hareketi,** O dönemde CHP tek parti idi, yasal bir gençlik kolları örgütlenmesi bulunmuyordu ve bu isimle anılıyorlardı. Çok partili hayata geçildikten sonra da yasalarda gençlik kollarına yer verilmedi. Nitekim DP gençliği de **Genç Demokratlar** olarak anıldılar. Gençlik Kolları 60'tan sonra yasal hale geldi.

3 **Ata BODUR,** XII (YTP), XIII, XIV, XV. (AP) dönem Ordu milletvekili, Ordu senatörü (AP).

Hükümeti yangın mağdurlarının birinci derece yakını olan devlet memurlarına, kendi bölgelerine tayin isteme hakkı tanıdı. Bu karara istinaden tayin talebinde bulunan Atıf Akın, Manisa Sulh Ceza Hâkimliği'ne atandı. Atıf Akın, meslek hayatında da başarılı oldu, kararları örnek teşkil etti ve hep mümtazen terfi ettirildi. Hep uzlaştırmadan yana oldu, hem haklının hakkını teslim etti hem de mağduriyetlerin önüne geçti. Âdeta bir hâkim gibi değil arabulucu gibi çalıştı. Bu yüzden davanın tüm taraflarını memnun etmesini bildi. Kişi hürriyetine çok önem verirdi, bu yüzden zorunlu olmadıkça tutuklama yönünde karar vermezdi. Verdiyse dahi mahkemeyi uzatmaz, bir an önce davanın sonuçlanmasını sağlar ve hürriyeti bağlayıcılığı sona erdirirdi. Bu yüzden adı jet hâkime çıkmıştı.

1955 yılında babasını genç yaşta kaybetti. Babası Edip Akın, kül olan Demirci'yi yeniden imar ettirmiş, büyük hizmetler yapmış ve tüm Manisa'da nam salmış dirayetli bir siyasetçiydi ve seveni çoktu. Atıf Akın da tarafsızlığı, hakkaniyete uyması, uzlaşmacı tavrı, dürüstlüğü ve yardımseverliği ile ün kazanmıştı ve onun da seveni çoktu. 1957 seçimlerinde, henüz daha otuz bir yaşındayken ısrarlara dayanamadı ve hâkimlik mesleğinden ayrılarak yeniden siyasete döndü. Yüksek bir oyla Demokrat Parti listesinden Manisa Milletvekili seçildi.

TBMM'nin en genç üyesi olduğu halde Meclis açılışında divan üyesi olarak görev aldı, ardından Anayasa ve Adalet Encümeni'ne (komisyon) seçildi. Meclis çatısı altında hep hukukun üstünlüğünü savundu, verdiği kanun teklifleri ve çalışmaları ile Manisa'ya birçok hizmetlerde bulundu. İktidar ve muhalefet arasında ortamın iyice gerildiği anlarda, hep uzlaştırıcı tavırları ile dikkat çekti. Grup içinde de hep uzlaşmacı ve uyarıcı tavır içinde bulundu, bu yüzden onu "Yaylacılar" diye anılan gruba yakın görenler olduysa dahi o hep parti içindeki gruplaşmaların dışında kalmayı ve vakaya göre kendince doğru olan yerde olmayı seçti.

27 Mayıs'a doğru hızla gidilen günlerde DP iktidarı, Tahkikat Komisyonu'nun kurulması kararını aldı. Atıf Akın, Tahkikat Komisyonu kurulmasında anayasaya aykırılık bulunmadığını, meclisin denetim görevleri arasında böyle bir görevin bulunduğunu düşünüyordu. Ancak, muhalefetin bunu istismar edeceğini ve iktidarın meclis çoğunluğuna dayanarak

yargının yerine geçeceğini iddia edeceğini söylüyor ve bunun önüne geçmek için komisyonun görevlerinin belirlenmesi yönünde uyarıda bulunuyordu. Nitekim bu tespit doğru çıktı ve muhalefet de bunu olabildiğince istismar etti. Bir süre sonra komisyon çalışmasını tamamladı ve raporunu hazırladı; aynı günlerde Menderes Eskişehir'de gerginliğin azaltılması için komisyonun görevini tamamladığını ve seçim kararı alınabileceğini söyledi. Ancak tüm bu gelişmelere rağmen cunta darbeyi yaptı.

Atıf Akın diğer iktidar mebuslarıyla birlikte Yassıada'ya gönderildi ve Yüksek Adalet Divanı'nca yargılandı. Yargılama sırasında Tahkikat Komisyon konusu görüşülürken tanıklardan bir gazeteci Atıf Akın'ın bu uyarısından söz etti. Mahkeme Başkanı Salim Başol bu kişinin kim olduğunu sorduysa da Atıf Akın kendini açığa çıkarmadı. Zira Atıf Akın mahkemeye güvenmiyor ve yargılama usulünün de adil olmadığını düşünüyordu. Adil bir yargılama olsa belki ifadesi yargılamanın seyrini değiştirebilirdi, ama böylesi önyargılı bir heyetin takdiriyle yalnızca kendisini kurtarabilirdi. O davasına sadık bir demokrattı ve bu yolu tercih etmedi.

Yassıada Mahkemeleri kararları sonucu Atıf Akın, 4 sene 2 ay hapse mahkûm edilerek Kayseri Bölge Cezaevi'ne gönderildi. Kayseri Cezaevi'ndeki mahkûmiyeti TBMM'de kabul edilen af kanunu ile 18 Ekim 1962'de sona erdi. Memleketi Manisa'ya dönerek serbest avukatlığa başladı. Kamu haklarının kısıtlanması ve siyasi yasaklarının bulunması nedeniyle bir süre siyasi faaliyetlerden uzak kaldı. Ancak birikim ve deneyimleriyle her zaman Adalet Partisi teşkilatlarına yol göstericiliğini sürdürdü.

Atıf Akın gerek meslek hayatı ve gerekse siyasi hayatı boyunca doğruluktan, dürüstlükten, hukuk çizgisinden ayrılmadı. Demokrasiye olan inancını hiçbir zaman yitirmedi. Türkiye'de gençler arasında siyasi gerilimlerin tırmandığı 12 Mart döneminde ve sonrasında da hep mücadelenin fikir düzeyinde ve demokrasi prensipleri içerisinde sürdürülmesini öğütledi.

Dünyada ve Türkiye'de sol eğilimlerin güçlenmeye başladığı dönemlerde dahi, sağ, sol kavramlarına pek itibar etmez, demokratikliği öne çıkarırdı. Nitekim CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün karşı çıkmasına rağmen Ecevit CHP Genel Sekreterliği'ne seçilmiş ve İnönü'nün hem CHP'den ve hem de milletvekilliğinden istifasının ardından ertesi gün Genel Başkan yapılmıştı. Bunun üzerine "CHP sola kayıyor" söylemlerine karşılık;

"Muammer Erten'lerin[4], Kemal Satır'ların sağcılığındansa Ecevit'in solculuğu yeğdir," sözüyle önemli olanın sağcılık, solculuk değil demokratlık olduğunun altını çiziyordu.

Atıf Akın hem dünya olaylarını hem de ülke meselelerini yakından takip ederdi. Demokratik seçimleri kazanarak işbaşına gelen Şili Devlet Başkanı Sosyalist Salvador Allende[5] bir süre sonra faşist generallerin darbesiyle iktidardan uzaklaştırılmıştı. Bu haberi veren öğle ajansını dinlerken "Eyvah, eyvah!" diye tepkisini göstermişti. Yanında bulunanlardan birinin "Bir Komünistin devrilmesine niye bu kadar üzülüyorsunuz?" sözüne karşılık ise "Komünist de olsa hür seçimle gelen birini beğenmezseniz bir sonraki seçimde alaşağı etme hakkına sahipsiniz, ama diktatörleri deviremezsiniz," sözüyle ne kadar demokrat olduğunu gösteriyordu. Nitekim zaman Atıf'ı haklı çıkarmış, darbeci General Pinochet'in[6] faşist rejimi 17 yıl sürmüş, Şili halkına zulmetmiş ve binlerce insanı katletmiştir.

Özetle Atıf Akın, küçük bir Anadolu kasabasında doğmuş, yetişmiş, farklı kültürler içinde kendini geliştirmiş, özüyle ve sözüyle gerçek bir demokrat, hürriyet ve adalet taraftarı, eşitlikçi bir siyasetçi, fikir ve hukuk adamıydı. Müftü torunuydu; inançlı ve dindardı, ama asla dini siyasete alet edenleri hoş görmezdi. İyi bir cumhuriyetçiydi, halktan, ezilmişlerden yanaydı, onların hukukunu koruma adına mücadele ederdi, sosyal adalete ve

4 **Muammer ERTEN,** 1923 yılında Isparta, Atabey de doğdu; Manisa'da hâkimlik, savcılık ve serbest avukatlık yaptı. 1961 yılından itibaren CHP'den üç dönem Manisa Milletvekilliği yaptı. 28. Hükümet'te (10. İnönü Hükümeti) Sanayi Bakanlığı yaptı. İnönü'nün son zamanlarında CHP'nin lider kadrolarındandı.

5 **Salvador ALLENDE,** 1908 yılında doğdu, tıp tahsil etti. Genç yaşlardan itibaren sosyalist hareketlerin içinde yer aldı. 1932 yılında Komünist Parti'ye alternatif olarak Sosyalist Parti'yi kurdu. 1937'de milletvekili oldu. 1970 yılında Halk Birliği'nin ve demokratların da desteğini alarak % 36 oy topladı ve serbest seçimlerle iktidara gelen ilk Marksist Devlet Başkanı olarak tarihe geçti. İktidarının ilk yılında yaptığı reformlarla % 8,6 büyüme yakaladı, Şili'nin en önemli kaynağı olan bakır madenlerini devletleştirerek önemli gelir elde etti. Ancak, sonraki yıllarda bakır fiyatlarının düşmesi, orta sınıfın yoksullaşması nedeniyle ekonomik darboğaza girdi. Halk Birliği dağıldı, orta sınıfın desteğini yitirdi, direnişler başladı. Ülke kargaşa ortamına sürüklendi, parlamento çoğunluğu desteğini çekti. Bunu fırsat bilen Pinochet, yaptığı darbe ile (11 Eylül 1973) iktidara el koydu. Aslında darbe Allende'ye değil, Şili demokrasisine yapıldı. Zira kendisini iktidara getiren kitlelerin desteğini yitiren Allende'nin zaten ilk seçimde halkın oylarını kaybetmesi bekleniyordu. Darbeden sonra Allende intihar etti.

6 **Augusto José Ramón PINOCHET,** Şilili diktatör. 1973'te, seçilmiş Devlet Başkanı Allende'yi devirerek diktatörlüğünü ilan etti. 1990 yılına kadar halkına zulmetti. İnsanlık suçları nedeniyle dava açılacakken 2006 yılında yargılanamadan 91 yaşında öldü.

sosyal devlete inanırdı; ama asla sosyalistlerden yana değildi; halkın güçsüzlüğünün istismarını hoş görmezdi. Milliyetçiydi ama asla ırkçı değildi, milletin farklı etnik kimliklerden oluşmasını milletin zenginliği olarak kabul eder ve ayrımcılığa, etnik milliyetçiliğe şiddetle karşı çıkardı. Liberal düşünce, demokratlık onun âdeta yaşam biçimiydi, hoş görülüydü. Genç yaşta ölümü Türk demokrasisi ve siyaset hayatı için büyük kayıp olmuştur.

Atıf'ı böylece tanıdıktan sonra, onu kaybetmemizin ardından ona yazmaya devam ettiğim öteye mektuplardan bir tanesi şöyleydi...

Öteye Mektup
I

Mayıs 2012

Sevgili Atıf,

Bizi bu dünyada bırakıp gidişinin üzerinden tam otuz beş yıl geçmiş. 35 zor yıl...

Tek tesellim, bizlere bıraktığın onurlu ismin, itibarın, ideallerin ile Cenabı Allah'ın bıraktığın emanetleri senin istediğin gibi yetiştirebilmek için bana verdiği güç, gayret, azim ve kararlılıktı. Çok şükür ki çocuklarımızı da senin gibi demokrasi inancıyla; millete hizmet aşkıyla; devletine, ülkesine, vatanına ve milletine sadakatle ve mücadele azmiyle yetiştirebilmeyi, daima doğruluktan, dürüstlükten, haklıdan ve haktan yana olmalarını sağlamayı başarabildim.

Doğrusu, yaşanan onca acılı günlerin ardından, siyasi haklarınızın geri verildiği anayasa değişikliği sonrasında, senin yeniden siyasete atılmanı hiç mi hiç arzu etmiyordum. Zira yeni kalp krizi geçirmiştin ve yorgun kalbin yeniden bu zorlu mücadeleyi taşıyacak kadar güçlü değildi. Diğer taraftan da aklın hep oradaydı, biliyorum. Yarım kalan mücadeleni sürdürmek istiyordun. İstanbul ve Ankara'da, siyasi hakların iadesinden sonra, kader arkadaşların törenlerle Adalet Partisi'ne katılmışlardı. İzmir'de yapılacak törene davetliydin; gitmeyi de yürekten istiyordun, ama sağlığın elvermiyordu.

O gün sabah, Naci'nin sürpriz bir şekilde ve senin de törene katılmak isteyişinden emin olarak Ankara'dan gelişi, senin için bir

destek oldu. Birlikte İzmir Tepecik'teki Büyük Sinema'ya gidişiniz, 15 yıl aradan sonra yeniden aktif siyasete dönmen senin için büyük moral oldu. Âdeta hastalığından eser kalmamıştı, yüzüne yeniden renk gelmişti. O zaman düşündüm ki, hastalıkların çaresi sadece ilaçlar değilmiş; insanın kendine güveni, moral destek, hepsi birer dermanmış. Yeniden sağlıklı bir görünüşe sahip olman bizleri de fazlasıyla memnun etmişti. Kim bilir, belki bugünkü tıbbi imkânlar, görüntüleme teknikleri, anjiyo, bypass gibi yöntemler o gün biliniyor ve uygulanabiliyor olsaymış, daha uzun yıllar bu memlekete hizmet için fırsatın olabilirdi.

1977 seçimleri arifesinde, Manisa'daki evimizin balkonunda İbrahim ve Naci'yi karşına alıp; "Ben 27 Mayıs'ta silah zoruyla haksız ve hukuksuz olarak çıkarıldığım Yüce Meclis'e, milletin iradesi ile yeniden girerek, millet egemenliğinin üstünde başka hiçbir gücün bulunmadığını göstermek için 17 yıl sonra yeniden siyasete giriyorum. Bu iddiam gerçekleştikten sonra, bir sonraki dönemde ben yokum. Sizler yolunuzu ona göre tayin edin ve sıranızı bekleyin," mealindeki sözlerin hâlâ kulaklarımda çınlar. Nitekim bunu başardın da. Bunu başaramadan bizi terk etseydin, belki bu hep içimizde bir ukde olarak kalacaktı.

Bir tesellim de ikinci defa seçildiğin o yüce mecliste ikinci bir darbe yaşamamış olman. Senin öteye gidişinin ardından henüz üç yıl bile geçmemişti ki, bu ülke maalesef bir darbeyle daha sarsıldı. 12 Eylül 1980'de demokrasiye yeni bir darbe daha vuruldu. Ne yazık ki, İbrahim Kirazoğlu, Sıtkı Yırcalı, Sadık Erdem, Mehmet Erdem, Zeyyat Mandalinci gibi bazı arkadaşların, 27 Mayıs'ın ardından bu acıyı ikinci defa yaşadılar.

Bugün artık darbecilerin yargılanma süreci başladı, ama ne çare ki giden gelmiyor. Ülkenin bozulan düzeni de tekrar rayına oturmuyor. Sen ve arkadaşlarından bazıları silah zoruyla, itilerek, kakılarak çıkarıldığınız Yüce Meclis'e millet iradesi ile yeniden girdiniz. Darbecilere en büyük dersi o zaman verdiniz. 12 Eylül'de başbakanlıktan indirilen ve Hamzakoy'a, Zincirbozan'a sürgüne gönderilen Süleyman Demirel, 11 yıl sonra yeniden milletin iradesiyle o koltuğa

oturdu. İki yıl sonra da cumhurbaşkanı seçildi. Ne darbelerin arkasındakilerin, ne de o uzaktan kumandalı Yassıada yargıçlarının, savcılarının bugün kimse adını bile hatırlamıyor. Onlar, sağlıklarında dahi insan içine çıkabilecek yüzü bulamamışlardı. Oysa sizler aziz milletimizin gönlünde taht kurmuştunuz, minnetle ve şükranla anılıyorsunuz.

Bu millet kendine yapılan iyilikleri de, kötülükleri de asla unutmuyor. Sizler, Kayseri Cezaevi'ne gönderildiğinizde, milletin gönlüne taht kuran Başbakan Menderes ile bakanları Zorlu ve Polatkan, nahak yere darağacına götürülmüşler ve mezarları kuş uçmaz, kervan geçmez İmralı Adası'nda bırakılmıştı. 29 yıl sonra bu millet onları şanlarına yakışır bir şekilde yaptırılan anıt mezara, devlet töreniyle ve tekbirlerle yeniden uğurladı. Ben ve evlatların o gün oradaydık...

Ülkenin dört bir yanından gelen yüz binlerin tekbirleri arşıâlâya yükseliyordu. O gün kader arkadaşlarınla da sohbet ettik, seni andık. Naci ile İbrahim, bir yolunu bulup mozolenin altındaki esas defin yerine kadar inmeyi başardılar ve defin esnasında orada bulundular. Belki de ailelerin dışında Menderes'in ve arkadaşlarının mezarına toprak atmayı becerebilen ender kişilerden oldular.

Aradan geçen onca yıla rağmen bugün hâlâ aynı sözler konuşuluyor... Millet egemenliği, halkın iradesi, askeri vesayetin kaldırılması vesaire, vesaire. Belki de, sadece siyasi rant için söylenen içi boş, kuru sözler, göz boyayan icraatlar. Rövanş alma, intikam alma içgüdüsünden başka bir şey olmadığını düşünüyorum. Sizlerin çektiği acıların, çilelerin, manevi eziyetlerin onda birini bile yaşamayanlar bugün aynı acıları başkalarının yaşamasından âdeta keyif alıyorlar.

Sen her zaman hukukun üstünlüğünü savunurdun; her şeyin hukukun içinde cereyan etmesini, çarelerin ve çözümlerin meşruiyet içinde aranmasını isterdin. Suçsuz ceza olmaz derdin. Oysa hukuk karmakarışık oldu; kimin suçlu, kimin suçsuz olduğu bile belli olamıyor, insanların vicdanı çok şeyleri kabullenemiyor. Bu karmaşa belki de gerçek suçlularla, günahsız insanların birbirlerin-

den ayrılamamasına yol açacak; milletin adalet duyguları zedelenecek. Yassıada'yı yaşamayanların, oradaki garabeti, hukuksuzluğu görmeyenlerin bugün Silivri'yi anlamalarını elbette beklemiyoruz, ama senin sürekli dediğin gibi hukuku çiğnetmeden, esnetmeden, sündürmeden hep tarafsız olabilmeyi başarabilsek bugün belki bu kutuplaşma ve hınç da olmazdı. Hukuk, adalet bir gün herkese lazım olabilir. İbretle ve kuşkuyla izliyoruz...

Sevgili Atıf,

Sen hep benim birinci vatanım Demirci, ikinci vatanım Manisa derdin. Hemşerilerini çok severdin ve onlara hizmet etmeyi de kendine vazife addetmiştin. Ölümün de o insanların arasında, onların kollarında oldu. Belki de bu hayatta duyduğun en son sözler, Dilşeker Mahallesi'nde dava arkadaşın Ayhan Erkara'nın kahvesini dolduran coşkulu kalabalığın, sen mikrofon başında konuşurken söyledikleri sevgi sözleri, seni teşci eden sözleri ve alkışlar oldu. Belki de o coşkuya, o tezahürata, o sevgiye kalbin dayanamadı, yenik düştün. İnsan ömrünün vadesi dolunca ne yapsan çare etmiyor. Yanında oturan milletvekili arkadaşların, yığılıp kaldığında, bütün çabalarına rağmen ağzını açıp dilaltını koyamamışlar. Yetişememişler, acı çekmeden, hissetmeden kuş gibi uçup gidivermişsin.

Üç gün önce, vedalaşıp çocukların okulu için Ankara'ya dönmüştük. Sen mahalli seçim kampanyası için Manisa'da kalmıştın. Ankara'dan nasıl geldiğimizi hatırlamıyorum bile. Bize gerçeği söylemediler, ağır bir kalp krizi geçirdiğini söylediler. Her zaman sevinçle ve keyifle geçen Manisa yolculuğu o gün bitmek bilmedi, azap içinde geçti. Acı gerçeği duymamak için âdeta yol bitmesin istiyordum.

Sabah seni önce eve getirdiler. Evin önü mahşer yeri gibiydi, Demircililer, Gördesliler, Selendililer, Salihlililer, Manisa'nın her yöresinden yüzlerce insan evin önünde toplaşmışlardı. Bense, aldığım

teskin edici ilaçlar nedeniyle külçe gibi olmuştum, yerimden kalkıp seni karşılamaya dahi mecalim yoktu. Bir de o kalabalığın içine girecek gücü kendimde hissedemiyordum. Feryat, figan eder, benimle de uğraşmak zorunda kalınır, insanları zor durumda bırakırım diye korkuyor, dışarı çıkmak istemiyordum. O anda Mübeccel[7] koluma girdi, beni sakinleştirdi:

"Abla, sonra çok pişman olursun, bu kalabalığı görüp gurur duymalısın, kendine gelmelisin," dedi.

Haklıydı... Kendimi toplamalıydım, başımı dik tutmalıydım, herkese örnek olmalı, sana layık olmalıydım. Güç de olsa kendimi topladım, kapının önüne çıktım.

Hükümet önünde devlet töreni tertip edilmişti; o yüzden görevliler seni cenaze arabasından çıkartmak istemediler, ama o kalabalık seni oradan çekti çıkardı. Bir daha da hiç o soğuk araca alamadılar seni. Son yolculuğunda hep o çok sevdiğin halkın omuzlarındaydın. O arada nasıl oldu, kim getirdi bilmiyorum, tabutunun üzerine ay yıldızlı bayrağımız sarıldı. Sen hep öyle olacağını söylerdin ve öyle isterdin...

Sonrasında, omuzlarda sokağımızdan aşağıya doğru hep beraber ilerlendi. Benim yürüyecek gücüm yoktu, öylece kala kaldım. Eskicilerin Atıf, haberi duyar duymaz İzmir'den gelmiş. Hani, adını sana izafeten vermişlerdi. O beni arabasına aldı, Hatuniye Camii'ne kadar cenazenin ardından beraberce ilerledik.

Parti binası geçici olarak bizim sokağın köşesindeydi, orada da kalabalıklar vardı. Koca Reis Sadettin Bilgiç ile birlikte Ankara'dan gelen milletvekili ve senatörler orada katıldı korteje. O gün bütçenin Meclis Başkanlığı'na sunulması gerekiyormuş, malum hükümet yeni kurulduğu için bütçe de gecikmişti ve kanuni süre doluyordu; o yüzden Başbakan Süleyman Demirel telefonla arayarak taziyelerini bildirmiş ve Sadettin Bey'in kendisini temsil edeceğini söylemişti. Daha o noktada binlerce kişi toplanmıştı ve çarşıya doğru inildikçe kalabalık daha da artıyordu.

7 **Mübeccel KAFKASLI,** O tarihte Adalet Partisi Manisa Merkez İlçe Kadın Kolları Başkanı. Bugün Türk Kadınlar Konseyi Manisa Şube Başkanı.

Adliyenin önünde de büyük kalabalıklar oluşmuştu, kortej oraya vardığında binlerce insandan oluşan kalabalık trafiği kapatmıştı âdeta. Yıllarca hem hâkim, hem de avukat olarak hizmet verdiğin adliyede hâkimler, savcılar, avukatlar cüppeleriyle ihtirama durmuşlardı. Mübaşirler, kâtipler, cezaevi personeli gözyaşlarını saklayamıyor, karşısındaki yazıhane komşularının yakarışları ortalığı çınlatıyordu. Emektar Mehmet Efendi[8], kendini tutamamış hüngür hüngür ağlıyordu. Bir süre sonra onun da öldüğünü duyduk. Allah rahmet eylesin.

Oradaki saygı duruşunun ardından kortej Mustafa Kemal Paşa Caddesi üzerinden Hükümet Meydanı'na doğru ilerledi. Çarşıda alışveriş durmuştu âdeta; insanlar cadde kenarında saygı duruşuna geçiyorlar, o muhteşem kalabalığı izliyorlardı. Kimileri de arkana takılıp kalabalığa karışıyordu. Kortej ilerledikçe, dükkânların önüne sandalye çevirenler, kepengini indirenler, kapıları kilitleyenler, topluluğa katılıyor, her adımda arkandaki kalabalık giderek artıyordu.

Hükümet binasının önüne gelindiğinde, vali, tümen komutanı, muhalefet partilerinin milletvekilleri, yöneticileri, daire amirleri, protokole mensup diğer kimseler resmi devlet töreni için bekliyorlardı. Ancak resmi tören ne mümkün?.. Vali Bey bile şaşkınlıkla izliyordu olayı.

Seni omuzlarında taşıyanlar bırakmadılar, çaresiz Vali Bey ve protokol erkânı da oradaki saygı duruşuna müteakip kalabalığa karışarak arkandan yürümeye başladılar. Cami zaten hemen karşıdaydı ve hınca hınç doluydu. Dualar ediliyor, tekbirler getiriliyordu. Musallaya konduğundan namaza dek, genci yaşlısı başında sırayla dua edip saygıyla nöbet tuttular.

Cami avlusu dolup taşmıştı, yan sokaklar, caddeler, hemen arkadaki Hükümet Meydanı kalabalık cemaati almıyordu. Cenaze töreni değil, sanki miting alanı gibiydi. Manisa'da böyle bir olay görülmemişti o güne kadar. Namazdan sonra seni tekrar araca koymak istediler; ama cemaat gene bırakmadı, omuzlarda taşındın onca yolda.

8 **Mehmet AŞICI,** Atıf Akın'ın Kayseri Cezaevi sonrası 1963 yılında Manisa'ya döndüğünde adliye karşısında açtığı avukat yazıhanesinde kâtip olarak göreve başladı. Atıf Akın'ın milletvekili seçilmesinin ardından yazıhanesini devrettiği Av. Emin Uz ile bir süre daha çalışmaya devam etti.

Yakın değildi gideceğin yer. Çatal Mezarlığı iyice dolmuştu, sana uygun yer gösteremediler orada. Kırtık Mezarlığı'nda, anacığının yanındaki yeri tercih ettik. Hatuniye Camii'nin kapısından çıkarak Kırtık Deresi'ndeki ebedi istirahatgâhına doğru sevenlerinin omuzlarında son yolculuğun başladı. Kilometrelerce yol hep omuzlarda gittin. Bazıları ancak arabalarıyla eşlik edebiliyorlardı.

Meğer ne çok sevenin varmış! İnsan hayattayken bunun farkına varamıyor. Hükümet önünden Turgutlu Caddesi'ni takip ederek yola koyulduk. Alaybey, Dilşeker, Çatal, Nurlupınar yolu boyunca evlerinden, dükkânlarından çıkanlar tabutuna dokunabilmek için âdeta birbirleriyle yarışıyorlardı. Kimileri de korteje katılıp yürüyordu. On binler sel olup Kırtık Deresi'ne doğru akıyordu sanki.

İşte o an, çocukluğumuz, gençliğimiz, birlikte yaşadığımız o güzel günler, acılı günler, ıstırap dolu mahkûmiyet yılları, tekrar kavuştuğumuz gün, sonraki güzel günler bir film şeridi gibi gözümün önünden akıp gitti. Dolu dolu yaşanmış bir ömür, her anı dolu dolu, yazsan kitaplara sığmaz. Mücadelelerle dolu, örnek bir hayat... Demokrasiye olan sarsılmaz bir inanç, halka ve hakka hizmet ideali, vatan ve millet aşkıyla hürriyet, adalet ve memleketin kalkınması için harcanmış bir ömür. İniş çıkışlarıyla, iyi kötü günleriyle bu uğurda yaşanan bu ömrün sonraki nesillerce de bilinmesi, hatta örnek alınması, siyaset yapanlarca dersler çıkarılması amacıyla mutlaka yazılması gerektiğini düşündüm. Bir gün bunu mutlaka yapmalıyım diye düşündüm. 10 yıl önce evlatlarımın da desteğiyle adına bir kütüphane kurduk. Bu kütüphaneye gelen, oradan ilim öğrenen, feyiz alan çocuklar ve gençlerin çoğu buraya adını veren kişinin kim olduğunu, neler yaptığını, neler yaşadığını bilmiyordu. Bilmelerini istedim, örnek almalarını istedim.

Kısmet bugüneymiş... Seninle ve sensiz geçen günlerimde, önemli hadiseler yaşamış, kendimce kısa notlar tutmuştum. Onları derledim, hafızamı tazeledim, unutulanları yeniden hatırladım; bu eser çıktı ortaya. İnsan yazarsa öldükten sonra da öğretmeye devam ediyor, ben de böyle olsun istedim. Ardından okuduğum yüzlerce dua, indirdiğim onlarca hatim, okuttuğum Mevlidi Şerifler ve mana

âlemine ilişkin onca yapılanlardan sonra, belki de sana en güzel armağanım bu olacaktır.

Tabii burada sana son yolculuğunla ilgili anlattıklarımın hepsini anbean görmüş, yaşamış olmam mümkün değil. Ancak senin ardından günlerce hep bu konular konuşuldu. Taziyeye gelenlerin her biri gördüklerini, duyduklarını anlattılar. Gazeteler yazdı, televizyon gösterdi. Manisa böyle bir törene alışık değildi, o yüzden günlerce konuşuldu durdu.

Çocuklar, kortejin en önünde ve dimdik yürüyorlardı. Onlar her şeyi anbean gördüler, yaşadılar, naklettiler. Tüm Manisa günlerce bunları konuştu, görmediklerimi, duymadıklarımı böylece öğrendim ve sanki bir film senaryosunu kendim yaşamışım gibi hafızamda sakladım. Bugün belki de ilk defa seninle paylaşıyorum.

O gün ve takip eden günlerdeki gazete kupürlerini hâlâ saklarım. Hakkında yazılanları zaman zaman okur, hislenirim. Hele kadim dostun, lise ve fakülte arkadaşın Haluk'un[9] Yeni Asır gazetesindeki köşe yazısı beni hep duygulandırmış ve gururlandırmıştır. Bu yazıya da burada yer vermeyi düşündüm. (Bkz. Gazete Kupürleri bölümü.)

Senin hemen ardından, Ankara belediye başkanı adayı, Jet Bakan namıyla anılan eski Sağlık Bakanı Vedet Ali Özkan da sana benzer bir şekilde, halkın arasında son nefesini verdi. Tercüman'da Rauf Tamer ikinizi de aynı köşede yazdı. Ne garip tecellidir ki, Vedet Ali Özkan'ın ölümüne rağmen, Ankaralılar ona neredeyse seçimi kazanan CHP'li Ali Dinçer'e yakın oy verdiler. Bu oylar bir ölüye verilen oylar değil, onun hatırasına, inancına, mefkûresine verilen oylardı. Tıpkı Ersan Atılgan'a[10] verilen oylar gibi.

Senin son yolculuğuna uğurlandığın gün, tüm siyasi partiler hatırana hürmeten Manisa ilinde seçim propagandalarına ara verdiler. Adalet Partisi de üç gün boyunca propaganda toplantıları düzenlemedi; zaten, birkaç gün sonra da sandığa gidildi. Sonuç, Manisa'da Adalet Partisi için tam bir zafer oldu. Senin kampanyasında uğru-

9 **Haluk CANSIN,** Gazeteci yazar, Yeni Asır gazetesi. Atıf'ın lise ve fakülte arkadaşı.
10 **Ersan ATILGAN,** Manisa belediye başkanı, 12 Eylül 1980 darbesine kadar görevini sürdürdü. Halen Manisa'da üzüm işletmeciliğiyle uğraşıyor.

na canını feda ettiğin Ersan Atılgan, Manisa Belediye Başkanı oldu. Demirci'de muhaliflerin çoluk çocuk diye burun kıvırdığı İbrahim Dönmez ise açık ara başkanlık koltuğuna oturdu.

Dostların Tahsin Sarıgedik Salihli'de, Arif Pektaş Turgutlu'da, İsmail Şadan Kula'da, Halit Kayadipli Kırkağaç'ta, Nuri Giyik Akhisar'da, Refik Atay Gördes'te, Seyhan Dilik Selendi'de, gençlerden Ahmet Erdoğan Sarıgöl'de, Hüseyin Özkılıç Soma'da reis oldular. Neredeyse Manisa'da Adalet Partisi tulum çıkardı. Kasabaların neredeyse tamamına yakınını da Adalet Partisi adayları kazandılar. Bunda elbette ki en büyük etken, senin sağlığını hiçe sayarak gösterdiğin büyük gayretin oldu.

Ancak Manisa'daki zafere rağmen, Türkiye genelinde sonuç beklenen gibi olmadı. Büyükşehirleri CHP kazandı. O güne kadar büyük bir gayretle akan kanı durdurmaya çalışan, ekonomiyi rayına oturtmaya çabalayan hükümetin oy kaybettiği iddialarıyla çekilmesi gündeme gelmeye başladı.

Senin zamansız kaybın herkesi yasa boğmuştu, ama bazıları bunu meclis aritmetiğinde değişiklik olarak görüyor ve bundan yararlanmayı umuyordu. Nitekim Demirel kabinesinde umdukları bakanlık koltuğunu bulamayan bazıları, Ecevit'in de tahrikleriyle partiden istifa ederek meclis aritmetiğini iyice bozdular. Zaten pamuk ipliğine bağlı hassas oy dengeleri, hükümetin aleyhine döndü.

Sonunda, siyasi tarihimizin yüz karası Güneş Motel[11] buluşması gerçekleşti. AP'den ayrılan bağımsızların hepsine birer bakanlık koltuğu veren Ecevit, başbakan oldu. O günden sonra zaten, sıkıntıda olan Türkiye iyice çamura battı. Yokluklar, kuyruklar devri başladı. Çay, şeker, yağ, sigara, benzin, gaz ve mazot bulunmaz oldu. Sokaklar iyice azıttı; her gün onlarca olay, çatışmalar, cinayetler aldı başını gitti. Halk iyice muzdarip oldu, sonunda iki yıl dolmadan, senin ölümünle boşalan milletvekilliği de dâhil olmak üzere yapılan ara seçimde ve kısmi senato seçiminde AP yeniden büyük zafer kazandı. Ecevit istifa etti, Demirel dışarıdan destekle azınlık hükümeti

11 **Ercan YAVUZ,** *Güneş Motel'de Bakan Olmak, Aksiyon dergisi*, 28 Haziran 1997.

kurdu. Alınan tedbirlerle ekonomi düzelmeye başladı, yokluklar büyük oranda kalktı.

Ancak, akan kan durdurulamıyordu. Ülkenin neredeyse her tarafında sıkıyönetim ilan edilmişken, akan kanı durdurmakla görevli olanlar, maalesef başka işlerin peşindeymişler. Yıllar sonra bunu itiraf ettiler, "şartların oluşmasını bekledik" dediler. Nihayet beklenen oldu Türkiye yeni bir askeri darbeyle karşı karşıya kaldı. Tek teselli, sen o günleri görmedin.

İşte böyle Atıf... Seni kaybettiğimiz o ilk günlerin, ilk ayların hafızamdan hiç silinmeyen, hep tazelenen, anlatıldıkça büyüyen o acı günlerin olayları böyle. Bizim acılarımızın yüreğimizde saklı kaldığı gibi, o günleri yaşayan ülkemin insanlarının da acıları hep saklı kaldı. Üzerinden geçen onlarca yıla rağmen silinmedi. Zaman zaman dost sohbetlerinde, gençlerle, çocuklarla söyleşilerimizde, gazetelere, televizyonlara verdiğim mülakatlarda yaşadığımız olayları naklettikçe hep "bunları yazsanıza" diye tepkiler aldım. Yapabilir miydim? Çocukların, dostların gayretleriyle, destekleriyle yaptım...

Aziz hatırana armağan olsun, nurlar içinde yat, rahat uyu...

Muazzez

Zamanda Hayat Yolculuğu

Ankara Tirebolu Sokak, 32/16 no.lu evimdeyim...

Yollar uzun dikenli, taşlı olsa da
Bastığın yer üzüntülerle dolsa da
Sel, çığ ateş önünde her ne olsa da
İzci gülerek yürü...
İzci marşı

25 Ekim 2008

Sevgili çocuklarım ve torunlarım, merhum İbrahim'in eşi İlhan Akın, Naci ve eşi Süreyya Akın, Şeyda ve eşi Fatih Arabacıoğlu, torun Esra ve Atıf Akın ile Yiğit Arabacıoğlu, İşte beni bugün hayata bağlayan çekirdek ailem. Onların varlığı bana hep yaşama azmi ve mücadele gücü verdi.

Ben 1926 doğumluyum. Bugün 25 Ekim 2008, Tirebolu Sokak 32/16 numaralı Ayrancı-Ankara'daki dairemde 1988 Kasım'dan beri oturuyorum. Sevgili eşim Atıf'ı kaybedeli neredeyse 31 yıl oldu, büyük oğlum İbrahim aramızdan ayrıldığından beri ise 17 yılı geçti. Atıf'la beraber geçen yıllar, onsuz geçenden daha az. Fakat O hep benim yanımdaydı.

Çocuklarımı onun da arzu ettiği gibi, topluma ailemize ve kendilerine yararlı kişiler olarak yetiştirmek yaşama gayemdi. Nitekim

o feci kazayı geçirdiğimiz 4 Eylül 1991'de bedenim çok büyük hasar görmesine rağmen evlat acısının derinliği ile yüreğimin sonsuz acısı, beden acısını duyurmadı.

Yakınlarım ayağa kalkmam konusundaki umutlarını yitirdikleri halde, ben "mademki hayatta kaldım, ayakta olmalıyım" azmim ve sabrımla ve de Allah'ın izni, doktorların ve yakınlarımın candan bakımları ve şefkatleri sayesinde, bir yıl sonra iki koltuk değneği, dört yıl sonra da tek bastonla yürümeye başladım. Görevlerim vardı. Torunlarım ve çocuklarım. Onlar için yaşamalıydım.

Kendimi tanıyıp düşünme yetisine sahip olduğum yıllardan bugünlere kadar hem güzel günler gördüm, hem de çok acılar çektim. Âdeta birbirine zıt olayları hep iç içe yaşadım. CD gibi, kaset gibi hafızamda dönüp duran, hatırlayabildiğim birçok olay, sanki dün kaydedilmiş gibi. Neler, neler var içinde! Çok etkilendiklerimi hatırladıkça yazmaya çalışacağım.

Bana göre HAYAT, Türkçe anlamlarına göre dört "H"de yaşanıyor.

1. **Hayal**: Bu dönem kişinin "ben" olduğunu bilmeye başladığı 3-4 yaşından ilk gençlik yıllarına, gerçek hayata başladığı zamana kadarki süre. Bazen bu "H" diğer dönemlerde de yaşanabilir, ama yoğunluğu farklı olur.

2. **Hakikat:** Hayatı gerçeğiyle yaşamak. Bu dönem hayat mücadelesi, iş, eş, hedef ve hayallerin gerçekleşmesi veya aksi, sorumluluk dönemleri. Bu dönem uzun bir zaman diliminde devam eder.

3. **Hatıra**: Uzun veya normal hayatınızı yaşamışsınız, hayattan beklediğiniz büyük şeyler artık yok. O zaman anılarla yaşıyorsunuz, anılar koltuk değneği gibi size güç veriyor.

4. **Hesaplaşma**: Ömrünüzün sonuna yaklaştığınız bu dönemde hayatta ne yaptınız, ne yapamadınız diye kendi kendinizle hesaplaşıyorsunuz.

Bunları şimdi hatıra dönemimde kaydedebiliyorum. Zaman zaman not aldığım olaylar, lise arkadaşlarımla yaptığım yazışmalar, Atıf'la önceleri "kardeşim" diye başlayıp sonra "sevgilim" diye

devam eden mektuplar, Yassıada, Kayseri mektupları, 60 yılı aşan birikimler... Zaman zaman bunları karıştırıp o günleri tekrar yaşıyor gibiyim.

2003 yılı 19 Mayıs günü kızım Şeyda, eşi Fatih ve torunum Yiğit İstanbul'dan bir geceliğine Ankara'ya geldiklerinde, öğle yemeğine Uludağ kebapçısına gittik. Hasret giderme sohbetleri arasında "Hayatın 4 H"sini anlattım onlara. Önce Fatih, bunu bir yerde okuyup okumadığımı sordu. Ben de hiçbir yerde okumadığımı, hiç kimseden de duymadığımı, tamamen kendi düşüncem olduğunu söyledim. O zaman 12 yaşındaki torunum, biraz da muzip bir ifadeyle söze girdi:

"Anneanne, beşinci H'yi unutmuşsunuz, bir de hamilelik dönemi var," demez mi! Onu da eksi H diye adlandırdık. Öyle ya, o da, daha doğmadan, annemin hamilelik dönemi oluversin. Erkeklerin hamilelik dönemi olmasa da, nasılsa her insan ana rahminde o dönemi geçiriyor.

Onlar o gün İstanbul'a döndüler, ben de evime, hatıralarıma döndüm. Beni Allah'ın izniyle dünyaya getiren ailemin ilk kişileriyle başlıyorum...

23 Nisan 2008

Bugün 23 Nisan 2008 Çarşamba. Büyük Atamız Atatürk'ün 1920'de Büyük Millet Meclisi'ni kurduğu, "Hâkimiyet Kayıtsız Şartsız Milletindir" ilkesiyle çocuklara armağan ettiği bir bayram. Yalnız çocuklara değil, içindeki çocuğu yaşatanlara da...

Hayatta acılar ile sevinçlerin iç içe yaşandığına yıllar boyu şahit oldum. İşte sarı yapraklar üzerine düşen damlaların anlamı... 1960 yılında 55 yaşındaki sevgili babamız Ekrem İzmiroğlu'nu ebedi yolculuğa da yine bir 23 Nisan günü uğurladık. Bayraklar ve şenlikler arasında son yolculuğuna çıktı.

Demirci doğup büyüdüğüm kaza merkezi. Geçmişe dayalı birbiriyle tortop olmuş dört aile içinde yerim var. İzmiroğlu ailesinin bir

ferdi olan dedemiz Hacı Nurullah Efendi, bir İstiklal Savaşı şehidi. Ölüme giderken "*Halkım İçin Hakka Yürüyorum*" diyecek kadar mert bir millet âşığı, vatan sevdalısı. Babaannem Hacı Hafız Hesna Hanım, Karaşahin ailesinden; kayınvalidesinin dediği gibi müstesna bir kadın. Babam ailenin 3. çocuğu. İlk çocuk olan amcam Mazhar İzmiroğlu Rumi takvimle 1310 doğumlu. Münevver Halamız (1316 doğumlu), genç yaşta karnındaki çocuğu ile ölmüş, tabii biz onu hiç görmedik ve tanımadık.

Babam henüz doğmadan dedemiz annesiyle hacca gitmek üzere babaannemden izin istemiş. Büyükannemiz de müsaadeyi ancak kendisini de götürürlerse vereceğini söylemiş. Böylece bir yıl erteleme ile bu uzun ve meşakkatli yola beraber çıkmışlar. Babaannem biz çocukken, kış gecelerinde üç ay süren bu yolculuğu bize anlatırdı.

İzmir'den gemiyle yola çıkmışlar, İskenderiye'ye uğrayıp Süveyş Kanalı'nı geçerek Kızıldeniz'de bir liman olan Taif'e inmişler. Çift hörgüçlü develerle Mekke ve Medine'ye doğru yola devam etmişler. İnecekleri zaman iki taraftan dört Arap taşıyıcı onları indirirmiş ve şuduf denilen bir odacığın içinde orta kısımda dengeyi sağlayarak yanlarına aldıkları portatif alkol ocağında çay ve kahvelerini yaparlar; yemeklerini ısıtırlarmış. Böylece zorluklara katlanarak görevlerini tamamlayıp üç ayın sonunda yine gemi ile İzmir'e dönmüşler, oradan da Demirci'ye.

Babam hac dönüşü doğmuş (1320), üç yıl sonra da Feridun Amcam. Varlığı yüzyıllar öncesine dayanan İzmiroğlu ailesi görgü, yaşantı ve ticari ahlakları ile örnek bir aile. Halıcılığı Demirci'ye getiren ilk ailelerden. İzmir'le irtibatlı geniş aile fertlerinin oturduğu evler, Pazar Mahallesi'nde bir sıra teşkil ediyor. Onların birinde dedemiz ailesiyle oturuyor. Büyükannem evlenirken ilave edilen büyük bir sofa devamında aralığa açılan iki küçük oda ve sonra büyük bir salon kadar yaz odası, karşılardaki manzaraları ve uzaktan yolları gören pencerelerin arasında gaz deliği denilen kırmızı ve yeşil camlı iki küçük lamba konulacak yer. İşte öyle bir malikâne.

Yıllar boyu o evde birçok misafir ağırlanmış. Milli mücadele yıllarında Demirci'de Kuvayı Milliye reisi ve de zamanın bele-

diye başkanı olan yine akrabalarımızdan Ethem Çakmakoğlu'na, dedem vekâlet ediyormuş. Amcam Mazhar İzmiroğlu Alaşehir Kongresi'nde Demirci'yi temsil eden üç kişiden biri. Kongre'de Uşak Heyeti Temsiliye merkezine seçiliyor ve havalisindeki sivil direnişin örgütlenmesinde bilfiil görevli, asker, Kuvayı Milliye'ye çalışıyor.

Ankara'ya bağlı milli kuvvetler hazırlık safhasında. Yunan Ege'yi işgal ediyor; Demirci'ye gelmeden geçtikleri yerlerde yakıp yıkma ve gençlerin ırzına geçme, yağmalama gibi zulümleri artmış. Şehrin ileri gelenleri Kızıl Tarla denen açıktaki alana yer hazırlıyorlar ve onları bir süre oyalamak durumunda kalıyorlar. Amaç, hem memleketin yakılıp yıkılmasını önlemek, hem de Simav istikametinden geleceği bilinen Kuvvayı Seyyare'ye, yani Çerkez Etem'e zaman kazandırmak. Hatta subaylarına ilerlemelerini geciktirmek amacı ile gece ziyafet vermek istiyorlar.

Memleketin en konforlu ve güzel evi olarak dedemin evi münasip bulunduğundan oraya davet ediyorlar. Memleket yakılıp yıkılmıyor, ama sonradan Çerkez Ethem kolu kendi başına hareket ederek Simav'daki mahkûmları serbest bırakıyor. Mahkûmlar Taburu adı verilen kuvvetlerle Demirci'ye baskın düzenliyor ve Başalanı mevkiinde kamp kuruluyor. Tam o sırada hain bir muhbir gelip durumu Yunan kumandanına bildiriyor. Yunanlılar da ani bir baskınla Çerkez Etem'in kampını basıyor ve tarumar ediyor.

Çerkez Etem bu durumdan dedemi mesul tutuyor. Aslında o günlerde Çerkez Etem Ankara ile bağları koparmak üzere ve iyice de asileşmiş, laf söz dinlemiyor. Bu durumu bilen Ankara Hükümeti meseleye el koymak üzere İbrahim Ethem Bey'i (Akıncı) Demirci'ye kaymakam tayin ediyor.

Çerkes Etem'in çeteleri, dedemden Kuvayi Milliye'ye ait evrakları istediğinde dedem vermiyor. Yunanlılardan yedikleri baskından da onu mesul tuttuklarından ortadan kaldırmak için bahaneler arıyorlar.

Dedemin Demirci'den uzaklaşması için çevreden avluya atlılarla geliyorlar, ama dedem onları, "Ben kaçarsam ailemi taciz ederler,"

deyip reddediyor. Çerkez Etem güçleri Hacı Müftü[12] Efendi'ye gidip isim vermeden, "Asker kaçağı oğlu olan bir babanın katli vacip midir?" diye soruyorlar ve o da, "Vaciptir," deyince dedemi idam ediyorlar.

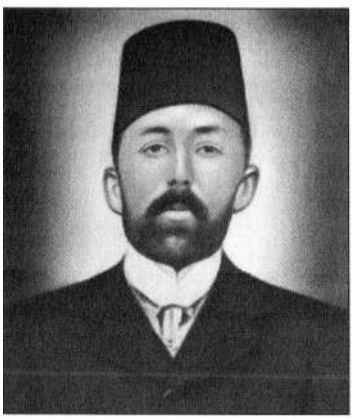

Dedelerim Hacı Müftü İbrahim Hakkı Efendi (solda)
İzmirizade Hacı Nurullah Efendi (sağda).

Hâlbuki amcam o zamanlar hem Kuvayı Milliye'ye çalışıyor, hem de asker olarak Alaşehir, Uşak kongrelerine devam ediyor. O günleri anlatan rahmetli Naci Dayımdan çok ürpertici olaylar dinledik. Ayrıca yakın zamanda kaybettiğimiz Fatma Şengün Ablamızın anlattığına göre, büyükannem bağışlanması için bütün para ve mücevherlerini teslim etmiş; onlar hem yağma ve talan edip hem de düzmece belgelerle dedemizin canına kıymışlar. Fatma Ablamız, bir Çanakkale şehidinin üç çocuğundan biri. Demirci köylerinden getirilmiş ve ailem onu iki yaşında iken almış, evlatları gibi bakıp büyütmüş. Büyükannemin koynunda, onun en acı günlerinde küçük yoldaşı olmuş. Onun anlattığına göre dedem mertçe karara boyun eğmiş ve vazife uğruna şehit olacağını düşünmüş ki, başı dik ve gülümseyerek karara teslim olmuş.

12 **Demirci Müftüsü Hacı İbrahim Hakkı Efendi** (dedem) Bkz. ***Milli Mücadelede Din Adamları***, Doç. Dr. Ali Sarıkoyuncu, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1997, Ankara.

Dedem Hacı Nurullah Efendi'nin halası "Kadın Ayşe", annemizin babası Müftü Dede'nin annesi oluyor. Müftü Dede sülalesi de, Emir Mehmetler olarak anılıyor. 1700'lü yıllarda Horasan'dan Anadolu'ya ilim yayma, din bilgisi öğretme amacı ile gönderiliyor ve Demirci'ye yerleşiyorlar. Yani anne tarafından dedem olan Hacı Müftü İbrahim Hakkı Efendi bilmeden, yakın akrabası Hacı Nurullah Efendi'nin ölümüne cevaz vermiş oluyor. Aslında bu hadise Çerkes Etem'in mahkûmlar taburunun ilk vukuatı da değil. Sonrasında da Demirci'de birçok adam öldürme, yaralama, yağma, talan işlerine bulaşıyorlar. Bunlardan biri de teyzemizin kocası Enver Ağabey'in babası Eyüp Enver Bey'in, kolunda İngiliz malı saat taşıdığı için gece yarısı hunharca katli hadisesidir.

İbrahim Ethem Bey, Demirci'ye geldikten sonra nihayet Demirci'de huzur ve sükûn tesis edilebilmiş. Ancak İbrahim Ethem Bey'in işi hiç de kolay olmamış; zira o günlerde sancak merkezi Manisa işgal altında bulunduğundan Mutasarrıflık da Demirci'de bulunuyor ve Çerkes Ethem'e yakınlığı ile bilinen kişilerle çalışmak zorunda bulunuyormuş. O yüzden İbrahim Ethem[13] dağlara çıkmış, hem Yunan hem de Çerkez Ethem güçlerini takip ediyor ve savaşıyormuş. O sırada babam İzmir rüştiye mektebinde okurken Yunan işgali ile okul kapatılıyor ve sokaklara salınıp "Zito Venizelos" diye bağırmaya zorlanıyorlarmış. Onlar ise, öyle bağırmak onurlarına dokunduğundan hemen kıvrak zekâlarıyla bir formül buluyorlar; "İspirto Venizelos" diye bağırıyorlarmış.

Amcam da ailesine o zaman Rodos'tan yazdığı mektupta, dedem hakkında İstiklal şehidi diye söz ediyor, teselli ediyor. Bu mektupları annem bilgimiz olması için zaman, zaman bize okurdu.

Babam, bu acıları yaşadığında henüz on dört yaşındaymış. Büyük amcam İzmir havalisindeymiş. Küçük amcam babamdan üç yaş küçük olduğundan babam aileye sahip çıkma görevini üstlenmiş. Halamız o arada evlenmiş ve genç yaşta karnındaki yedi aylık bebeğiyle ölmüş.

13 **İbrahim Ethem AKINCI,** *Demirci Akıncıları*, Ankara, 1999, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Babam aile mesuliyetini aldığı zaman ilk iş olarak pazar yerinde tuz satmaya başlamış, yani bir deyime göre gerçekten de tuz torbası başına geçmiş. Savaş yılları ellerinde hiç nakit yokmuş. Bir ara kendi tarlalarında tütün işi yapmışlar, sonra bir dükkân açılmış. O ara babaannem babamı evlendirmek üzere harekete geçmiş. Böylece henüz on dokuz yaşındayken annem Ayşe Hanım'a talip olmuşlar. İsterken de bir Ayşe'yi verdik, torun olan bir Ayşe'yi istiyoruz, demişler. Kısmetmiş, zor şartlarda evlenmişler.

Hacı Müftü Efendi hem Atıf'ın, hem de benim dedemdi. Atıf'ın öteki dedesi Mehmet Sıtkı Efendi ise muhasebe-i hususiye kâtibi (özel idare müdürü) ve şairdi. İşi gereği vilayet görevlileri ve kaymakamlarla ahbapmış. Ünlü şair ve hiciv ustası Şair Eşref de o zamanlar Manisa'nın kazalarında mal müdürlüğü ve kaymakamlık görevlerindeymiş. Mehmet Sıtkı Efendi de Eşref'in hem iş arkadaşı, hem de çırağı olduğundan sık sık görüşürlermiş. O zamanlar, yeni bir düzenleme ile Eşme kaza merkezi olmuş. Mehmet Sıtkı Efendi'yi de kaymakam gelene kadar orayı toparlamak üzere görevlendirmişler.

Mehmet Sıtkı Efendi, Eşme'ye vardığında orada büyükçe bir köyden başka bir şey bulamamış. Zira daha öncesinde kaza merkezi başka bir köydeymiş. Belediye reisini sormuş, "Tarlada çift sürüyor," demişler, meclis umumi azasını sormuş, "Dağda davar güdüyor," demişler. Mehmet Sıtkı Efendi de bu durum karşısında dayanamamış ve hemen döktürüvermiş:

Kazara kaza olmuş Eşme kazası,
Davar gütmekten gelir meclis azası.

Mehmet Sıtkı Efendi, Eşme'de bulunduğu geçici görevinde mahrumiyet çekmiş. Yakınlarda bir kazada görevli olan Şair Eşref'in yanına giderek hem yıkanıp paklanma ihtiyacını gidermek, hem de birkaç kat temiz çamaşır tedarik etmek istemiş. Onunla da hasbıhalinde Eşme'nin mahrumiyetini anlatmış ve söylediği mısraları ona nakletmiş.

Kaymakam tayin edilip Mehmet Sıtkı Efendi de evine döndükten bir süre sonra Şair Eşref, Eşme kaymakamına hayırlı olsun ziyaretine gitmiş. Bakmış ki, Mehmet Sıtkı Efendi'nin anlattıkları aynıyla vaki. Dayanamamış ve Sıtkı Dede'nin mısralarını tamamlamış:

Kazara kaza olmuş Eşme kazası
Davar gütmekten gelir meclis azası
Eşme dediğin, iki dükkân bir furun
Peynir ekmek yiye yiye, ne ağız kaldı ne burun

Mehmet Sıtkı Efendi'nin dilden dile geçmiş daha birçok dörtlükleri, şiirleri vardı. Bunlar aile içinde hep anlatılır dururdu. Kayınvalidem (yengem) babasının hikâyelerini bize ve çocuklara hep anlatırdı. Ne yazık ki elimizde Sıtkı Dede'nin ne bir basılı eseri ne de notları mevcut. Kim bilir belki de Atıf'ın dayılarının Manisa'daki evleri boşaltılınca kaybolup gitti. Kayınvalidemi de 1975 yılbaşında (31.12.1974) kaybettik, onu kaybettikten sonra, onun hafızasındaki bu bilgiler de birkaçı dışında tümüyle kaybolup gitti.

26 Nisan 1987'de de annemi son yolculuğuna uğurladık. Ablamın büyük oğlu Samim, annemden çok dinlediği Ömer Hayyam'a ait bir dörtlüğü mezar taşına yazdırdı:

Senden ayrılmış olan günleri yad etme
Gelmemiş bir yarının uğruna feryat etme
Gelmişin geçmişin üstüne temel kurma sakın
Bugünün zevkini sür ömrünü berbat etme.

Annem Müftüler ailesinden, yani dedemiz İbrahim Hakkı Efendi ve Şehitoğulları ailesinden Mazlum Ağa'nın kızı Tayibe Hanım'ın üçüncü kızları. Dedemiz Emir Mehmetzade Mehmet Hilmi Efendi ve Kadın Ayşe'nin 1860 yılında, Demirci'de doğan çocukları, babasının yolunda, Manisa, Bursa, İstanbul'da ulemadan ders alarak yetişmiş bir müderris. Mısır'a molla olarak gönderileceği esnada,

29 yaşında Demirci'de müftülüğe başlamış. Ankara Müftüsü Rifat Efendi'nin (Börekçi) Milli Mücadele'nin cihat kabul edilmesine dair çıkardığı fetvayı Anadolu'da ilk tasdik edenlerden ve "Milli Mücadelede Din Adamları" kitabında biyografisi var.[14]

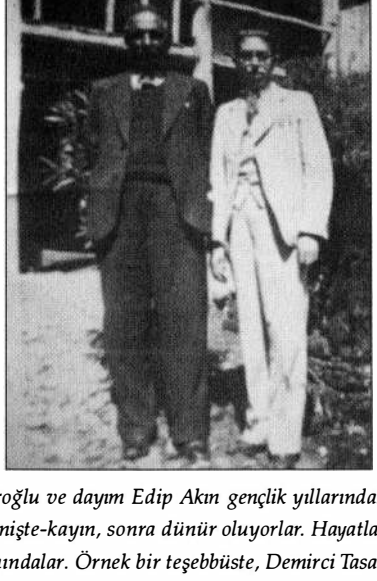

Babam Ekrem İzmiroğlu ve dayım Edip Akın gençlik yıllarında. İki akraba çocuğu ve iki iyi dost. Önce enişte-kayın, sonra dünür oluyorlar. Hayatlarının her döneminde birbirlerinin yanındalar. Örnek bir teşebbüste, Demirci Tasarruf Şirketi'nin kuruluşunda birlikte kurucu ortaklar arasındalar, Demirci'ye getirilen her türlü yenilik ve sivil toplum örgütlenmelerinde hep beraberler. 1946'da Demokrat Parti'nin kuruluşunda da gene omuz omuzalar.

Hacı Müftü Efendi, Şehitoğulları'ndan[15] Mazlum Ağa'nın yedi kızından biri olan Tayibe Hanım'la evlenir. İlk çocukları Fadime, sonra Ahmet Edip[16], Hatice, Ayşe ve Naci Dayı doğar. Ayşe Hanım ailenin en güzel kızı, ince uzun boylu, altın gibi sarı uzun saçlı, alım-

14 **Doç. Dr. Ali SARIKOYUNCU,** *Milli Mücadelede Din Adamları,* Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1997, Ankara.

15 **ŞEHİDOĞULLARI,** Demirci'nin idaresini 200 yıla yakın bir süre yürüten hanedan, Osmanlı Hanedanı'na akraba Karakeçili aşiretinin bir kolu olan aşiret, Demirci, Simav, Gördes, Selendi ve Kula yörelerinde Şehitli (Kula) aşireti olarak bilinen yaygın bir Yörük-Türkmen aşireti.

16 **Ahmet Edip AKIN,** Kayınpederim ve dayım, 1946 yılında Demokrat Parti'nin kurucularından, o tarihte Manisa ve Ege yöresinde Kara Dayı olarak anılırdı. Menderes ve Celal Bayar'ın yakın dostlarındandı.

lı bir genç kız. Babamın ablası daha önceki yıllarda annemi babam için düşünüyor. Ah Ekrem'in ellerinden ayaklarından çekip uzatmalı, diyor. Birkaç yıl sonra nişanlanıyorlar, aynı yaşta oldukları halde babam düğünde annemin başından bakacak kadar uzamış.

O zamanın olgunluğu ile anneme kutu içinde satılan bir gelinlik alınmış ve yedek elbise olarak babaannem ceviz yeşili, işli, kadife elbisesini anneme göre düzeltmiş. Bu şartlar altında evlenmişler.

Varlık içinde yokluk günleri yaşamışlar. Bizim çocukluğumuzda kadife elbise sökülerek parçaları yastık başı olarak değerlendirilip yastıklarımızı süslüyordu. Hatırladığıma göre ramazan geceleri, sahur vakti Topal Recep ve Hacı Raşit davul çalarak bazen kapıyı da çalıp maniler söylerdi: "Uyan Ekrem Bey uyan, kadife yastığa dayan, Allah seni yürütmesin yayan." O anda ben uyanıp koşarak babamın arkasına kadife yastığı dayardım.

Annemle babamın evliliklerinin birinci yılında, ilk kızları ablam Münevver dünyaya gelmiş(1924). Kısa bir süre sonra yine bebeklerinin olacağını öğrendiklerinde onu feda etmek için olmayacak çarelere başvurmuşlar. Bir türlü netice vermemiş. Bir gün annem çiğ yeşil kahveyi kaynatarak bir sürahiyle yatak odalarının derin penceresini açıp soğuması için oraya koymuş. Soğuyan suyu içince güya bebek düşermiş, fakat annenin de zehirlenme riski varmış. Annem evde yokken bir fırtına çıkmış ve açık pencere çarpınca sürahi yere düşüp kırılmış; kahveler yere saçılmış, suları etrafa yayılmış. Gürültüyü duyan büyükannem annemlerin yatak odasına girdiğinde olanları görmüş ve annem gelince ona bir hayli kızmış:

"Bu durumu daha önce düşünecektiniz, kendi çocuğunuz, sen bu kahve suyunu içip zehirlenip ölseydin, Ekrem yeniden evlenir ve de hayatına devam ederdi," diyerek annemi azarlamış. Böylece çocuğu düşürmekten vazgeçip bir anlamda bana hayat vermişler.

Ablamla aramızda 22 ay vardı. Onunla hem abla kardeş, hem de arkadaş olarak uzun yıllar çok sıkı bağlarla yaşadık. Ancak benim hiçbir taksiratım olmadığı halde ona karşı kendimi hep borçlu

hissettim, ben ona hep saygı duydum. Çocuk emerken anne hamile olursa sütün kimyası bozulur ve çocuğa dokunurmuş. Bu olaya da süt çaldı denirmiş. Nitekim ablam evlenirken annem elmas bileziğini süt hakkı olarak ablama hediye etti.

Ben ve ablam.

Ablamla çocukluğumuzda bayram ziyaretlerine giderken annem tembih ederdi. "Sakın gittiğiniz yerde bayram harçlığı istemeyin," derdi. Bir gün babamın dayısı Haşim Karaşahin ve Hacı Ninemize gittiğimizde ablam:

"Biz sizden hiçbir şey istemiyoruz, ama verirseniz teşekkür ederiz," demez mi, hem güldüler hem de para verdiler. Bu olay fıkra gibi anlatıldı durdu.

O zamanlar Demirci'de bir âdet vardı: "Akşamlama."

Akrabalar arasında yemekli buluşma... Bir ailenin o gün ne yemeği varsa onları alarak diğer aileye gidilir, o evde olan yemek de sofraya konur ve beraber hoşça vakit geçirilirdi. Akşamüzerleri ellerde kalaylı bakraçlar içinde çorbalar, hoşaflar, kalaylı sahanlarda etli kuru bamyalar, pilavlar, koltuklarında evde yapılmış ekmek, katmer ne olursa her şey... Biz de bu işten çok mutlu olurduk. Hele Edip Dayılara gidip gelmek bizim için ayrı bir eğlence idi. Çünkü onlar dayım ve eşi, ablamla okulda aynı sınıfta olan Atıf, benim bir

yaş küçüğüm Nermin, Selma, Samime, Sayfiye; biz annem, babam, ablam, benden 13 sene sonra dünyaya gelen Kumru; hep birlikte olurduk. Bu âdet Kumru'dan dört yıl sonra doğan Tayibe dünyaya geldikten sonra da bir süre devam etti. Daha birçok güzel âdetimiz vardı... Cuma ziyaretleri, bebek doğan evlere yemek göndermek... Mesela ölüm olunca yemek hazırlanır, onları yalnız bırakmamak için ölü evine gidilirdi. Bu olaya 'eren' denilirdi.

Çok eskilerden (1920'lerin sonu) sararmış bir aile fotoğrafı. Erkekler soldan sağa: Babam Ekrem (İzmiroğlu), dayım Naci (Akın), enişte Tayyar (Egeli), dayım ve kayınpederim Edip (Akın). Oturanlar, hanımlar soldan sağa: Annem Ayşe, yengem Düriye (Hafız), teyzem Hatice, yengem ve kayınvalidem Refika. Çocuklar soldan sağa: Ablam Münevver, teyzemin oğlu Enver, ben, teyzemin kızı Perihan, teyzemin oğlu Yıldırım, dayımın kızı ve görümcen Nermin, dayımın oğlu ve eşim Atıf.

Demirci yamaçta olduğu için bazı akraba ve tanıdık evlerden diğerlerini görmek mümkündü. O zamanlar ne telefon ne de elektrik vardı. Haberleşmek için gündüzleri **"al asma"** denilen bir şey kullanılırdı. Yani diğer evden görülmesi için kırmızı bir şey asılır, görüldüğünü bildirmek için karşıdaki beyaz asardı. Gece ışıkla anlaşılırdı. Bizim ev ile karşımızdaki dayımların eviyle çocukluğumuzda böyle haberleşirdik. Sonrasında, önce santral bağlantılı manyetolu telefonlar geldi; daha sonraları numaralı, daha sonra da otomatik aramalı... Şimdi ise cep telefonları, görüntülü telefonlar ve internet var. Çağımızın iletişim teknolojilerine akıl sır erdirmek mümkün değil.

Daha küçük yaşlardayken babam bir hatamız olunca ablama kızardı, ben çok üzülürdüm. Atıf, ablamın sınıf arkadaşıydı, komşumuz ve akrabamız müezzinlerin kızı Fadime de onların arkadaşıydı. Bahçelerinde kocaman incir ağaçları vardı. Bir gün ağabeyleri dâhil hepsi ağaca çıkıp olmuş incirleri yiyorlardı. Ben çıkamadım. Ablamdan istedim ise de vermedi. Ağlayarak anneme seslendim. Annem onların bahçesini gören pencereden seslenip:

"Abası, kardeşine de ver," deyince ben ablama abası demeye başladım. Bu sözcük büyükler arasında moda oldu, birbirlerine abası diye hitap etmeye başladılar.

Çocukluğumda, annem tanıdıklarıyla görüşürken, istenmeyen çocuk olarak dünyaya geldiğimi öğrendim. Bu yüzden zaman zaman yok olmayı düşündüğümü hatırlıyorum.

Babam askerliğini Manisa'da yapıyordu, o zaman ben üç buçuk yaşındaydım. Babam bazen Demirci'ye gelir, birkaç gün sonra dönerdi. Bazen de annem ablamı büyükannemle bırakır, biz annemle beraber Manisa ve Karşıyaka'ya gider, babamı görürdük. Bir gün söylemesini bilemeden, "Benim asker babam, sivil babam, İzmir'deki babam var," deyiverdim. Önce babamdan dayak yediğimi, sonra da üzülüp bana herkesin tek babası olduğunu, bu üç durumun nedenini anlattığını hatırlıyorum.

Başka bir olay ise unutkanlığımdan yaşanmıştı. Babamın halı mağazası vardı. İşçiler boyahanede boyanan halı yünlerini evimizin avlusunda bahçe kısmına gerilen tellere asarlardı, daha sonra merkeple eve taşınırdı. O gün sabahtan 3-4 merkep yükü odun alınmış, avluya boşaltılmıştı. İpler gelmeden önce odunun dama taşınması gerekiyordu. Mağazaya bir iş için gittiğimde babam benimle eve haber gönderdi. Evde kim varsa, annem dâhil, odunların taşınmasını istedi. Ben bunu söylemeyi unuttum. İsmail ve Kasım ağabeyler ipleri getirdiklerinde odunları gördüler ve önce odunları taşımaya başladılar. Evdeki yardımcılar, annem dâhil yardıma indi. Gecikme olunca, mağazaya o sırada dışarıdan gelen tüccarlara babam yalnız olduğu için hizmet verememiş, onları mağazada yalnız bırakıp eve gelmiş. Avlu kapısında beni görüp unuttuğumu öğrenince, pür hid-

det, yüzüme bir şamar şaklattı. O dayağı ve yüzümün yanmasını hâlâ hatırlıyorum. Aslında babam bizi konuşarak eğitirdi; hem çok disiplinliydi, hem de doğruyu bulmamız için bize tolerans gösterirdi. Vazife duygusu bende o yıllarda kökleşmişti.

1950'li yıllara kadar Demirci'de elektrik yoktu. Su tesisatları da yoktu. Bizim iki kat merdivenle inilen avlumuzda çeşmemiz vardı, ama suyu iki kat yukarı taşıması zor oluyordu. O yüzden sokak kapımızın karşısındaki iki yol ayrımında zaman zaman kesilip, zaman zaman akan Kurupınar denilen çeşmeden suyumuzu doldururduk. Evin konumu gereği, yaşadığımız mekâna üç basamak taş merdivenle girilirdi ve suyu oradan taşımak daha kolaydı.

Çeşmenin üst kısmındaki büyükannemin kira evinde, bana sonraları keman dersi veren Öğretmen Hayri Öge ve eşi Samiye Hanım otururdu. Henüz 8-9 yaşlarındayken bir gün anneme sürpriz yapmak istemiştim. Önce tuvalette duran musluk takılmış gaz tenekesini, el yıkama yerindeki kocaman musluğu olan bakır kabı ve mutfaktaki musluk takılmış küçük varili doldurdum. Evde ne kadar testi, kap varsa hepsini boy sırasına göre aralıktan mutfak kapısı önüne kadar dizdim ve doldurdum. En son üstü çıkıntılı, güzel bir cam sürahiyi doldurup götürürken taş merdivene çarpıp ağız kısmını kırdım. Ağlamaya başladım. O kadar çok ağlamışım ki, üstteki Samiye Teyze "Baban gene alır, üzülme" diye beni yatıştırdı. Annemle babam gelip de olanları öğrendiklerinde, babam "Üzülme, onu satan fabrikalar, dükkânlar da para kazanacak" deyip beni rahatlattı; annem de beni kucaklayıp sevdi. Babamın bu sözünü hiç unutmadım. Aslında bu söz, onun ticaret ve ekonomi zekâsını da ortaya koyuyordu. Kendiliğimden taşıdığım sular onları memnun etmişti, kırık sürahi annemlerin yatak odasındaki camlı dolapta yıllarca düğmelerin muhafazası için kullanıldı. Ne zaman düşen giysi düğmesi arasam o günü hatırlıyordum.

Kış şartları çok ağır geçiyordu, ablam ve ben sık sık hastalanıyorduk. Anneciğim bütün gece odun sobasını ateşler ve ilaçlarımızı içirmek için çaba gösterirdi. Ben daha kolay içerdim, ablam zorlanırdı. Annem ile babam, "Münevver, eğer ilacını içersen, sana dana gözü,

25'lik var," deyip ikna etmeye çalışıyorlardı. Ben biraz daha iyileştiğim için özenmiş olmalıyım ki ağlamaya başladığımı ve "Bir kuruşçuk verin de ben ona kurabiye alayım," dediğimi hatırlıyorum.

Okul bahçesine gelen satıcılardan, yalnızca çarşı fırınında, temizliğine inanılan kurabiyeci amcanın yaptığı kurabiyelerden almamıza izin veriliyordu. Pırıl pırıl camekânlı teneke saplı kurabiyeliğinde bir kuruşa satardı kurabiyelerini. Ben onları çok seviyordum. Gene çok ateşlenip hastalandığım bir defasında, ne istediğim soruldu. Okuldaki kız arkadaşlarımın giydikleri mest-lapçına çok özeniyordum. Bize kışın hep potin giydiriyorlardı; bağlarını çözüp çıkarmak ve giymek zordu, ağırdı. Arkadaşlarımınki ise iki yanı lastikli olduğundan kolaylıkla giyiliyordu. Ayrıca üstüne giydikleri siyah lastiği çıkarıp eve girebiliyorlardı. İşte öyle bir şey istedim, ama bizim giyim tarzımıza uymuyordu. Bu yüzden önce çarşıdan göstermelik bir çift getirildi, fakat sadece potin üstüne lastik alındı. O da bir kat daha ağırlık yaptı. Yıllar sonra genç bir hanım olduğum zaman anneme sitem ettiğimde, "İstersen şimdi alalım," deyiverdi! O gün bir hayli güldük. Olumlu veya olumsuz hatırladıklarım, davranışlarımı belirlemem konusunda öğretici oldu.

10-11 yaşlarındayken Edip Dayım öğretmenlikten emekli olmuş ve Oyuk Arkası denilen mevkide, tarlaların olduğu yere çiftlik kurmuştu. Adını benim Esen koyduğum kır bir atı vardı. Hafta sonları kardeş çocuklarının birini atının arkasına bindirir ve çiftliğe götürürdü. O hafta aynı yaştaki büyük teyzemin oğlunu götürecekken, babam izin verdi diye beni götürdü. Dayım çocukları çok severdi. Bir çocuk daha bekliyorlardı. Bütün kardeş çocukları bir araya geldiğimizde, bazen sorun çıkardı. Böyle zamanlarda bizi yatıştırır, oyun kurar, bizimle biraz oynadıktan sonra ayrılırdı.

Çiftliğe gittiğim gece geç vakte kadar Atıf, Nermin, Selma ve Samime'yle beraber oynadık. Sabah bizi erkenden uyandırıp oynamamız için bağ arasına yolladılar. Kahvaltılarımızı da elimize verdiler. Hiçbir şeyden habersiz oyuna daldık. Bizden daha büyük olduğundan, bir tek Atıf anlamış. Meğer kazaya bir adamla at gönderilmiş. Ebe Hanım ile annem beraber gelmişler. Doğum olmuş.

Dayım bana latife etti, ama ben hiç unutmadım. "Bu hafta sen geldin kız oldu, Muammer gelseydi oğlan olurdu," dedi. Minik bebeğin adını dedem "Sayfiye" koydu. Müftü dedemizi o yıl kaybettik.

İlkokuldayken bir gün gökyüzünde müthiş bir gürültü oldu, Kızıl tarla denilen düzlük yere uçak düşmüş ve yanmaya başlamış. Pilot Bedri Uçak, teğmen ve yardımcısı paraşütle atlayarak canlarını kurtarmışlar. Bu olay beni çok etkilemişti. Uçak kalıntıları okulun kapalı teneffüshanesine taşınmıştı. Günlerce pek çok kişi kalıntıları görmeye geldi. Pilotla çocukça sohbet ettikçe, ben de pilot olmaya özendim ve tayyareci şiirini ezberledim. O yıllarda Sabiha Gökçen Türkiye'nin ilk kadın pilotuydu. Daha küçük yaştayken "r"leri "l" gibi söylüyordum, "tayyareciyim" diyeceğime "tayyaleciyim" derdim. O şiir hâlâ ezberimde:

Ben bir tayyareciyim, var demirden kanadım
Kahramanım, Türk genciyim,
Yerden göğe atlarım, bulutlarda durağım.
Benim ile yükselir ay yıldızlı bayrağım
Kartal gibi uçarım, yurda kanat açarım.
Eğer düşman gelirse, gökten ateş saçarım.

Şiiri okuyup ayağımı yere vururdum. İlkokul bitirme sınavında, ne olmak istediğimizi yazmamızı istediler. Ben, pilot olup vatanıma hizmet etmeyi istediğimi yazdım. Yıllar sonra lisede okurken, izci olarak 15 Mayıs Hava Şehitlerini Anma Günü için Kadife Kale'deki tayyare şehitliğine çelenk götürmeye gittiğimizde, Bedri Uçak şehit olarak oradaydı. O yıllardan beri vatan uğruna ne çok şehit veriyoruz, ruhları şad olsun.

Daha anne babamın küçük kızlarıyken bir gün avludaki havuz başında oynuyordum; öyle dalmışım ki havuza düşmüşüm. Annem iki kat yukardan suyun çalkantılı sesini duymuş. Eğilip baktığında benim sessizce suya dalıp çıktığımı görmüş. Yıldırım hızıyla merdivenlerden aşağı atlarken bir taraftan da komşuya sesleniyormuş. Beraber beni havuzdan çıkarmışlar. Annem gereken tedbiri aldıktan sonra babama haber vermiş.İşte o gün ben sevilen, kayrılan çocuk

olduğumu daha çok anladım ve istenmeyen çocuk oluşum duygusu kayboldu.

1926 yılı başında, Atıf bir yaşındayken ve ben henüz doğmamışken Demirci'de ticaretle uğraşan aydın kişiler bir araya toplanıp bir anonim şirket kurmuşlar. Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan, işçisine, tüccarına ve halkına hizmet veren ve bugüne kadar yaşayan 10 şirketten biri olan bu kuruluşun sermayesini, ortakları günde 5 kuruş vererek temin etmişler. Önceleri halı malzemesi, tuhafiye ve gıda maddeleri satan kuruluş, 1950'den sonra halı malzemesi ve iplik üreten bir fabrikaya dönüştürüldü. Bugün cüzi karla ve az sayıda işçiyle de olsa Demirci ekonomisine katkı sağlamaya devam ediyor.

İlk yıllarında babam veznedarlık yaparken evimizin alt katında kurulan tezgâhlarda halı imalatına başlamıştı. Baba mesleğini devam ettiriyordu. Eve halı dokumak için gelen hanımların ihtiyaçlarını, henüz okula başlamadan şirketten alır, getirir ve hesaplarını hiç karıştırmadan yapardım. O zaman şirketin satış müdürü olan Gofurların Yusuf Efendi Amca, "Sülüman, geldin mi gene?" deyip şaka yapardı. Alt katta Dere Bey'in Hatice Hanım Teyze iki kızı ile beraber otururdu. Babamın kıymetli ustabaşıydı. Halının düzenini sağlar,dokuyucuların ilmelerini ve kırkımını düzgün yapmaları, vurgularda kirkitlerini güzel kullanmaları için yol gösterirdi. Ustaların tahta kirkitleri kullanırken üstteki güzüye[17] vurarak, tempo tutar gibi havada çevirerek söyledikleri türküler hâlâ kulağımda tatlı bir name. Bir bakıma işlerine zevk katıyorlardı. Zor işlerine ahenk katıyorlardı.

Hatice Hanım Teyze'nin küçük kızı Didar hem yaşıtım, hem arkadaşımdı. Fadime Abla ile Müftü Dede tarafından kardeş torunu oluyoruz. Bir gün ablamla beraber balkonda şarkı söylemeye başladık. Yarışırcasına söylüyorduk, o kadar sesimizi yükseltmişiz ki,Fadime Abla "Gız yavrularım, yeterin gayrı, ikiniz de güzel söylediniz," deyip bizi uyarmıştı.

Günler böyle geçerken ablam 1937 yılında İzmir Kız Lisesi orta 1. sınıfa kaydoldu ve paralı yatılı olarak İzmir'e, okula gitti. Ben evde

17 **Güzü:** Halı tezgâhının ortalarında, atkıları hizalamak, ilmeklerin düzgün olmasını sağlamak ve argaç geçirirken iplerin aralarını açmaya, ayar vermeye yarayan, yatay duran, silindirik yapıda ve oldukça kalın ağaç direk.

yalnız kalmıştım, annemin koynunda yatıyordum. Kış şartları ağır olduğu için odada yalnız bırakmadılar. Ertesi yıl İzmir Kız Lisesi'ne ben de başladım.

10 Kasım 1938'de, Atatürk'ün ölüm haberini duyunca bayılmışım. "Atatürk gitti, biz ne olacağız?" kaygısı öyle yer etmişti ki.

O yılki müdürümüz, *Dur Yolcu* şiirinin yazarı Necmeddin Halil Onan'dı.[18] Ankara'ya tayini çıkmıştı. Sınıfları geziyor hem teftiş hem de veda ediyordu. O beni teselli etti.

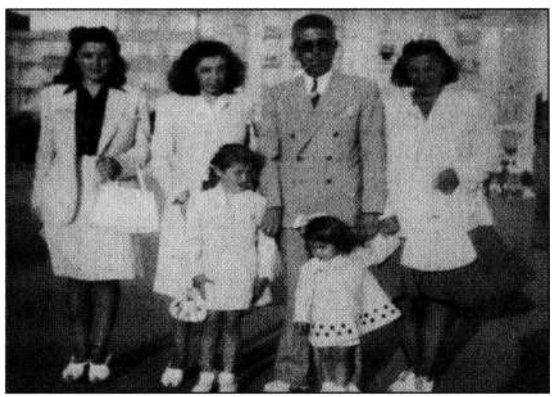

Ailem. Soldan sağa: Ben, ablam Münevver, Kumru, babam, Tayibe ve annem.

24 Kasım Öğretmenler Günü

24 Kasım 2008

Bugün Öğretmenler Günü. Çocukluğumdan beri bana öğretmenlik yapan hiç kimse hayatta kalmadı, onlara ancak dua edebiliyorum. Ancak, seksenimden sonra bana bilgisayar kullanmayı öğreten, torunum gibi gördüğüm İlhami Gürer var; ona telefon açtım. Beşikten mezara kadar, öğrenmenin yaşı ve sınırı yok. Bugün buna yaşam boyu öğrenim diyorlar.

18 **Hasibe MAZİOĞLU,** *Necmettin Halil Onan'ın Kişiliği, Eserleri, Şairliği,* Türkoloji Dergisi, yıl 1972 cilt 4 sayı 1, Ankara Üniversitesi DTCF yayını.

İlkokul öğretmenim 3. sınıfa kadar Dilara Tüzün'dü. Onunla yıllar sonra Kastamonu'da karşılaştık. 1954 yazında, eşi Saffet Tüzün Kastamonu savcısı iken, bir seyahat dönüşü karşılaştık. 4-5'inci sınıfları Şükriye Menderes okuttu. İkisi de Edirne Kız Öğretmen Okulu mezunu, genç Cumhuriyetimizin idealist öğretmenleriydiler. O yıllarda dayım Edip Akın da öğretmendi. Babası Hacı Müftü İbrahim Hakkı Efendi'nin telkinleriyle, bugünün hukuk fakültelerine eş değer olan Kadı Mektebi'nde, hem şer'i hem de medeni hukuku öğrenmek üzere İstanbul'a gitmiş. Ancak, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla askere alınmış ve okulu yarım bırakmak zorunda kalmış. Ardından da Milli Mücadele, derken gençliği hep vatan savunması ile geçmiş. 7 yıl süren askerlikten sonra evine döndüğünde ise artık tahsil çağını çoktan geçmiş. Mustafa Kemal'in, genç Cumhuriyetimizin eğitim ordusunu oluşturmak üzere bu gibi gençlerin önünü açmasıyla, o da öğretmenliği tercih etmiş ve eğitim ordusuna katılmış.

Demirci ahalisi dışarıdan gelen memur ve öğretmenlere kucak açan, onlara yakınlık gösteren ve yardımcı olan bir yapıya sahiptir. Şükriye Öğretmen, evimizin yakınındaki teyzemin evini kiraladı. Annemle çok iyi anlaşıyorlardı, dayıma ağabey diyordu, dayımın çocukları da ona hala diyorlardı. Annesi Seher Hanım Teyze asil yüzlü, beyaz tenli,güngörmüş bir hanımdı. Ondan öğrendiğimiz dikiş, yemek gibi görgülerimiz belleğimizde yer etti.

Şükriye Öğretmen, cıvıl cıvıl, esmer güzeli, enerjik, bilgi yüklü bir gençti. Ablam ve benim okumak için İzmir'e gitmemize yardımcı oldu. Ailemizi rahatlattı ve teşvik etti. Bir süre sonra Turgutlu'ya tayin oldu. Yıllar sonra orada tanıyıp ahbap oldukları ailenin oğlu ile ablamın tanışıp evlenmelerine vesile oldular. Kendisi muhasebei hususiye memuru (özel idare) Hayri Acundaş ile evlenmişti. Erken kaybettiği eşinden sonra İstanbul Beykoz'a tayin oldu. Bu arada bir kız çocuğu evlat edindi. Dostluğumuz hep devam etti. Onu Beylerbeyi'ndeki evinde sık sık ziyaret ediyorduk. Şimdi o evde, okutup evlendirdiği kızı Lale, eşi ve çocuklarıyla ocağını tüttürüyor.

İzmir Kız Lisesi hocalarımızın anıları daha başka. Pansiyon ve mütalaa hocamız Ilgaz Hanım, orta 1'den lise 2'ye kadar tarih hoca-

mız oldu; talebeye, bilhassa biz leylilere (yatılı) daha yakındı. Hepimiz onu çok severdik, tarih derslerini de onunla sevdik. Türkiye'ye, Türkistan'dan eşiyle gelmişler, sonra eşi onu bırakıp Paris'e gidince, o burada kalmış. Belki bize yakınlığı ve sevgisi bundandı. Cebir hocamız Nermin Hanım da pansiyon hocamızdı. O da iyi bir hocamızdı. Ancak bize göre iki hocamızın arasında ikilik vardı. Mesela 15 günde bir cuma akşamları, Ilgaz Hanım yatılıları Elhamra Sineması'na götürürdü. Ertesi gün Nermin Hanım'ın dersi olurdu. Bize, kâğıt kalem çıkarın imtihan var, derdi.

Sevdiğimiz edebiyat hocamız Meserret Hanım, biz lise 2'deyken doğum yapınca,İnönü Lisesi'nden Abdülkadir Karahan[19] Bey bize bir yıl hocalık etti. Kendisine ayaklı kütüphane derdik. Orta birdeyken bize tarih öğretmeni, talebenin korkulu rüyası olarak tanıtıldı. Atatürk'ün öldüğü yıldı. Fikret Hanım, yatılıların orta kısmından öğlenci 3 G sınıfını, bizlerin ilk mütalaa yaptığımız kütüphaneye getirdi ve Musevi talebesine Ata'nın hayatını anlattırmaya başladı. Aynı gün ablamların Türkçe hocası Münife Hanım, onlara ceza vermiş. Ertesi güne kadar okuma kitabındaki parçayı 8 sayfa yazmalarını istemiş. Ablam yazıya devam etti diye Fikret Hanım ablamı azarladığı için kendimi tutamayıp hıçkırmaya başladım, başparmağımı ısırarak kendimi zor tutuyordum.

Zil çaldıktan sonra Fikret Hanım beni muavin odasına çağırttı. Korkarak gittim. Bana o gün için anlayamadığım sözcükler kullanarak ağlama sebebimi sordu. Ben gene hıçkırıklar arasında ablamı haksız yere azarladığı için ağladığımı söyleyebildim. Yıllar sonra, lise 1'de 4-A'ya tarih hocası olunca, ben gelmeden arkadaşım Düriye kendisi ile beni de 4-D'ye yazdırmış. Bir gün Fikret Hanım beni koridorda yakalayıp neden sınıf değiştirdiğimi sordu. Nasıl olsa

19 **Prof. Dr. Abdulkadir KARAHAN** 1913 yılında Şanlıurfa Siverek'te doğdu. İstanbul Üniversitesi Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirdi. İzmir, Samsun ve çeşitli illerde edebiyat öğretmenliği yaptı. 1945 yılında doçent, 1952 yılında profesör oldu. 27 Mayıs İhtilali sonrasında üniversitelerden çıkarılan ve 147'ler olarak anılan hocalar arasında yer aldı. Çeşitli gazete ve dergilerde yazar ve araştırmacı olarak çalıştı. Birçok eseri bulunmaktadır.

gene hocamız olacağını söyledi ve orta 1'den beri ablam için ağlama hikâyemden dolayı beni hiç unutmadığını anlattı. Sonra 5 ve 6. sınıfta hocamız olunca herhangi bir şekilde bana karşı ön yargılı olmadı. Saygıyla anıyorum... Daha sonra Amerikan Kız Koleji'nde amcakızı Tezer ve kardeşim Tayibe'nin hocaları oldu. Karşıyakalı idi, ileriki yıllarda sık sık karşılaşır konuşurduk.

Yatılı olmamız nedeniyle, diğer hocalarımızla da iyi ilişkilerimiz vardı. Müdiremiz Vedide (Karadayı) Baha Pars en çok sevip saygı duyduğumuz kişiydi. Bize DEMOKRASİ denemesini lise yıllarında gösteren ve psikoloji dersi veren hocamızdı. Lise 2'de haftada 2 saat dersimize gelirdi. Teneffüse çıkmadığımız halde bize az gelir ve konuşmalarına doyamazdık.Spor hocamız Nevber Hanım bizimle arkadaş gibiydi, hele ben son sınıfta Spor Kolu başkanı iken çok yakındık. Okulumuzun çok güzel bir müzik ve konferans salonu vardı. Amfiteatr gibi yarım daire ve geriye doğru yükselen basamaklar arasındaki sıra sıra koltuklar,sahnenin her yerden aynı görünmesini sağlıyordu. Lise 2'de o salonda 3 lisanda müsamere verdik (Fransızca, İngilizce, Almanca).

Fransızca hocamız Kamuran Hanım, çok yetenekliydi ve bizi çok güzel yetiştirdi.Molyer'in *"Doktorun Aşkı"* eserini başarıyla oynadık. İngilizce *Elektra*'yı oynadılar. Almanca, Türkçeden adapte bir eser oynandı. O yıl gazetelere konu olduk. O salonda konferanslar, konserler verilirdi. Bizler inanılır, gözde talebeler olarak, dışarıdan gelen dinleyicilere teşrifatçılık (yol göstericilik) yapardık.

Lise son sınıfta, yatakhanelere son sınıflar dağıtılmıştı. Biz 3 arkadaş orta sonların yatakhanesindeydik. Ben yatakhane sorumlusuydum. O yıllarda cuma akşamları hem kısa, hem düzgün görünsün diye herkes saçlarını sarardı. Bir cuma akşamı orta kısım muavini gece okulda kalmış. Yatakhaneleri geziyormuş. Mesadet Hanım aynı zamanda coğrafya öğretmeni, kablo teli ve kâğıtla sarılı kafaları tespit etmiş. Benim saçlarımı görünce, "Sen de mi Muazzez," deyip beni mahcup etti.

O utancı hâlâ hissediyorum. Aşırı disiplinliydi, aslında Müdire Hanım daha toleranslıydı. Fransızca hocamız Kamuran Hanım ise

genç kızların bakımlı ve düzgün olmalarını öğütlerdi. İşte leyli ve nehari (gündüzlü) arkadaşlarımızın anılarını dile getiren Gülseren Berkelin (Tunalı) yazdığı nostaljik dizeler:

NOSTALJİ

Efsane bir okuldu bizim İzmir Kız Lisesi
Sevgili Vedide Baha Pars'tı müdiresi
Amerika birikimlerini orada değerlendirdi
Klasik bir liseyi modernleştirmekti derdi
Kır saçlarıyla taçlanan başı
Dudaklarından eksik olmayan gülüşü
Bir heykel gibi dimdik duruşuyla
Örnek aldığımız idolümüzdü bizim
Psikoloji derslerini iple çekerdik
Saatler geçmesin, ders bitmesin derdik
Karataş'ın simgesi tarihi bir binaydı okulumuz
Yüksek tavanlı sınıfları, geniş koridorları, bakımlı bahçesiyle
İzmir ve Ege'nin kızlarını bağrına basan irfan yuvasıydı
Hiç şüpheniz olmasın liselerin hasıydı
Disiplin yönünden az sıkıntı çekmedik
Saçlar ya kısacık ya da 8 boğum
Siyah çoraplar kalın, formalar desen uzun
Öğretmenlerimizin çoğu eski katı zihniyeti izlemekte,
9 hocanın 10 numara Allah'ındır demekte
Çalışkan talebelere kalan 7'ler, 8'ler
Vasat olanlara kalıyor sıfırlar birler
Benim için 10'cu sınıf korkunç bir kâbustu
Karma bir okuldan gelmiş, bir ay da gecikmiştim
Dersler başını almış gitmiş ben sersemlemiştim
Kızlar çok çalışkan, hırslı ve iddialıydılar,
Leyliler ışık sönünce yorgan altında hafızlar,.

***

Hocalarımızı memnun etmek epeyce zordu,
Bazılarının tatminsizliği bizi epeyce yordu.
Eğitim kadar değerliydi sanat, müzik ve spor çalışmaları,
Çok yönlü bireyler yetiştirmekti amaçları.
Okulumuzdaki yabancı dilde oynanan tiyatro temsilleri
Sade bizi değil mest etti her seyredeni.
Her yıl günlerce spor bayramına hazırlanırdık
Folklor gösterileriyle, ritmik dansları biz yapıyoruz sanırdık,
Karşıyaka Lisesi'yle aramızda, ezeli rekabet vardı,
Bizim ekip daima birinci olmağa kararlı,
Hafta sonu, cumartesi, konferans salonunda toplanılır,
Beş dakikalık konuşma ve İstiklal Marşı'yla sonlanır,
Koşar adım Konak'taki sinemaya giderdik,
Bir matinesine yetişmek için bayağı çaba sarf ederdik.
Bütün eğlencemiz o cumartesi sinemalarıydı,
Tek hedefimiz okulda başarıydı,
O güzel günler bir rüya gibi geçti,
Kimimiz tıbbı, eczacılığı, kimyayı
Kimimiz yüksek ticareti ve filolojiyi seçti,
Öğretmenlerimiz yıllarca yurt sathında çalıştı,
Herkes vatani görevlerini ifa için yarıştı,
Erken evlenenlerimiz çoluk çocuğa karıştı...
Yıllar geçse de kopmadık birbirimizden
Gözden uzak olanlar da çıkmadı içimizden,
Beller bükük, dizler çürük, saçlar ağarmış,
Tesellimiz: Cami yıkılsa da Mihrap yerinde kalmış
Artık toplantı günlerini iple çeker olduk,
Ömürler geçiyor, değerlendirelim son demlerimizi
Tanrı aratmasın bugünlerimizi

Gülseren Tunalı (Berkel)

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı

29 Ekim 2008

Bugün Cumhuriyetimizin kuruluşunun 85. yıldönümü. 65 yıl önce 1943 yılında İzmir Kız Liseli arkadaşlarımızla Cumhuriyetimizin 20. yıl kutlamaları için ilk defa başkent Ankara'ya gelmiştik. O ne büyük heyecandı. Aynı yılın bahar ayında Cumhurbaşkanımız merhum İsmet İnönü okulumuzu ziyaret etmiş ve kız okulu olarak yalnız İzmir Kız Lisesi'ni Ankara'ya davet etmişti. O zaman merhum Vedide Baha Pars[20] müdiremizdi.

Müdiremiz Vedide Baha Pars'la (1943).

20 **Vedide Baha PARS,** Eğitimci, psikolog. 1908 yılında Selanik'te doğdu. Atatürk'ün yakın arkadaşı Bursa Mebusu Baha Pars'ın kızıdır. İstanbul Amerikan Koleji'ni bitirdi. ABD Chicago Üniversitesi'nde eğitim gördü. Eğitim Psikolojisi üzerine eserleri vardır.

Okulun açılışı ile beraber hazırlıklar başladı. Hafta sonları Kızılçullu'ya gidiyor ve Köy Enstitüsü oyun hocaları bize Arpazlı[21] ve bazı zeybek oyunlarını öğretiyorlardı. Diğer erkek liseleri ile beraber çalışıyorduk. Törene katılabilmek için yatılı izcilerin aile veya velilerinden izin kâğıdı getirmeleri gerekiyordu. Babamla görüşüp izin almıştım, ama velim amcamdı ve bir türlü izni imzalamıyordu. Babam ise fırsatı değerlendireceğimden memnundu. Amcamın büyük oğlu Muzaffer yardımcı oldu, veli kâğıdı imzalandı. Böylece beklenen günde İzmir'den kalkan özel trenle diğer erkek lisesi ve sanat okulu izcileriyle beraber yola çıktık.

Ankara yolculuğu, kompartımanın penceresinden.

Kompartımanlarımız ayrı olmakla beraber keman çalan ve güzel sesli izciler, ara sıra geçip bizlere mini konserler veriyordu. Hocalarımız diğer hocalarla beraber dolaşıyorlardı. O uzun yolculuğun

21 **Arpazlı Zeybeği,** Manisa'nın Yundağı yöresi ve Bergama'nın Kozak Yaylası dolaylarında oynanan bir zeybek türüdür. Kökeni, aşiret düzeninden yerleşik düzene geçişle başlayan üretim ilişkilerine dayanır. İlk arpa ürünü verimli olanın, öbürlerine ziyafet verip önlerinde bu zeybeği oynaması, günümüze değin gelmiş eski bir gelenektir.

nasıl geçtiğini anlamamıştık. Trenimiz Eskişehir'de bir hayli kaldı. İstasyondaki satıcılardan alıp içtiğimiz salebin tadı bir başkaydı. Ankara'ya geldiğimizde başkent ve diğer illerin izci grupları bizi garda karşıladı. Cebeci 3. Ortaokulu'na geldik. Beden Terbiyesi Genel Müdürü Vildan Aşir Bey okulda her birimize bir ot yatak ve yastıkla asker battaniyesi verdirdi. Sıraları kenara çekilmiş sınıflara yatak ve eşyalarımızı koyduk. Sabah kahvaltıda bazen çay, bazen çorba içiyorduk.

Ekmeğin vesikaya bağlandığı dönemdi. Okuldaki ekmek durumundan sonra, kocaman bir asker somunu bizim için en büyük ikramdı. Çünkü okulda bir ekmeğin dörtte biri, bizim bir günlük payımızdı. Üstelik bakla ve saman çöplü, o da ya yürütülür veya küflenirdi.

Prova için her gün hipodroma kadar yürütülüyor, bazen de serbest bırakılıp kız arkadaşlarımızla gençlik parkına doğru geziyorduk. İşte öyle bir günde karşılaştığım annemin kuzeni Astsubay Hasan Tamsoy Ağabey'le sohbet ettik. Sonra Ahmet Şükrü'yle karşılaştık. Ahmet Şükrü Eren'le hem kardeş torunu hem ilkokul arkadaşıyız. Yaşım küçük olduğu için ben bir yıl sonra okula başladım, o bu yıl Ankara Hukuk Fakültesi'nde okuyormuş, bu rastlantılar beni çok memnun etti.

Nihayet 29 Ekim günü gelmiş ve törene katılmıştık. Kızılçullu'da öğrendiğimiz Arpazlı ve bazı zeybek oyunlarını, İzmirli liseliler, beraberce oynadık. Büyük beğeni ve alkış aldık. Diğer illerden gelen izciler yöresel zeybek oyunlarını gösterdiler, Balıkesirliler Bengi'yi oynadılar.

Artık dönüş vakti gelmişti, ot yatakları, yastıkları ve battaniyeleri hepimiz aldığımız yere, içini boşaltarak teslim ettik ve hazırlanarak gara hareket ettik. Çok güzel bir anıydı. Bu 20. yıl kutlaması nedeniyle izci olarak katıldığımız Ankara gezisi hepimiz için inanılmaz heyecanlı ve milli duygularla doluydu. Ömür boyu bellekerimize yer etti. Spor öğretmenimiz Nevber Hanım, Eşi Yahya Su, diğer okulların hocaları sanki bizlerle arkadaş gibiydiler.

1943 yılında Cumhuriyetin 20. yılı münasebetiyle düzenlenen törenler için Ankara'da yapılan provalardan bir enstantane. En ön sırada görüntüleniyorum.

Ben okulun spor kolu başkanıydım. Her yılsonu atletizm bayramlarımız olurdu. Koşular, ritmik danslar, jimnastik hareketleri; velhasıl renkli günlerdi. Son atletizm bayramında spor hocam beni Vali Şefik Refik Soyer'den kupa almak için gönderince, dönüşümde 100 m.de 1. olan arkadaşımız Türkan bana, "Yarışı biz kazanalım, kupayı sen al," diye tarizde bulundu. Çok üzülmüştüm.

"Spor kolu başkanı sıfatıyla hocamız vazifelendirdi," diye cevapladım, ama içimde hep bir ukde olarak kaldı. Sonra o arkadaşımız, uzun yıllar spor hocası olarak İzmir Kız Lisesi'nde görev yaptı.

1944 yılı spor bayramı ödül töreni.

İzmir'e döndüğümüzde Atıf'ın mektubunu (Bkz. Mektuplar bölümü) aldım. İstanbul'dan, fakülteden haberler veriyor, Ankara'da geçen günlerimizi tafsilatlı olarak anlatmamı istiyordu.

Lise yıllarımız dolu dolu geçti. Branş bilgileri hariç okulumuz ve hocalarımız bize çok şey öğrettiler. O yıllar lise mezunu olmak zordu. Üniversiteler çok azdı. İzmir'e ancak o yıl, İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu açıldı; ama ben üniversiteye gitmeyi beceremedim. Eve dönüş güzeldi, ama kendimi büyük bir boşlukta hissediyordum. En büyük meşgalem okul arkadaşlarımla ve kuzenlerimle mektuplaşmaktı. Evde okuduğumuz Son Posta gazetesi ve Yedigün mecmuasındaki haberler de, radyo da yetmiyor, üniversitelerle ilgili haberleri, aldığımız mektuplardan öğreniyorduk. O yıllarda sol harekete Tan Matbaası, Behice Boran, Zekeriya Sertel öncülük ediyordu. Milliyetçi öğrenciler ise Peyami Sefa'nın izindeydiler. Bu havadisler mektuplarımızın konusuydu.

Liseyi bitirip öğrencilikten ev hayatına dönmenin güzel tarafları da vardı. Ablam dikiş dikiyordu. Evin dikiş odası sanki atölye gibiydi. Evde dikiş öğrenmek için gelen çıraklar da vardı. Kulalı Haşmet Bey'in kızı Münevver, Corcurların Yaşar, Hafız Kasımların Perihan... Ben de çıraktım; ama onun kurallarına uymuyor, pratik yoldan becermeye çalışıyordum. Bu yüzden de anlaşamıyorduk. Ben kendi giysilerimi dikmeye çalışıyordum. 2. Dünya Savaşı'nın izleri henüz bitmemişti. Yokluklar her şeyde hissediliyordu; masrafsız giyinmenin tek yolu, evdeki kullanılamayan giysileri değerlendirmekti. Ben annemin eski giysilerini söküp yıkıyor, kendime ve Kumru ile Tayibe'ye iki renkli elbiseler dikiyordum. Hatta bir mektubunda Atıf, "Bozuntucu Muazzez hâlâ dikiyor mu?" diye sormuştu.

Şimdi hâlâ o alışkanlıkla eski giysilerden ve kravatlardan patchwork (Bkz. Patchwork bölümü) yapıyorum. Şimdilerde ona kırkyama diyorlar. Bunlardan çok güzel yatak örtüleri ve yastıklar üretebiliyorum. Böylece hem eskileri çöpe atılmaktan kurtarıyor, hem de zamanımı değerlendiriyorum. Bir bakıma bana terapi oluyor. Çocuklara, torunlara, kardeşlere de bir tür hatıra kumaşların koleksiyonu oluyor.

Demirci'de günler böylece geçip gidiyordu. Yazın bağa gidip bir ay kadar kalırdık. Açık havadan ve üzüm dâhil her çeşit meyveden bol bol yararlanır, geceleri karşı yamaçlara bakar kaç köşkte ışık yandığını sayardık. Bağ kulübelerine köşk denirdi. Bizimki Kumru doğduğu yıl yapıldığından adı "Kumru Yuvası" idi.

Bir yaz gecesi Edip Dayılar bize misafir oldular. O yıllarda bağlarda gece çubuklarla ateş yakılır, ateşlerin üstünden atlanırdı. Yine bir gece hepimiz buna katıldık. Ben atlarken terliğim ataşe düştü. Atıf beni düşmekten korudu, ama her nedense düşen terliğimi ateşe atıp yaktı. O gün bir hayli kızmıştım. Yıllar sonra eski günleri konuşurken nedenini hep sordumsa da beni cevapsız bıraktı. O ateşler sönmesin diye birkaç saat takviye edilirdi, karşı yamaçtakiler de aynı şekilde... "Ha varıyo ha" diye karşıdan karşıya bağırılırdı. Şimdilerde artık, bağ kültürü eskisi gibi değil. Eskiden merkeplerle bağlara gidip gelmek zahmetli olduğundan, bağa göçüldüğünde uzun süre kalınırdı. Şimdi artık herkes arabalarla, motorlarla gündüz gidip geliyor; çapasını, bakımını, gübresini, ilacını atıp dönüyor. Artık, bağlar yaşam alanları olmaktan çıktı. Eski köşklerde viraneye döndü.

Evlenmemiz

Atıf yazdığı mektuplardan kardeşim başlığını kaldırmış, ismimle başlar olmuştu. O zaman, hukuk ikiden üçe geçmişti. 1946 yılında ablam nişanlanmış ve evlenmişti. Atıf da aynı yıl İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirmişti. İki bin kişilik sınıftan haziran döneminde yirmi kişi mezun olmuştu, Atıf da onların arasında ikinciydi. Birinci ve üçüncü olan arkadaşları ise, sonraki yıllarda İstanbul'un, hatta Türkiye'nin ünlü hukukçuları arasında yer alan Sahir Talat Akev ile Burhan Apaydın[22] idi.

Demirci'ye geldiğinde, Naci Dayımın eşi Hafız Yenge vasıtasıyla çok etkilendiğim, çok samimi ve çok seviyeli bir mektupla bana olan duygularını ifade etmiş, benim duygularımı öğrenme isteğini de bildirmişti. Sonraki mektuplarında da hep bu ilgi ve sevgiyi dile getirdi.

11 Mart 1946

Muazzez,

Muntazaman her gün okuduğum Vatan gazetesinin iç sahifesinde, büyük bir kare içinde iri puntolarla yazılmış şu ibareyi görüyorum: **"Elbet sabah olacaktır."** *Pek yakında çıkacak bir romanın reklamı olan ve bütün okuyuculara hitap eden bu yazı, bana başka bir eda ve başka bir tavırla gözüküyor. Âdeta sert bir tarzı ifadeyle gerçekten sabah olacaktır, diyor. Buna ben de inanıyorum, siz de inanıyorsunuz ve hatta hatta Allah da inanıyor.*

22 **Av. Burhan APAYDIN,** Türkiye'nin tanınmış ceza avukatlarındandır. Yassıada duruşmalarında Başbakan Adnan Menderes'in avukatlığını yaptı. Savunmasında ***"Yere düşmekle sakıt olmaz cevher kadrü kıymetten"*** dediği için mahkemece tutuklandı ve Balmumcu'da hapis yattı. Sonraki yıllarda da Uğur Mumcu ve Abdullah Baştürk gibi darbe zedelerin avukatlıklarını üstlendi.

Muazzez, temiz ve samimi bağlılığımızın geçen ay geçirmiş olduğu büyük tehlike beni çok üzdü. Üzüntümü burada ifade edebilmekten acizim. Kalbimi çok eskiden fethetmiştiniz, fakat emin olun son aylarda kalemimi dahi mağlup ettiniz; ama ne olacak, **"eğer maksut eserse mısraı bercesteye yeter."** *Sizinle görüşememek, görüşemeden ayrılmak hayatımda hissettiğim en acı bir hakikattir, hâlbuki sizi bir defacık görseydim gözlerinizden neleri anlamaz, neleri istihraç etmezdim.*

Demirci'den ayrılırken nikbindim, ancak ilk virajı dönerken, **"bir hadise var can ile canan arsında"** *mısraını hatırlamadım değil. Hâlâ nikbinim, diyorum ki, ne çıkar Muazzez de benim gibi düşündükten sonra en tehlikeli riskler bile atlatılmağa mahkûmdur.*

Muazzez, Turgutlu İstasyonu'nda Münevver kardeşimizin iltihak etmek üzere bulunduğu ailenin en içten geldiğine inandığım iyi dilekleriyle karşılaştım. Hepsi ama hepsi de hakkımda iyi temennilerde bulundular. Onlara diplomamı almağa gidiyorum, müşküllerin hallini Demirci'dekilerden rica ettim, sizden de ediyorum dedim.

Yazılarımla sizi fazla rahatsız etmek istemem. Mektubuma bu şekilde bir karşılık yazmayacağınızı biliyorum, ancak geçen yıllardaki gibi ve fakat sadece "Atıf" diye başlayan mektubunuzu yakın gelecekte beklemekteyim. Mektubuma son verirken en derin sevgilerimi yollarım sevgili Muazzez.

Atıf

Önceleri yakın ilgisini hissetmeme rağmen bu olayları düşünmezken, ona karşı benim de duygularımın olumlu olduğunu fark ettim ve böylece ilgiler aileler arasında konuşulmaya başlandı. Fakat babam henüz bilgi sahibi değildi. İş resmiyete dönüşünce, kendisinin bazı düşünceleri ve kaygıları olduğunu açıkladı. Bu sebeple isteme ve karar verme olayı bir yıl devam etti. Aradan geçen o zaman içinde bazı talipler de oluyordu. Atıf onları öğrendikçe kuşku ve üzüntülerini bildiren mektupları yengem eliyle gönderiyordu. Ben okuyor, fakat cevaplamıyordum; ancak üzülmemesini sağlıyordum.

O günlerde Manisa'da hâkimlik stajına başladı. Akrabalar arasında gelip gitmeler aksadı, birbirimizi görmemiz imkânı da azaldı. O zamanlar akraba evliliği sorun olarak görülmüyordu. Nitekim

Edip Dayımın kızı, Atıf'ın kız kardeşi Nermin, halasının oğlu, benim de teyzemin oğlu olan Enver Ağabey'le evlenmişti. Onların evliliğinin bizim de evlenmemizin önünü açacağını düşünüyor ve bundan çok mutlu oluyorduk.

Babam işi gereği sık sık İstanbul'a giderdi. Seyahatlerinden birinde beni de beraberinde götürdü. İlk defa uçağa biniyordum. Bu beraber gidişte, baba kız aile çevresinden uzakta, tesir altında kalmadan görüşecektik. Zira ailenin isteği bu yöndeydi ve sanki memleketlilerimiz de bu beraberliği destekliyordu. Bu birkaç günlük seyahatte babam gündüz işini görüyor, ben de bazen onunla, bazen de akraba çocuklarından İsmail Hakkı ile lise arkadaşım Melahatlara gidiyordum, uzun uzun konuşuyorduk.

Bir akşamüzeri İsmail Hakkı, beni Taksim'de kaldığımız Alp Otel'e bıraktı. O gece Arnavutköy, Bebek arasında, denize nazır bir restoranda babamla baş başa yemek yiyip geleceğimizi görüşmeye başladık. Babam bütün artı ve eksileri sıralıyor ve tercihi bana bırakıyordu. Atıf'a sıra gelince, ona karşı meylim olduğunu açıklayabildim.

Bugün düşünüyorum da, o yıllarda böyle bir karara varabilmek ne kadar ileri bir görüştü. Babam bu kararı verme konusunda tercih hakkını bana bırakarak ne kadar demokrat düşünceli biri olduğunu da göstermişti. Bu karar hayatımda verdiğim en önemli kararlardan biriydi. Bundan ne ailem ne de ben hiç pişmanlık duymadık, bilakis babam Atıf'ı çok seviyordu. Atıf'ın bana olan sevgisi ve bağlılığı, çok zor geçen günlerimizde bana hep güç verdi.

Nişanımız 17-18 Temmuz 1947'de gerçekleşti. Ondan önce de altı ay kadar sözlü kaldık. Nişan, 17 Temmuz gecesi evimizde oldu. Eski bir malikâne, yakın akraba, ailece görüşülen hâkim ve diğer memur aileleri, ablamın düğününden antrenmanlı tango ve diğer dans müziği çalabilen belediye bandosu...

Artık bugün Demirci'de belediye bandosu yok, birçok başka yerde de yok. Bırakınız belediye bandosunu, sazlı sözlü düğünler de yok. Yeni yeni, kır düğünleri, salon düğünleri yapılmaya başlanıyor, ama hâlâ altmış yıl önceki hoşgörü ortamı tesis edilemiyor. Ülkemiz hızla ilerleyip gelişirken bu konuda geriye gitmemizi anlayabilmek mümkün değil. Bugün de tıpkı bizim yıllar önce yaptığımız gibi,

hem gelenek ve göreneklerimizi, usul ve âdetlerimizi koruyabilmek hem de çağdaşlaşmak mümkün hâlbuki.

O gün kazamızın hâkimi güzel bir konuşmayla yüzüklerimizi taktı ve "Komparsita" ile müzik ve dans başladı. Herkes ve biz mutluyduk.

Gelenek ve göreneklerimizi de ihmal etmiyorduk tabii. Ertesi gün Demirci'nin yerel âdetlerine göre öğleden sonra hanımlar, genç kızlar davetliydi. Daha önce Manisa'da dikilen tuvaleti gene giymiştim. Nişan ilahisiyle yolluk üzerinden yürüyerek kalabalığın ortasına getirildim. Kayınvalidem, görümcelerim, yakın akrabalarım takılarını taktılar; babaannem de zümrüt küpelerini taktı. Sonra ben onları yüzük yaptırdım, elmasları da broş oldu.

Bir genç hanım tepsiyle nişan şekeri ve kıracakla geldi. Başımın üstünde uzun koni şeklindeki renkli şekeri kırıp, bir parçasını dudaklarıma sürdü. Atıf'a götürüp bahşiş alacaklarmış. Akşamüzeri gelen nişan bohçalarının karşılığı damat bohçaları ve hediyeler,çocukların ellerine verilip bir büyük nezaretinde oğlan evine gönderildi.

Atıf, Manisa'ya stajına döndü. Anlaşmamız ancak karşılıklı mektuplarla oluyordu. Yılsonuna doğru Ankara Yedek Subay Okulu'na askere gitti. Aynı dönem ablamın eşi de oraya gitti. Ablam ve oğlu Samim'le beraberdik. Mektuplarımız okulda askeri hoca olan akrabamız Necmi İzmiroğlu'nun ev adresine gidiyordu. İki kardeş posta günlerini iple çekiyorduk. Arkadaşlarımızla da mektuplaşıyorduk.

Zaman geçmek bilmezdi. Haftalık "Ses Mecmuası", "Son Posta gazetesi", etraftan ödünç bulduğumuz romanları beraberce okurduk. Annem ile birimiz iş yaparken, diğerimiz okurdu. Gece babama özetlerdik. O da yatarken dinlerdi. Uyuyunca biz odamıza çekilir, beş numara lamba ışığında devam ederdik. O zaman okuduğumuz *"Ekmekçi Kadın"* ve *"Sarışın Bebek"* hatırımda kalan eserler. Refik Halit Karay'ın, dergilerde yayınlanan *"Hiçten Saadetler Hiçten Felaketler"*, *"Bir Günün 24 Saati"* gibi öyküleri ve niceleri belleğimde yer etti. Bu öyküler daha sonra kitap olarak yayımlandı mı bilmiyorum, ama biz o günlerde mecmuaların yayımlandığı günleri iple çekerdik.

O yıllar Demokrat Parti'nin de kurulduğu yıllardı. Atıf da fakültedeki son yılında İstanbul'da, Beyazıt Ocağı'nın kurucularındandı ve dayımla da mektuplarında bu konuları hep yazarlardı birbirlerine. Baba oğul birbirlerinin kanaatlerini bile bilmeden aynı anda Demokrat Parti'ye girmişlerdi. Demirci'de Demirkırat diye ekseriyetin gönül verdiği partiydi Demokrat Parti. Kurucusu dayım, aynı zamanda müstakbel kayınpederim Edip Akın'ın seveni çoktu. Kara Dayı, diye herkes sever ve sayardı.O günlerde bazen zor, bazen de güzel günler yaşadık.

Demokrat Parti'nin örgütlenmesi ve halk arasında büyük taraftar bulması CHP'yi tedirgin ediyor ve faaliyetleri sürekli engellenmek isteniyordu. Bu arada Demokrat Partilileri de caydırmak için sürekli asılsız ithamlarda bulunuluyor, dayım ve diğerleri hakkında soruşturma ve davalar açılıyordu. Elbette ki bu yıldırma politikaları demokrasiye inanmış kişileri ve halkı etkilemiyordu bile. Ancak bu mahkemelerin sürmesi bizim evlenmemizi de bir ölçüde geciktiriyordu. Atıf da mektuplarında sık sık dayım hakkında açılan soruşturmaların neticesini soruyordu.

1948 baharında Demirci, Salihli arasında Soğuksu denilen yerde Demokrasi mitingi düzenlendi. Atıf o günlerde, Eceabat'ta askerlik görevini yerine getiriyordu, bu topluluğa benim de katılmamı istiyordu. Zira Demokrat Parti'nin ülkeye hürriyet ve demokrasiyi getireceğine inanıyor ve büyük heyecan duyuyordu. O zaman henüz nişanlıydık, bu heyecanı benim de yaşamamı arzu etmiş ve gördüklerimi de mektupla kendisine nakletmemi istemişti. Gerçekten ben de o gün büyük heyecan duydum ve en ince ayrıntısına kadar olanları mektubumda Atıf'a anlattım.

Soğuksu mitingi, o dönemde Ege Bölgesi'nde büyük ses getiren bir toplantıydı ve Demokrat Parti'nin iktidara adım adım yaklaştığının da müjdecisiydi. Atıf'a yazdığım mektup belki bugün Demokrat Parti'nin geçmişiyle ilgilenen araştırmacılar için de belge niteliği taşımakta. O yüzden bu mektubu burada paylaşmak da benim için bir borç oldu:

22 Mayıs 1948
Demirci

Sevgili Atıf

Geçen hafta yazdığım mektubun cevabını beklemek bana pek uzun gelirken geçen perşembe, postacının kapıya kalemiyle vurmasıyla içim titredi. Fakat evde dıştan mektup bekleyen iki kişi olduğumuzdan ümitsiz olarak kapıya giderken mektubu alınca birden heyecan ve sevinç içinde kaldım ve büyük bir zevkle okudum. Her satırı ayrı ayrı beni heyecanlandırdı. Ev için üzülüyorsunuz, fakat üzülmeyin. Dayımın işi için benden tafsilat istiyorsunuz. Bu işte henüz bir hareket yok. Demirci'deki şahitler dinlenmiş, yalnız Osman Kapani'nin[23] *ifadesi gelecekmiş.*

Geçen pazar büyük bir kafile ile Soğuksu'ya gittik. Demirci'nin 9 kamyonu ve bir otobüsü köylüleriyle beraber hınca hınç doluydu. Davul ve zurnalarla oynaya oynaya Soğuksu'ya varıldı. Orası da bir âlem, önden gelenler hoş bir şekilde Demircilileri karşıladılar. Akhisar, Soma ve başka bütün Manisa kazalarından gelmişler. Muazzam bir kalabalık vardı. O kadar kalabalık hep eğlendiler, fakat konuşmalar zamanında derin bir sessizlik içinde dinlediler. Gizlenen heyecanlar ara ara hep beraber bağırış ve alkışla gösteriliyordu. Manisa'dan Refik Şevket İnce veciz ve etraflı, Şemi Bey de çok heyecanlı konuştu. Demirci'den Edip Ercan konuştu. Nuri Efendi'nin kızı Nedret, Sayfiye, Suna güzel şiirler okudular.

Akşam dönerken otobüste çocuklar hep beraber, "Ah bu ayrılık şimdi de büktü belimi" şarkısını tutturdular. Atıf, hakikaten boynum ve belim büküldü; çünkü yalnızdım ve hiç içime sinmedi. Nermin de aynı şarkıyı durmadan söyletiyor.

O kadar kalabalık fevkalade nizam içinde gittik geldik, tabii bu başarıyı sağlayan DP Başkanı'nı idi. Soğuksu'da çekilen iki poz resim gönderiyorum.

---

23 **Osman Kapani,** O yıllarda Demokrat Parti'nin parti müfettişi olarak İzmir'den Demirci'ye görevlendirilmişti. Bir toplantı esnasında dayımın söylediği bir söz üzerine soruşturma açıldı, fakat dayım bu olayda aklandı. Osman Kapani sonraki yıllarda Atıf'la aynı dönemde İzmir Milletvekili seçilmiştir.

Atıf orada arkadaş edinebildiniz mi? Vazife dışı saatlerinizde nasıl vakit geçiriyorsunuz? Yemek işiniz nasıl, yalnızlığınıza ben de çok üzülüyorum.

Dün akşam dayımlar bizde yemekteydiler. Hep beraber sofraya oturduğumuz anda radyoda "Bülbülü Şeydaya Döndüm" şarkısı okunmağa başladı, bu ara bütün gözler bana çevrilmiş ve latifeler başlamıştı. Babam, "Kızım, ne çabuk radyoya telgraf çektin de bu şarkıyı istedin?" deyince ben de, "Telgrafı ben değil Atıf çekti dedim." Bu cevaptan hepsi hoşlandılar.

Sevgili Atıf, günler hep geçiyor, bütün gün hep iş ve dikişle geçiyor, bitmek de bilmiyor; onlarla vakit geçiriyoruz. Yarından sonra büyükanneme hatim yapılıyor, büyük bir telaş ve acı içindeyiz.

Sevgili Atıf, en içten sevgi ve saygılarımı yollar, hasretle mektuplarınızı bekler, gözlerinizden öperim; büyükler gözlerinizden öperler, kardeşler selamlarını yollarlar.

Nişanlınız
M. İzmiroğlu

Dayım parti başkanı sıfatıyla köy muhtarlarına, ocak bucak başkanlarına yazıları gönderiyor, Soğuksu mitingine davet ediyordu. Katılmak isteyenlerin, sabah 8'de Cumhuriyet Meydanı havuz başında kamyonlara bineceklerini duyuruyor ve gidiş-dönüş 150 kuruş ile aç kalmamak için azıklarını yanlarına almalarını istiyordu. O yoksul halk da demokrasi ve hürriyet aşkına bu paraları ödüyor, fedakârlığa katlanıyor ve mitinge katılıyordu. Bugün bu tür mitinglere son derece lüks klimalı otobüsler tahsis edilerek, üstelik de kumanya ve harçlık da verilmek suretiyle bindirilmiş kıtaların mitinglere taşındığını gördükçe, Demokrat Partililerin ve ona gönül veren aziz halkımızın davaları uğruna çektikleri cefayı bir kez daha anıyor ve onlara minnet ve şükran duygularımı gönderiyorum.

Yıllar sonra oğullarım seçimler nedeniyle Demirci köylerinden birine gittiklerinde, yaşlı eski muhtar sandığın dibinden buruşmuş, sararmış kâğıt bir pusulayı çıkarmış ve bu dedenizin anısı diye torunlarına vermiş. Buna benzer başka bir mektupta neredeyse yarım asır sonra, şimdi Selendi ilçesine bağlanan Satılmış Köyü Doğru Yol

Partisi delegesi olan kişi tarafından oğlum Naci'ye veriliyordu. Bu ilginç rastlantıyı Naci'nin anlatımıyla paylaşıyorum:

"1991 seçimleri sathı mailine girildiğinde Doğru Yol Partisi'nde büyük hareketlilik vardı. Seçimleri DYP'nin kazanmasına kesin gözüyle bakılıyor ve çok sayıda aday adayı partiye müracaat ediyordu. Ağabeyim İbrahim Akın da Manisa ikinci bölgeden başvurusunu yapmış önseçime hazırlanıyordu. Ben de o tarihte Türkiye Odalar Birliği'nde, bir Türk- Amerikan ortak proje grubunun başındaydım ve 20 gün süreyle ABD'ye gidecektim. Ağabeyim benim bir an önce bu görevi yerine getirmemi ve seçim döneminde yanında olmamı istedi. Planımızı yaptık, 3 Eylül günü ben yola çıkacaktım ve önseçimlerden üç gün önce dönmüş olacaktım. O gün ben, ertesi sabah 6'da Washington'a götürecek uçağa binmek üzere gece son uçakla İstanbul'a hareket ettim. Ağabeyim de gece sabaha karşı annemi de alarak 4 Eylül Selendi ilçemizin kurtuluş günü törenlerine yetişmek üzere yola çıkmış.

Henüz gün ağarmadan Afyon yakınlarında korkunç bir kaza geçiriyorlar. Önce Afyon Devlet Hastanesi'ne kaldırılıyorlar, sonra da haberi öğrenen Sayın Süleyman Demirel'in ricasıyla resmi bir helikopter ile İbni Sina Hastanesi'ne getiriliyorlar. Maalesef ağabeyimi kurtaramıyorlar. Bu olaylar yaşanırken ben Atlantik üzerinde havadayım. Washington'a gelip otelime yerleştiğimde hem işyerinden hem de aile bireylerinden çok sayıda içeriği bilinmeyen telefon notu olduğunu gördüm; ama aradaki saat farkı nedeniyle geri ulaşmam mümkün olmadı. Zaten jetlag durumu nedeniyle de hemen yattım. Türkiye'de sabah olduğu saatlerde tekrar telefonlar gelmeye başladı; kazadan söz ediliyor, fakat ayrıntı verilmiyordu. Orada daha gece yarısıydı, ama artık uyuyamadım ve ümitsiz bir şekilde dua ederek sabah olmasını bekledim. Sabaha karşı eniştem Orhan Sorguç aradı ve benim dönüşümün beklendiğini söyledi. Bu haberle artık son ümitler de tükenmişti. Kalktım, tıraş oldum, abdest aldım, dua ettim ve gün ağarmasını bekledim. Washington'daki partnerimiz Amerikan Dış İşleri'ne bağlı AID teşkilatıydı, doğru oraya gitmem söylendi. Onlar da haberliymişler, "acil uçuş" koduyla Frankfurt aktarmalı İzmir uçuşu ayarlandı ve hemen yola çıktım.

Frankfurt'ta nasıl aktarma yaptığımı, Adnan Menderes Havaalanı'ndan Manisa'ya nasıl intikal ettiğimi hiç hatırlamıyorum, âdeta sarhoş gibiydim.

Eve geldiğimde kalabalıklar toplanmıştı; yorgundum ve halsizdi. Neye uğradığımı şaşırmıştım. Sarılanlar, kucaklayanlar, ağlayanlar beni iyice demoralize ediyor, âdeta kendimden geçiriyordum. Teskin edici ilaçlar da beni iyice sarhoş etmişti. Demirci'den gelenler ısrarla ağabeyimin yerine benim geçmemi istiyorlardı, bu ısrarlar evdekilerde de tedirginlik yaratıyordu. Sonunda beni aldılar, Sultan Camii avlusunda ısrarlarına devam ettiler. Doğrusu gece serinliği beni biraz kendime getirmişti. Kendimi biraz toparladıktan sonra bunun hem madden, hem manen ve hem de hukuken mümkün olamayacağını izah etmeye çalıştım. Zira o günkü kurallara göre çalıştığım Odalar Birliği resmi kurum gibi kabul ediliyordu ve istifa süresi de çoktan geçmişti. "Maddiyata karışma, hukuki problem de çözüldü, maneviyatını toparlaman için de biraz dinlenirsin, biz senin yerine çalışırız" dediler, ama gene de ben ikna olmuş değildim. Sabah Süleyman Demirel, Cavit Çağlar'ın Cessna tipi uçağıyla Manisa'ya indi. Pistten cenazenin kalkacağı Hatuniye Camii'ne gelinceye kadar, İl Başkanı merhum Yahya Uslu ile Demirci İlçe Başkanı kadim dostumuz Mehmet Naci İzmirli, Demirel'in onayını almışlar ve harekete geçmişler. Hukuki engeller TOBB'da halledilmiş, özlük dosyamdan evraklar tamamlanmış, benim adıma başvuru aidatı yatırılmış, haberim bile olmadan adaylığım kesinleştirilmiş.

İş başa düşünce tekrar Manisa'ya intikal ettim. Önseçimlere 4 gün gibi bir süre kalmıştı, hızlı bir şekilde teşkilatlara ziyarette bulunduk. Hemen tüm ilçeler sahip çıkıyordu, ama Demirci'den sonra Selendi sahip çıkmakla kalmayıp kendi adayı olarak lanse ediyordu. Önseçim günü, Demirci'de oy kullandıktan sonra Salihli'den başlayıp bölgedeki tüm ilçeleri ve sandık mahallerini gezdik. Sandıkların kapandığı saatte Selendi'de bulunuyorduk. Bir taraftan sayımı izliyorduk, diğer taraftan da kulağımız diğer ilçelerden gelecek haberlerdeydi. Haberler sevindiriciydi, hemen her ilçede ilk üç içinde yer alıyordum. Son olarak Demirci'de kullanılan oyların bir eksiğiyle tamamını aldığım ve birinci sırada olduğum haberi geldi. Selendi sayımı da tamamlandı ve orada da 4 eksikle birinci sırada çıktım. Böylelikle önseçimleri ikinci sırada tamamlamış oldum. Selendi beni çok gururlandırmıştı. Eski dostlar, sarılıp kucaklaşıp ağlaşıyorlardı. Yıllar sonra yöreden bir milletvekili seçme şansının ortaya çıkması onları da hayli mutlu etmişti. Ancak nasip değilmiş, ikinci sırada olmama rağmen, parti disiplinine bağlılığımız ve ilk defa uygulanacak olan tercih sistemine yabancı olmamız nedeniyle, seçimi üçe karşı sıfır kazanmamıza rağmen tercihten kaybettim.

Hemen seçim hazırlıklarına başladık, İl Merkezi'nde yapılan program çerçevesinde seçim programı belli oldu. Demirci, Selendi ve Kula'ya özel bir ilgi göstermem istendi. Esasen Selendi'nin bu kadirşinaslığı karşısında ben de oraya özel bir ilgi gösteriyor ve Demirci'den ayırmıyordum. Hummalı bir faaliyete giriştik. Selendi'nin köylerinin büyük çoğunluğu daha önce Demirci'ye bağlıydı ve oralarda oldukça iyi tanınıyorduk. Gece gündüz demiyor, Demirci'nin Azizbey, Teperik gibi köylerinden, Selendi'nin Tavak, Tepeynihan, Pınarlar köylerine, Borlu'dan Kula'nın Topuz Damları, Encekler, Börtlüce köylerine geçiyor âdeta havalinin tozunu dumana katıyorduk.

Bir gün Selendi'de program yapıyorduk, gün içinde sekiz-on köyü dolaşmış, gecenin bir saatinde Satılmış Köyü'ne ulaşmıştık. Gecenin geç vakti olması sebebiyle fazla kimsenin olmayacağını tahmin ediyorduk. Bir de ne görelim! Köyün ahalisinin neredeyse tamamı köy girişindeki köprüde toplanmışlar, bizi karşılıyorlardı. Sarılanlar, kucaklayanlar, sevinçten ağlayanlar; gerçekten görülmeye değer bir manzaraydı. Artık burada konuşma yapmaya gerek olmadığını düşündüm, zira bütün köy halkı kararını çoktan vermişti. Kalabalığın içinden birisi heyecanla yanıma geldi, elini havaya kaldırarak kalabalığı susturdu ve bana tozlu, sararmış bir zarf uzattı. Bu zarfın içindeki mektubun yıllar önce dedem Edip Akın'dan, o zaman ocak başkanı olan dedesine yazıldığını ve yıllarca hatıra olarak saklandığını ve artık bunu saklama görevinin bana düşeceğini ifade etti. Gözlerim yaşarmıştı, heyecandan tir tir titriyordum. Mektubu açıp okuyunca gözlerim iyice doldu ve kendimi tutamadım. Milletin bunca eziyet ve itilmişliğe rağmen demokrasi inancını kaybetmemesi ve kendine hizmet edenleri asla unutmaması beni fevkalade gururlandırmıştı. Minnet ve şükran duyguları ile köyden ayrıldım ve o gün bugündür o mektubu muhafaza ederim. Mektubu veren Altınbaş ailesinin bireyleri ile de hâlâ irtibatım devam eder."

İşte millete hizmetin semeresi bu. Demokrasi inancıyla elli yıl saklanan mektup, elli yıl sonra yazan kişinin torununa intikal ediyor. İşte bu duygudur ki, yıllarca her türlü darbe ve entrikaya rağmen, Demokrat Parti'yi ve onun zihniyetini yok edememiş.

O zamanlar tek otobüs vardı. Ablam, küçük kardeşim Tayibe ve Kumru evde kalacaktı, hâlbuki Kumru'nun arkadaşları da gidiyordu. Kumru babamın gönlü olsun, onu da götürsün diye dua etmeye başlamıştı. Babam yatak odasına giyinmek üzere girdiğinde, perde

aralığından onu dua ederken görünce hemen hazırlanmasını söylemiş ve böylece o da katılmıştı, o zaman ilkokul üçteydi. Miting yeri muazzam, görülmemiş bir kalabalık. Bir köylü kadının ikiz bebekleri var. İki göğsü dışarıda, bebeklerin ağzında. Yemenisinin iki ucu biraz kapatıyor göğüsleri. Bağrı güneşten yanık, kendini konuşulanları dinlemeye kaptırmış. Pür dikkat anlamaya çalışıyor. Bu tablo yıllarca gözümün önünden hiç gitmedi.

Ege'nin Kara Dayı'sı 1955 yılına kadar memleketi için çalıştı. 1950'de Demirci'nin geçirdiği büyük yangında şehrin yeniden imarı için çok çalıştılar. Meclis'ten afetler kanununun ilk uygulaması o dönem çıktı ve kasabanın dağılması önlendi. Eski İmar Bakanlığı mensupları yıllarca bu kanunu Demirci Kanunu diye andılar. Mimarı ise dayımdı. Herkes yeniden ev sahibi olma şansına kavuştu.

Atıf'ın yedek subay okulu döneminde babaannem hastalandı. Kıta hizmeti başlayınca evlenecektik. Kurada Eceabat çıkmıştı. O yıl 15 Nisan'da büyükannemizi kaybettik, üzüntülüydük. Bir süre geçtikten sonra Atıf ısrarla düğün istedi, hiç değilse kısa bir dönem de olsa beraber olmamızı bekliyordu. Ben de bu beraberliğe hazırdım. Düğün giysileri için İzmir'de yaşayan küçük amcam Dr. Feridun İzmiroğlu'nun eşi Sabiha Yenge terzileri ayarlamış. Onlarda bir süre kaldı; ilgileriyle hazırlıklar, alışverişler yapıldı.

Nihayet ramazanın son günlerinde, 9 Ağustos 1948'de nikâh gece kasabanın parkında yapıldı. Nikâh şahitlerimiz şirketin müdürü Ali Natık Bey[24] ve Hâkim Galip Onursan Bey oldular. 12'sinde, bayramın 2. günü düğünümüz oldu. Yörenin âdetlerine göre olması isteniyordu, mühim olan mutluluktu, âdetler üzerine yapıldı. Bir gün hamama gidilip akşama bizim evde genç kız ve hanımlara yemek verildi. Kına gecesi eğlencesi yapıldı, ama ben kına yaktırmadım. Ertesi gün gene tanıyan herkes gündüz kız evine geldi.

24 **Ali Natık AKYOL,** Demirci Ziraat Bankası müdürü iken memleketin kalkınması ve Demirci'nin temel geçim kaynağı halıcılığın gelişmesi ve ilerlemesi amacıyla bu görevinden ayrılarak, 1929 yılında Edip Akın ve Ekrem İzmiroğlu öncülüğünde yirmi ortakla kurulan Demirci Tasarruf Anonim Şirketi'nin öncü kurucuları arasında yer almış ve uzun yıllar müdürlüğünü yapmıştır. 1950'li yıllarda İstanbul'a göçerek serbest müşavir olarak çalışmıştır. Kendisiyle aynı adı taşıyan torunu Natık Akyol, MÜSİAD kurucularındandır.

Aynı gece oğlan evinde erkekler, delikanlılar arasında bugün bekârlığa veda partisi denen yaren daveti ve yemek yapıldı. Geleneklere göre 3. gün önde erkekler, arkada hanımlar, başta kayınpeder ve kayınvalide gelin almaya gelirler, damat evde bekler. Dayım bana Atıf'ın gelmesini isteyip istemediğimi sordu. Ben de evde beklemesini istedim.

Yollar uygun olmadığı için kazada gelin alma olayı yaya olurdu. Hanımlar rengârenk şemsiyelerle dolaşır, davul zurna eşliğinde erkek evine ulaşılırdı. Ben ise ilk defa kazanın tek otobüsü ile gidebildiği yere, evlerinin yakınına kadar getirildim, yanımda Ferit Amcamın hanımı vardı. Atıf beni arabadan alıp paralar saçarak evin kapısından koltuğunda içeri geçirdi. Bizi görebilmek için kalabalık birbirini zorluyordu.

Demirci'de geçirdiğimiz bir hafta içinde, önce baba evine el öpme ve gelin daveti turları başladı. Teyzeler, küçük dayılar ve yakın ahbaplar, derken bir haftayı geçirdik. Sonra Eceabat'a doğru yola çıktık.

Düğün günümüz. *Ayaktakiler: Müjgan (Atıf'ın kuzeni), Selma, Atıf, Nermin, Samime; Oturanlar: Hafız Yenge (Naci Dayı'nın eşi), Kayınvalidem Refika Hanım; Çocuklar: Sabih (ayakta) Soldan sağa Cemile (Naci Dayı'nın manevi kızı), Sayfiye, Levent (görümcem Nermin'in oğlu), Tayibe, Kumru, Ülkü (Atıf'ın kuzeni).*

İzmir'den vapurla Gelibolu'ya ulaştık. Bir gece Balkanlar'da tek olan orduevinde geceyi geçirdikten sonra kısa bir karayoluyla ilk yuvamızı açacağımız Eceabat'a vardık. O yıllarda Eceabat'ta tek katlı dam evler dışında birkaç kiremitli ev vardı. Resmi binalar dışında meydanın bir yanında Tümen Komutanı, Yusuf Adil Egeli Paşa ve kazanın hâkiminin evleri, karşısında da Atıf'ın üç aylık tuttuğu ev ile hemen yanında ev sahibi merhum Nuri Paşa'nın evi vardı. Dar yolun karşısında beş kız, bir oğulları olan Arnavut bakkalların dükkânları ve üstünde evleri vardı.

2009'da çıktığımız Bursa, Çanakkale gezimizde, yaşadığımız ilk evimizin yerine belediye binası, karşısındaki tümen binasının yerine karakol binası yapıldığını gördük. Şehitliği gezdiğimizde olumlu yenilikler gördük, daha önce turla da gezmiştim. 2005'te arkadaşım Yıldız ve Süheyla ile Ray Tur organizasyonuyla iki geceyi trende geçirerek bir tur yapmıştık. Güzel bir geziydi.

20 Ağustos 1948'de ilk yuvamıza gelmiştik. Atıf'ın bekâr yatağı ve bazı eşyalarının dışında Demirci'den hazırlanıp gönderilen yatak dengi, sandık ve büyük valiz eve ulaşmıştı. Atıf'ın kardeşi Selma'yla hemen yerleşmeye başladık. Alt katta balıkçı, terzi ve manav dükkânları vardı. Binanın girişi olan yandaki küçük kapıdan girip ahşap merdivenleri çıktığımızda, holün girintisindeki pencerenin iki yanında gaz tenekelerine yetiştirilmiş mum çiçekleri, 7 yıl sonra ilk defa çiçeklenmiş, evin içini mis gibi kokuya bulamış ve kameriye gibi tavanı kaplamıştı. Atıf'ın komşu kahveden temin ettiği masa ve üç sandalye evin yemek odası gibi oldu, ön odada portatif asker karyolası ve yer minderleri vardı. Burası gündüz oturma yeri, gece Selma'nın yatak odasıydı.

Gece 11'de elektrik kesiliyordu. Bir lamba edinmiştik. Balıkçının üstündeki odaya yatak serdik. O zamanlar yatak takımları hep beyaz patiskadan olurdu. Tahtakurularından uyumak bir türlü mümkün olmadı. Gün ışıyıncaya kadar lambanın şişesinden tahtakurularını attık, çarşaf çizik çizik tahtakurusu ezikleriyle kirlenmişti. Onları Selmacık yıkadı, ben beceremiyordum. Ertesi gün tahtakurularından kurtulmak için yatağı arka odaya geçirdik. Duvara gerdiğimiz

ipe askılarla giysilerimizi astık. Mutfak aşağıdaydı, bahçeden ayrı bir girişi vardı. Çay ve yemek için odun, kömür ve çam kozakları kullanılacaktı.

O zamanlar subayların emir erleri vardı; yedek subay ve şube memurlarına sabah ve öğlenleri gelen haftalık iki aileye bir emir eri görevliydi. Atıf vatan evlatlarının subaylara hizmetkârlık yapmasını hoş karşılamaz ve bir istekte bulunmazdı. Buna rağmen emir eri bahçeden gelip sabah ocağı yakıp çay suyunu kaynatıyordu. Ortası oyuk teneke kestirip kapların islenmesini biraz olsun önlüyorduk. Sık sık da balıkçıdan faydalanıyorduk. Atıf'ın asker arkadaşları Mehmet, teyzesi ve kız kardeşi, topçu Vehbi, Fikret Kutluğ, eşi ve küçük çocukları, Gelibolu ve Bolayır'da subay İhsan Ağabey, eşi ilkokul arkadaşım Fethiye, akrabamız Nihat Dülge, lise ve hukuktan Atıf'ın can arkadaşı Nihat Tanrıöver; hepsi ziyarete geldiler.

30 Ağustos'ta Atıf nöbetçiydi. Tümende balo vardı. Onun üzerinde asker kıyafeti vardı. Biz de onun yanına gittik. Subay aileleri basma tuvaletler diktirmişlerdi. Paşa ve hanımı geceyi tümenin bandosunun müziğiyle açtılar. Atıf nöbetçi olduğu için biz sadece seyrettik. Kurban bayramını orada geçirdik. Demirci'de evlerimizde çifte kurbanlar kesilirken biz o gün tavuk hazırladık. Komşu bakkalın küçük kızı elindeki tepsiyle bize et getirdi. Ertesi gün Atıf gene gündüz nöbete gidince, bizim, Manisa'dan dayılarının yakından tanıdığı yüzbaşının eşi Güzin Hanımlara ziyarete gitmemizi istedi. Yakın bir dost yüzü görmek iyi oldu. Güzel ve neşeli bir hanımdı. Çocukları yoktu. Sekiz yıllık evliliklerinin su gibi geçtiğini, hâlâ çok mutlu olduklarını anlattı. Biz, birlikte henüz 8 haftayı yeni geçirmiştik.

Yıllar sonra evliliğimizin 28. yılında, Yalova Etibank kampında oturup düşünürken o hanımı hatırladım ve bizim de o kadar yıl geçmesine rağmen daha mutlu olduğumuzu anımsadım ve Allah'a şükrettim.

Bayram ertesi dayım ve babam beraber Eceabat'a geldiler. Hafta sonu beraber tümenin deniz motoruyla Çanakkale'ye geçtik. Akşam yemeğe askeri eczacı Necati ile Sabahat Bozatlı'ya davetliydik. Çok

güzel geçen aile yemeğinden sonra, deniz kıyısındaki o zamanlar oranın en güzel oteli olan Bahri Sefit Oteli'nde geceledik. Öğleye kadar çevreyi dolaştık, gene yemeğe Necatilere gittik. Sabahat, akşam tencerede kalan beyaz pirinç pilavını kaynatıp yoğurtlu yayla çorbası yaptı; dayım yemeği çok beğendi. Çocuklar olunca o çorbanın adı ailede dede çorbası olarak anılır oldu.

Mutfağın püf noktalarını yavaş yavaş öğreniyordum. Balıkçıdan alınan palamut balığını görünümü güzel olsun diye bütün kızarttım, etrafını yeşilliklerle süsledim. Görüntü güzeldi, fakat içi pişmemişti. Dayım halka halka kızartıp gene yan yana dizebileceğimi söyledi. Yıllar yılı bu hep aklımda kaldı, şimdi ona takoz diyorlar. Onların gelişi az da kalsalar bizi çok sevindirdi.

Eylül ayında Atıf'ın asker arkadaşları ve aileleriyle, Gelibolu harabelerini, dört tekerli at arabası ve topçu Vehbi Bey ile seyisinin atlarıyla gezmeye gittik. Arabada biz, Atıf'ın yedek subay arkadaşları Fikret Kutluğ, ailesi ve Mehmetler vardı. Buruk fakat gururlu bir geziydi. Tepede Atıf'la beraber at üstünde çekilen fotoğrafımız hâlâ evimizi süslüyor ve gurur veriyor.

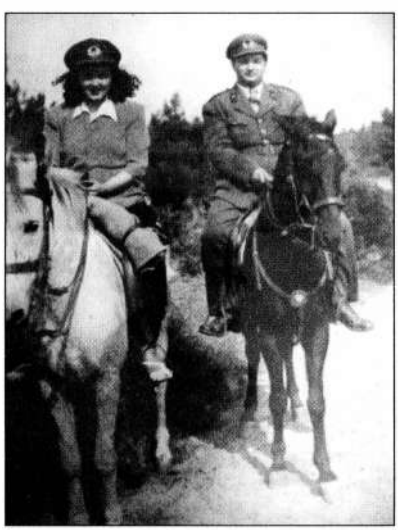

Gelibolu. Atıf ile ben.

Üç aylık Eceabat günleri, bizim için hem çok güzel hem de tecrübelerle yüklüydü. Çanakkale'de Demircili halıcılar vardı, hepsi bizi tanıyorlardı. Bir gün Atıf'ın izniyle arkadaşının teyzesi, kardeşi, Selma ve ben gene motorla Çanakkale'ye geçtik, halı beğendik. Dönüş motoru saat beşteydi. 5'e 10 kala kalkış yerine geldiğimizde motor hareket etmişti. Bizim gibi motoru kaçıranlar, erkek, hanım on kişi kadar vardık. Ancak müşterek motor tutup Kilitbahir'e geçebilecektik. Ailelerimizle haberleşme imkânımız yoktu. Motorun reisi içkili, kıyılarda akıntı var; zor zahmet Kilitbahir'e ulaştık. İki saat yürüyüşten sonra eve vardık. Atıf pür heyecan ve buruk, biz ise yorgun ve mahcuptuk. Bu olay yıllar boyu bize ders oldu, gideceğimiz yere vaktinden bir hayli önce gidip bekleriz.

29 Ekim 1948'de, valizlerin dışındaki eşyalarımızı Manisa'ya gönderip bayramı Çanakkale'de kutladıktan sonra Balıkesir'e geçtik. Selma'yı trenle Manisa'ya uğurladık. Biz de seyahatin ilk durağı Ankara'ya trenle ulaştık. Kompartımanda koyun tüccarı Eğin'li aileler vardı. Ankara'ya ulaştıktan sonra Ulus'ta, Yenişehir Palas'ta yer bulduk. Odamıza yerleşirken çıkardığım beyaz pijama şasesinin üstüne konan Atıf'ın asker ceketinin üzerinde kocaman bir bit yürümeye başlamaz mı? Biraz neşemizi kaçırdı, çaresine bakınca rahatladık.

Üç gün hem çevreyi hem de akrabaları gezdik. Nişanlıyken Öncebeci'de mektuplarımızı yolladığımız Necmi İzmiroğlu ailesini ziyaret ettik. Kemal Mutlu ve eşi Huriye ile aynı gün düğünümüz olmuştu, onlara uğradık. Daha sonra gedikli Başçavuş Hasan Tamsoy, Merkez Bankası Genel Müdür Muavini Muzaffer Arif Bey, eşi Hikmet Abla, Demirci'de kaymakamlık yapan yakın aile dostumuz Şefik San ve babamın iş yaptığı halıcıları ziyaret ettik. Geceleri de eğlence yerlerine gidiyorduk.

Böylece Ankara gezisinden sonra trenle İstanbul'a geçtik. Genç kızken ailece ve sonra evlilik kararı için babamla baş başa çıktığımız İstanbul seyahatinde kaldığımız Beyoğlu Tepebaşı'ndaki Alp Otel'e yerleştik. Orada da gezilecek yerleri ulaşabildiğimiz kadar dolaştık. Atıf'ın talebeyken pansiyoner olarak kaldığı Tayyare Apartma-

nı'ndaki ev sahipleri olan emekli Albay ve eşini ziyaret ettikten sonra, akrabalardan Hastazadelere gittik. Atıf, Laleli yokuşunda bana, talebeyken oraya öğleyin yemek vaktinde gittiğini ve sofra üstüne gidince onu da sofraya çağırdıklarını, onun da hemen oturup sıcak çorba içtiğini ve ev yemeği hasretini giderdiğini anlattı. İşte o gün biz de aynı olayı yaşadık ve sofralarına oturduk. Bu olayı hiç unutmuyorum. Bu yıllarda ben de eşimin anısına, Ankara'da okuyan Demircili üniversiteli gençlerimizi bir araya getirip onlara sıcak çorba ve ev yemeği yapmaya çalışıyorum.

İstanbul Küçüksu, Boğaz, Beyoğlu sinemaları gibi birkaç günlük geziden sonra Bursa'ya geçtik. Üç gecelik Bursa gezisi sırasında hem dinlenme hem de görmediğimiz yerlerde dolaşma fırsatı bulduk. O zamanlar dayım Manisa'da daimi encümen azasıydı. Daha önce ev tutulup eşyalarımız yerleşmişti. Samime enstitüde okuyordu. Kısa bir süre sonra Manisa'ya geldik, Atıf stajını tamamlayıncaya kadar, bir yılı aşkın bir süre orada yaşadık.

Atıf'ın dayısının eşi ve çocuklarının yaşadığı evin bitişiğindeki evde kiracı olarak oturduk. Manisa'nın en güzel semtiydi. Eski yapı bir evdi, zaten yeni apartman dönemi henüz başlamamıştı. Biri altta ve diğeri onun 7-8 basamak üstünde iki giriş kapısı vardı. Yukarıda iki oda ve bir holü vardı. İçten merdivenle alt kata inilirdi. Aşağıda basık tavanlı yine iki oda ve bir hol daha vardı. Gene 5-6 basamak aşağıda mutfak ve bahçenin en ucunda ayakyolu (tuvalet) yer alıyordu. Eve alışması bir hayli zor oldu. Fakat daha uygun ev yoktu.

Acemilik döneminde Hatice Yenge'nin yardımları oldu. Kızları Müjgan ve Gülten, oğulları Ercüment, Kırk Basamak denilen yokuşta Saruhan Türbesi'nin ve Muradiye Camii'nin üst kısmında büyük dayısı Nurullah Özizmir ailesi ile otururdu. Atıf ortaokulu iki dayısının evlerinde okumuştu. Şimdi de komşuyduk, Samime ile beraberdik. Bir süre de büyüklerle beraber kaldık.

Atıf bir gün eve gelirken pastırma ve yumurta almış, kayınvalidem pişirip sofraya getirmişti. Yemeğe başlarken dayımın, "Hanım, biz şimdi oğlan ekmeği mi yiyoruz?" diyerek gurur duyduğu olayı yıllar boyu hiç unutmadım. Ancak çocukların yetişip ekmek sahi-

bi olmasının ne büyük kıvanç olduğunu bugün çok daha iyi anlıyorum.

1949 yılının sonunda, çok zor bir doğumla ilk oğlumuz İbrahim'e kavuşmuştuk. İzmir Behçet Uz Çocuk Hastanesi'nde amcam Dr. Feridun İzmiroğlu'nun zamanında müdahalesi ve Allah'ın izniyle hayata döndüm. Annelik çok güzel bir duyguydu.

1950 yılının başında, Atıf kura ile Tokat Hâkimliğine atandı. İbrahim henüz bir aylıktı, bu yüzden Tokat'a yalnız gitti. Ben de Demirci'ye geldim. İki ev arasında anneliğe alışmak zordu. Ama bebeğimin biraz gelişmesi için öyle uygun görüldü. Gene mektup dönemi başlıyordu.

Atıf ve ben birbirimizi özlemiştik, baharın resmen girdiği nevruzda, 21 Mart'ta, ısrarla gelmemi istiyordu. Dayım Demirci'de Demokrat Parti başkanı olduğu için gece gündüz çalışıyor, 14 Mayıs seçimlerinden önce bizi götüremiyordu. Ancak seçim sonrası, 22 Mayıs'ta götürecekti. Demirci'de Demokrat Parti % 80'in üzerinde oy alarak Fethiye ile birlikte Türkiye'nin en yüksek oranına ulaştı. Bu zaferde dayımın çok büyük payı vardı.

Oğlumuz 5 aylıkken uzun yola çıktık. Önce Uşak Şeker Fabrikası'nda görevli teyze oğlu aynı zamanda görümcem Nermin'in eşi Enver Ağabeylerde 1-2 gün mola verdik. Sonra trenle Ankara aktarmalı Sivas'a ve gece otobüsle Tokat'a ulaştık. Uzun süren bir hasretlikten sonra kavuşmuş, yeni yuvamıza yerleşme çabalarına girişmiştim.

Bu ev bizim ailelerden uzak kalacağımız ilk yuvaydı. Aynı zamanda Atatürk'ün Sivas Kongresi'ne giderken misafir kaldığı evmiş. Ev sahipleri alt katta oturuyordu. Rüştü Bey ve eşi ayağı sakat Nazik Hanım bize kucak açtılar. Bizimle çok ilgileniyorlardı. Bir subayla evli olan kızları da yakında oturuyordu. Çocukları Nadir, Zeki, Turgut delikanlılığa sırayla yakın yaştalar, hepsi de saygılı kişiler.

Kalacağımız kat, genişçe uzun bir salon, orta tavan cihannüma denilen bir yükseklikte, dört tarafı parmaklıkla çevrili; ancak yapı-

cı merdiveniyle çıkılıp etraf görülebilir. Hiç çıkmadık. Salonun iki yanında birer oda var. Birini yatmak için kullandık, diğeri ise hem mutfak, hem oturma yeri. Bir köşede tahta kapaklarla gizlenmiş ocak, içinde yapma maltız; yanında gene gizlenmiş, içinde su musluğu, tabaklık, yan duvara asılı çok küçük bir dolap; hem mutfak hem de gusülhane işini gören iki metrekarelik bir yer. Salonun bir cephesi Sivas Caddesi'ne, karşı cephe de dereye kadar uzanan ev sahibine ait geniş bahçeye bakıyor. Bahçede her türlü sebze yetiştiriyorlar. Salonun iki tarafında sabit tahta kerevitler, üstlerinde kıtık minder ve yastıklar var. Atıf kendi kazancıyla, orada ceviz ağaçları çok olduğu için masif ceviz ağacından portatif, memur işi dört koltuk, bir masa, iki sehpa yaptırmıştı; çok dayanıklıydı. Masa atmış yılı aşkın süredir hâlâ kullanılıyor. Portatif koltuğu ise babaannesi hasta iken Naci, oturma tahtasını yuvarlak kestirip lazımlık koyarak tuvalet sandalyesi yaptırdı ve hâlâ lazım olan hastalara verilip kullanılmakta.

Kendi kendimizi idare etmeye alışmıştık. Atıf'ın çevresindeki dostlarının hepsi aileleriyle gelip gidiyorlardı. Güzel dostlar ediniyorduk; ev sahiplerimiz de çok iyi insanlardı. Komşu evin alt katında oturan Çorumlu genç enstitü nakış hocası Sabahat Cerit, en yakın arkadaşımdı; bahçeden geçit vardı. İbrahim'i çok seviyordu, sık sık beraber oluyorduk. Caddenin öbür yanında oturan ağır ceza reisi Rafet Özdemir Bey'in eşi Macide Hanım, son derece kibar, bilgili bir hanımdı; sık sık buluşuyorduk. Savcı Hüseyin Doğan Mutlu Bey'in eşi Malike Hanım Antalyalıydı, yakın görüştüklerimizdendi.

Ev sahiplerimiz bizi evlatları gibi sahiplendiler. Hüseyin Doğan Beylerle bizi bağlarına davet ettiler. Orada hem güzel bir bağ sefası sürdük hem de bağ fırınında yaptıkları Tokat kebabını, tava bamya ve taze fasulyesini gördük; öğle yemeğinde saç üstünde hazırladıkları hamur içine taze soğan ve çökelek koyup pişirdikleri çökelekliyle taze dalından koparılmış üzüm ve diğer meyveleri zevkle yedik. Gurbet elde kendi bağ sefalarımızı aratmayan bir gün yaşadık. Bu güzel anıdan sonra, bir de hamam sefası yaptık ki onun sonunda hem çocuğum, hem de ben hastalandım; onların alışık olduğu ortam bizi çarptı.

İbrahim uzun süre hamamda kalınca boncuk boncuk ter döktü ve sonra su kaybından ateşlenerek epeyce hastalandı. Rafet Bey'in eşi Macide Hanım onu hastaneye götürdü. Sırtından serum verilmiş, Doktor Celadet Hanım evde tedaviye devam etti. Ben hamamın dış kısmına çıkınca bayılmışım, hanımlar başıma toplanmışlar, pek de genç diye söyleşip dururlarken gözlerimi açtım. Önce oğlumu aradım. Nazik Hanım'ın kucağında uyuyordu. Yani eve döndüğümüzde ana oğul, ikimiz de hastalandık. Yüzüm fena halde şişti, ateş ve diş ağrısı felaketti. Dişçi uyuşturmadan çekmek zorunda kaldı. Oğlumun ateşlenmesi benim acımı unutturdu. Kısa süre sonra ikimiz de iyileştik.

Güzel geçen bir günün akşamında, dayımın yardımıyla edindiğimiz radyomuzu dinlerken, ajans saatinde Demirci'de çok büyük bir yangın çıktığını öğrendik. Büyük heyecana ve üzüntüye kapıldık. Telefon etme ve hemen gitme şansımız yoktu. Ancak çekilen telgrafa cevap alınca biraz olsun rahatladık, can kaybının olmayışı tesellimiz oldu. O zamanlar çıkan bir kararnameyle, afet bölgesinde birinci derece yakınları olanlara tayin hakkı verildi. Demirci yakınlarına tayinimizi istedik ve 1951 yılının ilk aylarında Atıf Manisa'ya tayin oldu. Böylece Tokat'tan ayrıldık.

Manisa'ya ikinci kez yerleşmemiz kesinleşince, henüz biz gelmeden dayımın daimi encümen azalığı ve Atıf'ın dayı kızı Müjgan'ın nişanı için Manisa'da bulunan dayım (kayınpederim) ev kiralama işini üslendi. Sultanönü Meydanı'nda, eski oturduğumuz evin tam karşısı, üç odası, eski ahşap geniş bir salonu, geniş beton bir mutfağı, bahçe sonunda ayakyolu olan ev tutuldu. Ne yazık ki en elzem olan su tesisatı yoktu.

Durum bir kâbustu. Hatice Yenge'nin kocaman kazanı getirildi. Hem yardımcı olması, hem de Sultan Çeşmesi'nden su taşıması için gün aşırı çalışacak bir hanım bulundu. Oğlumuz İbrahim henüz 14 aylıktı. Güzel günlerle beraber, çok zor günler yaşadık.

Selma, Manisa'da Müjgan'ın nişanında Demircili kâtiplerden Mustafa Bey'in oğlu, aynı zamanda akrabamız Karaşahin ailesinden Refik Soyer'e beğenilmiş ve münasip görülmüştü. Aileden istendi.

Dayım uygun gördü. O günlerde nişan hazırlığına başlandı. Nişan tuvaletini beraber diktik ve amcaları Sami Karaşahin'in, vaktiyle 'Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun da oturduğu evinde yüzükler takıldı. Manisa'nın jandarma komutanı olan Galip Bey damadın ablasıyla evli, daha önce Demirci'deydi ve oradan tanışılıyordu.

Mustafa Beylerin Saruhanlı'daki Demircili Beyler Çitliği diye anılan çiftliklerine davet edildik. Zamanın vali muavinleri, Jandarma komutanı, bizim ailedeki herkes, ablam ile ziraat mühendisi olan eşi Sami Er ve kendi geniş aile fertleriyle bir hayli kalabalıktık. Mayıs ayıydı, ağaçlar yeşilin her tonuyla bezenmişti. Güzel bahçelerinde, buram buram çiçek kokuları arasında kahvaltı hazırlanıyordu. Sofrasındaki kalaylı tencerede kaynatılan süte sarkıtılan mayıs güllerinin kokuttuğu sütün tadını unutmuyorum. Öğle yemeğinde de Saniye Hanım Teyze'nin yaptığı kehribar rengi enginarı çok güzeldi.

Düğün ise Demirci'de oldu. Manisa'dan gelen damadın annesi, kardeşleri ve yakınlarının oluşturduğu kalabalık grup Naci Dayılarda yatıyorlar, evde düğün hazırlıkları yapılıyordu. Üç gün süren davet ve düğün, Demirci âdetlerine göre yapıldı. Sonunda özel olarak tutulan bir otobüsle Manisa'ya geldik. İki gün sonra tekrar gelinliğiyle bizim evden gelini oğlan evi taksilerle almaya geldi. Böylece Selma Manisa gelini oldu. Eşi Refik Bey'le yazları Saruhanlı'da çiftlik yönetip kışın Manisa'da yaşadılar ve üç kızları Canan, Nazan ile Ferhan'ı yetiştirdiler.

Evin susuzluğu çekilmez oldu, o zaman sarraf Kamil Bey'in yeni yapılan kiralık iki katlı evinin üst katına taşındık. Seksen beş lira kira, gelirimize göre fazla olmasına rağmen değerdi.

O yıl babam bize ev yapmamız için yardımcı olmak istedi. Atıf uğraşmamak için bitmiş ev almamızı istedi, ama uygun bir ev yoktu. Şimdiki evimizin bitişiğinde oturan akrabamız Muzaffer Abla'nın eşi Osman Ayber:

"Atıf Bey, sen hiç dert etme, ben bitişik arsayı Muazzez Hanım'a alıp evi yaptıracağım," dedi Ben bankadan kredi alıp iki katlı yaptırmamızı ve gelecek kira ile borcunun ödenmesini istedim. Böylece

eve başlandı. Rahim Kalfa (Çapra)[25] çok kısa sürede ve çok sağlam bir biçimde evi tamamladı ve teslim etti. Evin inşaatının sürdüğü günlerde meydana gelen Yenice depremi nedeniyle, zaten evhamlı olan Atıf, temellerin ve betonların iyice güçlendirilmesini istedi. Rahim Kalfa da demire ve çimentoya hiç acımadan Atıf'ın isteğini yerine getirdi. Öyle sağlam oldu ki, atmış yıldır hâlâ aynı evi kullanıyoruz.

Ablamlar bizden iki yıl önce tek katlı güzel bir ev yaptılar. Bizimki de aynı semtteydi. Çanakkale, Yenice'deki depremden sonra Atıf salahiyetli hâkim olarak orada görevlendirildi. Yirmi gün çadırda kalmışlar, biz de Demirci'ye gittik.

Bir süre sonra döndü. Dosyalar birikmişti. Geceleri dosyaları eve getiriyordu. O çalışırken ben de sevgili oğlumuzu uyutuyor, sonra da elişleriyle uğraşıyordum. Güzel günler geçerken ben rahatsızlandım. Biraz da nazara uğramıştık. Ablam, eşi Amerika'ya gittiği için oğulları Samim ve Ekrem'i de alarak Demirci'ye gitti. Hem ben, hem de İbrahim arkadaşsız kalmıştık.

Resmi dostluklar ve birkaç komşudan başka, Atıf'ın dayıları, onların eş ve çocuklarıyla görüşüyorduk; ama ben ablamı çok arıyordum. Bu ara bir çocuğumuzun daha olmasını istedik. Yeni evimize 1953 sonuna doğru taşındık. Orası bizim ilk evimizdi, yıllar geçse de çocuklarımızın büyüdüğü o evdeki anılarımızı unutamıyorum. Etrafımızda müteahhide verilmeyen bir tek orası kaldı, kıyamıyoruz. Onca zaman geçmesine rağmen, Manisa'ya her gidişimizde, bana ve çocuklarımıza mesken oluyor.

1954 yılı 30 Eylül'de ikinci oğlumuz Naci doğdu. Dede Edip Bey, İbrahim'i çok severdi. Ona, "oğlağımın oğlağı" derdi. Hatta 3,5 yaşındayken eve geçmeden bel ağrısına rağmen Demirköprü Barajı temel atma törenine onu da götürdü.

Dayımlar, doğumda Manisa'daydılar. Nermin'in ikinci oğlu Edip ağır hastalık geçiriyor ve İzmir Behçet Uz Hastanesi'nde yatı-

25 **Rahim Çapra,** İnşaat kalfası. O dönemlerde müteahhitlik yoktu, binaları mühendisin çizdiği projeye göre kalfalar yapardı. Rahim Kalfa iyi bir ustaydı. Oğlu Mustafa Çapra yıllarca Adalet Partisi'nden belediye başkanlığı yaptı. Atıf'ın yakın dostu ve siyaset arkadaşıydı.

yorken, Naci de orada doğdu. Edip iyileşti. Dayım, İbrahim kıskanmasın diye, sevmek için gizlice gelip İbrahim görmeden Naci'yi okşuyordu. Dedesi Naci'yi de çok sevdi, ama ona doyamadan hayata veda etti. Naci siyaset hayatında Demirci'de her gittiği köyde onu minnet ve şükranla yâd eden insanları gördükçe çok duygulanır, gelir anlatırdı. Naci, hâlâ onun izinden demokrasi ve hizmet mücadelesi vermeye devam ediyor.

Naci'nin doğumunda, bütün aile bir arada.

Dayımın Ölümü ve Siyasete Doğru İlk Adım

Dayım Demirci'nin pek çok derdiyle uğraşıyor, bedenen ve fikren çok yoruluyordu. Ömrü hizmet ve mücadeleyle geçmişti. Öğretmenliği döneminde bile onca hizmetine rağmen tek parti sultasına karşı çıktığı için Gördes'in Salur Köyü'ne sürgün gitmişti. Dörtlü takririn verilmesinin ardından ise daha Demokrat Parti resmen kurulmadan safını belli etmiş ve parti kurulur kurulmaz da Manisa'da ilk teşkilatı Demirci'de kurmuştu. Kuruluşta ve 1946 seçimleri sonrasında da birçok haksız isnatlarla karşı karşıya kalmış, ancak mücadelesinden de asla vazgeçmemişti.

Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele'de geçen sekiz yıl askerlik dönemi ve sonrasında da mücadeleyle geçen bir ömür onu hayli yıpratmış ve bedeni yorgun düşmüştü. Ancak o, bütün bu yıpranmışlık ve yorgunluğuna rağmen hizmet ve mücadele aşkıyla yanıyor ve memleketinin gelişmesi ve hizmet için dur durak bilmiyordu. Elektrik, su, kanalizasyon gibi en temel ihtiyaçlarla okul, hastane gibi hizmetler hep onun başkanlığı döneminde gerçekleşmişti. O hep bu hizmetler için koşturuyor, kendi sağlığını dahi hiçe sayıyordu.

Naci dokuz aylıktı. 1955 yılı adli tatili başlayınca Demirci'ye gidecektik. Dört gözle bizi bekliyorlardı. Ben on gün öncesinden valizi hazırlamaya başlamıştım. Atıf'ın tutukluluğu biten kişilerin mağdur olmamaları için kararlarını yazması gerekiyordu. Bu yüzden iki gün gecikmeli gidecektik. Zira hukuka çok saygılıydı ve insana değer verirdi. Adli tatilde nöbetçi hâkimler kararları geciktirebilir, insanlar boşu boşuna fazladan yatarlar diye çok hassas davranırdı. Dayım, en son telefon konuşmamızda, geleceğimiz günü sordu.

Bir sabah dayım, Demirci'nin iki komşu köyü olan Bardakçı ile Söğütçük arasındaki su anlaşmazlığını halletmek üzere gidecekken mide kanaması ve solunum yetmezliği geçiriyor ve tüm müdahalelere rağmen 20 Temmuz 1955'te, 57 yaşında hayata veda ediyordu. Biz onu, bizi beklediği gün göremeden kaybediyoruz.

Yollar bitmiyordu, evin önüne geldiğimizde kalabalığı görünce feryat etmeye başlamıştım. Dayımın ölümü beni çok sarsmıştı, çünkü o benim için dayı olmanın da ötesinde, Atıf'ın babası olması nedeniyle ikinci bir baba gibiydi. Babam beni teselliye uğraştı,kendime hâkim olmam gerektiğini, acıların sessizce çekilmesi gerektiğini öğütledi ve onun başında kimsenin bağrışmasını istemediğini bana tembih etti. Bu acıyla bir süre Demirci'de kaldık.

Dayımın vefatı Manisa ve Demirci'de büyük teessür uyandırmıştı. Manisa'nın yerel gazeteleri ve İzmir'deki bölge basını günlerce onun hizmetleri ve kaybının yarattığı derin teessürü haber yapmışlardı. O zamanlar Manisa'nın en popüler gazetesi olan "Hürriyet Misakı"[26] gazetesi haberi manşetten vermiş ve onu öven çok dokunaklı bir yazı yazmıştı.

O gazeteyi yıllarca sakladık, bugün de Demirci'deki kütüphanenin müze bölümünde sergileniyor. Burada sizlerle de paylaşmak istiyorum. (Bkz. Gazete Kupürleri bölümü.)

Dayımın ölümü nedeniyle Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Menderes başta olmak üzere hükümet erkânından çok sayıda taziye telgrafları ve birçok kimseden de mektup geldi. O kadar çok seveni varmış ki postacılar günlerce tomar tomar mektup taşıdılar. Bunlardan özellikle bir bizi o kadar çok duygulandırdı ki, onu bugüne kadar sakladık.

Mektup küçük dayım Naci Akın'a yazılmıştı ve çok anlamlıydı. Mektup Demirci'nin Durhasan Köyü'nden Hasan Bağcı[27] isimli bir

---

26 **Hürriyet Misakı,** 1950'li yıllarda Manisa'da yayımlanan en yüksek tirajlı gazetelerden biri. 1980'li yıllarda yine Manisa'da yayımlanan "Işık" gazetesi ile birleşerek bugün "HÜR IŞIK" adıyla yayın hayatına devam etmektedir.

27 **Hasan BAĞCI,** Demirci'nin Durhasan Köyü'nde uzun yıllar Demokrat Parti ocak başkanlığı ve muhtarlık yaptı. Çarıklı erkânı harp diye adlandırılan, kendi kendini yetiştirmiş birisiydi. 27 Mayıs darbesinden sonra da Adalet Partisi saflarında siyaset yaptı. 11 çocuklu bir ailenin en büyük evladıydı, birkaç yıl önce doksan yaşında Durhasan'da vefat etti. Halen en küçük kardeşi Ali Bağcı Demokrat Parti Durhasan Kasabası Belde Başkanı'dır.

vatandaştan geliyordu. "Muhterem Üstat" diye başlayan mektupta, dayımın büyük Demirci yangınından sonra şehrin yeniden imarı için gösterdiği gayretlerden ve Manisa'nın bu körfez kazasını kısa zamanda atmış yedinci vilayet namzedi haline getirdiğinden söz ediliyordu. Bizi en çok duygulandıran yerinde ise şöyle deniliyordu:

"Babanız merhum Hacı Müftü Efendi gibi yıllarca kazamızın mukadderatını omuzlarında taşıdı, kazamız Edip'ini değil Atatürk'ünü kaybetmiştir."

Bu mektubu yıllarca sakladık. Gerçekten de ülkemiz için Mustafa Kemal ne anlam ifade ediyorsa, Demirci için de Edip Akın aynı anlamı taşıyordu. Bu benzetmeyi sonraları daha birçok kişiden de duyduk.

Yazdıklarımı toparlayıp bunları kitap haline getirmeye karar verdiğimizde, eski mektupları da çıkardım ve bu mektubu buldum. Elli yedi sene sonra gün ışığına çıkan bu mektubu da sizlerle paylaşmak istiyorum.

26 Temmuz 1955

Muhterem Üstat,

Biraderinizin ölümünü işittim, son derece müteessir oldum. Beş senelik demokrat iktidarında yanmış kül olmuş bir şehri modern bir hale getiren, her fakirin sözünü can kulağıyla dinleyip isteğini yerine getiren, Manisa'nın körfez kazasını 67. vilayet namzetliğine sokan kazanın tek Edip'i, Allah Ruhunu şad etsin. Babanız rahmetli Hacı Müftü Efendi gibi senelerce kazamızın mukadderatını omzunda taşıdın. Kazamız Edip değil Atatürk'ünü kaybetmiştir. Cümlenize selam ve hürmetlerimi sunarken aile halkına baş sağlığı, kendisinin de ruhunun şad, taksiratının af, mekânının cennet olmasını Allah'a dua ederim. Hürmetlerimle.

Durhasan Köyü
(Hasan Bağcı)

Durhasan Köyü oldukça dindar ve demokrat bir köydü. Adını o bölgede metfun olan Dur Hasan Dede isimli erenden aldığı rivayet olunur. Durhasanlılar dedemiz Hacı Müftü İbrahim Hakkı Efendi'ye de son derece bağlı idiler ve dayım Edip Akın'ı da hizmetlerinden ötürü çok seviyorlardı.

Bugün belde statüsü kazanan köyde belediye başkanlığı yapmakta olan Mustafa Akın, soyadı kanunu çıktığında ailemize olan sevgi ve saygıya izafeten dedelerinin de "Akın" soyadını aldıklarını oğlum Naci'ye söylemiş. Atıf'ın 1957'de ilk milletvekili olduğu dönemde, bu köyden Ankara'da inzibat çavuşu olarak askerlik görevini yapan Hasan Kaya da sık sık evimize ziyarete gelirdi. Aradan geçen onlarca yıla rağmen Hasan Çavuş, çocukların siyasi faaliyetlerinde ne zaman Durhasan Köyü'ne gitseler onlara hep sahip çıkar.

Dayımın ölümü Atıf'ı da, beni de çok derinden yaralamıştı; ama hayat devam ediyordu. Eylül sonuna doğru Manisa'ya döndük. Hatice Teyzem (Atıf'ın da halası) ve kuzenim Yıldırım Manisa'daydı, onlarla vakit geçiriyorduk. Daha çok onlar geliyordu, teyzem bir gün:

"Biz artık size abone olduk" deyiverdi.

Atıf çok nüktedan bir insandı; yatılı okul alışkanlığı olsa gerek, isim takmaya bayılırdı. Halasına "abone" ismini taktı hemen ve aboneler geldi gitti diye konuşmaya başladık. Teyzemler artık o günden sonra aboneler olarak anılmaya başlandı.

Teyzemler geldiğinde, alt kattaki kiracı emekli Albay Necati Bey, Yıldırım, komşu Osman Bey dörtlü oluşturup prafa oynarlar, biz de hanımlar balkonda oturup sohbet ederdik. Komşumuz ve akrabamız Osman Beyler Halk Partiliydiler, ama çok hatırşinas ve hoşgörülü insanlardı. O yüzden, onlar geldiğinde siyasi meseleleri konuşarak birbirimizi incitmemeye özen gösterirdik.

O yıl İstanbul'da 6-7 Eylül olayları patlak verdi, çalkantılı günler yaşandı. O günlerde siyasi ortam da pek iç açıcı değildi. Demokrat Parti'nin kalkınma hamleleri giderek artıyor, ülke hızlı bir gelişme gösteriyordu. Bunun doğal sonucu olarak da Demokrat Parti halk

nezdinde de itibar kazanmaya devam ediyordu. Bu yükseliş muhalefeti de çileden çıkarıyor, her atılan olumlu adıma çelme takılıyor, memleketin kalkınma hızı engelleniyordu.

1956'da Manisa'ya vali olarak atanan Şefik San[28] ve eşi Vedia Hanım çocukluğumuzda çok yakın aile dostumuzdu. Zaman zaman bir araya geldiğimizde Şefik Bey ile Atıf memleket meseleleri üzerinde sohbetten keyif alırlardı. Bu arada yaklaşmakta olan seçimler nedeniyle Atıf'a da babasının yarım bıraktığı hizmetlerin devamı için siyasete atılması yönünde baskılar geliyordu. Atıf da bu konuları Şefik Bey'le konuşuyor, ona akıl danışıyordu. Kaderin cilvesi, bir yıl sonra Şefik Bey Adıyaman'dan, Atıf'ta Manisa'dan milletvekili seçildiler.

28 **Ali Şefik SAN,** 1906 yılında Aydın Bozdoğan'da doğdu. İlk kez kaymakamlığa 1938 yılında Demirci'de başladı. Sonrasında Geyve ve Haymana kaymakamlıklarında bulundu. Emniyet Genel Müdür Muavinliği, Malatya, Antalya, Afyon, Manisa ve Adıyaman valiliklerinde bulundu. 1957 seçimlerinde Demokrat Parti'den Adıyaman Milletvekili seçildi. Yassıada'da yargılandı ve Kayseri Cezaevi'nde hükümlü olarak bulundu.

Atıf'ın İlk Milletvekilliği 1957-1960

1956 yılı sonlarında Demokrat Parti iktidardaydı. 1954 seçimlerinden çok güçlü olarak çıkmıştı, fakat muhalefetin yıkıcı tutumu siyasi ortamı gerginleştiriyordu. Demokrat Parti içinde de çalkantılar başlamıştı, kayınvalidemin yakın akrabası Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu[29] Demokrat Parti'den ayrılarak Hürriyet Partisi'ni kurmuştu. Dayımın sağlığında da anlaşmazlıklar çıkmıştı, ama dayım Menderes'le Karaosmanoğlu'nu barıştırmayı başarmıştı. Dayımın çok genç yaşta vefatı Manisa siyasetinde zayıflamaya sebep olmuş, bu kez anlaşmazlık ayrılmayla sonuçlanmıştı. 1957 yılı başlarına gelindiğinde gerginlikler iyice arttı. Menderes hem gerginliği azaltmak hem de güven tazelemek için erken seçim kararı aldı.

Demircililer ısrarla Atıf'a 1957 Ekim seçimlerine katılmasını teklif ediyor ve baskı yapıyorlardı. Babasının bıraktığı yerden memleketine hizmet etmesini istiyorlardı. Atıf, kazamızdan yetişmiş ilk milletvekili olacaktı. Atıf talebeliğinde, Demokrat Parti'nin İstanbul Beyazıt'ta üniversite ocağını kurmuş ve aktif olarak siyasete girmişti. Atıf çocuklarının da Adalet Partisi Gençlik Kolları'nda siyasete girmesini müteakip o günü büyük bir keyifle onlara anlatırdı. Beyazıt'ta ocağı ilk açtıkları o gün yağmurlu bir günmüş ve ocak

29 **Fevzi Lütfi KARAOSMANOĞLU,** 1900 yılında Manisa'da doğdu. Halkalı Yüksek Ziraat Mektebi'ni bitirerek Y. Ziraat Mühendisi oldu. Dergah dergisi ve Son Telgraf gazetesinde yazarlık yaptı. Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası lehinde yazılar yazdığı için İstiklal Mahkemesi'nde yargılandı ve beraat etti. Bu olaydan sonra, siyasete küstü ve Manisa'daki çiftliğinde inzivaya çekildi. 1946 yılında çok partili siyasi hayata geçildiğinde yeniden siyasete döndü. Demokrat Parti kurucuları arasında yer aldı. Türkiye Kızılay Derneği Genel Başkanlığı, İçişleri ve Devlet Bakanlıklarında bulundu. Marshal yardımının organizasyonunu bizzat üstlendi. İspat hakkı davası nedeniyle Menderes'le araları açıldı ve Hürriyet Partisi'ni kurdu. Kayınvalidem Refika Akın'ın yakın akrabasıdır.

tabelasını, daha sonra Adalet Partisi'nden Ordu senatörü seçilen Ata Bodur'la birlikte, sırtlarında kilometrelerce taşımışlar. "Siyaset emek ister," derdi, işleri ve okullarını aksatmamaları, iş ve okula siyaset bulaştırmamalarını öğütlerdi.

Ancak, Atıf mesleğe başladıktan sonra kendini tamamıyla mesleğine adamıştı. İşiyle siyaseti birbirinden ayırıyor adalet dağıtmaya çabalıyordu. Ben politikayı sevmiyordum; ama dayım, babam hep siyasette öncü rol üstlenmişlerdi ve evlendikten sonra da Atıf'ın memleket meseleleri ve siyasete ilgisi nedeniyle ister istemez ben de kendimi siyasetin içinde bulmuştum. Atıf mesleğinde çok başarılıydı. Manisa Sulh Ceza Hâkimi olarak davaları hızla sonuçlandırıyor ve tarafları sulh yoluyla ikna ederek memnun ediyordu. Kara kaşlı genç jet hâkim diyorlardı. Mümtazen ve tercihen terfi ediyordu.

Vali Beylerde bir akşam değerlendirme konuşmaları olurken, Vedia Teyze benim bencil davrandığımı ve Atıf gibi birikimli, entelektüel gençlerin bu memlekete hizmet etmeleri için siyasetten kaçmamaları gerektiğini hatırlattı. Bu konuşmalardan sonra ben de düşündüm, Vedia Teyze'nin haklı olduğuna karar verdim. Böylece geri adım attım ve Atıf'ın kararına karışmadım. Kısa zaman sonra Vali Bey de Adıyaman'a tayin olup Manisa'dan ayrıldı. Kader Atıf'la Vali Şefik San'ı önce mecliste sonra Yassıada ve Kayseri'de tekrar buluşturdu.

Atıf Manisa Sulh Ceza Hukuk Hâkimliği'nden istifa edip siyasete girmişti ve böylece TBMM ve Ankara yolu göründü. Atıf'ın Manisa ve köylerinde çok seveni vardı. Adaletli, haktan ve halktan yana kararlarıyla herkesi memnun etmeyi başarabilmişti. Babası, rahmetli dayımın ise Manisa siyaseti üzerindeki liderliği tartışılmazdı. O nedenle ön seçimden büyük bir oyla en ön sıralarda çıkmayı başardı.

Atıf seçim çalışmaları için Demirci'ye gittiğinde, köyleri ciple dolaşıyormuş. Akşam eve geldiğinde, o ara Demirci'de olan Naci, babasını tozlu kirli görünce, "Ben taksiyle giden hâkim baba istiyorum" demiş. O zaman henüz üç yaşında bile değildi, İbrahim tifo geçiriyordu. Naci bu sebeple oradaydı. Yıllar sonra, Demirci'nin tozlu topraklı köy yollarından üstü başı toz içinde gelen Naci'ye hep bu sözlerini hatırlatır dururduk.

Sulh Ceza Hakimi Atıf Akın'ın istifası hasebiyle

Atıf Akın yıllardır hizmet ettiği adli mesleğinde vicdanı, bilgisi ve çalışkanlığı sayesinde defalarca üst mukamlarından teşvik edilen genç bu hukuk Demirci kazası eşrafından merhum Edip Akın'ın oğludur.

Demircili Edip Akın vilâyetimiz çevresinde bu mıntıka halkının tanıdığı ve sevdiği, herkesin kalbini kazanmış bir zattı.

Edip Akın aynı zamanda vatanperver aydınımız bir insan olmakla 946 da D. Partisine katılmasında sayılamayacak kadar hizmeti olan bu insan 946 Vilâyet Umumi Meclisi'e Demirci den aza seçilmiş o, Halk Partisi idaresi zamanında başarılı hizmetlerde bulunmuştur.

Edip Akın bilindiği gibi Demirci yangını felâketinden sonra D. Parti iktidarının mıntıkaya getirdiği yeşeşi Demirci'de. Demirciye herkeli dikilecek kadar hizmeti olmuştur.

Demircili Edip Akın'ı tarif ve tavsife cüretkâr olmak için bu cümlelerle zihnen bir mazi yolculuğuna çıkmak ve onu anlatmağa çalışmak...

İşte aynı ok[illegible] dünkü gazetelerde Hakimin İstifa etti[illegible] oku duğumuz Atıf Akın, Demircili merhum Edip Akın'ın oğludur.

Atıf Akın bu babasının oğludur. En az babası kadar çalışkan olduğunu genç yaşında başardığı adli vazifelerle ispat etmiştir.

Önümüzdeki Milletvekilleri seçimlerinde D.P.'den namzetliğini koyacak olan bu kıymetli hukukçumuza muvaffakiyetler dileriz.

Atıf'ın milletvekili adayı olmak üzere hâkimlikten ayrılması yerel basında da yankı uyandırdı. Işık gazetesiyle birleşerek bugün hâlâ HÜR-IŞIK adıyla yayın hayatını sürdüren Hürriyet Misakı gazetesi de Atıf'tan övgüyle söz ediyordu. 11 Eylül 1957, Manisa.

O zamanki seçim sistemine göre, partilerin oy pusulasında istemediğin adayı silip yerine karşı partiden bir adayı yazabiliyordun. Atıf muhalefet partilerine oy veren vatandaşlardan dahi bu surette çok oy toplamıştı. Böylece Atıf, Manisa ilinde, 1957 seçimlerinde en çok oy alan kişi ve en genç milletvekili olarak meclise girdi. Önce gidip görevlerini yerine getirdikten sonra ev kiralayıp bizi almak, halkının isteklerini öğrenmek ve teşekkür için geldi. O ara biz de evi topladık ve eşyaları yolladık.

Atıf, bu tür taşınma işlerinde hiç deneyimli değildi. Bir sabah motorlu trenle Naci'nin "Düdüğün pek acı gemiş hatılınına nelel getilen" deyişiyle ezberlediği Cahit Sıtkı Tarancı'nın "Garip Tren" adlı şiirini okuyarak yola devam ettik. Trende ateşlendi. Gece Atıf'ın yengesi Hatice Özizmirlerde kaldık. Bir yandan eve yerleşmek için

çabalıyor, bir yandan Naci'nin düşmeyen ateşi için doktor ve hastane geziyorduk. Yeni kurulan Hacettepe Çocuk Hastanesi'nin kurucusu ve başhekimi İhsan Doğramacı[30] Bey'e götürdük. İri yapılı, kendinden emin bir doktor, Naci'yi muayene etti. İyice zayıflayan çocuk sanki eriyordu.

Günlerce hastanede tetkikleri yapıldı ve onun da tifo geçirdiği öğrenildi. Manisa'dan gelen yardımcımızla evimize yerleştik. Büyükşehrin inanılmaz ilave masrafları vardı. O zaman milletvekili maaşları bugünküne göre çok azdı. 1527 lira aylık çek; 685 lira ev kirası, vasıta gideri, yiyecek giderleri Manisa'ya göre çok farklıydı. Birkaç ay sonra yerleşme masrafları bitmiş kendimizi toparlamıştık. Akrabalar, tanıdıklar ziyarete gelmeye başladılar. Evimiz Meşrutiyet Caddesi Hatay Sokak 20\20 Akyol Apartmanı'ndaydı. Artık yerinde yok, yıkılıp yerine sinema inşa edilmiş.

Aynı sokağın devamında yer alan Mimar Kemal İlkokulu'nda İbrahim 3. sınıfa başladı. Beni en çok sevindiren olay, aldığım bir telefon! Telefondaki ses, lise arkadaşlarımdan Rezzan'ın sesi. Ankara'daki arkadaşların toplanıp bir gün bana gelmek istediklerini bildiren bir konuşma yaptık. Bu haber beni çok mutlu etti ve kısa zaman sonra da geldiler. 15 kadar eski arkadaş çeşitli sebeplerle Ankara'da oturuyorduk. Benim için ev ve akraba çevremin dışında gerçek arkadaşlarıma kavuşmak moral oldu. On beş günde bir toplantılara katılmaya başladım, çocuklarımızla gidebiliyorduk. Onlar da yaşıtlarını buluyordu. Bu birliktelik yarım asrı aşkın bir süredir aksamadan sürüyor. Aramızdan ayrılanları rahmetle anıyorum.

Atıf sık sık Manisa'ya gidiyor, halkının isteklerini öğreniyordu. 1958 yılının 14 Ekim'inde rahmetli Menderes kazamızı ziyaret etmiş ve kız sanat okulunun açılışını yapmıştı. Büyük yangından sonra

30 **Prof. Dr. İhsan DOĞRAMACI,** 1915 yılında Erbil'de doğdu. Çocuk mütehassısıdır. 1949 yılında doçent, 1954 yılında profesör oldu. Ankara Üniversitesi Hacettepe Çocuk Sağlığı Enstitüsü'nü kurdu. Bilahare Hacettepe Tıp Fakültesi ve ardından Hacettepe Üniversitesi'ni kurdu, uzun yıllar rektörlüğünü yaptı. Üniversiteler Arası Kurul Başkanlığı ve YÖK kurucu başkanlığını yaptı. Tepe Vakfı'nı kurdu ve Bilkent Üniversitesi'ni açtı. Bilkent Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı'yken 2010 yılında vefat etti. Birçok uluslararası ödül ve liyakat nişanı sahibidir.

Demirci'nin yeniden inşasını da görmüştü. Menderes, Demirci'de büyük coşkuyla karşılanmıştı. Dayımın vefatından sonra Demirci'ye ilk kez bir devlet büyüğü geliyordu. Menderes, belediyenin balkonundan halka hitap ederken, kardeşim Kumru da küçük dayım Naci Akın'ın karşıdaki mağazasının balkonundan onun konuşmasını teybe almıştı. Konuşma metni o zamanki makaralı ses alma cihazından bugünün teknolojisiyle CD'ye aktarıldı. Hâlâ Naci'nin arşivinde saklı.

Yeni ev açtığımız için bazı ihtiyaçlarımız oluyordu. Babalarımızın halıcı müşterilerinden Niğdeli Hayri Aslan'ın,[31] Posta Caddesi'nde büyük bir halı mağazası vardı. Babamın iyi müşterisiydi ve zamanında babamın da çok desteğini görmüştü. Çok çalışkan ve gayretli biriydi; kendi çalışmaları ile türlü zahmetlerle sırtında halı balyalarını taşıyıp han kapılarında satarak kurduğu işinde başarılı olmuş bir dosttu.

Atıf yedek subay okulundayken harçlığını oradan alırdı, sonrasında babasıyla hesaplaşırlarmış. Mağazada bir halı beğendik, fiyatı da iki bin yüz lira idi. Atıf dostluklarına güvenerek indirim istedi ve bir aylık maaş çekine razı oldu. Arkasını imzalayıp verdi çeki. Hayri Bey, çekin miktarının bin beş yüz yirmi yedi lira olduğunu görünce, şaşkın bir yüz ifadesiyle Atıf'a baktı. Öyle ya, bir mebus maaşı, bir Bünyan halısı bile etmiyordu. Hayri Bey gözlerini açarak Atıf'a seslendi:

"Sen bunun için mi geldin Ankara'ya, niye babanın, kayınbabanın mağazasına oturmadın?" diye sorunca, Atıf'ın "Hayri Ağabey, ben para için değil, hizmet için geldim," sözleri bugün gibi hâlâ kulaklarımda çınlar.

O yıllarda birçok ülkeden devlet adamları Türkiye'yi ziyaret ediyordu. Atıf, adliye encümeni kâtipliği sıfatıyla, protokole dâhildi. Resmi davetlere katılıyorduk. Davetlere yakın arkadaşı Meclis Reis

31 **Hayri ASLAN**, Halıcı. Şark Halı Mağazası'nın sahibi. 1930'lu, 1940'lı yıllarda seyyar halıcılıkla mesleğe başladıktan sonra bugün Avrupa ve Ortadoğu'nun en büyük halı zinciri olan Şark Halı'yı kurmuştur. Bu sektörde Samur Halı ve Isparta Mensucat'la sanayiciliğe adım atmıştır. Ölümünden sonra oğlu Hasan Aslan bugün işletmelerin başında olup ORS Ortadoğu Rulman Sanayi ile halı ve tekstil sektörü dışında da yatırımlarını sürdürmektedir.

Vekili İlhan Sipahioğlu ve eşi Nermin'le beraber katılıyorduk. Manisa milletvekilleri eşleri olarak hanımlar, merhum Reşide Bayar'ı ziyarete gitmiştik, o ilk köşke çıkışımızdı. Sonra Endonezya Devlet Başkanı Sukarno'nun gelişinde köşkteki resepsiyona katıldık. Aynalı, mermer sütunlu salon muhteşem görünüyordu. Manisa'da hukukçular, tıp ve 29 Ekim balolarına giderdik; fakat böyle üst düzey bir devlet daveti bizim için ilkti. Dekolte giyinmiş hanımefendileri, bakan ve dışişleri görevlilerinin eşlerini, yabancı elçiliklerin mensuplarının eşlerini, omuzları açık hanımları görünce Atıf, mermer salonu hamama benzetti ve "peştamal bağlanmış gibi" diye bize espri yaptı.

Geniş ve uzun masaların üstü donatılmıştı, çok büyük bir kayık tabakta kırmızı kabuklu ıstakozun kabuklarının arasına doldurulmuş mayonezli balık, altın gibi görünen tabak, çatal ve bıçak takımları, cam bidonlardan basarak doldurduğumuz limonatalar... Ayrılırken kendi aramızda "Bir limonata daha içelim de gidelim" söylemi hiç unutulmadı.

İki buçuk yıllık milletvekilliği döneminde Pakistan Devlet Başkanı Eyüp Han, Yunanistan Başbakanı Karamanlis, 1960 yılı başlarında da Amerikan Başkanı Eisenhower ve Hindistan Devlet Başkanı Nehru ülkemize geldiler. Eyüp Han onuruna hem köşkte, hem Ankara Palas'ta ziyafet verildi. Karamanlis'e başbakanın davetlisi olarak Ankara Palas'ta kokteyl verildi. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun zarif eşi Emel Zorlu, Karamanlis'e tercümanlık ediyordu.

1959 yılı ailemiz için güzeldi, İzmir ve Manisa'dan gelen babamlar ve ablamlarla yeni yıla Ankara'da beraber girdik. Sorguç ailesi kardeşim Kumru'ya talip oldu. 1958 yılında bize geldiklerinde bir akrabamız, onların yakın bir aile dostlarıyla beraber bizi ziyarete geldiklerinde yakın dostları Kumru'yu görüp çok beğeniyor. O sırada görevli olarak Amerika'da bulunan Yüksek Makine Mühendisi Orhan Sorguç Bey'e mektup yazıp durumu bildiriyor ve oğluna düdüklü tencere ile gelinlik tül ısmarlıyor. Orhan Bey cevabında:

"Anneciğim, aramızda okyanuslar, kilometreler var, bu iş nasıl olur?" diye cevaplıyor.

2 Ocak günü akrabamız Hikmet Abla ve eşi Muzaffer Arif Bey bizi evlerine davet ettiklerinde bir sürprizle karşılaştık. Müşterek ahbapları Sorguç ailesi, Vilayetler İdaresi Genel Müdürü Celal Ünseli ve eşi Muazzez Hanım'la beraber oradaydılar. O gece akrabamız Nihat Dülge, ailece ablasındaydı. Bu beraberliğin tanışma ve görme olayı olduğunu orada anladık. Ertesi gün telefonla aradılar, intibalarının müspet olduğunu, saçından ayakkabısına kadar her haliyle onu çok beğendiklerini bildirdiler ve talip oldular.

Atıf, Demirci ile Salihli arasında yapılmakta olan Demir Köprü Barajı için sık sık Devlet Su İşleri Genel Müdürü Sayın Süleyman Demirel'i ziyaret ediyor, bilgi alıyordu. Menderes'in bu gözde bürokratıyla Atıf arasında samimi bir dostluk oluşmuştu. Hemen hemen aynı yaşlardaydılar ve her ikisi de memleketin kalkınması için çaba harcıyorlardı.

Atıf, Süleyman Bey'e giderek, Devlet Su İşlerinde Makine İkmal Dairesi Reisi olarak görev yapan Orhan Sorguç Bey hakkında bilgi almak istedi. Süleyman Bey'in cevabı ise oldukça ilginçti:

"Atıf Bey, bunu bana sorma, ben oğlan tarafıyım, nasip olursa dünür başılık görevi bana düşecek."

Bu cevabıyla Süleyman Bey, olumlu referansını da vermiş oluyordu.

Bir akşam Saraçoğlu Evleri'nde[32] oturan Celal Beylerde toplanıldı ve kız isteme olayını Süleyman Demirel gerçekleştirdi.

Ertesi gün Kumru:

"Benim heyecanlanmam lazım, henüz kendisini tanımıyorum," diye düşüncesini bildirdi.

Ben de;

"Bir karara varmak için his ve mantığın beraber olması gerekir," diyordum.

Bir akşam Orhan Beylerle Bulvar Palas'ta yemekte buluştuk. Onlar daha önce gelmişlerdi. Masaya otururken Orhan Bey, hemen kalkıp Kumru'nun sandalyesini çekip oturttu. Bu olayın Kumru'nun

32 **Saraçoğlu Evleri**, Ankara'nın Kızılay semtinde Devlet Mahallesi olarak anılan ve üst düzey bürokratlar için inşa edilmiş olan lojmanlar. Bugün de aynı konumunu muhafaza ediyor.

yanaklarını kızarttığını fark ettim. Yanımda oturan ablama dönüp "Heyecanlandı," deyişim yıllar boyu hiç unutulmadı.

Kısmetmiş, 10 Ocak 1959 tarihinde nişanlandılar. Babam prensip sahibi bir kişi olmasına rağmen, yolculuklarını iki gün erteleyip uçakla dönmeye karar verdiler. Nişan bizim oturduğumuz evde oldu. İki tarafın yakın dost ve akrabaları arasında. Aynı yıl 1 Haziran'da evlendiler.

Kumru ve Orhan Bey'in nikâh töreni, şahitler sol başta dönemin Ulaştırma Bakanı Manisa Milletvekili Muzaffer Kurbanoğlu, sağ başta DSİ Genel Müdürü Süleyman Demirel.

Aynı yıl, benim Demircili ilkokul arkadaşım Dr. Mehmet Erdoğan, görümcem Samime'ye talip oldu. Aile koyu CHP'li. Çevrede, "Acaba geçinmelerinde sorun olur mu?" düşüncesi hâkimdi. Öyle ya, Demokrat Parti'nin kurucusu, Ege'nin Kara Dayı'sı Edip Akın'ın kızı, DP Milletvekili Atıf Akın'ın kız kardeşi koyu CHP'li bir aileye gelin gidecekti Üstelik iktidar ve muhalefet arasında yoğun bir gerginliğin yaşandığı bir dönemden geçiyorduk.

Atıf, "Benim memleketimin çocuğu," deyip gönül rahatlığıyla kardeşini evlendirdi, üstelik çok mutlu oldular, birbirlerine de hep hoşgörüyle yaklaştılar. Seçim günleri sandığa birlikte gittiler, ama ayrı ayrı içeri girdiler; birbirlerine de hiç baskı yapmadılar.

Atıf'ın ve Mehmet Bey'in bu demokratik hoşgörüsü, ülkeyi yönetenlerin onda birinde olmuş olsaydı, kim bilir, belki gerginlikler, darbeler hiç olmayacaktı. Bugün buna fazlasıyla ihtiyacımız var. Ülke hızla gerginleşiyor, kutuplaşmalar artıyor. Allah, ülkemize birlik, dirlik, düzenlik, huzur ve barış nasip etsin...

Atıf'ın demokrasiye inancı 27 Mayıs'ta çektiği eza ve cefaya rağmen hiç dinmedi. Evlatları da aynı inançla yetişti. Onun bu demokrasi inancı ve hoşgörüsüyle ilgili olarak kendi anlattığı bir anekdota burada yer vermek istiyorum.

Atıf, Ankara'da bulunduğu günlerde, meclis çalışmaları ve mesai bitiminden sonra Anadolu Kulübü'ne gitmeyi severdi. Paralı oyunları sevmezdi, talebeyken zihin geliştirmek için briç oynamayı öğrenmişti ve çok da iyi oynardı. Bir gün kulüpte, İsmet Paşa ve arkadaşları üç kişi olmuşlar, dördüncüyü arıyorlarmış. Atıf, dördüncü olmayı teklif etmiş. İsmet Paşa önce, "Bu genç çocuk nasıl olur da benimle aşık atabilir" gibi bir edayla isteksiz olmuş, ama sonra çaresiz kabul etmiş. Siyaseten hasım da olsalar, bir Milli Mücadele komutanıyla oyun oynamak Atıf'ı oldukça heyecanlandırmış. Fevkalade bir oyundan sonra Atıf'ın bulunduğu taraf oyunu kazanmış ve İsmet Paşa'nın da takdirine şayan olmuş.

Yine bir gün, İsmet Paşa geldiğinde gene dördüncü aranmış. Bu kez İsmet Paşa, "Demokratların genç arkadaş buradaysa onu çağırın," demiş. Atıf da sohbeti keserek İsmet Paşa'nın karşısına oturmuş. Bu kez İsmet Paşa, Atıf'la ortak olmak istemiş. Oyun sürerken, Demirci'den belediye başkanı ve parti idarecileri Atıf'ı bulmak için Anadolu Kulübü'ne gelmişler. Kapıdaki görevliler; "Şu anda İsmet Paşa ile briç oynuyor" deyince not bırakarak otele gitmişler. O günler tam da ülkede gergin bir atmosferin bulunduğu günler. Bir tarafta CHP örgütünün azgın muhalefeti, Güç Birliği Cephesi'nin[33] kurulması, diğer tarafta Vatan Cephesi[34] oluşumları; halk iyice gerilmişti.

33 **Güç Birliği Cephesi,** 1957 seçimleri öncesinde muhalefette bulunan CHP, Cumhuriyetçi Millet Partisi, Türkiye Köylü Partisi ve Hürriyet Partisi seçimlere ortak cephe oluşturarak girmek istemişlerdi, ancak yasalar elvermediği için bu cephe oluşturulamamıştı. Seçimlerden sonra Türkiye Köylü Partisi, Osman Bölükbaşı'nın lideri olduğu Cumhuriyetçi Millet Partisi'ne iltihak ederek CKMP adını aldı. Sadece Burdur ilinde seçim kazanarak 4 milletvekili çıkaran Hürriyet Partisi ise, CHP'nin Güç Birliği Cephesi teklifini kabul etti ve CHP, Hürriyet Partisi'nin borçlarını ödeme karşılığında bu partiyi bünyesine ilhak ederek 1958 yılı son baharında resmen Güç Birliği Cephesi'ni ilan etti. CKMP de dışlardan bu oluşuma destek verdi.

34 **Vatan Cephesi,** Güç Birliği Cephesi'nin kurulması üzerine Menderes, iktidarı güçlendirmek adına karşı harekete geçti. Aslında Vatan Cephesi Demokrat Parti'nin kendi teşkilatından başka bir şey değildi. Hürriyet Partisi'nin CHP'ye katılmasından partinin mensupları da hoşnut değildi. Özellikle Manisa ve Ege illerinde sırf Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu'nun hatırına Hürriyet Partisi'ne katılanlar CHP'ye ve Güç Birliği Cephesi'ne katılmak istemiyorlardı, ama eski partileri olan Demokrat Parti'ye geri dönmelerinde sorunlar yaşayabilirlerdi. O yüzden Menderes, Güç Birliği Cephesi'ne karşı Vatan Cephesi fikrini ortaya atarak bu gibi vatandaşların partiye yumuşak geçiş yapmalarını sağladı. Yassıada'da Vatan Cephesi davası da ilginç bir dava olarak tarihe mal oldu.

Oyun bitince Atıf notu almış ve doğru kaldıkları otele giderek heyeti yemeğe götürmüş. Ancak, kimsenin ağzını bıçak açmıyormuş. Son derece de gergin bir ortam varmış. Sonunda biri dayanamamış ve gerginliğin sebebini açıklamış:

"Biz memlekette, CHP'lilerle selamı, sabahı kestik. Kahvelerimizi, camilerimizi ayırdık. CHP'lilerden alışverişi bile kestik, siz burada İsmet Paşa ile oyun oynayıp keyif çatıyorsunuz," diyerek mutsuzluklarını ortaya koymuş.

Atıf dikkatle dinlemiş. Bu durumun ne kadar yanlış olduğunu, ülkenin insanlarının hepsinin kardeş olduğunu, birlik ve beraberliğe ihtiyaç olduğunu anlattıktan sonra; "İsmet Paşa'ya mecliste en sert çıkışı bizler yaparız, ama meclis görüşmeleri bittikten sonra gerginlikte biter. Kavgamızı meclis çatısı altında yaparız, ondan sonra bütün milletvekillerinin milletin seçilmiş temsilcileri olarak medeni ilişkiler içinde olmaları gerekir. Gerginliği ortadan kaldırmak için buna ihtiyacımız var. Sizlerin de karşıt görüşte olanlarla aynı medeni ilişkiler içinde olmanız gerekir" demiş.

Demircililer zaten hoşgörü sahibi ve demokrat kişiler olduklarından tatmin olmuşlar. Ancak, ülke genelinde bu hoşgörü ortamı yaratılamadığında ülke süratle kaos ortamına doğru sürüklendi.

Avrupa Yolculuğu

Kumru'nun ve görümcemin düğünlerinden sonra aynı yıl gemiyle Batı Akdeniz gezisine çıktık. İbrahim, Münevver Teyzesi'nde, Naci Demirci'de babaanne ve anneannede kaldı. 25 günlük seyahatin ilk durağı Napoli idi. Orada inip Roma'ya geçtik. Roma'da akrabamız, dışişlerinde görevli Namık Saatçi Ağabey ve eşi Müzeyyen Hanım bizi dört gün gezdirdiler. Vatikan dilek havuzu, tarihi yerler, Musolini'den sonra izleri kaldırıldığı halde yıkılamayan anıtı, yazıları silinmiş heykel müzesi, Roma içinde yıkık surlar, belleğimde kalan izler.

Roma'dan elektrikli trenle Avusturya sınırından İnsburg'a kadar gittik. Yol boyunca Ağaçlar yelpaze gibi birbirine bağlanmıştı. Ağaçların aralarındaki ekili toprakların muntazam bir görünüşü vardı. İnsburg'a vardığımızda geceydi, Münih'e kalkacak treni garda 4-5 saat beklemek zorundaydık. Yakın çevredeki evlerinden siyah elbiseli orta yaşlı 3-5 hanım, evlerinde misafir edip ekmek parası kazanmak için, "şambr, şambr" diye tekrarlayarak birkaç saatlik müşteri arıyorlardı.

Gece boyu garda bekledik, ben uyudum. Atıf gözünü bile kırpmadan sabahı etti. Münih'e giden trene binip yola devam ettik. Vardığımızda akrabalardan adresini aldığımız pansiyonu bulup yerleştik. Sabah kahvaltıları ve akşam yemeklerini orada kendimiz hazırlıyor, öğleyi dışarıda yiyorduk. Pansiyonun adresini aldığımız akrabamız hanımla buluşup çevreyi beraber geziyorduk.

Lisan bilmek seyahatlerde ne kadar lüzumluydu. Dört beş gün sonra uçakla Frankfurt'a geçtik. Avrupa Otel garın hemen karşısındaydı, yerleştik. Ertesi gün Darmstadt'ta (Darmştat) oturan hemşerimiz yüksek mühendis İbrahim Leylek'le buluşacaktık. Garda

bilet alırken anlaşmakta zorluk çektiğimiz esnada, bir grup Türk genciyle karşılaştık; onlar bize yardımcı oldular. Trenden inince kolaylıkla adresi bulduk. Genç mühendis Almanya'da çalışıyordu. Orayı o gün bize o gezdirdi. Bazı fabrikaları dolaştık. O zamanlar Demirci'de halkın iştirakiyle kurulması planlanan halı malzemesi yapacak fabrika, yani Doğan Şirketi'nin hazırlıkları için bilgi ediniliyordu.

Ertesi gün İbrahim Leylek bizi gezdirmek için geldi, onun rehberliğinde çok güzel gezdik. Botanik bahçesi ve Goethe'nin müze olan evi hafızamda kalan yerlerdi. Müzedeki yüzyılı aşkın süredir durmadan çalışan kocaman duvar saatini çok beğendik. Ahşap kare bir masa vardı, üstü dört üçgene ayrılmıştı, her biri bizim rahleye benzer şekilde kaldırılarak okuma kolaylığı sağlanıyordu. Bir de ahşap sandalye vardı, bir katı kaldırıldığında merdiven oluyordu. Yıllar önce yapılmış, evlerimizde olsa diye özendim. Dönüşümüzde Demirci'den Ankara'ya giderken uğradığımız Kütahya'da, Eczacı Necati Bozatlı'nın deposunda aynı modeli, daha basit ve kullanışlı olanını görünce, biz kendimizi tanımadan başkalarını övüyoruz, diye düşündüm.

Frankfurt'tan sonra Paris'e uçtuk. Louvre Müzesi yakınlarında Valansiya Otel adında küçük fakat temiz bir pansiyonda dört gece kaldık. Sen Nehri boyunca Eyfel Kulesi'ne yürüdük. Metroyla her yere ulaşmaya çalıştık. Şanzelize'de yol boyunca kafeler vardı, melon şapkalı arabacılar, Paris turu için bekleşiyorlardı. Foliberjer, Mulen Ruj, Lido gibi gece eğlence yerlerine katıldık. Gündüz Sorbon Üniversitesi'nde ilk defa 'self servis' yemek yedik, talebe düzeni olduğundan daha ucuzdu. Az Fransızcamızla orada iyi gezdik. Marsilya'ya uçuşumuz geceye rastladı. Denize yakın semtteki Marsilya Otel'e geldiğimizde yemek servisi bitmişti. Bizim için, onların da bildiği, menemen yumurta hazırladılar. Kaşık, çatal, örtü, ekmek parası derken; neredeyse Paris'te dört günlük öğle yemeği parasını ödedik.

Ertesi gün akşamüzeri kalkacak olan Adana adlı vapurla İspanya'ya devam edecektik; oradaki konsolosumuz Şevket Dülge

Bey, akrabamızdı. Sabah otelin karşısına kahvaltı için geçtiğimizde çat pat derdimizi anlatmaya çalışırken arkamızda beliren ve Türkçeyi çok iyi bilen bir kişi bize yol göstermek için yardımcı oldu. Fakat bizi çok yakın yerde olmasına rağmen bozuk paralarımızı alıp taksiyle dolaştırarak konsolosluğa bıraktı. Şevket Bey bizi yemeğe götürdü, taze memleket ve akraba havadisleri aldı. Bu tanışıp görüşme her iki tarafı da çok duygulandırdı. Akşamüzeri gemiye, kamaramıza yerleşince, yurdumuzu ve insanlarımızı ne kadar özlediğimizi konuştuk.

Barselona'ya sabah indik, şehir turundan sonra teleferikle Tipitapo Tepesi'ne çıktık. O zamanlar Uludağ'daki teleferik henüz yoktu. Geminin dönüşünde Cenova'ya uğradık, dik merdivenler, dar sokaklar sanki eski tarihi canlandırıyordu. Çocuklara oradan iki yanı küçük tekerle takviyeli küçük bisiklet aldık. Bunları beraberce dar merdivenlerden indirirken çektiğimiz sıkıntıyı hatırlıyor, ama onları mutlu görmenin hazzını şimdi bile hissediyorum.

Cenova'dan sonra ilk durak Atina ve sonra da İstanbul'du. Enver Ağabey ile Nermin bizi limanda karşıladılar. Bir gece onlarda kalıp İzmir'e, oradan da Demirci'ye döndük. Manisa'dan İbrahim'i alıp Salihli üzerinden Demirci'ye geçerken otobüs saatini geçirdiğimiz için yük kamyonunun şoför yanında yolculuğa devam ettik. Naci, onu 25 gün gibi uzun bir süre bıraktığımız için, buruk bir kavuşma ile sarıldı; ama burukluğu hemen geçti ve özlemlerimizi beraberce giderdik.

Elli dokuzu altmışa bağlayan yılbaşında Orhan Bey'in ailesi babamları ve ablamları Ankara'ya davet ettiler. Yeni yılı onlarda kutladık, annem ile babam bir hafta bizde kaldılar. Babam annemi memnun etmek için bazı isteklerde bulundu: Bir akşam tiyatro, bir gün dünürler, yeni evlilerle müzikli bir yerde yemek ve Süleyman Beyleri ziyaret.

Tiyatroda son anda bulunan biletlerle "Evlilikte Beşinci Yıl Hastalığı" adlı oyunu izledik. İstanbul Şehir Tiyatroları'ndan gelen Ayfer Feray ve grubu oynuyordu. Başrolde Ayfer Feray çok başarılıydı. Keyifli ve neşeli bir eserdi.

Pazar günü Atatürk Orman Çiftliği, Merkez Lokantası'nda şahane canlı müzik eşliğinde güzel bir öğle yemeği yedik. Romantik parçalar, Napoliten müzik, unutulmayacak masa başı sohbeti, ailelerin birbirini daha yakından tanıması; üzerinden yarım asırdan fazla zaman geçmesine rağmen anılarım hâlâ capcanlı. Çiftliğin ayrı bir özelliği vardı. Hele çocukların hayvanat bahçesi gezileri, açık ve temiz hava, oyun bahçeleri... Onları mutlu ediyordu. Bugün Ankara'da öğle bir mekân var mı bilmiyorum. O yıllar gece kulüpleri de başkaydı. Müzikli gazinolar, klasik müzik konserleri, devlet tiyatrolarında müzikaller, gala gecelerinde şık giyinmiş hanımefendi ve beyefendiler... Özenle giyinilip tiyatroya öyle gidilirdi. Seyrek de olsa gittiğimizde seyircilerin şimdi çok rahat giyindiklerini, kotlar ve günlük kıyafetlerle gelebildiklerini görüyorum. Günümüzde, bana göre, hayat çok yüzeysel yaşanıyor.

Sonraki gün Nazmiye Hanım'ı ziyarete çaya gittik. Böylece babamın istekleri tamamlandı, fakat babam çok fazla öksürüyordu. Acaba bir hastalığın habercisi mi diye endişe ediyorduk. İzmir ve ardından Demirci'ye dönüşlerinde hastalanmış. Babamın doğum günü olan 29 Ocak'ta telefon ettiğimizde öğrendik. Babamın iş seyahati bahanesiyle, bizden gizleyerek muayene için annem ve ablamın eşi Sami Ağabey'le beraber Londra'ya gideceğini duyduk. Atıf gerekli işlemleri yaptırmış. O yıllarda yurt dışına çıkarken döviz alma izni ancak kanser hastaları için veriliyormuş. Kumru'dan ve benden gizlemişler, kardeşim o sıralar bebek bekliyordu. Sami Ağabey hep iyilik mektupları yazıyor, biz de kanıyorduk.

Atıf iş gereği meclis, seyahat derken bana fazla izahat vermiyordu, Kumru'nun doğumu epey yaklaştı. Annem olmadığı için ona destek olmam gerekiyordu. Hem ana, hem abla görevi bana düşüyordu.

25 Mart 1960 gecesi, Ankara Palas'ta İçişleri Bakanı Namık Gedik'in kızı ile Muğla Milletvekili Turan Akarca'nın düğününe katılmıştık. Orhan Bey'in kardeşi diş doktoru Erdoğan Bey, Kumru'nun sancılanıp Ankara Hastanesi'ne götürüldüğünü haber

verdi. Düğünden erken ayrılıp evde çocuklarla bir süre ilgilendikten sonra, Atıf beni hastaneye götürdü. Annemin yokluğu nedeniyle buruk bir heyecan içindeydim. Uzun süren sancılı bekleyişten sonra kızını kucaklayan genç annenin yorgun, fakat mutlu bakışlarını görüp o sevimli, mis kokulu bebeğin beklenen çığlıklarını duyunca heyecanım sevinç gözyaşlarına dönüştü.

Londra'dan gelen haberler pek iyi değildi. Annemin Naciye Hanım Teyze'ye eski Türkçe yazdığı mektuptan babamın pek iyileşemediği anlaşılıyordu. Artık dönüş yaklaşmıştı. Yeni doğan ve Hilal adını alan bebek 20 günlük olmuştu.

Londra'dan 21 Nisan'da döneceklerdi. O gün İbrahim'i teyzesinde bırakıp Naci'yi yanımıza alarak Orhan Bey'le beraber İstanbul'a onları karşılamaya gittik. Geçirmeye gidişimizde, onu ayakta, gayet muntazam giyimi ve bize umut veren sözleriyle uğurlamıştık:

"Yarım derece ateş ve öksürük bizi oralara götürüyor, bakalım ne olacak," sözleri hâlâ kulağımda çınlıyor.

Dönüşte ise... Uçak geldi, yolcuların büyük kısmı çıktığı halde onlar çıkmadı. Ara uzayınca Atıf uçağa kadar gitmişti, dönüşünde benzi kül rengi olmuştu. Yaklaşınca:

"Babanı görünce sakın üzüntünü belli etme," diye tembih etti.

Onu tekerlekli sandalyede bitkin vaziyette görünce şoke oldum. Aynı gün alanda İzmir uçağını bekliyorduk. Kumru'nun gelememesine üzülmüştü. Orhan Bey döndü. Bizim onlarla beraber gideceğimizi öğrenince çok sevindi. İzmir'e gidecek uçağa yerleşince, "Allah sizden razı olsun," diye tekrarladı durdu. Sami Ağabey çok yorgun ve bitkindi. Geçen elli iki gün içinde bir yandan hasta ve annemle uğraşmış, bir yandan da ablam ve bizlerin üzülmemesi için mektuplar yazıpbizden gerçeği saklamaya çalışmış.

Cumaovası Havaalanı'na indiğimizde, tüm yakın akrabalar ve ablam oradaydılar. Önce çıkan durumu duyurup diğerlerinden teessürlerini önlemelerini istiyordu. Babamı 23 Nisan günü öbür dünyaya uğurladık. Tam 34 gün sonra 27 Mayıs darbesiyle hükü-

met devrildi. TBMM feshedildi, iktidar milletvekilleri tutuklandılar. Demokrasi ayaklar altına alındı. Olaylar tarih sayfalarında hâlâ sararan yaprakların içinde zaman zaman su yüzüne çıkıyor.

Bugün darbeleri araştırma komisyonu güya darbelerin ardındaki olayları araştırıyor, bazı olaylar gün yüzüne çıkarken bazıları da örtülüyor veya saptırılıyor gibi geliyor bana. Demokrasi âşığı bir kişi olarak 2012 yılının son günlerinde hâlâ kaygılıyım.

27 Mayıs Darbesi ve Yassıada Günleri

27 Mayıs 2008

ATV'de bugünün anısına "*Kimseye etmem* şikâyet, ağlarım ben halime" şarkısını seslendiren Funda Arar, parçayı geçmiştekilere armağan ediyordu. Hayatımızın gerçeğini yaşarken hayallerin, hedeflerin, yaşama isteğinin yok edildiği günden bugüne kadar tam 48 yıl geçti. Funda Arar'ın şarkısındaki gibi, kimseye şikâyet etmedik, kader dedik, Allah'ın takdiridir dedik, tevekkül ettik, buna da şükür dedik. Ama itirazımız vardı...

Bu itiraz kendi kaderimize değil, milletin hakkının gaspınaydı, ülkenin her darbeden sonra geri bıraktırılmasınaydı; refahın, saadetin, kalkınmanın, ilerlemenin, gelişmenin durdurulmasınaydı. Acılar yaşanıyor ve geçiyor, ama milletin hukukuna yapılan müdahaleler iz bırakıyor, sönmüyor.

Babamın ölümünden sonra, 1960 Nisanı'nın sonunda eşim Atıf ve küçük oğlum Naci ile beraber Ankara'ya döndük. Henüz 55 yaşında iken kaybettiğimiz babamızın üzüntüsü içinde eve ulaştık. İbrahim bir süre teyzesinde kaldı. Onlarla birlikte Karşıyaka'ya gelip döndü. Ankara o günlerde genç talebe hareketleri, 555 K rumuzu ile Kızılay da toplanıp Menderes'in yakasına yapışıp hakaret ettikleri olay, harp okulunun yürüyüşleri, fısıltı gazetelerinin yazdığı yalan haberler, DP Hükümeti döneminde meclisten çıkan Tahkikat Komisyonu kanununa aşırı tepkilerle çalkalanıyordu. Velhasıl Ankara büyük bir anarşi ve kargaşa içindeydi.

Bu arada Salihli-Demirci arasında yapılan Demir Köprü Barajı'nın açılış töreni için hükümet erkânı milletvekilleri ve tabii Atıf da tekrar Manisa'ya dönmüştü. Ben çocuklarla Ankara'da Meş-

rutiyet Caddesi Hatay Sokak Akyol Apartmanı'nın 20 numaralı dairesindeki evimizde yalnızdım. 21 Mayıs gecesi çok korkunç bir rüya gördüm. Şimdi hâlâ hatırımda ve yazarken aynı korkulu heyecanı yaşıyorum.

Ben karyolada yatarken Atıf gelmiş. Tam elimi tutmak isterken aramıza tahta bir perde geriliyor. Eli elimden kayıp perdenin arkasında kayboluyor. Büyük bir heyecanla uyandım. Çocukların odasına geçtim. Orada sabahın olmasını ve Manisa'ya telefon etme saatinin gelmesini bekledim. Erken saatte, teyzemin evinde kalan Atıf'ı aradım. Sesini duyunca rahatladım. Bir gün sonra geleceğini bildirdi ve geldi.

Bu arada, başsağlığına gelen arkadaşlar yalan yanlış pek çok şeyler söylüyorlardı. Bizim temiz insanlar olduğumuz için habersiz olabileceğimiz söyleniyordu. Hastanelerde birçok ölünün alınamadığı, korkudan sahiplerinin onlara ulaşmaktan çekindikleri hakkında inanılmış yalanlar üretiliyordu. Bazı insanlar korkunç bir kin ve öfke içindeydi. Örfi idare vardı. Bir akşam en yakın arkadaşım Gülseren ve eşi Ferruh Özdil bizi yemeğe davet ettiler. Dönüşte, 26 Mayıs Perşembe akşamı Kızılay Meydanı askeri tanklarla, arabalarla doluydu. Korkunç bir hava vardı, sessizlik içinde eve döndük.

Sabaha karşı top sesleri duyuldu. Sıhhiye Orduevi karşısındaki Dirim Apartmanı'nda oturan Manisa Milletvekili Cemil Şener telefon etti, darbeyi haber verdi. Sonra da İlkiz Sokak'ta oturan Adıyaman Milletvekili Şefik San, "Hükümet darbesi oldu, radyoyu açın," dedi. Böylece olaylar başladı. Saat 11'e doğru alt kattaki Manisa Milletvekili Orhan Ocakoğlu'nu, birinci kattaki Sümerbank Genel Müdürü Mehmet Akın'ı ve Atıf'ı nezarete alıyoruz diye götürdüler.

Ben dış kapıya indim. Askeri cipin arkasından su dökünce, yolun karşısına seyretmek için toplanan darbe yalakaları gülerek alaylı sözler söylediler. O sözler bana çok dokundu, bunu hiç hak etmemiştik. O gün Harbiye'ye girerken sille tokat, hakaret gırla gitmiş. O zamanlar yüzbaşı olan kardeşimin eşi Orhan Bey'in amcazadesi Ayhan Sorguç, Atıf'ın koluna girmiş ve onu dayak yemekten korumuş.

Apartmanın giriş katında Albay Cemil Pamir ve General Kemalettin Gökakın[35] oturuyorlar. O gün Atıf'ın dayısının kızı Gülten, eşi Ethem Bey'le beraber, beş aylık kızlarını kucaklayıp sokağa çıkma yasağına rağmen Bardacık Sokak'tan yanıma geldiler. O gece ılımlı olarak bilindiklerinden, Atıf da dâhil 150 kadar milletvekilini saat 23'e doğru bıraktılar. Cemil Pamir, Atıf'ı tanıdığını arkadaşlarına bildirmiş. İki gün evde bekledik. Gece, Roma'da dışişlerinde görevli olan deniz subayı akrabamız Namık Saatçi Ağabey, ailesi ve çocukları ile beraber geldiler. Geç saate kadar oturduk ve gittiler.

Gecenin bir vaktinde, saat 02.30 civarı acı acı kapının zili çaldı. İki süngülü asker, bir genç subay ve ızbandut gibi bir sivil kapıya gelmişti. Atıf'a bir takım çamaşır ve pijama almasını bildirip onu götüreceklerini söylediler. Ben çok kötü oldum. O gitti, nereye gittiğini, ne yapacaklarını bilmeden...

Büyük bir şok içinde, kendimi atmak için doğru dördüncü kattaki balkonumuza koştum. O bahçede, sanki iki oğlumun yüzlerini görür gibi oldum. Babaları gitti. Ben olmazsam onlara ne olur diye düşündüm ve geri döndüm. Yatak odası koridoru kapısında oğlum İbrahim'in ürkek solgun yüzü ve bakışıyla karşılaştım. İkisini de bizim karyolaya yatırdım. Şoke olmuş bir vaziyette mutfağa gidip akşamdan kalan yemek bulaşıklarını yıkamaya başladım. Gün ağarmaya başladığı zaman çocuklara belli etmemek için saçlarımı taramak için banyoya gittim. Yarıdan fazlasının bir gecede bembeyaz olduğunu fark ettim.

Anneciğim, babamın 40 duasını Feridun Amca'nın eşi Sabiha Yenge'ye havale edip benim başıma geldi; bize sahip çıktı. İşte dikenli günler ve aylar böylece başladı. Özgürlüğümüz derin ve izbe karanlıklara, uçsuz bucaksız gecelere büründü. Bir yıldız parıltısı bile görmek mümkün değildi. Harbiye'den gönderdiği mesajla Atıf, çamaşır ve tıraş makinesini istemiş. Aynı gün geçmiş olsun ziyare-

35 **Kemalettin GÖKAKIN,** Ilımlı bir askerdi, darbeyi tasvip etmediği davranışlarından anlaşılıyordu. 1966-1969 yılları arasında Orgeneral rütbesiyle Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği görevinde bulundu. Emekli olduktan sonra siyasete atıldı. 1973-1977 yılları arası Adalet Partisi Konya Milletvekilliği yaptı.

tine hemşerimiz Rafet Çayköylü ve enişte si Fahri Çeliker[36] (o zaman yarbaydı) geldi. Fahri Bey, cipi ve şoförüyle paketimizi Harbiye'ye gönderdi. Braun marka tıraş makinesi Atıf'a verilmeyip kapıdaki nöbetçiler tarafından iç edilmiş. Neyse, yeniden alıp gönderdik.

Birkaç gün sonra askeri yük uçağı ile İstanbul Yeşilyurt'a, oradan da motorla Yassıada'ya götürülmüşler. Uçağa bindiklerinde yakıt miktarı ve yol durumu bildirilip hareket edilmiş. Aynı uçakta bulunan Samet Ağaoğlu, tekerin yere vuruşunu, "darbeyi mukaddes" diye adlandırmış. Bu sözü sonraları Atıf bana anlattı. Her yolculuğumda uçağın tekerinin yere vuruş sesini hissettiğimde, o mukaddes darbe sözünü hatırlıyorum.

Gidiş o gidiş, günlerce haber alamadık. Bir yandan büyük bir üzüntü yaşarken; diğer yandan eve giriş ve çıkışımız, gittiğimiz yerler, aldığımız gazeteler, eve gelen mektuplar ve telefonlar hepsi takip ediliyordu. Düşüklerin kuyrukları diye hakaret altındaydık. Biz ne idik,kimdik? Atatürk ve kurduğu Cumhuriyetin çocukları, gençleri, Türk milletinin birer ferdi idik.

Darbeyi yapanlar Orgeneral Cemal Gürsel'i sonradan haberdar ederek Milli Birlik Komitesi'nin başına getirdiler ve Demokrat Parti iktidarına son verdiler. Milletvekillerini adaya kapattılar ve önde gelen yöneticileri ise nezarete aldılar. Oy verenleri hor gördüler, onların yakınlarını da...

Bizim milli şarkımız olan 10. Yıl Marşı, *imtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir kitleyiz,* der. Hâlbuki 27 Mayıs felsefesinde, aydın, asker, basın ve gençlik; diğer toplumları dışlayıp ayrılık yarattılar. Plevne Marşı'nı darbenin şarkısı yaptılar. Bu çok güzel kahramanlık şarkısını yıllar yılı dinleyemedik. Her seferinde, yüreğimiz kalktı, sinirlerimiz bozuldu.

"Olur mu böyle olur mu, kardeş kardeşi vurur mu? Kahrolası diktatörler, bu dünya size kalır mı?"

Bu sözleri duydukça kahrolurduk. Kim kimi vurmuştu? Seken bir kurşunla kaza sonucu hayatını kaybeden Turan Emeksiz dışında

36 **Fahri ÇELİKER,** Emekli Tuğgeneral, harp tarihi araştırmacısı. Harp stratejisi ve tarihi üzerine yayımlanmış makaleleri ve kitapları bulunmaktadır.

kim vardı? Kızılay Meydanı'nda başbakanın yakasına yapışabilecek kadar ülkede özgürlük ve hoşgörü vardı. Milletin kahir ekseriyetiyle iktidara gelip halkımızı tebaa olmaktan kurtararak vatandaş olduklarını hissettirenler, nasıl diktatör diye anılabilirlerdi? Milli Şeflik döneminin oligarşik diktasından ülkeyi demokrasi ve hoşgörü ortamına taşıyanlar nasıl diktatör olabilirlerdi? Madem diktatördüler, halk onların devamı olan partileri daha birkaç yıl bile geçmeden nasıl tekrar iktidara taşıdı? O diktatörler diye adlandırdıkları mebusların önemli bir kısmını halk yeniden seçerek parlamentoya göndermemiş miydi? Bunları düşündükçe, yalan haberleri gördükçe iyiden iyiye çileden çıkıyor, hep içime atıyordum.

Ben her şeye sabırla katlanıyor, ama çocuklarımın horlanmasına çok üzülüyordum. İbrahim henüz on bir, Naci ise altı yaşındaydı. İbrahim ilkokulu bitirmişti. O günlerde insanların karakterleri hakkında çok şeye şahit oldum. İnsan olmak ve güne göre yaşamak, çok ayrı ve çok düşündürücü... Bir de her şeye, her söylenene inanmak, arayıp sormadan konuşmak, yalan yanlış bir sürü söylenti. Hepsi kısa zamanda anlaşıldı, ama ok yaydan çıkmıştı. Geriye dönüş yoktu. Böylece aylar geçti.

Elli kelimeyi geçmeyen mektuplarla anlaşmaya çalışıyorduk. Bir yandan Atıf'ı teselliye uğraşırken, bir yandan da çocukları idare etmek ve çevrenin söylentilerinden uzak tutmak gerekiyordu. Her gün gelecek diye beklerken Ankara'da altı ay geçirdik. Kira giderleri, ev masrafı derken bir hayli zorlanıyorduk. Hiç paramız kalmadı. Bankadaki babama ait on yedi bin lira paranın, onun ölümü nedeniyle bana düşen meblağına el konulmuştu. Ondan çok azını alabiliyor, evi idare etmeye çalışıyordum. Ölümünden sonra annem ve kardeşlerim, mağazanın devamı için, kâtibimiz Selahattin Doğruyol ile ortak limitet şirket kurdular. Tabii benim hakkım bloke olduğu için ben dâhil olamadım. Ortaklığım annemin üstünden devam ediyordu.

Bazıları hakkında sonradan kimsenin mahkûm edilemediği haksız iktisap davaları açılmıştı. Bizim babamın sayesinde yapılan Manisa'daki evimizden başka bir şeyimiz yoktu. Bir de Atıf'ın ve

benim babalarımızdan kalan şirket hisseleri ve miras yoluyla intikal eden mülklerin hisseleri vardı. Atıf, titizlikle mal beyanında bunlara yer vermiş. Sonradan öğreniyoruz ki, acaba bir şey yakalanabilir mi diye, savcılık kanalıyla bunlar Demirci'de didik didik edilmiş. Hatta Demirci'de yapılan hizmetlerden dolayı merhum Başbakan Adnan Menderes'e çekilen teşekkür telgrafları, Vatan Cephesi'ne kaydolan kişilerin çektikleri telgraflar, Atıf'ın aracılığıyla baba dostu Ulaştırma Bakanı Muzaffer Kurbanoğlu'na[37] iletilen yol, su ve benzeri hizmet talepleri dâhil, hepsi birer suç delili olarak dosyasına konulmuş.

Yıllar geçse de hiçbir şey gizli kalmıyor. O gün neyle suçlandıklarını bile bilmeden yarım yamalak bir savunmayla mahkûm edilenlerin, yıllar sonra belgeler açığa çıktıkça insafsız ve izansız uyduruk bir mahkemenin zulmüne uğradıkları bir kez daha gözler önüne seriliyor. İşte tüm bu soruşturma belgelerine Naci, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nden ulaştı. Bazılarına burada yer vereceğim. (Bkz. Belgeler bölümü.)

Annem bir süre kaldıktan sonra gitti ve bir süre de kayınvalidem ve görümcem Sayfiye geldiler. Gazetelerde çıkan havadisler hepimizin moralini bozuyor ve annemin tansiyonu fırlıyordu. Onlar dönünce ben çocukları alıp Bakırköy'de oturan görümcem Nermin'e gittim. Nermin'in eşi teyzemin oğlu Enver Ağabey idi, mahkeme sürecinde onların çok desteğini gördüm.

Menderes döneminde başlayan sahil yolu devam ediyordu. Her gün çocukları yola indiriyor ve denizin ortasındaki Yassıada'yı uzaktan seyredip bir gün kavuşacağımızı umut ederek dua ediyordum. Ankara'da iken en çok buluştuğum kişi Nermin Sipahioğlu idi. Onun da iki oğlu vardı. Eşi Meclis Reis Vekili İlhan Sipahioğlu, Atıf'la beraberdi. Çocuklar iyi anlaşıyor, biz de dertleşiyorduk.

Arkadaş ve akrabamız olan Seza Müderrisoğlu'nun eşi Feridun Bey, Yargıtay üyesiydi; ayrıca eşimin Tokat'tan meslek arkadaşı Ra-

37 **Muzaffer KURBANOĞLU**, 1913 yılında Manisa'da doğdu. İzmir Öğretmen Okulu ve İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Bir süre öğretmenlik ve hâkimlik yaptı. Daha sonra siyasete atıldı. Manisa'da serbest avukatlık yaptığı dönemde Demokrat Parti Manisa Merkez İlçe Başkanlığı'nı yürüttü. 1950 yılından 27 Mayıs 1960'a kadar DP Manisa milletvekili olarak görev yaptı. Devlet ve ulaştırma bakanlığı yaptı. 27 Mayıs darbesinde yurt dışında bulunuyordu, gıyabında mahkûm oldu. Af kanunu çıktıktan sonra yurda döndü, Adalet Partisi saflarında yer aldı.

fet Özdemir Bey de Yargıtay üyesiydi. Ara sıra her iki aileye de gidiyordum. Feridun Bey siyasi bir mahkeme olduğunu söyleyince oradan üzülerek dönerdik. Rafet Bey ise hukuki dayanağı olmadığını söyler bizi teselli ederdi. Lise arkadaşlarım da arıyorlardı, ama görüşleri hep farklı idi. Her gün döneceğini ümit ederken altı ay sonra mahkemeler başladı. İlhan Sipahioğlu[38] beraat edince, Bakırköy'e bizi ziyarete geldiler. Hiç değilse sağlığı morali açısından bilgi alabilmiştim.

Ankara'ya dönüşte İbrahim'i Mimar Kemal'in orta kısmına, Naci'yi de ilkokuluna yazdırdık. Bu işlemleri Orhan Sorguç Bey yaptı. Kayıt yapan genç hanım çocukların babalarının neden burada olmadığını, ne iş yaptığını uzun uzun sorup verilen her cevaptan sonra tatmin olmayarak sorusunu yineleyince, Orhan Bey sinirlenmiş ve hukukçu diye cevaplamış. Israr edince ise iyice sinirlenip "Mahpus, mahpus... Sana ne?" diye öfkesini belirtmiş.

1960 yılı Eylül ayında İbrahim ortaokula Naci de ilkokula başladı. Babaları Yassıada'da tutuklu olduğu için onların bu önemli günlerinde yanında olamadı. Bu fotoğraf adaya yollanmak üzere Ankara'nın ünlü çocuk fotoğrafçısı Pinokyo'da çekildi, ancak Kayseri'de babalarına ulaşabildi. Okula başlarken çocuklar genelde hep neşeli olurlar, ancak o gün çekilen fotoğrafların hiçbirinde ne İbrahim'in, ne de Naci'nin yüzü gülmüyordu. Sebep olanlar utansın...

38 **İlhan SİPAHİOĞLU**, İzmir Milletvekili ve TBMM Reis Vekili, lise arkadaşım Nermin'in eşi.

Meğer o kişi, Manisa'da başsavcı iken ailece görüştüğümüz, sonradan Anayasa Mahkemesi başkanı olan Muhittin Taylan Bey'in kızı İnci imiş. O da çocukları tanımış ve acaba bir haber alabilir miyim düşüncesiyle ısrarla soru sorup duruyormuş.

Ekim sonunda mahkemelerin uzayacağını öğrendik ve İzmir-Karşıyaka'ya annemin yanına dönmeye karar verdik. Ev eşyalarının bir kısmını yok pahasına sattık, bir kısmını da akraba evlerinde muhafaza olması için dağıttık. Böylece üç yıl önce geldiğimiz Ankara'dan hüzünlü bir veda ile ayrılıyorduk.

Ankara tren garından hüzünlü bir veda ile ne olacağımızı bilmeden İzmir Karşıyaka'ya doğru hareket ediyorduk. Üç yıl önce sevinçle geldiğimiz Ankara'dan buruk bir şekilde ayrılıyorduk.

Karşıyaka'ya geldiğimizde ilk iş olarak çocukların okul konularını halletmeye koyulduk. Naci'nin okul kaydında gene sorun çıkardılar. Evimizin hemen bir sokak arkasındaki Cumhuriyet İlkokulu'na yazdırmak istedik, ama muvaffak olamadık. Hem yaşının küçüklüğünü bahane ettiler hem de uzun süreli devamsızlığı nedeniyle arkadaşlarına yetişemeyeceğini, geri kalacağını ileri sürdüler. Oysa Naci daha beş yaşında okuma yazmayı sökmüştü, günlük gazeteleri bile takip edebiliyordu. Sonunda bir ahbabımızın tanıdığı olan öğretmen Hikmet Hanım'ın vasıtasıyla biraz daha uzakta olan Ankara İlkokulu'na yazdırdık. Hikmet Hanım, Naci'nin daha okula başla-

dığı ilk gün okuma yazmayı bildiğini görünce hemen kurdelesini takmış ve yılsonunda da ödül olarak bir Öğretmenler Bankası kumbarası hediye etmişti. Naci o kumbarayı hâlâ saklar.

Ankara'da iken ilk günlerde yalanlara inanmıyordum. Bir gün eve gelen misafirlerden biri ısrarla doğruluğuna inandırmak isterken, ben bir gün ordunun başı radyoda halka hitaben bunları doğrularsa o zaman bile inanmam, fakat kafamda bir soru işareti oluşabilir dedim. Aynı gün Gürsel Paşa radyodan kıyma makinelerini, asfaltların kazılıp gömülenleri anlatıp Bayar'ın muhafızı Osman Köksal'a doğrulatıyordu. Belki bir grup insanı yatıştırmak için söylenmişti, ama kimse inanmadı ve bu olaylar hiçbir zaman doğrulanmadı.

Doğrusu darbeyle de gelmiş olsa devletin başının böyle yalan ve iftiralara alet olacağını hiç düşünemezdim, ama onun da ne tür tezgâhların içinde olduğu sonradan anlaşıldı. Meğer cuntacıların darbe hazırlıklarını başından beri biliyor, Ethem Menderes[39] ile işbirliği yaparak ordu içindeki yerini sağlamlaştırmak istiyormuş. Buna muvaffak olamayınca, darbe sonrası cuntacılarla işbirliği yaparak emellerine ulaştı. Ama ne onun ne de işbirlikçisi Ethem Bey'in sonu hayırlı olmadı. Ethem Bey ihanetini son güne kadar sürdürdü. Menderes'in idamından bir gün önce hasta yatağında, yanında en son o vardı. Menderes çocukluk arkadaşının ihanetini hiçbir zaman öğrenemedi, hasta yatağından kaldırılıp hastaneye götürülüyor diyerek idam sehpasına giderken dahi Ethem Bey'den kuşku duymadı. Ethem Bey bu ihaneti sonrasında bir daha arkadaşlarıyla hiçbir zaman bir arada olamadı, yalnız bir hain olarak hayata veda etti. Gürsel ise Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk kez doktor raporuyla ıskat edilen cumhurbaşkanı olarak tarihe geçti.

Bir gün akrabamız Üsteğmen Ercan Bey bizi ziyarete geldi. Şekeri yurt dışından alıp fabrikalarda inceltilip biz yapıyoruz diye halkı kandırıyorlar şeklinde yayılan yalanına inanmıştı. Tabii ben Enver Ağabey'in yıllarca şeker fabrikalarında görevli olması dolayısıyla,

39 **İbrahim Ethem MENDERES**, IX, X, XI. dönem Aydın milletvekili, İçişleri ve Milli Savunma bakanı.

hem pancar üreticisinin nasıl desteklendiğini ve hem de gününe göre ileri bir teknolojiyle nasıl şeker üretildiğini çok iyi biliyordum. Şimdi neler ithal edilmiyor ki?

Velhasıl olmayacak davalarla mahkemeler başladı ve darbeyle kaldırılan 1924 Anayasası'na göre anayasayı ihlal maddesine ikinci derece suçlular diye bir madde ekleyip çoğunluğu o madde ile mahkûm ettiler. Göstermelik olacak kadar az kişiyi beraat ettirip tüm Demokrat Parti milletvekillerini, çeşitli hükümlerle mahkûm ettiler. Atıf'ın da dâhil olduğu dört sene iki aylık ceza alanlar en hafif cezalılar idi. Kendi aralarında onlara "cihar-i dü"[40] derlermiş. On yıllıklar, müebbetler, on beş kişi de idamlık!

Üç değerli kişi bu devlete kurban edildi. Diğerleri affa uğradı, cezaları müebbede çevrildi. Menderes, Zorlu, Polatkan milletin kalbine gömüldü ve otuz yıl sonra devlet töreni ile İmralı'dan İstanbul Edirnekapı'da anıt mezara nakledildiler. O törene 17 Eylül 1990'da iki oğlumla beraber ben de katıldım. Ne büyük bir olaydı. Sabah erken otobüsten inip günün ağarmasını beklerken vakit geçirmek üzere Ramada Otel'e gittik. Laleli'deki o yer eskiden Türk Hava Kurumu'nun 'Tayyare Apartmanları' diye bilinen yeriydi. Atıf hukuk fakültesinde okurken orada kiracı olarak oturan bir emekli albayın evinde pansiyoner olarak kalıyordu. Yeni evliyken beni oraya götürmüş hem ev sahipleriyle tanıştırmış hem de kaldığı odayı göstermişti. İşte yaşanan acı günlerin içinde bir anı. Çocuklar orada tıraş oldular, üstlerini değiştirdiler, tören için hazırlandılar. O gün yıllar sonra Atıf'ın birçok kader arkadaşını da görmek, konuşmak nasip oldu.

Yassıada'da ilginç hadiseler de yaşandı. Atıf'ın hukuk fakültesinden sınıf arkadaşı İstanbul Milletvekili Necla Tekinel Yassıada'da bir erkek çocuğu dünyaya getirdi. Necla Hanım tutuklamalar yapıldığında henüz hamile olduğunun farkında değilmiş, Yassıada'ya getirildiklerinde ise maruz kalınan onca kötü muamele ve yaşanan hadiselerin getirdiği gerginlik yüzünden belirtileri olağan karşıla-

40 **Charı dü,** Tavla oyununda zarda 4-2.

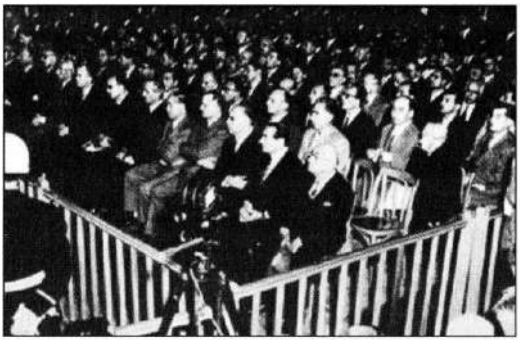

Yassıada Mahkemesi. Adalet tarihimizin yüz karası. Atıf da bu kalabalık grubun içinde.

mış, hamilelik olarak yorumlamamış, strese bağlamış. Ancak günler geçip karnı büyümeye başlayınca oda arkadaşı Profesör Dr. Saliha Balaykan[41] durumu fark etmiş, ama Necla Hanım'ın ricasıyla gizlemiş. Ancak kötü muameleler devam edince açıklamak zorunda kalmış.

Bu doğum o günlerde çok fazla konuşulmadı, belki de Yassıada'da yaşanan mezalimin hamile kadınlara bile acımasızca tatbik edildiği açığa çıkmasın diye gazetelere de sansür uygulanmıştır. Sadece kısa bir haber olarak geçti tafsilatı, anlatılmadı. Ancak aradan geçen onca yıl sonra 27 Mayıs darbesinin bir yıl dönümünde birçok gazete ve dergide bu konu Yassıada doğumlu oğlu Dr. Mehmet Tekinel tarafından tafsilatıyla anlatıldı.[42]

Yassıada'da günler böylece akıp gitti ve karar günü geldi...

Yıl 1961, Eylül'ün 15'i. Yassıada kararları açıklanıyor. İstanbul-Dolmabahçe vapur iskelesi ve çevresi tıklım tıklım dolu. Eşimin çıkacağından emin olarak beklerken hayal kırıklığına uğramış bir durumda şairin[43] yazdığı mısralar dilime dolandı:

41 **Prof. Dr. Saliha BALAYKAN,** Adli Tıp Profesörü. 27 Mayıs öncesinde yaşanan hadiselerde yerden seken bir kurşunla hayatını kaybeden Turan Emeksiz'in ölüm raporunun darbeciler tarafından kasten vurulduğu şeklinde değiştirilmesi talebini mesleğine karşı saygısı nedeniyle reddeden ve bu yüzden tutuklanarak Yassıada'ya gönderilen doktor.

42 **Erdal ŞEN,** *Yaslı Hayatlar,* Aksiyon Dergisi, 31.05.2010.

43 **Faruk Nafiz Çamlıbel,** *Denizden Beklenen.*

Enginle boy ölçen bu kumsalda ben,
Hasretle bakarım karşı beldeye.
Dumanlı ufuktan, yorgun denizden,
Bekliyorum kimi gelecek diye?

"Her ruha gün doğdu, sen de çık belir."
Desem de o güneş ufka yükselmez.
Gölgeler şeklalır, yolcular gelir,
O candan, gönülden sevdiğim gelmez.

Vurdukça bu engin su haricinde,
Kalbime denizler dolar, boşalır.
Asırlık kayalar gibi içinde,
En sonra oyulmuş kovuklar kalır.

Aynı dönem Manisa Milletvekili Cevdet Özgirgin Bey'i vapurdan çıkarken gördüm. Hem sokak komşumuz, hem de dayımın daimi encümenden yakın arkadaşıydı. Benimle karşılaşmamak için yolunu değiştirdi, konuşmadan uzaklaştı. Atıf çıktıktan sonra yıllarca Manisa'da aynı mahallede komşu olarak oturduk. Her sabah evinden çıkar, kahveye giderdi. Bizi görünce de utancından başını eğer öyle yürürdü. Orhan Ocakoğlu'da çıkmıştı, birer birer tanıdık simalar vapurdan iniyor aileleriyle kucaklaşıyor ve kimseyle görüşmeden oradan ayrılıyorlardı.

Adalete güvenim sarsılmış bir vaziyette Allah'a sığınarak üzgün ve karamsar vaziyette Nerminlere döndüm.

Dilimde hâlâ o mısralarla...

Yassıada'da Yazılıp Çizilenler

Yassıada'da bir dönemin meclisi hapsedilmişti. İçlerinde şairler, yazarlar olduğu gibi sanatkâr ruhlu insanlar da vardı. Kimileri cep defterlerine günlük tutuyor, kimileri ise sigara paketlerinin iç kısımlarına, bulabildikleri kâğıt parçalarına hissiyatlarını döküyor, dörtlükler karalıyorlardı.

Edebiyat tarihi hep göstermiştir ki, en duygulu şiirler, en içten eserler hep sürgünde, gurbette ve hapishanede yazılmıştır. Namık Kemal, en ünlü eseri "*Vatan Yahut Silistre*"yi muhalif yazıları nedeniyle İstanbul'dan uzaklaştırılmak üzere Gelibolu'ya tayin edildiği dönemde yazmıştı. Bu tiyatro eserinin sergilendiği gün çıkan olaylar nedeniyle Magosa'ya sürgün gönderilmişti. Namık Kemal'in en önemli eserleri de 38 ay çileyle geçen Magosa'daki sürgün günlerinde kaleme alınmıştı. Şair Sabahattin Ali'nin en bilinen ve bestelenmiş birçok eserinin de Sinop Hapishanesi'nde yazıldığını biliyoruz. Ve daha niceleri de Yassıada'da kaleme alındı.

Adada yazılanlar, tutulan günlükler, notlar o çileli günler geride kaldıktan sonra birer birer kitap haline geldi. Atıf, Kayseri'den çıkıp Manisa'ya döndükten sonra yayınlanan bu eserleri çıkar çıkmaz alır, o çileli günleri yâd ederken özgürlüğün de tadını çıkarırdı. Bazıları ise hiç yayımlanmadı. Sahipleri birer birer bu hayattan göçüp gittikten sonra, son günlerde bunlardan bazıları yeniden gün yüzüne çıkıyor ve derlenerek kitaplaştırılıyor.

Atıf ve kader arkadaşları Yassıada'dan Kayseri'ye gelip cezaevine konulduklarında, Yassıada'ya göre nispeten daha olumlu şartlara kavuştular. Aileler de sık sık gelip gidebiliyor, sorunsuz görüşebili-

yorlardı. İşte o günlerde, arkadaşlarından Nüshet Onat'ın[44] yazdığı *"7 Numaralı Koğuşun Hikâyesi"*ni çoğumuz not aldık. Yayımlandığını hiç duymadık. Şimdi bu vesile ile paylaşmış oluyoruz.

Prolog
7 Numaralı Koğuşun Hikâyesi

Marmara'nın içinde iki küçük ada var
Sanki bunlarda yaşar iki meş'um canavar
Bu iki adacıkta iki tarih yan yana
Onlardaki şeamet dehşet verir insana
Birinde insanların hayvanlara vahşeti
Birinde insanların insanlara vahşeti
Birinde dolaşır hâlâ hayal köpekleri
İnsanlardan gelecek insaniyeti bekler
Yalvaran bakışlarla haykırarak boş yere
Seslenirler dururlar bakıp minarelere
Ötekisi tarihte bir lanetli yer gibi
Sulara gömülerek kaybolmak ister gibi
Yassılmış taşıdığı şeametin yükünden
Ruhunu alamamış insanın büyüğünden
Gömmek istiyor gibi tarihini denize
Çekmiş topraklarını mazinin üstüne
Ne kadar saklasa da utancını, yasını
Orada ölenleri, ölmeyen havasını
Yine zindanlarında duyulur nefesleri
Akseder hâlâ derinlerde zincir sesleri
Akşamları her taraf derin bir vecde dalar
Uhrevi bir sükûta bürünür bu adalar
O dem ruhlar uyanır, toplanır kuytularda
Hayaller fısıldaşır gölge gölge sularda
Güneş ateş kesilir en yakın ufka iner
Yaralanmış gibidir en ateşli yerinden
Altın bir yol açılır suların üzerinden
Ve ruhlar gölgelerden çıkarak birer birer

44 **Nüzhet ONAT,** Kocaeli Milletvekili.

O altın yol üstünden güneşe doğru gider
Sarar bu kızıl alev sanki bütün hisleri
Dalgalanır sularda giden ayak sesleri
O anda zindanlarda derin nefesler durur
Sürünen zincirlerde inleyen sesler durur
Adayı terk ederek sükûnetin yasına
Bütün ruhlar gitmiştir güneş maverasına
Yok etmek ister gibi dünyada bu afeti
Siler bu adaları gecenin kesafeti

Neden sonra ufukta belirir bir dolunay
Kubbede şekil alır ışıklardan bir saray
Parıldar avizenin billurları sularda
Ve karanlık kapılar açılır kuytularda
Gecenin kesafeti nurlar içinde erir
Sulardaki gümüş yol yıldız yıldız ürperir
Giden ruhlar dönerler güneş maverasından
O zincir sesleriyle ürperir yine zindan
Devran döner asırlar içinde erir
Tarih, sayfalarını birer birer çevirir
Görülür devirlerin o korkunç tuzakları
Vicdanlarda belirir insanların hakları
İnsanlığın ruhunda genişler için için
Büyük ruhlar çalışır iyi insanlık için
İdareler geçer hep topluluklar eline
Erişildi sanılır fikrin en güzeline
Mazi tarih içinde bu devri ibret alır
Vicdanın hürriyeti ona hürriyet olur

Sevinerek ufukta yeni doğan yıldızı
Zavallı insaniyet kapılır bu yaldıza
Bir yanda yeni dünya ve onun felsefesi
Bir yanda eski dünya haykırır aynı sesi
Bir yanda medeniyet yıldızlara uzanır
Bir yanda insanlığı imhaya hazırlanır
Dillerinde olsa da hak ve adalet sözü
Yine aynı insanda insanlığın iç yüzü
Yok olsa da o zalim ruhun mümessilleri
İblis gibi yaşıyor aramızda ejderi

O bu ihtirastır ki döndürüyor başları
Hürriyete, hukuka savurur kırbaçları
Tek azmi, tek kaygısı mutlak hürriyet için
Bütün mücadelesi vatan ve millet için
Kıyamete benzetip bütün faziletleri
Hürriyet diye diye ezer hürriyetleri
Haset olur, kin olur bir milli savaş gibi
Çıkarır insanların içinden vicdanları
İçer gözyaşlarını asırlık şarap gibi
Bütün günahlar olur bir milli savaş gibi
Hukuku, adaleti önüne katıp gider
İsterse adaletle hukuku mahkûm eder

2

Bir kurban bayramı ile bir tarih bir arada
Bir yeni haileye sahneydi Yassada
Vakit yarı geceyi hayli zaman aşmıştı
Bir vapur sessiz sessiz adaya yanaşmıştı
Ortalığa çökmüştü kurşun gibi bir gece
Bir yara sızlıyordu kalbimde ince ince
Sarı puslu bir ışık rıhtıma vuruyordu
Bir adam, heykel gibi, en başta duruyordu
Tavrında, edasında, bakışında husumet
Rıhtımı kaplamıştı sert, soğuk bir sükûnet
Bir cehennem gecesi manzarasında bir yer
Arkada sıralanmış aynı bakışlı gözler
Yüzlerinde sislenmiş, uyuşmuş uykuları
Bekliyorlar vapurdan çıkacak yolcuları
Hepsinde bir tecessüs, bir mütehayyir gurur
Arkada bu tabloya haşmet vermişti sur
Bu sur panosu gibi kal'a kılıklı bina
Sanki ona verilmiş hususi bir itina
Kapıları açılmış bir zindan gibi bekler
Belli gelenler oradan içeri girecekler
Oradan girecekler diye düşündüm bir an
Ruhlar böyle mi girer acep büyük kapıdan?
O sırada rıhtımda belirmişti gölgeler

Vapurdan çıkıyordu yolcular birer birer
Ve sahnede başlıyor gibiydi o haile,
Yürüyordu kal'aya doğru tek sırayla
Bu ilk hareketlerin en hazini, en garibi
Bu dizi, bir görünmez zincirle bağlı gibi
Sanki sürüklenirdi bir zindanın içine.
O anda yüreğime bir ateş düştü yine
Bir kadın görünmüştü çıkanlar arasında
Yürüyordu dizide, kendinin sırasında
Yürüyordu bir ağır yükle eğilmiş gibi.
Ve sanki ayakları onun değilmiş gibi
O anda duygularım nasıl heyecanlandı
Vapurdaki bir sahne hayalimde canlandı
O kadın bir kenarda sessiz oturuyordu
Işıklar mehtap gibi yüzüne vuruyordu.
Göğsünde parlayan İstiklal Madalyası
Olsa da yüreğinde bir ayrılığın yası
Hislerini sarmıştı sanki siyah bir tüle
Boyun eğmiş gibiydi o da bu tevekküle
Etrafında oturmuş hepsi solgun ve sarı
Bir bayram gecesinin bu garip yolcuları
Bir gecenin yarısı ve habersiz yarından
Koparılmış alınmış hepsi çocuklarından
Sormadan kimseye "Gidiş nereye?"diye
Binmişler gidiyorlar sanki sessiz gemiye
Bir adam azametle giriverdi içeri
Sanki bir dağ başından seyrediyordu yeri
Muzaffer bir kumandan edası gözlerinde
Kılıcını deniyor gibiydi sözlerinde
Keskin bir hareketle birden yerinde durdu
Göğsündeki ne diye durup kadına sordu
Sonra devam ederek yine fiyakasına
Bunu dedi orospu takar mı yakasına
Hançerlemişti kadını en hassas yerinden
Sanki bir taş kesildi o anda kederinden
Yaralanmış gibiydi göğsünün dört bir yanı
Sanki o yaralardan akıp gitmişti kanı
Kadının tek isyanı işte bu akış oldu
Bütün gözler tutuşmuş, yürekler vuruyordu

Kenarda bir Mehmetçik nöbette duruyordu
Gözleri bir boşluğa takılmış bakıyordu
Alnından boncuk boncuk terler akıyordu
Kirpikleri içinde parlıyordu bu elem
İnciye benziyordu orada bir damla nem
Bu sükûtta duyuldu ürperişli hislerin
Akisler yaptı durdu bu duygu derin derin
Önümde bir Mehmetçik ve onun kumandanı
Karşısında o kadın ki taşıyor aynı kanı
O kadındı bu giden dizi içinde işte
Bir ölü böyle yürür belki de son gidişte
Benim de sıram geldi, yerimde duramadım
Yürüdüm o dizinin içinde adım adım
Seyirciler dalmışlar kendinden geçer gibi
Gözleriyle kıpkızıl bir şarap içer gibi
Taşlara geçirmişler bembeyaz dişlerini
Seyrederken zincirin geliş gidişlerini
Sezdim benliğimde açıldığını o an
Ve girdim içeriye o karanlık kapıdan
Kapının eşiğinde geriye dönüp durdum
Merdiven merdiven bir meçhule çıkıyordum
Başlıyor sandım artık sonsuz sükûnlu gece
Bu hissin çarmıhında içeriye girince
Önümde belirmişti sanki yeni bir âlem
Bu gece başlıyordu Yassıada'da çilem
Yürüyordum bu yolda kafam boş ruhum dolu
Bu uhrevi aydınlık kaplamıştı bu yolu
Her adımda yükselen bir yolda yürüyorduk
Sanki hâlâ o Mehmet duruyordu yerinde
Sanki hâlâ o elem, o bakış gözlerinde
Yutmak ister gibiydi adayı saran sisi
O damla ah o damla, ah o yürek incisi
Yürüdük o yokuşun zirvesine ulaştık
Büyük bir taş binanın etrafını dolaştık
Seherin serinliği yayılırken adaya
Son kafile girmişti açılan bir odaya
Ranzalarla doluydu, baştan başa bu oda
Büyük siyah bir tahta asılıydı duvarda
Üzerinde bir tarih, bir cümle ve resimler

Bakışlarım onlarda dolaştı birer birer
O tarih ve altında primitif tablosu
Ve ada o tarihin istif istif tablosu
Tahtada yazılıydı koğuşun vazifesi
(Bu adada inekler yatacaklar) cümlesi
Saklamak ister gibi kirpiğimde yaşımı
Üst tarafta Atatürk çevirmişti başını
Görmek istemiyordu sanki bu manzarayı
Bu aziz göğüste açılan bu yarayı
Bekledim uzun zaman başını çevirmedi
Resmi adadaydı ama o adaya girmedi
Sezer gibi olmuştum ruhundaki ezayı
Gerilmiş kaslarının, bakışlarının yayı
Muhterem eserinde böyle günün birinde
Görmek istemiyordu, Beyaz tarihinde
Bize Yassıada'da makber oldu bu koğuş

Nüshet Onat

Yassıada kararları tam bir hukuk cinayeti idi. Bunlar çok yazıldı, çizildi, tarih önünde ve kamu vicdanında esas hüküm verildi. Bugün Meclis'te bir de darbeleri araştırma komisyonu kuruldu. Belki bu kararlar tümüyle yok sayılacak; ama bunlar ömrümüzden çalınan yılları, gidenleri geri getirecek mi? En önemli hüküm, Mahkeme-i Kübra'da Cenabı Allah'ın vereceği hükümdür; hiçbir faninin bundan kaçışı yoktur. Bir de kamu vicdanında verilen hüküm önemlidir, çok şükür ki onlar kamu vicdanında aklandılar. İadeiitibar gördüler, failleri ise kamu vicdanında mahkûm oldular. Tek tesellimiz budur.

"Sizi içeri tıkan kuvvet böyle istiyor," mantığıyla verilen hükümler maalesef milletin gönlünde derin yaralar açtı. Bu keyfi kararların içinde bir de veremedikleri kararlar vardı. Faruk Nafiz Çamlıbel, Türk edebiyatının usta şairi, İstanbul milletvekili idi. Kamuoyuna mal olmuş bir usta. Ona bir hüküm verseler, kamuoyuna ne diyeceklerdi? Cesaret edemediler. Ona ceza veremediler, ama o

Yassıada'da yazdığı şiirleriyle bu hükümleri verenlere çoktan cezayı kesmişti bile. Faruk Nafiz, Yassıada'da beraat ettikten sonra orada yazdığı dörtlükleri, *Zindan Duvarları*[45] adlı eserinde topladı. Bunlar her ne kadar yayımlanmış da olsa bu usta şairin adada yazdığı dörtlüklerden bazılarını burada tekrar hatırlatmak istedim.

Zindan Duvarları

(Ölümle kalım arasında**)**

Haziran 1960 –Eylül 1961

Kader ve keder birliği ettiğimiz arkadaşların aziz hatırasına...

F. Nafiz Çamlıbel

YASSIADA

Bilmiyor gülmeyi sakinlerinin binde biri;
Bir vatan derdi birikmiş bir avuç karada.
Kuşu hicran getirir, dalgası hüsran götürür;
Mavi bir gözde elem katrasıdır YASSIADA.

RUHUN ÖLÜMÜ

Ya gezen bir ölü; yahud gömülen bir diriyim
Mumyadır canlı da, cansız da bu kabristanda
Gömdüler ruhumu yüz bir sene mahkûm gibi
Cismim ayrılsa da ruhum kalacak zindanda

BİZİM KİTAP

Kaç bahar, bülbüle hasret, güle hasret yaşadık
Görmedik kaç yaz ufuklarda yarım bir mehtap,
Bu elem defteri dünyada kapansın dilerim...
Dilerim, bir daha mahşerde açılsın bu kitap.

45 **Faruk Nafiz ÇAMLIBEL,** *Zindan Duvarları,* İstanbul, 1967.

HAN DUVARLARINDAN ZİNDANA

Biz de ŞEYHOĞLU SATILMIŞ gibi çizdik duvara
Nice yıl dillere destan olacak namımızı.
Bu canım yurt, ona gurbet, bize zindan oldu;
Geçtiler yan yana tarihe serencamımızı.

MADDE VE KUVVET

Gövdeler, varsa gönüllerden alır cevherini,
Yürek olmazsa bilekler çekemez hançerini.
Kahramansız yaşamak kahrına mahkûmdurlar
Kaybeden zümreler ALLAH'ını, peygamberini.

ÖLÜMLE KALIM ARASINDA

Celal Yardımcı'ya[46]

1

Ruhum mu vücudum mu veda etti seninle
Gelmişti o gün sunduğun iksir bana zemzem.
Menfaya değil gurbete mecbur oluşumdan,
Ruhum kalıp, evden yola çıkmıştı cenazem

2

Ruhum gibi ALLAH'a yakın her şeyim evde;
Yalnız bedenim sizden uzak bir yere sürgün.
Hissimle hayalimle ve aşkımla, bütün yıl,
Bir gün bile kalmış değilim Yassı'da, bir gün,

3

Etrafımı sarmış, ne çıkar, süngü, tel örgü;
Arkamda benim kaç meleğim var ki duacı
Duysun da bir insan, gece gündüz, bu huzuru,
İsterse çam olsun yolu, isterse darağacı.

---

46 **Hüseyin Celal Yardımcı,** 1911 yılında Ağrı Doğu Beyazıt'ta doğdu. İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. 1950-1960 yılları arasında üç dönem Demokrat Parti Milletvekilliği, Meclis Reis Vekilliği, Milli Eğitim (Maarif), Adalet ve Devlet bakanlıklarında bulundu. Siyasi hakların iadesinden sonra yeniden Adalet Partisi'nden İstanbul milletvekili seçildi.

4

Bir bağrı yanık tekneden ALLAH'ı gören NUH,
Dünya gamı tufan kesilip gelse, baş eğmez
Destanlara destan katan efsunlu silahlar
Mazluma nişan aldı mı, bir mısraa değmez

5

Kalbim donuyor karlı kutup fırtınasından,
Beynimde cehennem yakıyor çöldeki samlar
Bildim ki, nasıl taş kesilir, kum kesilirmiş
Lav selleri, buz selleri altında adamlar.

6

Tarihe bakarken, düşünüp, ibret alırdık
İSA'ların encamını asiler eliyle,
Ancak bu kadar şanları efsaneleşirdi
Görseydi o tarihe geçenler eceliyle.

7

Evler yıkılır, köyler olur hak ile yeksan;
Viran yeri, birkaç yıla varmaz, onarırlar.
Yalnız şu gönül mülkü harab olmaya görsün;
Tamire yetişmez onu dünyada asırlar.

8

Yalnızca bırakmaz beni zindanda hayalin,
Gökten sanırım nur iniyor kabrime her dem.
Cennetten uzak düşmek elemdir; en elimi:
HAVVA'dan uzak kaldı nasıl bin sene ADEM?

9

Has bahçe olur dağ başı bir gonca görünce
Zindan kesilir sultanı olmazsa saraylar,
Görmezlerle bir manzara israfı bu, Rabbim:
Beyhude güneşler doğuyor, nafile aylar.

10

Ufkumda yanıp tütse de çöller gibi hasret,
Uykumda serabınla, döner vahaya zindan.
BELKIS gibi medhalde hayalin görünce,
Kalmaz koğuşun farkı SÜLEYMAN sarayından.

11

Her korkudan azade ve her derde yabancı,
Mazgallar aşıp her gece rü'yama girersin.
Hasret ve hevesten hız alan her gelişinde,
Dünden daha cazip ve güzel, taze ve ter'sin.

12

Her gün seni seyretmedeyim can ü gönülden,
Tellerle düşüncemde, duvaklarla düşüncemde.
Bir dul kadın arkamda bıraktımdı giderken,
Bir yosma gelin var, beni bekler dönüşümde.

Yassıada'da sadece milletvekilleri ve üst düzey yöneticiler tutuklu değildiler. Demokrat Parti'nin önde gelen taşra yöneticileri de önce Yassıada'ya sonra da Balmumcu hapishanesine götürüldüler. Bunlardan biri de Demokrat Parti İzmir İl Başkanı olan Mehmet Yorgancıoğlu idi. Yorgancıoğlu, Yassıada'dan tahliye olduktan bir süre sonra da Adalet Partisi'nin kurucuları arasında yer almıştı.

Yorgancıoğlu da iyi bir sanatkârdı. Ata mesleği olan yorgancılığı seri üretim boyutuna taşımış ve bir atölye kurmuştu. Burada hem desenleri çizer hem de daha sonra Türkiye'nin en ünlü modacıları arasında yer alan eşi Zühal Yorgancıoğlu'nun moda evinde tasarımların çizimlerinde eşine yardımcı olurdu. Demokrat Parti'nin kuruluşunda dayımla ahbaplıkları olduğundan biz evlenirken çeyiz yorganlarımız da onun atölyesinde işlenmişti.

Yorgancıoğlu, Yassıada'da tutuklu kaldığı kısa süre zarfında tutuklu milletvekillerinin de karakalem resimlerini çiziyordu. Bunlardan Atıf'a ait olan biri de Yassıada mektupları içinden çıktı. Üzerinden 52 yıl geçtikten sonra, Yorgancıoğlu'nun bu eserini sizlerle de paylaşıyorum.

Mehmet Yorgancıoğlu'nun
kaleminden...

Adadan Mektuplar

Harbiye'ye götürüldükten sonra Atıf ve arkadaşlarının sorgularını müteakip bırakılacaklarını umuyor ve bekliyorduk, ancak umudumuz boşa çıktı. Zaruri ihtiyaçlarını göndermiştik, ama görebiliriz umuduyla Harp Okulu'na gitmekten de geri durmuyorduk. Bir gün gene Harbiye'ye gittiğimizde sabah bir yük uçağıyla Yassıada'ya götürülmek üzere İstanbul'a sevk edildiklerini öğrendik. Bize mektup yazabileceğimiz söylendi. Ben de orada ilk mektubu yazdım.

4 Haziran 1960

Harbiye-ANKARA

Sevgili Atıf,

Annemle beraber ziyarete geldik, mektubu bahçede yazıyorum. Biz hepimiz iyiyiz. Annenle de telefonla görüştük, iyilik haberini bildirdim. Çocuklar iyi, İbrahim karne aldı. Kurban Bayramı'nı kutlar, çocuklar ve ben ellerinden, annem gözlerinden öperiz. Cevap yaz, bekliyoruz. Merdivenlerden inerken Selahaddin Akyol'u gördüm, selamları var.

Çamaşır, üç gömlek, mendil, bayram şekeri gönderiyorum. Kirli çamaşırlarını gönder, getirdiğimiz valizle beraber.

Annem kurban aldı, yarın kestireceğiz. Senin kurban da Demirci'de kesilecek.

Muazzez

Atıf Yassıada'ya götürüldükten sonra haberleşme imkânımız neredeyse kalmamıştı. İlk mektubu gelinceye kadar endişe içinde bekledik. İşte Yassıada'dan gelen ilk mektup (Bkz. Mektuplar bölümü):

6 Haziran 1960

Sevgili Muazzez, Yavrularım, Halam,[47]

Dün akşam selamet İstanbul'a geldik, rahatım burada da iyi, benim için hiç merak etmeyin. İbrahim'in imtihanlarının sonuna kadar herhalde Ankara'da kalacaksınız. Eğer halam dönecekse annemi çağır ve bir müddet daha Ankara'da kalın. İbrahim ve Naci üzülmesinler, merak etmesinler. Mektubumu alır almaz hemen cevap yazın. Hepinize selam eder, senin ve çocukların gözlerinden, halamın elerinden öperim.

A. Akın

Örfi İdare Personel Başkanlığı eliyle
Harbiye-İstanbul
Not: Bir havlu gönder. Posta ile.

Daha sonra, Örfi İdare Komutanlığı'na ait bir adres bildirildi ve buradan haberleşebileceğimiz söylendi. Ancak gelen ve giden mektupların elli kelimeyi aşmaması isteniyordu. Atıf'a gönderdiğim mektupları, Kayseri'ye sevk edildikten sonra kaybolmaması için geri aldım ve bugüne kadar özenle sakladım. Elli kelimeyi aştığı için makasla kesilmiş onlarca mektup hâlâ birer ibret vesikası olarak durur. İşte başkalarına diktatör diye ithamda bulunanların, insan haklarına, söz hürriyetine, haberleşme hürriyetine verdikleri değer bu...

Ada komutanı Albay Tarık Güryay son derece nemrut, ceberut ve acımasız bir insandı. Ona bir de isim takmışlardı "Allahsız Gardiyan"[48] diye. Allah'ım, böyle anılmak ne kadar acı bir şeydir kim bilir! Kim bilir evlatları, torunları, babalarının, dedelerinin böyle anılmasından ne kadar hicap duyuyorlardır?

47 Atıf anneme hala diye hitap ederdi.
48 **Turhan DİLLİGİL** (Sokaktaki Adam mahlasıyla), *Allahsız Gardiyan*, 1966 Ankara, Güneş Matbaacılık.

Bir gün Allahsız Gardiyan Atıf'ı odasına çağırır, Atıf da endişeyle gider yanına. Oraya o gün ulaşan benim yazdığım mektubu sorgulamaktadır. Mektubumda "Allah hayırlı etsin. Büyük milletimiz sağ olsun, adalet er geç tecelli eder, bizler de bugünleri unuturuz" diye temennide bulunuyordum. Meğer buradan nem kapmış, "milletimiz sağ olsun" lafını sorgularmış.

Komutan:

"Millet sağ olsun ne demek? Yoksa bu çarıklı halktan bir beklentiniz mi var, isyana mı kalkışacaklar" diye esip gürlemiş, öfkesini, kinini kusmuş.

Atıf da gayet sakin bir tavırla:

"Millet sağ olsun temennisi gayet açık, siz ne anlamışsanız bu cümleden ben de aynını anlıyorum, bunda art niyet aranacak bir şey yok" diye cevaplamış.

Sonra bu mektubun o bölümü kesilerek Atıf'a teslim edilmiş. Bu mektubu da yıllarca sakladım. İşte o mektup:

30 Eylül 1960 Ankara

Sevgili Atıf

Dün yazmıştım, bugün mektubunu aldım, çok sevindim. Atıf 30 tarihli mektubumu herhalde almışsındır. Sakın üzülme, neticenin iyi olacağından eminim. Allah hayırlı etsin. [redacted] *" Adalet er geç tecelli eder de biz de bugünleri unuturuz. Senin hiçbir şekilde üzülmeni istemiyorum. Bizim için de üzülme. Yalnız bir isteğin varsa bildir. Duruşmalar için bütün arkadaşlar müracaat ettiler. Eğer arzu ve müsaade edersen ben de müracaat edeyim mi? Sakın üzülme, hakkımızda hayırlısı olsun. Çocuklar ve ben hasretle ellerinden öperiz. Bugün Naci'nin okul kıyafetiyle resmini çektirdik, sana göndeririz. Hoşça kal, bol sevgiler.*

Karın Muazzez Akın

49 "Büyük milletimiz sağ olsun" kısmı kontrol subaylarınca kesilerek teslim edilmiş (Bkz. Mektuplar bölümü).

Tarık Güryay'ın bu paranoyası, onun gibi tüm darbecilerde de vardı. Millet korkusu onları musallaya kadar kovaladı. O günlerde gerçekten darbecilerde büyük bir paranoya vardı; her şeyden korkarlar, herkesten işkillenirlerdi. Sivil giyinmiş askerler, Yassıada vapurunda ve haber beklemek için toplandığımız mekânlarda, etrafımızda dolanırlar, gazete okur gibi yaparak konuştuklarımızı dinlerlerdi. Biz de temkinli davranır tanımadığımız kişilerin yanında günlük şeylerin dışında hiçbir şey konuşmamaya özen gösterirdik.

O günlerde duyduğumuz, sonraki yıllarda gazetelere de konu olan bir hadise hem trajikomik bir olay, hem de darbecilerin paranoyalarını gözler önüne seren bir vakıa idi. Hem o günlerde fısıltı gazetesinde yayıldığı haliyle, hem de daha sonra gazetelerde okuduğum ve çocukların anlattıklarından hatırımda kalanları naklet-mek istiyorum.

Yıl 1960, mevsimlerden sonbahar. Bir gün üç kafadar, Yenikapı sahilinde oturmuşlar, kafa çekip çok sevdikleri Menderes için iç çekerek kadeh kaldırıyorlarmış. Bunlardan biri de şimdi rahmetli olan Ali Külünk'müş. Ali Bey, Demokrat Parti teşkilatından birisiymiş, sonraki yıllarda Adalet Partisi Gaziosmanpaşa ilçe başkanlığı ve Doğru Yol Partisi İstanbul il başkan yardımcılığı görevinde bulunmuş. Bizim çocuklar da onu teşkilattan iyi tanırlarmış. Bir diğeri de Kasap Mustafa namıyla maruf Mustafa Güler, o da sonraları Adalet Partisi'nde Zeytinburnu ilçe başkanı olmuş. Bu kafadarlar çok neşeli ve nüktedan insanlarmış, kafayı bulunca biraz da nüktenin dozunu artırmışlar. Karşıda Yassıada'yı görünce, ah çekip "Şimdi bir tünel kazıp Menderes'i şuradan kaçırsak" diye hayal kurup Menderes'in şerefine kadeh kaldırmışlar. Ertesi sabah askerler evlerini basıp onları alıp götürmüşler, uzun süre sorgusuz sualsiz Balmumcu'da hapis kalmışlar. Sonra mahkemeye çıkarılmışlar, hâkim sorgusundan sonra bunlara bir yıl ceza kesmiş; ama tabii ki tutukluları kaçırmaya teşebbüsten değil. Suçu ve suçluyu övmekten. Hâkim ifadeleri alırken gülmekten de kendini alıkoyamamış.

Meğerse yan masada oturan CHP'liler bunların bu esprilerini duyarak darbecilere ihbar etmiş. Sonra bu muhbir yıllar sonra çok yoksul ve mağdur kalmış da gene bu ihbar ettiği kişiler insanlık namına aralarında para toplayıp ona yardım etmişler.

Daha sonra askerlerin günlerce Kumkapı, Yenikapı sahilleri ile Sarayburnu'nda devriye gezdikleri ve tünel kazacak insanları aradıkları söylenir dururdu. Daha sonra aynı şekilde daha birçok tutuklamanın ve yargılamanın olduğu da söylendi. Bunlar arasında gene hep Adalet Partililer vardı, Hakkı Morgül, Veysel Güven gibi.

Bu olay yıllarca darbecilerin nasıl bir paranoya ve akıl tutulması içinde olduklarını göstermek bakımından anlatılıp durdu. Eksiğiyle, fazlasıyla gazetelerde yazıldı;[50] seçim meydanlarında konu edildi. Bir sarhoş muhabbetinden, nasıl bir korku efsanesi yaratıldığını görmek tam Aziz Nesin'lik bir hadise. Yıllar geçti, bugün hâlâ Marmara'nın altından tünelle Avrupa'dan Asya'ya geçmek için gün sayıyoruz. O da zaten tünel değil tüp geçit.

Akıl tutulması bu paranoya sadece işgüzar devlet görevlilerinde değil, devletin başında bile vardı. O günlerde bu hadiseler dilden dile dolaşıp gazetelere ve soruşturmalara konu olunca, Devlet Başkanı Cemal Gürsel de akıl almaz bir beyanda bulunmuştu:

"Böyle bir girişimde bulunacak olanlar, adaya geldiklerinde, orada et ve kemik yığınından başka bir şey bulamayacaklardır."[51]

Akıllara zarar bu beyan ortamı iyice germişti. Bir hukuk devletinde bir devlet başkanı nasıl böyle bir beyanda bulunabilirdi? Yargılanmadan bir dönemin cumhurbaşkanı, başbakanı, bakanları, milletvekilleri, genelkurmay başkanı ve üst düzey bürokratları nasıl et ve kemik yığını haline getirilebilirdi? Hangi vicdana sığardı? Bir devlet başkanı, sarhoş masasındaki geyik muhabbetinden doğan, olmayacak bir şeyi nasıl ciddiye alır da cevap verme zarureti duyabilirdi? Nasıl bir paranoya idi bu?..

Ancak aradan 5-6 ay gibi uzunca bir süre geçtikten sonra, Atıf'ı görebilme umudumuz da doğdu. Dolmabahçe'deki Yassıada irtibat bürosuna müracaat edebiliyor ve sıramız geldiğinde vapurla adaya götürülüyorduk. Vapurda tutuklu yakınlarına, üst katlarda ve güvertede yer olmasına rağmen, bodrumu layık görmüşlerdi. Böylesi bir aşağılamanın nasıl bir izahı olabilir, anlamakta hâlâ zorlanıyorum. Üst güvertede basın mensupları, MBK üyeleri ve onların yakınları, asker ve bürokratlar ile görevliler bulunur; bizler ise en alt

50 **Yavuz DONAT,** Sabah gazetesi, 17.2.2008.
51 **Mehmet Ali Birand, Can Dündar, Bülent Çaplı,** *Demirkırat belgeseli*, 10. Bölüm, TRT.

bodruma layık bulunurduk. Atıf'ı görebilmek için buna bile razıydım; diğerleri gibi, ben de halimden fazla şikâyet etmiyordum.

Bu şekilde bile görüşmemiz sadece iki üç kez gerçekleşebildi. Bir defasında çocuklarla gidebildim. Masada bir subay oturur, eşlerimizle, yakınlarımızla ne konuşuyoruz dinlerdi. Bazıları çok efendi davranırlar, sırtlarını yarım dönerler, rahatsızlık vermek istemezlerdi. Bazıları ise komutanları gibi gaddardı. Konuşmalarına müdahale eder, el tutuşmaya bile karışırlardı.

Bir gün görüşme esnasında Naci'nin çişi geldi, ben masadan kalkamıyorum, Atıf hiç kalkamıyor. Masamızdaki subay anlayışlı davrandı, nöbetçi çavuşa işaret ederek, "Çocuğa göz kulak ol, yolu göster. Kendi gitsin, işesin, gelsin," dedi. O kadar baskı vardı ki, altı yaşındaki çocuğun tuvalete gitmesi bile sorun oluyordu. Görüşmeden sonra tekrar müracaat ediyordum, ama sıra iki üç aydan önce gelmiyordu. Bir keresinde, gazetelerden Atıf'ın rahatsızlandığı haberini okudum. Neye uğradığımı şaşırmıştım. Amcamın yardımıyla ilk uçakla İstanbul'a geldim. Nermin'i de yanıma alarak sıra harici görüşme talebinde bulundum. Çok uğraştırdılar, ama olağandışı bir durum olması sebebiyle izin verdiler. Ancak yalnızca bir kişi için. Ben adaya gittim, kardeşi Nermin Dolmabahçe'de beni bekledi.

Mahkemeler başladıktan sonra ise izleyebilmek için izin çıktı, ama görüşme imkânı yoktu. Sadece mahkeme salonunda uzaktan görebilme şansımız vardı. O da gene başvuru sayısına göre, sıraya tabiydi ve mahkemelerin devamı süresince sadece bir kez bu şansı yakalayabildik.

Avukatları için biraz daha toleranslı davranılıyordu, biz de haber alabilmek için bu yolu denemeye karar verdik. Manisa'dan avukat arkadaşı Şinasi Tandoğan, bu görevi gönüllü olarak üstlendi. Atıf, hukuk fakültesini ikincilikle bitirmişti ve çok iyi bir hukukçuydu. Savunmasını kendisi yapma düşüncesindeydi. Menderes'in avukatı Burhan Apaydın da sınıf arkadaşıydı. Şinasi Bey, sırf adadan haber getirebilmek ve rahatça yazışabilmek amacıyla avukatlığını üstlendi. Zor durumumuzu bildiği için bizden para pul dahi talep etmemişti. Hatta hiç olmazsa İstanbul'a geliş gidiş masrafını karşılama teklifinde bulunduğumuzda dahi bizi bir hayli payladı.

Avukat Şinasi Bey de sık sık Atıf'a yazar, ona hem moral hem de mesaj vermeye çalışırdı. İşte o mektuplardan bazıları:

24 Mayıs 1961

Manisa

Muhterem Atıf Beyciğim,

8.5.961 tarihli mektubunuzu aldım, memnun oldum. Çoktan beridir mektup alamıyordum, ama havadis veriyorlardı. Geçen gün bir rahatsızlık geçirdiğinizi öğrendik. Üzüldük. Muazzez Hanım derhal görmeğe gelmiş. Bugün de telefonla benim görmemi rica etmiş, fakat bayram münasebetiyle babam, annem, Nemide Manisa'ya geldiler; onlar beni görmek maksadıyla geldikleri halde yalnız bırakmak olmayacak. Bunun için kusura bakmazsınız, değil mi?

Size ait dava safahatını bilmiyorum. Fakat suçsuzluğunuz ve tahkikat komisyonu kurulması hakkındaki kanunen müzakere ve kabulünde Ankara'da dahi olmadığınız resmen tahakkuk edeceğine ve adil mahkemenin kılı kırk yaracağına inanıyorum. Ferruh Ağan müdafaanızı almak için bana teklif etmişti, babama da söylemiş. Ben müdafaanızı kendinizin yapacağınızı bildirdim. Başka bir şey söyleyemedim. Allah yardımcımız olsun, Şemi Bey'e ve size selam ve hürmetlerimi yollar, sıhhat ve afiyetler dilerim kardeşim.

Ş. *Tandoğan*

17 Ekim 1960

Kardeşim Atıf Bey,

Geçenlerde bir murafaa için Ankara'ya gitmiştim. Muazzez Hanım'ı ziyaretimde beni vekil tutmak istediğini söyledi. Daha evvel evde biz de bu meseleyi görüşmüştük. Sizler istedikten sonra memnuniyetle kabul edeceğim. Ayrıca mektup yazacağımı bildirmiştim.

Gazetelerden durumu takip ediyoruz. Bir faydası dokunacaksa bunu bir vazife telakki ederim. Yalnız ne zaman gelmem lazım geldiğini ve ne

şekilde muamele yapılacağını acele bildirirsen sana karşı arkadaşlıktan ileri kardeşlik vazifesini ifa ederim.

Allah'tan yardımlar diler, gözlerinden öperim. Kübra'nın ve Manisa'daki avukat arkadaşların cümlesinin selamları var. Yılmaz ve Yıldırım ayrıca selam gönderiyorlar.

Kardeşiniz

Şinasi Tandoğan

Şinasi Bey ve ailesi Halk Partiliydiler, ama hoşgörülü ve dost insanlardı. Yapılanları da asla tasvip etmiyorlardı. O yüzden bu kadirşinaslıklarını ömür boyu unutmadık ve ölünceye kadar ailece dostluğumuz sürdü. Eşi Kübra Hanım'la hâlâ gider gelir, görüşürüz. Onlara çok minnettarım ve şükran borçluyum.

Kısıtlı görüşme şansımız olsa da gene de en önemli haberleşme imkânımız mektuplarla oluyordu. Zira kelime kısıtlamasına rağmen mektupların sıklığında bir kısıtlama yoktu. Bir süre sonra Kasımpaşa'daki irtibat adresi yerine Harbiye Örfi İdare Komutanlığı üzerinden mektuplar yollanmaya başlandı. Daha sonra da bu uygulamadan vazgeçildi, doğrudan ada ile yazışma şansı verildi. Böylelikle mektuplarımız artık daha kısa sürede Atıf'a ulaşabiliyor, ondan da daha çabuk cevap alabiliyorduk. Bizim yazdıklarımız dışında, kardeşlerinden, yeğenlerinden, dost ve arkadaşlarından gelen mektupları da bugüne kadar sakladım. Kimisi kesilmiş bu mektupları artık bugün kamuoyuyla paylaşmanın zamanı geldi, diye düşünüyorum. İşte bu mektuplardan biri:

7 Haziran 1960

Ankara

Sevgili Atıf,

Dün harp okuluna telefon ettiğimde sizlerin adaya gittiğinizi öğrendim, hayırlı uğurlu olsun. Biz, annem, çocuklar hepimiz iyiyiz. Tayibe,

İbrahim'in dersleriyle uğraşıyor. Şimdilik Ankara'dayız, bizi hiç merak etme. Nerminlerin orada olduğundan haberleri aldım.

Sen sıhhatini, kendini iyi koru. Seni düşünmekten başka bir sıkıntımız yok. Para, kitap, herhangi bir şey olursa hemen yaz. Tıraş makinesini bulamadılar. Rafet Bey bir yenisini alıp tazmin etmek istedi, kabul etmedik. Eğer ihtiyacın varsa, Enver Ağabeylere yaz, oradan iste. Çocuklar ellerinden öperler, annem ve ben de gözlerinden öperiz.

M. Akın

27 Mayıs'ın ertesinde Harbiye'ye alındıklarında Atıf'ın ihtiyaçlarının temin edilmesi bizden istenmişti. Birkaç parça çamaşır, havlu gibi eşyalarla birlikte bir de tıraş makinesi göndermiştik. Tıraş makinesi, Atıf'a teslim edilmemiş ve iç edilmişti.

Önceki bölümde de anlattığım üzere eşyaları götüren Yarbay Fahri Bey ve enişteşi yakın dostumuz ve hemşerimiz Rafet Bey, bunu sorun etmiş ve arattırmıştı. Ancak her nasılsa bulunamadı. Atıf'ın cildi çok hassastı. Gençliğinden beri makine ile tıraş olmaya cildini alıştırmıştı. Asla jiletle tıraş olamaz, cildi kabarır, alerji yapardı. Bu yüzden makinenin kaybolmasına çok üzülmüştü ve tıraş olması ciddi sorun olmuştu. Bu nedenledir ki bu sorun sonraki yazışmalarımızda da konu edilmeye devam etti:

9 Haziran 1960 Ankara

Sevgili Atıf,

Bugün beni derecesiz memnun ettin ve hemen verdiğin adrese telgraf çektim. Herhalde mektubumdan önce almış olacaksın. Dün de başka adrese, başka bir mektup yazmıştım, bilmem eline ulaştı mı? Bizi merak etme. Çocuklar iyi, İbrahim derslerine çalışıyor, Naci de iyi. Annem, Tayibe şimdilik buradalar. Sen Demirci'ye de mektup yaz, annene gelmesini söyle, ben de

yazıyorum ve yazacağım. Annem dönmek mecburiyetinde. Annen gelinceye kadar bekleyecek. Havlu istemişsin, başka bir isteğin olursa bana bildir, göndereyim. Para, kitap, çamaşır, ne istersen yaz. Kirli çamaşırlarını mümkünse Nermin'e gönder. Tıraş için ne yapıyorsun? Nerminlere yazalım da oradan isteyelim mi?

Annem gözlerinden, Tayibe, ben ve çocuklar ellerinden öperiz.

M. Akın

İlk mektuplar genellikle temel ihtiyaçlara ve şartlara alışmaya yönelik isteklerle doluydu. Günler ilerledikçe şartlara da alışmaya başladık:

11 Haziran 1960

Ankara

Sevgili Atıf,

Bugün ikinci mektubunu da aldım, çok sevindim ve yine hemen yazıyorum. Sana şimdiye kadar bir telgraf ve iki mektup yazdım, eline geçip geçmediğini yaz.

Bugün sabahtan büyük, küçük havlu ve sabun gönderdim; başka isteğin olursa yaz. Annemlere telefon edip mektubunu okudum, bugünlerde onu bekliyoruz. Gelince Tayibe ile annem dönecekler. Pazartesi İbrahim imtihana başlayacak. Şimdilik Ankara'dayız. Kirayı veremedim. Manisa'dan ev kiralarını istedim;[52] *hiçbir sıkıntımız yok, bizi hiç merak etme. Ahbap ve akrabalar arıyorlar. İbrahim Sorguç Bey Amcaların selamları var. Annem gözlerinden öper, Tayibe, çocuklar ve ben ellerinden öperiz. İyi günler.*

M. Akın

52 Mektubumda Ankara'daki ev kiramızı ödeyebilmek için Manisa'daki evimizden gelecek kiraları istediğimi bildirmeme rağmen, daha sonra Manisa Defterdarlığı'nca kira bedellerine el konulduğunu öğrendik. Eziyetin böylesi hiçbir rejimde görülmemiştir.

Günler ilerledikçe hasretimiz de artıyor, tek tesellimiz adadan gelen mektuplar oluyordu. Ben de, Atıf da hemen her gün mektup yazıyorduk. Bu yüzden cevabını almadan yenisini yazmak zorunda kalıyor, hangi mektubun hangisine cevap olduğunu anlayamıyorduk. Bir süre sonra mektuplar rayına oturdu, gecikmeli de olsa mektuplar cevaplı hale gelmeye başladı. Adadan gelen mektuplar sıkı bir sansürden geçtiği için Atıf daha itinalı yazıyordu. Atıf'tan gelen mektupların biri:

24 Haziran 1960

Sevgili Muazzez, Yavrularım,

14-17 ve 19 tarihli mektuplarınızı aldım, halamın gitmemiş olmasına ve annemin geleceğine de sevindim. Ben iyiyim, sıhhatimi iyi koruyorum, rahatım da iyidir. Sizlerden haber aldıkça daha da iyi oluyorum... İbrahim'i tebrik ederim. Pekiyi dereceyle bitirmesi beni pek sevindirdi. Naci'nin[53] *mektubuna da memnun oldum. İngilizcenin birinci kitabını gönder, yanına bir roman da koy.*

Bütün akraba ve ahbaplara selam eder, annemin, halamın ellerinden, senin ve çocukların gözlerinden öperim.

A. Akın

Telefonun bu ayki borcunu hemen öde.

Naci'nin henüz altı yaşını bile doldurmadan kendi kendine yazdığı mektup Atıf'ı çok mutlu etmiş ve gururlandırmıştı. Bu gururunu da adada arkadaşları ile paylaşmış ve baskı altındaki o zor günlerinde kendine bir teselli yaratmıştı. Ben Atıf'tan aldığım iyilik haberlerini kayınvalideme ve kardeşlerine de aktarıyordum. Sonraları onlar da yazmaya başladılar, işte onlardan bazıları:

53 Naci okumayı 5 yaşında sökmüştü. Ancak okula başlamadan yazmasını istemiyorduk. Zira düzgün çizgi çizmesini öğrenmeden düzgün yazı yazamayacağını düşünüyorduk. Ancak, baba özlemine dayanamayıp o da yazdı ve böylece daha okula başlamadan yazmasını da öğrendi.

18 Haziran 1960

Kıymetli Ağabeyciyim

Şimdiye kadar İstanbul'dan, ablamlardan sık sık aldığımız iyilik haberlerinize çok memnun oluyorduk, iki gün önce de mektubunuza pek çok memnun olduk. Bizler de şimdiye kadar adresi tam bilemediğimiz için yazamamıştık, annemler size 10 gün önce bir mektup yazmışlardı. Ama mektubunuzu alınca adresin yanlış bilindiği anlaşıldı, onun için herhalde o mektubu alamadınız. Ayşe Halam bugünlerde buraya dönecekmiş, Muazzez Ablam annemi çağırıyor. Biz de siz hep beraber buraya gelin dedik. Galiba siz de bir müddet daha Ankara'da kalmalarını söylemişsiniz. Annem çarşamba günü motorlu trenle gidecek.

Bizler hepimiz iyiyiz, hemen her gün annemlere gidiyoruz. Bütün akrabalar da iyiler, çok selamları var. İnşallah yakın günde bütün üzüntüleri geride bırakır selameten birbirimize kavuşuruz, ben de ellerinizden öper, hayırlı haberlerinizi bekleriz.

Samime

Kardeşim Atıf Bey,

Annemlere gönderdiğiniz mektubu aldık. Sıhhatiniz ve rahatınızın iyi olduğuna çok memnun olduk. Bizler iyiyiz, iki gün önce Muazzez Hanım'la telefonda görüştük. İbrahim'in imtihan durumunun iyi olduğunu, Ayşe Hala'nın Demirci'ye gelmesi icap ettiğini öğrendik ve Refika annenin Ankara'ya gelmesinden ziyade İbrahim'in imtihanlarının bitmesi ile hep beraber buraya veya İzmir'e gelmelerini ve Ayşe Hala'nın da birkaç gün daha orada kalmasını söyledik. Muazzez Hanım mümkün olamayacağını bildirince çarşamba günü için Manisa'dan bilet temin ettik. Annem Ankara'ya gidiyor.

Bütün akrabalar iyiler, ayrı selamları var. Samime'nin sıhhati iyi, burada mektubuma son verirken annem, Samime ve ben selamlarımızı sunar, daima mektuplarımızı bekleriz.

Dr. Mehmet Erdoğan

Sevgili Oğlum,

Muazzez'den sana ait havadisleri telefonla öğrendik. Nasılsın, iyi misin? Hiç üzülme, kendine iyi bak. İnşallah yakın zamanda beraber oluruz. Bizler hepimiz iyiyiz, dün akşam Muazzez telefonda halanın Demirci'ye dönmek istediğini, benim Ankara'ya gitmemi söyledi. Biz de şöyle düşündük. Halan İbrahim'in imtihanları bitinceye kadar orada kalsın, sonra çoluk çocuk, Muazzez hep beraber buraya gelsinler. İnsan böyle zamanda akraba arasında, burada daha iyi vakit geçirir, sen ne dersin? Bize acele tafsilatlı mektup yaz. Selma'yı bayrama yollamadık, daha dün gitti. Nermin'le mektupla anlaşıyormuşsunuz, pek memnun oldum. Fırsat buldukça, iki satır da olsa bize de mektup yaz. Amcanlar, halanlar, kardeşlerin ve bütün akrabalar selam ve hürmetlerini yolluyorlar, ben de gözlerinden öperim.

Annen Refika Akın

(Acele cevap)

Atıf hâkimlikten geldiği için hukuki konularda çok titizdi. Hiçbir suçu bulunmadığı halde, soruşturma kurulunun, soruşturma sırasında unutkanlıktan ya da ihmalden verilecek eksik bir bilgiyi bahane ederek kendisine suç isnat edebileceklerini de çok iyi biliyordu. Bu yüzden mal beyanında hiçbir eksik bulunmamasına gayret ediyordu. Kendisi tutuklu olduğu için bu bilgilerden bazılarını da bizden istemek zorundaydı. Ancak bu taleplerin elli kelimeye sığdırılması da zordu. Bu yüzden olsa gerek, Yassıada idaresinin hoşgörüsüyle bir mektubunda elli kelimeyi aşarak bazı işleri benim yapmamı istedi:

Sevgili Muazzez, Annem ve Yavrularım,

Geçen gün telgrafınızı aldım ve cevap verdim. Sıhhatim için merak etmeyin, rahatım da iyidir, üzülecek bir şey yoktur. Telgraf yerine sık sık mektup yazsanız daha iyi olur, telgraf ile mektup aynı zamanda gelip gidiyor.

Şimdi sizden ricam;

1. Yatak odasındaki tuvaletin alt gözünde banka cüzdanları var, İş Bankası Meşrutiyet Ajansı, Demirci Sümerbank Ajansı, Ziraat Bankası Ankara Şubesi ve Ray Bank'a ait küçük de olsa hesaplarımızın no.ları ile son miktarını acele bildir.

2. Özen'in[54] karşısındaki Yapı Kredi Bankası'na kadar gidiver, bizim Manisa'daki Yapı Kredi Bankası'nda 200 liramız vardı. Onu son zamanda oraya nakletmiştim, onun da no.su ile son miktarını öğren ve bana yaz.

3. Senin evin tapusu gene tuvaletin gözünde olacak, onun da tarih ve ada parsel no.larını bana yaz.

Hepinize selam eder, annemin, gitmedi ise halamın ellerinden, senin ve çocukların gözlerinden öperim.

A. Akın

Biz bir taraftan Atıf'ın emanet ettiği işleri hallediyor, diğer taraftan da ihtiyaçları için gerekli parayı yollamaya çalışıyorduk. Bankalardaki hesaplarımız bloke edilmişti. Müsaade edilenden fazlasını çekemiyorduk. Babamın mağazasından payıma düşen miktarı da alamıyordum. Manisa'daki kira gelirlerime de el konulmuştu. Atıf'a bunu hiçbir zaman hissettirmemeye çalıştım, denkleştirip istediği parayı yolladım, ama bu kez de postanede gecikme yaşanıyor Atıf da bu duruma çok sıkılıyordu. Mektuplarında çoğu kez de bu meseleye değiniyordu:

54 Özen, Ankara'ya taşınınca Manisa'daki evimizi kiraya verdiğimiz ahbabımız, işyerinin karşısındaki bankayı tarif ediyor.

25 Ağustos 1960

Çok sevgili karım, 22 tarihli mektubunu aldım, memnun oldum. Nasılsınız? Ben hamdolsun iyiyim, metanet ve sabırla neticeyi bekliyorum. Allah hayırlı etsin. Parayı hâlâ alamadım, sen de birkaç defa yazdığım halde gönderdiğini yazmıyorsun. Yemek paralarını ödeyeceğiz. Bu sebeple ihtiyacımız var. Postaneden arat ve çabuk elime geçmesini temin ediver, bekliyorum. Cümleye selam ve sevgiler, gözlerinden öperim.

A. Akın

Böyle bir garabet, dünyanın hiçbir ülkesinde görülmemiştir. Hem insanları sebepsiz yere hapse atıyorsun, hem ailelerininki dâhil tüm gelirine el koyuyorsun ve hem de onlardan yemek parasını istiyorsun. Neyse ki haksız iktisap davası düşünce bloke edilen hesaplarımızı çözdüler. Ankara'dan ayrılıp Karşıyaka'ya, annemin yanına gidince de biraz ferahladık. Ancak bu kez de gidip gelme masrafları çıktı. İbrahim'in okul taksitleri, çocukların masrafları derken, sıkıntı bir türlü bitmiyordu.

Ankara'dan ayrılmadan önce çocuklar okula başladılar. Babalarına fotoğraflarını gönderdik. Tabii babasız okula başladıkları için çok mahzundular ve yüz ifadelerinden bu halleri okunuyordu. Babaları bu yüz ifadelerinden üzülmesin diye onlar da babalarına mektup yazdılar. (Bkz. Sayfa 117)

9 Eylül 1960

Bakırköy

Sevgili Atıf,

5 tarihli mektubunu aldım, üst üste 3 günde gelen 4. mektubun beni sevindirdi. Beni daha sıhhatli görmek istediğini yazıyorsun, sıhhatim iyi,

neşem de pek tabii ki senin gelişine bağlı. İnşallah hayırlısıyla bugünler geçer de biz de unuturuz.

Çocuklar iyiler, hepsi bugün sana mektup yazdılar. En çok hangisini beğenirsen bildir ve hepsine cevap yazarsan onları sevindireceksin. Çocukların okulları ayın 26'sında açılıyor. Biz kısmet olursa 22 veya 23'ünde Ankara'ya döneceğiz, hasret ve sevgiyle ellerinden öperim, hoşça kal.

M. Akın

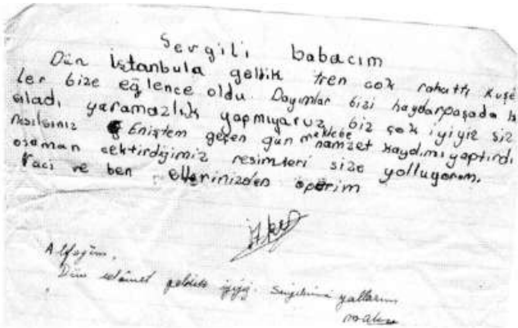
Sevgili babacım
Dün İstanbula geldik tren çok rahattı Köşeler bize eğlence oldu Dayımlar bizi haydarpaşada karşıladı, yaramazlık yapmıyoruz biz çok iyiyiz siz nasılsınız Eniştem geçen gün mektebe namzet kaydımı yaptırdı o zaman çektirdiğimiz resimleri size yolluyorum. Naci ve ben ellerinizden öperim

İbrahim'in babasına yazdığı mektup.

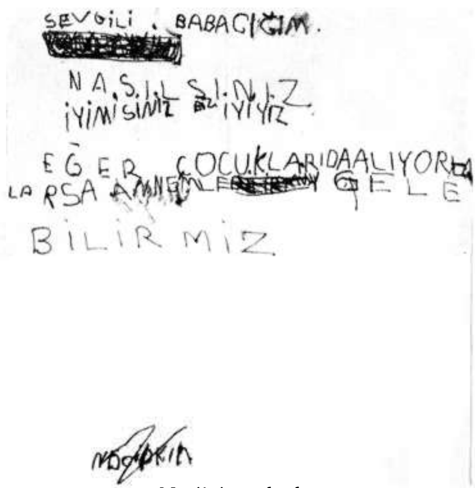
SEVGİLİ BABACIĞIM.
[redacted]
NASILSINIZ
İYİMİSİNİZ BİZ İYİYİZ
EĞER ÇOCUKLARIDAALIYORLARSA ANNEMLE [redacted] GELEBİLİRMİZ.

Naci'nin mektubu.

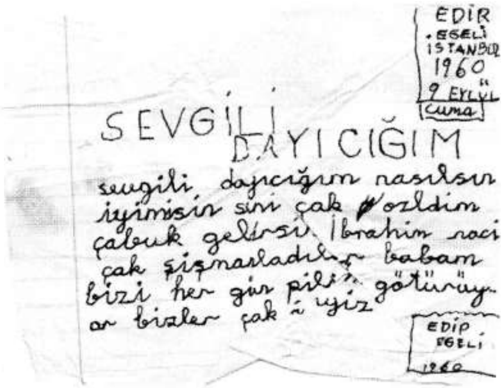

EDİR
EGELİ
İSTANBUL
1960
9 EYLÜL
Cuma

SEVGİLİ DAYICIĞIM

sevgili dayıcığım nasılsın iyimisin seni çak özldim çabuk gelirsin İbrahim naci çak şişmanladılar babam bizi her gün piliç götürüyor bizler çak iyiz

EDİP EGELİ
1960

Nermin'in oğlu Edip, Naci'den üç yaş büyüktü, ama çok iyi anlaşıyorlardı. O da dayısına içindekileri yazdı.

Atıf çocuklarını ve yeğenlerini çok severdi ve bu mektuplar ona moral veriyordu. İlerleyen günlerde çocuklar daha da sık mektup yazdılar, diğer yeğenleri de dayılarına mektuplar yazıp ona moral verdiler. Atıf da hiç yorulmadan onlara cevap yazdı. İşte onlardan biri:

SEVGİLİ oğlum NACİM, GEÇEN GÜN GÖNDERDİĞİN MEK-
TUBUNU ALDIM ÇOK SEVİNDİM. SANA BUGÜN DE RESİMLİ
MEKTUP GÖNDERİYORUM. RESİM
DERSİNE FAYDASI OLUR. SENİN
ANKARADA ÇİFLİĞİ SEVDİĞİNİ BİLDİĞİM İÇİN
ONLARI GÖNDERİYORUM. ARTIK GÜNLERİMİZ
AZ KALDI. HEPİNİZİ ÖZLEDİM. ANNENE DE YAKIN
YAZACAĞIM. HEPİNİZE ÇOK SELÂM SENİN VE
AĞABEYİNİN GÖZLERİNDEN ÖPERİM.
BENİM TATLI, ŞEKER, ZEKİ OĞLUM NACİM.
BABAN
imza

Bu mektuplardan kısa bir süre sonra çocuklarla birlikte Yassıada'ya babalarını görmeye gidebilme imkânımızın doğduğunu öğrendik. Hemen kaleme sarılıp Atıf'a yazarak sevincimi bildirdim ve onayını bekledim.

16 Aralık 1960/saat 19.10

Canım Atıfım,

Bugün mektubunu alamadım, belki yarın alırım, hepimiz hamdolsun iyiyiz. Bu akşam ablamla Ekrem gelecekler. Dün radyodan ailelerle görüşme hususunda bir tebliğ yayınlandı. Herhalde siz de haberdar olmuşsunuzdur. Ben dilekçeyi yarın yazıp postaya vereceyim. Bedia Hanım'la da görüşüyoruz. Mazhar Amcam ben seni götürürüm diyor. Haberini bekliyorum. Allah kısmet ederse yakında görüşürüz.

Çocuklar da gelmeyi arzu ediyorlar. Şimdi annenlerle telefonla görüştük, hepsi iyilermiş. Sana mektup yazdığımı söyledim, selamları var. Sabahtan Mübeccel Hanım telefon etti. O da gitmeyi arzu ediyor. Geçen cumartesi evi bulamamışlar, dönmüşler. Mehmet Gençtuğ Ağabey buradaydı, sabah anneme ziyarete geldi, selamları var. Çocuklar ve annem, Tayibe iyiler, ellerinden gözlerinden öperiz. Hoşça kal, sevgiler, selamlar.

M. Akın

Yassıada'ya ziyarete gidebilme imkânının ortaya çıkmış olması bizleri çok umutlandırmıştı. Çocuklar büyük bir arzu içindeydiler. Yaklaşık altı aydır babalarından uzaktaydılar. Bu süreye birçok şey sığdırmıştık. Çocuklar okula başlamışlardı. İşin uzayacağı ortaya çıkınca da Ankara'dan ayrılıp Karşıyaka'ya, annemin yanına yerleşmiştik. Çocuklar bir taraftan yeni çevre ediniyorlar, diğer taraftan da yeni okullarına alışmaya çalışıyorlardı. Babalarının yokluğu onları çok etkiliyor, birbirlerine daha sıkı kenetleniyorlardı; ama bu eksiklik onların davranışlarına da etki ediyordu. Bu yüzden, radyo-

da babalarını görebilme imkânlarının olduğunu duyunca büyük bir istek duydular. Atıf da gelmelerine onay verince, ev bayram yerine döndü. İlk işim bunu Atıf'a duyurmak oldu.

27 Aralık 1960

Karşıyaka

Sevgili Atıf

Dün 21 ve 22 tarihli mektuplarını alınca pek çok sevindim. Hele ikinci mektupta çocuklar gelebilir, yazını okurken, her ikisinin de sevincini görseydin. Somyanın üstünde sıçrarken nerdeyse kıracaklardı. Allah hayırlısıyla kısmet etsin inşallah. Bu mektubu aldığında yılbaşı olur. 1961 yılı hepimiz için hayırlı olsun. Yeni yılını tebrik eder hasret ve sevgiyle gözlerinden, çocuklarla ellerinden öperiz. Gelecek yıllarımızda inşallah ayrı olmayız. Yeni yaşını da tebrik ederim. Annem yaş hediyesi düşünüyor. Ama ne alacağını henüz kararlaştırmadı. Sami Ağabey geçen hafta yaş gününü hatırlattı. Öbür damadın da bu ay içinde, malum ya fasulye meselesi. Damatların üçü de aynı aya tesadüf etmiş. Allah çok yaşları göstersin. Gözlerinden öperim, diyor. Tayibe ellerinden öpüyor, İbrahim derslerine çalışıyor. Yılbaşının ilk haftasında yazılı olacaklarmış. Bizim daha sonra gelişimiz mümkün olur. Hoşça kal, en derin sevgilerimle. İyi günler diler gözlerinden tekrar öperim.

M. Akın

Buruk bir şekilde yılbaşını geçirdikten sonra sabırsızlıkla adaya gideceğimiz günleri bekliyorduk. Nihayet şubat tatili de olunca İstanbul'a gittik. Sarılmalar, kucaklaşmalar, öpüşmeler ve koklaşmalar altı aylık hasreti dindirmeye yetmiyordu. O meşum günden bu yana, çocuklar babalarını ilk defa görüyorlardı, hem de hiç de alışık olmadıkları bir vaziyette. Bu buluşma babalarını yeniden gördükle-

ri için onlarda bir mutluluk ışığı yakmış da olsa, orada gördükleri manzara ve muamele yıllar boyu hafızalarından hiç silinmeyecekti.

Kısa süreli de olsa bu kavuşma bize çok iyi gelmişti, ama hiç yetmemişti. İstanbul'dan Bandırma vapuru ve tren yolculuğu ile Manisa'ya geldik. Manisa'ya gelir gelmez hissiyatımı anlatmak üzere Atıf'a mektup yazdım.

11 Şubat 1961

Manisa

Sevgili Atıf,

Cuma sabahı İstanbul'dan, adayı uzaktan seyrede ede ve bütün benliğimi orada bırakarak, hüzün içersinde ayrıldım. Enver Ağabey ve Levent bizi vapura yerleştirdiler, yerimiz rahattı. Neşet Bey, Ulviye Hanım kızı ile İstanbul'dan geliyormuş, orada görüştük. Trende de bir iki saat görüştük. Bir sıkıntımız olmadan selamet Manisa'ya geldik. Annem, Sami Ağabey, Yıldırım, Selma, kocası; hepsi istasyonda bizi karşıladılar. Beraber ablamlara geldik. Evde Ahmet Bey Amca ve Aliye Teyze vardı, hepsi merakla bekliyor ve iyilik haberini, geliş gidişlerimizi anlattırıyorlardı; memnun oldular. Hepsinin ayrı ayrı selamları var. Rahatsızlık için üzülme. Yarın Salahaddin Ağabey'le görüşeceğiz. Çocuklar, hepimiz iyiyiz. Annem İzmir'de iken Ödemiş'ten Nermin Siphioğlu gelmiş. Annemle konuşmuşlar. Annesi, Karşıyaka'da oturuyormuş. Tatil bitmeden dönsün, görüşelim diye bekliyormuş. Mektubumu sana gece yazıyorum, yarın postaya yetişir. Şimdi Fuat Bey Amcalar ve Osman Beyler geldiler, hepsinin selamları var. Yarın kısmet olursa İzmir'e döneceğiz. Hoşça kal, hasretle ellerinden, gözlerinden öperiz, selamlar.

M. Akın

Ertesi gün Karşıyaka'ya döndük. Bizden sonra Nermin'in müsaadesinin çıkmış olması da bizi sevindirdi. Zira Atıf böylelikle aileden

biriyle daha görüşmüş olmakla moral bulacaktı. Hem Nermin'in geleceğinin haberini vermek, hem de havadisleri aktarmak için bu mektubu yazdım:

20 Şubat *1961*

Karşıyaka

Sevgili Atıf

Bugün mektubunu aldım, ben de 18'inde göndermiştim. 12-13-15 tarihlilerini herhalde almışsındır. Bizler hamdolsun iyiyiz, çocuklar iyiler, akşam annenlerle telefonla görüştük. Samime'delermiş, mektubuna memnun olmuşlar. Biz de ramazanlarını tebrik ettik, ne zaman geleceklerini sordum, bayrama yakın gelip bayramı burada yapacaklarmış. Dayımlar buradalar, onlar da bir hafta sonra gidip bayramda yalnız olmayalım diye, tekrar gelecekler. Oruç tutuyoruz. Siz ne yapıyorsunuz? İlk gün dayımlar iftara çağırdı, cumartesi akşamı da Mazhar Amcalarda idik. Dün yalnızdık.

Birkaç gecedir üst üste seni rüyamda görüyorum. İyi rüyalar, inşallah hayra çıkar da yakın günde kavuşuruz. Gazeteler mahkemelerin mayısa kadar biteceğini yazıyor. İnşallah hayırlı olur. İki gün sonra Nermin'le görüşeceksin, mektubumu aldığında çarşamba gelmiş olacak. Nermin'den ve senden havadisli mektup bekleyeceğim. Mektubundaki havadislerine çok memnun oldum, zaten öyle olması muhakkaktı. Manisa fabrikasına sen havale ettin mi? Yoksa geçen mektubunda yazdığın gibi, ben derleyip göndereyim mi? Benden istediğin başka bir şey var mı? Bizim hiçbir şeyimiz için düşünme, müsterih ol. Annem gözlerinden öpüyor, Tayibe ve çocuklar ellerinden, ben de sevgi ve saygılarla ellerinden, gözlerinden öperim.

M. Akın

Böylece günler akıp geçiyordu ve bir an önce mahkemelerin sonuçlanmasını istiyor, kavuşacağımız günü iple çekiyorduk. İzmir'de artık kış çıkmış, bahar yüzünü göstermeye başlamıştı. Ne-

redeyse bir yıldır ayrıydık. Bir taraftan mahkemelerin kısa zamanda sonuçlanacağına dair haberler bizi umutlandırıyor, diğer taraftan da Karşıyaka'nın leylak, yasemin kokularıyla bezeli o doyulmaz baharını Atıf'tan ayrı geçirecek olmam beni hüzünlendiriyordu.

20 Nisan 1961 Karşıyaka

Canım Kocam,

Dün 13 tarihli mektubunu aldım, daha önce 12 ve 15 tarihlilerini almıştım. Çok şükür hepimiz iyiyiz. Sayfiye bugün geldi, anneler de buradalar. Bugün Samimeleri bekliyorduk, gelmediler, yarın geleceklermiş. Kumruları da bekliyoruz. Bugün biraz temizlik ve çamaşır işiyle uğraştık. Dayımlar iyiler, sık sık yoklayıp arıyorlar. Amcamlar da iyiler. Havalar bir hayli güzelleşti, yalı boyundaki bahçelerin hepsinde çiçekler açtı, ne yazık ki hiçbirisi sensiz içime sinmiyor. Allah hayırlısı ile kavuştursun, sağ salim bugünleri geçirelim. Allah uzun ömür versin de önümüzdeki mevsim ve pek çok baharları beraber geçirelim. Sana Nisa'nın leylaklarından bir parça gönderiyorum.[55] *Hoşça kal, en içten sevgilerle, ellerinden, gözlerinden öperim. Kardeşler, çocuklar ellerinden, anneler gözlerinden öperler.*

M. Akın

Mayıs ayı girdiğinde, milletvekillerinin sorgu sıralarının geldiğini gazetelerden öğrendik. Her gün bütün aile merakla radyo başına geçip "Yassıada Saati"ni beklerdik; hiç olmazsa radyoda sesini duyar hasret gideririz diye. Kayınvalidemler, görümcelerim, yeğenler, dayımlar, amcamlar; hepsi de kendi evlerinde o saati bekler, Atıf'tan haber alabilmek için umut beslerlerdi. Ne yazık ki, haberlerini almakla beraber, canlı sesini hiç duyamadık. Mahkeme ile ilgili olarak aleni soru soramıyor ve tabii cevap da alamıyorduk; ama satır aralarında meramımızı anlatmaya çalışıyorduk.

55 Her nasılsa kurutup, kâğıdın bir köşesinden keserek geçirdiğim ve sabitlediğim küçücük bir leylak parçası bir kazaya uğramadan muhatabına ulaşmış. Hâlâ saklarım...

5 Mayıs 1961

Canım Atıfım,

Bugün 29 Nisan ve 1 Mayıs tarihli mektuplarını alarak çok sevindim. Ben de mektubunu alıncaya kadar, yazmak için bekledim. Öğleyin radyoda muhakeme günü 11 Perşembe günü olarak bildirildi. Allah hayırlısı ile neticelendirsin. Yarın 6 Mayıs hıdrellezmiş. Bu gece Naci Dayıların misafiri olacağım, gece ben de denizi seyredeceğim, onlar da iyiler. Annem, Kumru, Tayibe iyiler. Çok selamları var. Çocuklar da iyiler, onların mektuplarını herhalde almışsındır. Annenlerden mektup aldın mı? Benim İstanbul'a gelmemi arzu eder misin? Önümüzdeki hafta Naci'yi alıp Manisa'ya gitmek istiyorum. Şinasi Beylerle de görüşürüm. Atıfçığım, sana söylemek lazım değil, ama ben gene hatırlatayım; sakın heyecanlanma, kendini iyi koru, sabır ve metanetini Allah'ın yardımıyla bırakmayacağından eminim. Hoşça kal, gelecek günlerin daha iyi olmasını içten diler, hasret ve sevgiyle ellerinden, gözlerinden öperim. Çocuklar ellerinden, annem gözlerinden öperler.

M. Akın

Mahkemelerin devam ettiği günlerde hem radyodan, hem de gazetelerden Yassıada haberlerini sıkı bir şekilde takip ediyorduk. Sabah erkenden gazete almaya gidiyor ve haberleri didik didik ediyorduk. Bir gün haberlerin arasında Atıf'ın mahkeme esnasında fenalaştığı ve salondan çıkarılarak revire götürüldüğü haberini okuduk. Neye uğradığımı şaşırmıştım, o esnada can havliyle elimi bacağıma vurmuşum ve beş parmağımın izi çıkmış. Apar topar amcam beni Cumaovası Havaalanı'na yetiştirdi. İstanbul'a gittim.

Dolmabahçe irtibat bürosunda yapılan kısa bir araştırmada böyle bir olayın vuku bulduğuna dair bir bilgi olmadığı gibi, ne Kasımpaşa'da, ne de Harbiye'de böyle bir hasta olmadığı bilgisini aldık. Ancak bu cevaplar beni tatmin etmiyordu. Gazetede çıkan

haberleri göstererek onca yolu kat edip geldiğimi söyleyince, ertesi gün duruşma olduğunu ve istersem uzaktan görme şansım olabileceğini söylediler.

Ertesi sabah erkenden Enver Ağabey, Nermin'le beni Dolmabahçe'ye götürdü; ancak sadece tek kişinin gelebileceği söylenince Nermin geri döndü ve ben adaya gittim. Salonda bizi en arkada, D bölümünde oturtuyorlardı. Sanık sıraları çok kalabalıktı, neredeyse beş yüzün üzerinde tutuklu vardı. O yüzden uzaktan, arkadan seçme şansımız olamıyordu. Yalnız on beş dakikada bir sıraların arasındaki askerler değişiyor ve o esnada bizimkiler arkalarına dönüp gelen var mı diye bakıp kendilerini gösteriyorlardı. Atıf'ın yanında oturan Selim Akiş[56] Bey beni görmüş ve Atıf'a bildirmiş. O da dönünce uzaktan sağlıklı olduğunu görüp rahatladım.

Meğerse izleyicilerden Atıf isminde birinin tansiyonu düşmüş ve fenalaşmış, dışarı çıkarmışlar. O sırada da gazeteciler ne olduğunu anlamadan kulaktan dolma haberleri geçmişler. Gazete idaresi de herhalde biraz da sansasyonel olsun diye haberi çarpıtarak, Atıf Akın fenalaştı, diye vermiş. Bu haber bizi çok üzdü, ama sonuçta doğru olmadığını öğrenince de çok sevindik. Dönüşte o gazeteleri bulup Atıf'a göndermek istedim, mektubumda da bunları yazdım.

8 Haziran 1961

Karşıyaka

Canım Kocam,

Bugün uğurlu idi, 5 tane mektubun birden geldi. Dün telefonla iki tanesinin İstanbul'dan geleceğini öğrendim ve geceyi rahat geçirdim. Adadan da 28 ve 30 Mayıs tarihlisini sabahtan, 1 Haziran tarihlisini de akşam postasıyla alarak çok, pek çok sevindim. Postacı bile neşeyle kapıyı çalıyor ve mektupları müjdeliyordu. Gazete ve radyodan mahkemeleri takip ediyorum. Önümüzdeki günlerde herhalde sıra gelir. İnşallah hayırlısıyla netice-

56 **Selim Akiş**, Demokrat Parti XI. Dönem Manisa milletvekili.

lenir. Sıhhatini, kendini iyi koru. Yeni İstanbul ve Yeni Asır gazetelerinde 16 Mayıs tarihlilerini bulursam senin rahatsızlandığını yazan kısımları kesip göndereyim mi? Merakın zail olsun. Ne ise, o günkü üzüntülerimin sonunda senin sıhhatte oluşun, seni görmek fırsatını bulduğum için memnun oldum. Hasret ve sevgiyle gözlerinden öperim. Sayfiye mektup yazmış, çocuklar yarın yazmak istiyorlar. Annem, Tayibe selam söylüyorlar, hoşça kal sevgiler.

M. Akın

Atıf'ın sağlıklı olması bizleri fazlasıyla memnun etmişti, artık radyoyu daha dikkatli takip ediyorduk. Ancak mahkemedeki konuşmasını dinlemeyi beklerken hiçbir haber alamamak bizleri mahzun etmişti. Giden mektuplarda da bu konu işleniyordu.

15 Haziran 1961

Karşıyaka

Sevgili Atıf,

8 tarihli mektubunu evvelki gün almış, yine çok sevinmiştim; belki bugün yine alırım. Salı akşamı radyodan takip ettim, vermedi. Dün sabah çok erken saatte gazetelerden sorgun ve cevabını aradım. Çok kısa olmakla beraber öğrenmiş oldum. Dün akşam da size ait sorguları radyo vermedi. Birkaç gündür teyzem burada. Dün akşamüzeri biraz hava almak için deniz kıyısına çıkmıştık. Samime'nin kocası bize gitmiş, dönüyormuş. Akşam yemekte bizdeydi. Bu sabah Bursa'ya geçecekmiş. Ev bulduktan sonra gidip

(Kesik)[57]

57 Birçok mektubum 50 kelimeyi geçtiği için makasla kesilerek teslim edilmiş, kesik mektupların bazılarının orijinallerini Mektuplar bölümünde görebilirsiniz.

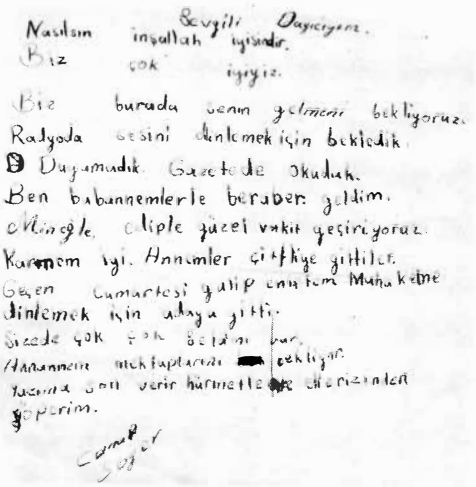

Sevgili Dayıcığım.

Nasılsın inşallah iyisindir. Biz çok iyiyiz.

Biz burada senin gelmeni bekliyoruz. Radyoda sesini dinlemek için bekledik. Duyamadık. Gazetede okuduk. Ben babannemlerle beraber geldim. Ödevimle ediple güzel vakit geçiriyoruz. Karanem iyi. Annemler çiftliğe gittiler. Geçen cumartesi gelip onunla Muhakkak dinlemek için odaya gittik. Sizde çok çok beğendim bu. Annemin mektuplarını [redacted] bekliyor. Yazınız sonsuz verir hürmetlerimle ellerinizden öperim.

Canan Değer

Canan'ın dayısına mektubu.

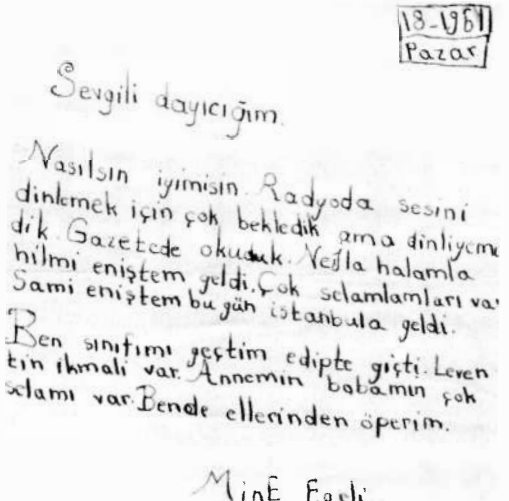

18-1961
Pazar

Sevgili dayıcığım.

Nasılsın iyimisin. Radyoda sesini dinlemek için çok bekledik ama dinliyeme dik. Gazetede okuduk. Yeğla halamla hilmi eniştem geldi. Çok eğlamlamları va Sami eniştem bugün İstanbula geldi.

Ben sınıfımı geçtim edipte geçti. Leven tin ikmali var. Annemin babamın çok eğlamı var. Bende ellerinden öperim.

MinE Egeli.

Mine'nin dayısına mektubu.

İzmir'in kavurucu sıcakları artık bizi iyice bunaltıyordu, ancak mahkemelerin sona ermek üzere olduğu haberleri nedeniyle bunu

hiç umursamıyorduk. Mahkemeler sonuçlanmadan son bir kez daha adaya gittim ve dönüşte, uçakta şu satırları karaladım:

26 Ağustos 1961

Uçak/saat 13.10

Canım Atıfım,

Şimdi şu satırları uçakta karalıyorum. Adayı uzaktan görüyor ve sanki dualarımın daha çok geçeceğini düşünerek bir dahaki yolculuğumuzun beraber olması için Allah'tan diliyorum. Denizde bir de güzel bir iz bırakan vapur. Gittikçe küçülüyor ve ben hayırlısıyla gerçekleşecek bir ümitle tekrar gelmek üzere dönüyorum. Mektubu İzmir'e varınca alandan veririm. Belki daha çabuk alır ve sen de İzmir'e yazarsın. Ada artık görünmez oldu. Neredeyse deniz bitiyor, ama hayalimde hep geçirdiğimiz bir saat. Hoşça kal, hasretle gözlerinden öperim.

M. Akın

İzmir'e döndükten sonra, diğerinin arkasından bir mektup daha yazdım, zira karar günü yaklaştıkça Atıf heyecanlanıyor ve tansiyonu yükseliyordu. O yüzden ben de, çocuklar da, kardeşleri de sık sık yazıyor, ona moral veriyorduk. O da bu mektuplarla teskin oluyor ve heyecanını yatıştırıyordu. Duruşmalar da bittiği için cevap yazacak bolca vakti oluyordu. İşte onun cevaplarından biri:

5 Eylül 1961

Canım Muazzezim,

Dün 29 tarihli mektubunu alarak çok sevindim. Her zaman ruhumun bütün ateşi ile beklediğim mektupların bana kuvvet ve teselli veriyor. Onları âdeta senden bir parça olarak saklıyorum. Selmaların geldiğini, kavun

ve karpuz getirdiklerini yazıyorsun. Memnun oldum, afiyetle yiyin. Biz de kantinden temin edebiliyoruz. Birkaç gün kantine gittim, güzel kavun ve karpuzlar buldum. Rahatım iyi, moralim düzgündür. Neticeyi emniyetle beklemekteyim. Hepinize çok selamlar. Senin ve çocukların gözlerinden, büyüklerin ellerinden öperim. Canım karım.

Karara Doğru

Karar günü yaklaştıkça heyecanımız iyice doruğa ulaşıyor ve teselliyi mektuplarda arıyorduk. Bir an önce kararların olumlu bir şekilde çıkacağına inancımız tamdı ve kavuşacağımız anı sabırsızlıkla bekliyorduk. Atıf da sık sık yazıyor ve bize umut aşılıyordu. Ben de ona hiç beklemeden cevap yazıyordum, böylece karar gününe kadar birbirimize moral aşılamaya devam ediyorduk.

11 Eylül 1961

Çok Sevgili Karım, Canım Muazzezim,

Evvelki gün 4 tarihli mektubunu alarak memnun oldum. Bu mektubum eline geçtiği zaman belki de kararı dinlemeye başlamış olacağız. Belki de sevinçli haberi duyup sizlere doğru koşmaya başlamış bulunacağız. Bununla beraber mektubunda yazdığın gibi heyecanlanmamaya çalışıyorum. Tevekkülle, sabırla, metin olarak hayırlı ve mübarek cumayı bekliyorum. Sizler de öyle olun, çocuklar da öyle olsun. Hepinize selam, büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden öper, seni de defalarca kucaklarım.

A. Akın

12 Eylül 1961

Karşıyaka

Canım Atıfım,

Bugün 9 tarihli mektubunu aldım. Pek memnun oldum. Ümit verici, aynı zamanda sükûnetle yazılmış. İnşallah bu adada alacağın son mektubun olsun. Allah sağlık ve sıhhatle kavuştursun. Ama her hali düşünerek kendimizi ona göre hazırlayalım. Zaten seninle görüşmemizde birbirimize destek olabilecek konuşmalarımız geçmişti. Allah hakkımızda hayırlısını versin. Mektubu gece yazıyorum. Ablamlar, Kumrular, Aliye Hanım Teyzeler hepsi buradalar, dayımlar sabahtan bizdeydiler. Şimdi onlar konuşuyorlar, ben de yazıyorum. Sabah otorayla Manisa'ya kadar gidip oradan Nerminlerle beraber gideceğiz. Perşembe akşamı kısmetse orda olacağız. Hasretle, sevgiyle gözlerinden öperim, çocuklar elerinden öperler.

M. Akın

Adadan Son Mektuplar

13 Eylül 1961

Sevgili Karıcığım,

Bugün de mektup yazıyorum. Yarın da, hatta duruşma günü de yazacağım. Ya bu mektupları beraber okuyacağız veya sana ulaşmakla mektupsuz kalmamış olacaksın. Hayırlısı nasılsa öyle olsun. Birtakım çamaşır ve pijama hariç, bavul ile bütün çamaşırlarımı hazırladım, göndereceğim. Emir mucibince sevk edilecek. Eğer eve gelirsem mesele yok. Başka yere gidersem, oraya temiz olarak gene bavulla gönderirsin. Hiçbir şeye üzülme, hakkımızda hayırlısı olsun. Hepinize çok selam. Senin ve yavruların gözlerinden, büyüklerin ellerinden öperim.

A. Akın

Nihayet 15 Mayıs Cuma günü son duruşma başladı ve kararlar açıklandı. Ailemizin ve aziz milletimizin kalbinde derin yaralar açan bu kararlar, Türk siyasi tarihine de bir kara leke olarak yazıldı. Karardan sonra bana Atıf'ın iki mektubu daha ulaştı. Tabii o bu mektupları yazdığında henüz infazlardan haberi yoktu. Bu iki mektup adadan gelen son mektuplardı.

16 Eylül 1961

Canım Muazzezim,

Şu anda sizlerin ne kadar üzüntülü olduğunuzu biliyor ve kendi üzüntü ve hissiyatımı ifade ederek sizleri tekrar üzmek istemiyorum. 4 sene 2 ay mahkûmiyet cezasını sabır ve metanetle dinledim. Allah'tan bu mahkûmiyetin de hakkımda hayırlı olmasını diledim. Mukadderat bu imiş. Alın yazısı olarak kabul ediyor ve sineme çekiyorum. Fakat sizlerin durumunuz üzüntüleriniz beni çok, hem çok düşündürüyor ve üzüyor. Mahkûmiyetin siyasi oluşu sebebiyle her zaman siyasi af beklenebilir. İnşallah ikinci cumhuriyetimizin ilanı ile bu af gerçekleşir, hepinize selam ve hürmetler. Gözlerinizden öperim, her gün yazacağım.

A. Akın

17.Eylül.1961

Canım Karım,

Dün karardan sonra size mektup yazmış ve teselliye çalışmıştım. Aynı sözleri tekrar etmek istemiyorum. Mukadderat böyleymiş. Sabır ve metanetle bekleyeceğiz. Sağ olalım ve asla kendimizi yıpratacak şekilde üzülmeyelim. Siyasi bir af her an beklenebilir. Kirli çamaşırları ve elbiseleri, kitap ve mektupları, velhasıl küçük valize koyduklarımın dışında kalan her şeyi gönderiyorum. Yıkar, ütüler ve benden haber almadan geleceğiniz gideceğiniz yeni postayla gönderirsin. Ve hemen oraya mektup da yazarsın. Hepinize selam. Hasret ve sevgiyle gözlerinizden öper, büyüklerin de ellerinden öperim. Hoşça kalın.

A. Akın

Karardan sonra sessiz ve üzüntülü bir şekilde Dolmabahçe'den ayrıldık. Artık tevekkül etmekten ve Allah'a sığınmaktan başka ça-

remiz yoktu. Birkaç gün sonra yeni mekânın Kayseri Kapalı Bölge Cezaevi olduğunu öğrendik. Adadan gelen son iki mektupta da Atıf'ın kararın siyasi olduğu ve her an siyasi af beklenebileceği ifadeleri bize teselli olmuştu.

Artık yeni rotamız Kayseri olacaktı. Neyse ki bir yıl kadar sonra Atıf'ın öngörüsü gerçekleşti ve birbirimize kavuştuk.

Askı

14 Mart 2008

Bugün Ankara'dayım. Tirebolu Sokak 32/16 no.lu evimdeyim. 19 Şubat'a kadar Ufuk Üniversitesi Rıdvan Ege Hastanesi'nde 21 gün kaldıktan sonra eve döndüm. Naciler her an benimle ilgileniyorlar. Hastanede iken torun Atıf İstanbul'dan geldi ve döndü. Bir hafta sonu İlhan İzmir'den geldi. Geçen hafta Şeydalar bir gece kalıp döndüler, Esra sık sık telefonla arıyor. Yakınlarım, Kumru, Orhan Bey, Yıldız Hanım hepsi arıyorlar. İki gün önce Tayyibe İzmir'den geldi, dün döndü. Egzamalarım iyiye dönüyor, nefes almam biraz daha iyi; ama kemiklerim sızlıyor. Bel korsesini pek kullanamıyorum.

Artık 82 yaşındayım. Geçen günlerimi düşünüyor, zaman zaman güzel ve acı günlerimin anılarını yaşıyorum. Yıllar önce Manisa'da iken biz doktor ahbaplarımız vasıtasıyla tıp balosuna gider, doktor dostlarımız da bizim vasıtamızla hukukçular balolarına gelirdi. Bu yaşantılar normal geçen günlerde özeldi. Atıf'ı kaybedeli 31 yıl oldu, oğlum İbrahim'i kaybedeli 16 yılı geçti. Her gün içimde yanan ateşin verdiği acı, zaman zaman alevlenip zaman zaman korlaşıyor. İşte böylece yüzüm gülüp kalbim ağlıyor, yıllardır kendimi yollara, seyahatlere atarak dolanıp duruyorum. En mutlu ve en acı günleri, dolu dolu yaşıyorum.

İşte! Hiç unutamadığım acı günlerimin içinde, bir yudum mutluluk için, bir yudum çay! Bu akşam televizyonda "Hatırla Sevgili" dizisi var. İlk bölümlerinde gösterilen Yassıada mağdurları arasında biz de vardık. Eşim Atıf Akın, Manisa'da sulh ceza hâkimi iken 1957

seçimlerine girişi, sonrasındaki olaylar, ihtilal, Yassıada, Kayseri günleri bir film şeridi gibi gözlerimin önünden geçti.

Nereden nereye? Konuyu galiba eskilere doğru dağıttım. 1961 yılı sonunda, nasıl bir hukuk anlayışı ise, kurulan Yassıada mahkeme kararı ile kader arkadaşlarıyla beraber Kayseri Cezaevi'ne gönderildiler. Bilezik arkadaşı İbrahim Gürgen'di.[58] Beraat kararı beklerken biz de onların arkasından Kayseri'ye gittik. İlk görüşmemizi iki tarafı da sık tel örgüyle kaplı 75-80 cm kalınlığında bir duvara açılmış derin küçük bir pencerenin arkasından yaptık. Seslerimizi duymak ve duyurmak, yüzlerimizi görmek ne mümkün... O bana, "Biraz geriye çekil de yüzünü göreyim," diyor. Ben de ondan aynı şeyi yapmasını istiyorum ve böylece birbirimizi bulanık da olsa görebiliyorduk.

İşte böyle bir görüşmeden sonra, alınan cezaevi kararına göre, ilerleyen günlerde geniş, basık bir odada bizlerin temin ettiği masaların etrafında ailecek görüşme fırsatı bulabildik. O günlerimi annemin yanında, çok fedakâr anacığımın koltuğunun altında, İzmir-Karşıyaka'da geçiriyordum ve sık sık Kayseri'ye ziyarete gidiyordum. Cezaevinin bahçe kapısı önünde içeriye girmek için bekleşen mahkûm yakınlarının ve ziyaretçilerin oluşturduğu kalabalığın içinden kontrolle geçtikten sonra, içerdekiler bir an önce görüşe çıkma umudu taşırken, bizler de binanın ağır yeşil demir kapısından içeri girmek için sabırsızlanıyoruz. Çocuklar babalarını daha önce görebilmek için kalabalığı yarıp aradan açılan ağır kapıya doğru ilerliyorlar. Böylece sonunda masalarımıza ulaşıyoruz.

Bazı kader mahkûmları ellerinde askı adı verilen, ki adını orada öğrendim, üç sapın birleştiği tutacaklı çay tepsileriyle, ince belli, biraz kirli, az dolmuş çay bardaklarındaki çayları ücreti karşılığında dağıtıyorlardı. İşte bu hazin hava içinde sevgili eşim ve çocuklarımla yudumlayabildiğimiz bir yudum çayın mutluluğu inanılmazdı!

Yıllar geçse de sokaklarda, kahvelerde, çay bahçelerinde askı ile dağıtılan çayları gördükçe o günlerimizde bile umudumuzu kay-

58 **İbrahim GÜRGEN,** X ve XI. dönem İçel milletvekili.

betmemeyi öğrendiğimizi hatırlıyor, en lüks otel lobilerinde veya restoranlarda içilen nice çaylar arasında, o acılı günlerin bitmesini beklerken bir yudum çayla duyduğum bir yudum mutluluğu anımsıyorum.

Kayseri Cezaevi'nde mahkûm edilen millet iradesinin temsilcilerinden bir grup. Atıf, alttan ikinci sırada, sol başta, diğer mebus arkadaşlarıyla.

Kayseri'de geçirdiğim günlerin saatleri içinde, çok yakın baba dostu Sağlık Bakanı Kulalı Dr. Nafiz Körez,[59] beni çok güzel teselli ediyordu.

"Kızım doktorlar hastanelerde, siyasiler ise hapishanelerde ihtisas yaparlar. Senin kocan şimdi ihtisas yapıyor," diyordu.

Atıf salata yapmayı öğrendiğini ve çıkınca salatalara yardım edeceğini söyleyince, gene çocukluğumuzda Demirci kaymakamlığı ve sonra Manisa valiliği yapmış aile dostumuz Şefik San da:

59 **Dr. Nafiz KÖREZ,** 1909 yılında Kula'da doğdu. Tıp fakültesini bitirdi, Kars hükümet tabipliği ve sağlık il müdürlükleri görevinde bulundu. IX, X ve XI. dönem Manisa milletvekilliği, sağlık ve sosyal yardım bakanlığı yaptı.

"Kızım senin kocan, kenef arkasında salata yapmayı öğrendi, sen onun yaptığı salatayı yemezsin," derdi.

Yandaki masada oturan aile, Muammer Çavuşoğlu ailesiydi. Kızları Nazlı (Ilıcak), genç bir kız, İsviçre'de üniversitede sciences politique (siyasal bilimler) okuyordu. Cezaevi savcı ve müdüründen izin alıp siyasi mahkûmların ranzalı yatakhanelerini ve yemekhanelerini gezip inceliyordu. O zamandan gazeteci olmayı kafasına koymuştu demek ki. Öğle aralarında, bizleri dışarı çıkardıklarında, bazen Naci de aradan kaçıp koğuşların olduğu bölüme geçiyordu. Gardiyanlar çocuk olduğu için göz yumuyorlardı. Koğuşların maskotu olmuştu âdeta.

Nazlı, yıllar sonra sahip oldukları Tercüman gazetesinde cesur ve mücadeleci yazılar yazıyordu. 12 Eylül darbesinden sonra yazdığı cesur yazıları okuyarak, duygu ve düşüncelerimizi yaşar gibi oluyor ve sabırsızlıkla bir sonraki günü iple çekiyorduk. Bugün ise doğrusu, Sayın Ilıcak'la aynı paralelde düşünemediğimi üzüntüyle müşahede ediyorum.Zira Sayın Ilıcak'ın yazıları ve televizyon programlarındaki söylemleri, fazla iktidar yanlısı ve öç alma duygusu taşıyor gibi geliyor bana. Oysa demokratlar asla öç alma duygusu taşımamalıdırlar ve daima hukuktan yana olmalıdırlar.

Geçenlerde Sayın Tufan Türenç'in Kayseri Cezaevi'nde geçtiğini söylediği ve Şefik (San) Ağabey'e atfen yazdığı yazıyı okudum. Ben bu hadiseyi hiç duymadım, ama rahmetli Şefik Ağabey'i tanıdığım kadarıyla bu yazılanların rahmetlinin görüşleri olduğuna gönülden inanırım. İşte milletine, devletine ve demokrasiye gönülden bağlı olan insanların düşünce tarzı böyle olmalıdır. Bu yazıyı Tufan Türenç'in kendi kaleminden naklediyorum:

Yıllar önce yaşadığım bir anı, 12 Eylül yargılamaları başladığı zaman aklıma geldi. Kin tutmanın ne kadar kötü ve ilkel bir duygu olduğunun ayrımına ben, o anıyı yaşadığım gün varmıştım.

Olay Kayseri Cezaevi'nde yaşanmıştı. 15 yaşlarında filandım. Yıl sanırım 1960 veya 1961'in ilk aylarıydı. 27 Mayıs ihtilalinden sonra Demokrat Partili milletvekilleri tutuklanıp Yassıada'ya kapatılmışlardı. Adadaki spor salonu yeniden düzenlenmiş, yüzlerce milletvekili orada yargılanmıştı.

Yargılama tamamlandıktan sonra mahkûm olan milletvekilleri cezalarını çekmek üzere Kayseri Cezaevi'ne gönderilmişti. Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve idam edilen Menderes'in bakanları da cezaevindeydi.

Genel cerrahi uzmanı olan babam Kayseri Devlet Hastanesi'ne atanmıştı. Aynı zamanda da cezaevindeki politikacıların sağlıkları ile ilgilenmekle görevliydi. Onun için sık sık cezaevine gidiyor ve hasta olanları muayene ediyordu.

Bir ziyaret gününde beni de götürdü cezaevine. Anımsadığım kadarıyla, büyük bir salonda mahkûm politikacılarla ziyaretçileri bir arada oturabiliyordu. Yine anımsadığıma göre pek öyle zaman kısıtlaması da yoktu, çünkü görüşme uzun sürmüştü.

İki DP milletvekili ile oturuyorduk. Birisi Şefik San, ötekinin adı sanırım Orhan Göksal'dı. Orhan Bey babama şikâyet ediyordu. Özellikle de Yassıada'da kendilerine yapılan kötü muameleden yakınıyordu. Ada Komutanı Tarık Güryay çok sert bir adamdı. Orhan Bey'in anlattığına göre sanıklara çok kötü davranıyor, her fırsatta hakaretler yağdırıyordu. Anımsadığım kadarıyla şöyle bir anısını da anlattı:

"Bir gün bir dilekçe vermek için komutanın odasına gittim. Basit bir isteğim vardı. Dilekçeyi verdim. Okudu, sonra birden bağırmaya başladı:

'Nasıl böyle bir istekte bulunabilirsin şerefsiz herif. Bu vatana ne verdin ki bunu istemeye kendinde hak görüyorsun?' dedi ve dilekçemi yırtıp suratıma fırlattı. Çok ağırıma gitti. Ama ağzımı bile açamadım. Sonra beni 'Defol,' diyerek odadan kovdu. Çaresiz çıktım. Doktor söyle, bunlar unutulur mu? Ben nasıl kin tutmayayım," dedi.

Babam, "Haklısınız. Bu şekilde davranmaması gerekirdi. Ama yine de sakin olunuz. Sinirlenmeyiniz." diye Orhan Bey'i sakinleştirmeye çalıştı.

Orhan Bey'i sessizce dinleyen Şefik San, tane tane konuşan bir insandı. Hiç unutmam, şöyle dedi:

"Bakın dostum. Siz yine kin tutmayın. Hele ülkenize kesinlikle kinlenmeyin. Bunlar olur. Bunları içinde bulunduğunuz şartların sonucu olarak görün. Bu ülke hepimizin. Evet, üzücü ve zor günler geçirdik. Zorluklar hâlâ da sürüyor. Bundan sonra da sıkıntılarımız olacak. Ama size tavsiyem, kesinlikle kimseye karşı kin tutmayın. Bizim konumumuz kin tutmamıza

izin vermez. Bir ihtilalle devrildik. Bizim de birtakım hatalarımız oldu. O komutan yetkilerini kötü kullanmış olabilir, ama bu davranışı nedeniyle asla orduya karşı kin gütmeyin. Çünkü bu ordu bizim ordumuzdur."

Orhan Bey hızlı hızlı nefes alıp veriyordu. Dayanamadı:

"Beyefendi, beyefendi, ben bunları unutamam. Ahirette bile on parmağım o zatın yakasında olacaktır. Eninde sonunda intikamımı ondan alacağım. Allah bunu bana göstersin."

"Evet, duygularınızı anlıyorum. Haklısınız. Size çok kötü davranmış komutan, ama onun da birtakım sıkıntıları olabilir. Olaya biraz da onun cephesinden bakınız. Kesinlikle kimseye kin tutmayınız. Kin tutmak insan vicdanını acımasızlaştırır. Bunun sonuçları çok kötü olur, size ve çevrenize zarar verir, sabır ve hoşgörü dünyanız kararır. Buna sakın izin vermeyiniz. Sonra sizi çok üzen sonuçlarla karşılaşırsınız. Biz insanız. İnsan olmanın sorumlulukları vardır."

Şefik Bey'in söyledikleri beni çok şaşırtmıştı. O da Orhan Bey'in karşılaştığı kötü davranışlarla, hakaretlerle karşı karşıya kalmıştı. Ama bir derviş sabrı ve hoşgörüsü içindeydi.

Cezaevinden çıktıktan sonra tanık olduğum bu olayı babama sormuştum. Babam şöyle söylemişti:

"Oğlum ben de Şefik Bey gibi düşünüyorum. Sen de yaşamın boyunca Şefik Bey gibi düşün ve onun gibi davran. Unutma, bu senin insanlık görevindir."

Gerçekten de kin tutmak insan denen yaratığın belki de en kötü yanı. İnsanı insanlıktan çıkaran bir duygu. Hele devlet adamlarının kin tutmak diye bir hakkı olmadığına kesinlikle inanıyorum. Yüreğimizde biriktirdiğimiz kin bizi kötülüğe, gaddarlığa sürükler. Bugünkü politikacılara bakın. Kimi Şefik Bey gibi bir tutum sergiliyor, kimi de Orhan Bey gibi intikam peşinde koşuyor.

Tufan Türenç Bey'in yazısı, *"Hangisinden yana olduğunuza siz karar verin"* cümlesiyle bitiyordu.

Demokratların büyük çoğunluğu Şefik Bey gibi düşünüyordu ve çoktan kararlarını vermişlerdi. Demokratça düşünmek her şeyden önce hoşgörülü olmak ve hesaplaşmayı kin ve nefret duygularıyla

değil, milletin üstün iradesiyle yapmayı tercih etmekti. Darbeci zihniyeti, cuntacıları, şerefli Türk ordusundan ve onun şerefli komutanlarından ayırmasını bilmişlerdi.

Nitekim 1961 Anayasası'nın kabulünden sonra kurulan Adalet Partisi, Demokrat Partililerin büyük çoğunluğunun teveccühünü kazanmıştı. Kayseri Cezaevi'nden de çeşitli yollarla Adalet Partisi'ne destek mesajları veriliyordu. Başında ise yine bir asker vardı: Orgeneral Ragıp Gümüşpala, bütün baskı ve tehditler karşısında demokratların bayrağını yere düşürmemiş, yasaklara rağmen "Gözlerimin içine bakın, ne demek istediğimi anlarsınız" gibi mesajlarla Demokrat Partililerin yerinin Adalet Partisi olduğunu aziz milletimize anlatabilmişti.

Şefik Bey, Kayseri Cezaevi'nden çıktıktan sonra İstanbul Bostancı'ya yerleşti ve aktif siyasetten uzaklaştı; ama deneyimleriyle genç siyasetçilere ışık tutmaya devam etti. Eşi Vedia Hanım'ın yakını Sabit Osman Avcı Bey, Adalet Partisi'nden siyasete atıldı; teşkilat başkanlığına kadar yükseldi. Köy İşleri, Orman, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı görevlerini üstlendi. Meclis başkanlığı gibi ulvi bir göreve seçildi. Orhan Göksal'ı ise hatırlayamadım. 27 Mayıs darbesini yapanlar ve Yassıada yargıç ve savcıları ise silindiler gittiler. Kimse hatırlamıyor bile. Kimilerinin ise sonları çok acı oldu. 27 Mayıs darbesi sonrası zorla cumhurbaşkanı seçtirilen Cemal Gürsel ise doktor kararıyla görevden düşürülen ilk ve son cumhurbaşkanı olarak tarihe geçti.

Atıf'ın bir öngörüsü vardı: Eğer 27 Mayıs'ta ihtilal olmasaydı, ya erken seçim ya da planlandığı gibi 1961 yılında serbest seçimler olabilseydi, belki de Demokrat Parti iktidarı kazanamayacaktı. Ancak, 27 Mayıs darbesiyle milletin iradesini hiçe sayarak seçilmiş meclisi ortadan kaldıranların siyasi takipçileri bir daha hiç seçim kazanamadılar ve tek başına iktidar yüzü göremediler.

Nitekim daha ilk seçimde, 1961'de demokratların aklını karıştırmak için kurdurulan Yeni Türkiye Partisi'nin demokrat oyları böl-

mesine ve hatta Menderes'in büyük oğlu Yüksel Menderes'in[60] dahi bu partiden aday olmasına rağmen, halk CHP'ye tek başına iktidar şansı vermemiş, AP de CHP kadar oy toplayabilmişti.

12 Eylül darbesinden sonra da aynı durum yaşandı. Darbe sonrası siyasi faaliyetlerin yeniden başlamasıyla Adalet Partisi'nin yerine kurulan Büyük Türkiye Partisi'nin başında da bir ordu komutanı Orgeneral Ali Fethi Esener Paşa bulunuyordu. Hatta Kenan Paşa'nın darbesini tasvip etmeyen Kuvvet Komutanları Emin Alpkaya ile Hilmi Fırat Paşalar ve daha birçok general ile amiraller de kurucuları arasında yer alıyordu.

Büyük Türkiye Partisi daha kurulduğu gün tüm yurt sathında ses getirmişti. Ancak bu teveccühe tahammül edemeyen Kenan Paşa ve arkadaşları, keyfi olarak bir günde Milli Güvenlik Konseyi adını verdikleri cunta idaresi kararıyla partiyi kapatmıştı. Aynı kararla başta perde arkasındaki lider olarak gördükleri Süleyman Demirel olmak üzere İhsan Sabri Çağlayangil, Sadettin Bilgiç, Hüsamettin Cindoruk, Mehmet Gölhan gibi lider kadrolarını Çanakkale Zincirbozan askeri tesislerine sürgüne göndermişti.

O gece İbrahim ile Naci, ertesi sabah sürgüne gidecek olanlardan bazılarını ziyarete gittiler. Niyetleri hem onlara moral vermek, hem de bu olaydan sonra takip edilecek yol hakkında malumat edinebilmekti. Nahit Menteşe'nin evine gittiklerinde ilginç ve ilginç olduğu kadar da hazin bir manzara ile karşılaştılar. Nahit Menteşe'nin kızının besteci ve piyanist Yaşar Güvenir'in oğluyla bir süre sonra nişanları olacaktı. Neyle karşılaşacakları ve ne kadar süreceği belli olmayan bir sürgün hayatına başlayacak olan Nahit Menteşe, kızına o gün yüzük takıyordu. Kardeşi Orhan Menteşe ve birkaç yakın dostu dışında bu olaya Naci ile İbrahim de tanıklık etmişti

Darbeciler, ardından kurulan Doğru Yol Partisi'ni de seçime sokmadı. Darbecilerin asıl hedefinin de aslında anarşiyi falan önlemek

60 YTP Genel Başkanı **Ekrem Alican,** eski bir DP milletvekili idi. DP'den istifa edip Hürriyet Partisi'ne geçmiş, ama 57 seçimlerinde kazanamamıştı. Bu sayede 27 Mayıs'taki zulümden kurtulmuştu ve askerlerle de arası iyiydi. Askerlerle arasının iyi olması sebebiyle bazı Yassıada avukatlarını da siyasi af beklentisi ile ikna ederek partisine almış ve onlar sayesinde Yüksel Menderes'i milletvekili olmaya ikna etmişti. Ancak Cemal Gürsel, buna şiddetle karşı çıktı. Bunun üzerine Alican bize destek olmazsanız Adalet Partisi seçimi kazanır ve bu da sizin sonunuz olur diyerek Cemal Gürsel'i yatıştırmıştı.

değil, halkın bu kadar teveccühünü kazanmış demokratları ve o misyonun devamı olan siyasi hareketleri tasfiye etmek olduğu böylece gözler önüne serilmiş oluyordu.

Darbecilerin hedefi hep aynıydı, halkın sevdiklerini tasfiye etmek... Bunun başlangıcı da 27 Mayıs darbesiydi. Oysa siyaseti doğal akışına bıraksalardı, belki de iktidarlar halkın iradesi ile değişecek, beğenilmeyen gidecek, yerine yenisi gelecekti. Böylece kesintisiz bir demokrasiye sahip olabilecektik; ama olmadı, oldurulmadı. Bizler Yassıada zulmünü ve Kayseri Cezaevi'ndeki günleri yaşayacakmışız. Millete hizmet etmekten gayrı bir düşünceleri olmayan insanlar bunun bedelini çok ağır ödediler.

Kayseri'de o güç şartlara rağmen isyan etmiyor, halimize şükrediyor ve keyifli olabilecek durumları da Kayserililerin konukseverlikleriyle yaşamaya çalışıyorduk. Kayserililer bizlere karşı son derece anlayışlı davranıyor, ellerinden geldiğince bizim içinde bulunduğumuz olumsuz şartlardan uzaklaşmamıza yardımcı oluyorlardı. Hatta otellerinde misafir kaldığımız aileler ve bazı dostlar, zaman zaman bizleri Hisarcık ve Talas civarındaki bağlarında konuk ediyorlardı. Böylelikle Kayseri mutfağı ve bağ yaşamı hakkında da epey bilgi sahibi olduk. Böylece çocukluğumuzda yaşadığımız bağ özlemini de biraz olsun giderebiliyorduk.

Turan ve Zümrüt otellerinin sahipleri cezaevindekilerin ailelerini büyük bir titizlikle koruyor ve barındırıyorlardı. Babamı kaybetmiş olduğumuz halde, babamın halı ticareti nedeniyle yakın iş arkadaşları olan Kösehaliloğulları, Kırşehirlioğulları, Bekir Cavcav bizleri sürekli ağırladılar. Zümrüt Otel yalnız gittiğimiz zaman bizim için daha ekonomik, hoşgörülü ve emin oluyordu. Sahibi Recep Çalapkorur, Zümrüt Pastanesi, Vatan Eczanesi sahibi hanım bizleri koruyanlardandı.

Bir de orada yedek subay öğretmen olarak görev yapan Demirci-li Ertan Örnek bize eşlik ediyordu; onunla beraber at arabalarıyla cezaevine gidip dönüyorduk. Ertan'ın babası Mehmet Örnek Bey hem dayımın, hem de babamın partiden ve şirketten yakın arkadaşıydı. Çok soğuk bir gün Ertan'la at arabasıyla giderken, buzlanan yol-

larda atların nallarından kıvılcımlar çıkıyordu. Kayseri'nin hiç de alışkın olmadığımız soğuk bir iklimi vardı. Ankara'da soğuğa biraz alışmıştık, ama Kayseri'nin ayazı bir başkaydı.

Yaz günleri bazen çocuklara öğle yemeği için kumanya hazırlayıp sabahtan o uzun yolu yürüyerek gidiyorduk, araba parasından da tasarruf ediyorduk. Zira ekonomik yönden çok güç durumdaydık ve her kuruşun hesabını yapmak zorundaydık. Şartlara kendimizi öylesine alıştırmıştık ki, cezaevi karşısındaki yeşillikler arası yediğimiz kumanyalar bize piknik gibi geliyordu.

Seçimler yapılıp sivil iktidar iş başına gelince Kayseri Cezaevi'ndeki olumsuz şartlarda da nispi olarak iyileşmeler görüldü. İlk zamanlar kalın duvarlar ardında, küçücük tel örgüler arkasında görüşürken, daha sonra bir salon tahsis ettiler ve orada yüz yüze görüşme şansı elde ettik. Basık tavanlı köhne bir yerdi; ama hiç olmazsa birbirimizi görebiliyor, dokunabiliyorduk.

Ancak, salondaki masa ve sandalye sayısı yeterli değildi; bu yüzden sabah sıraya girer, gardiyanlardan giriş kâğıdı alır ve diğer hükümlü milletvekili aileleriyle salonu dönüşümlü olarak kullanırdık. Çocuklar babalarıyla daha fazla görüşebilmek için benden ayrı sıraya girerler ve giriş kâğıdı almak isterlerdi, ancak her seferinde de çocuk oldukları için verilmezdi. Gardiyanlar da bizlere karşı çok anlayışlı davranırlardı, ancak tabii kuralları da uygulamak zorundaydılar. Bir gün Naci gene sıraya girmiş ve kâğıt almak istemiş. Doğu Anadolu şivesiyle konuşan bir gardiyan çocuğu görünce, "Sağa vermiyoh, sen çağasen," (Sana vermiyoruz, sen çocuksun) demiş. Naci ne denildiğini önce anlamamış, öğrenince de gardiyana diklenerek; "Ben büyüdüm, okula gidiyorum. Bana da vereceksin," demiş. Gardiyanın hoşuna gitmiş, "Al bakalım bir de sağa veriyoh," diyerek bir kâğıt da ona vermiş. O gün Naci ilk defa adam yerine konulduğu için çok mutluydu ve o gün onun sayesinde birkaç saat daha fazla görüşme şansımız olmuştu.

Sonraki günlerde, talepler karşısında cezaevi idaresi, masa ve sandalyeleri bizlerin alması koşuluyla görüş saatleri içinde istediğimiz kadar görüşebilme imkânı tanıdı. Biz de çapraz ayaklı portatif

bir masa alarak görüşme süremizi uzatma şansı elde ettik. Kader arkadaşları arasında tam bir dayanışma da vardı. Ziyaretçisi az olanlar masa almamışlardı, ziyaretçileri geldiğinde ise o gün ziyaretçisi olmayan arkadaşlarının masalarını kullanırlardı.

Hafta arası görüş daha tenha oluyordu. Cezaevinin yan bahçesine bitişik, yüksek tel örgülerle ayrılmış, bir ziraat bahçesi vardı. Bakımsızdı ama hava almak için öğle tatilinde hapishanenin yan kapısından milletvekilleri bu bahçeye çıkıyordu. Onlarla beraber Atıf da çıkıyordu. Ailesi orada olanlar, eş ve çocukları ile karşıdan işaretleşiyordu, tabii biz de. Kayseri Milletvekili İbrahim Kirazoğlu'nun[61] eşi de bahçede aramızda idi. Kendisinin görücü usulü ile evlendiğini, hiç flört yaşamadığını söyleyerek, "Bu işaretleşme ile flört yaşıyoruz," diyordu. Daha nice acılı geçen günler arasında bile, umut dolu günleri bekleme gücünü, Allah'ın izni ve vicdan huzuru ile bulmaya çalışıyorduk.

Atıf, İbrahim Kirazoğlu'nu çok severdi. Siyasi haklarının iadesinden sonra İbrahim Kirazoğlu ile yeniden Büyük Millet Meclisi çatısı altında bir araya gelmişlerdi. Bu kez Adalet Partisi bünyesinde demokrasi mücadelelerini sürdürüyorlardı. Atıf'ın ölümünden sonra da çocuklar İbrahim Amcaları ile ilişkilerini sürdürdüler. Büyük Türkiye Partisi kapatıldıktan sonra demokratların yeni siyasi hareketinin Doğru Yol Partisi olacağının işaretini de ilk olarak ondan almışlardı. Zira BTP'nin kapatılmasından sonra demokratlar çok temkinli davranıyorlar ve yeni siyasi oluşumun doğmadan engellenmemesi için çalışmalar gizli yürütülüyordu. İbrahim ve Naci'nin bu süreçte çok büyük gayretleri oldu ve Doğru Yol Partisi'nin kuruluşunda ve teşkilatlanmasında katkıları oldu.

Kayserililer Kirazoğlu'nu ve belediye başkanı iken milletvekili seçilen Osman Kavuncu'yu çok seviyorlardı. Cezaevindeki diğer hükümlü mebusları da hiç ihmal etmiyorlardı. Hemen her gün ka-

61 **İbrahim KİRAZOĞLU**, 1919 yılında Kayseri'de doğdu. İstanbul İktisat Fakültesi'ni bitirdi. Kayseri belediye başkan vekilliği yaptı. 1950 yılında Demokrat Parti Kayseri milletvekili seçildi. Meclis reis vekilliği yaptı. Yassıada mahkemesince idama mahkûm edildi, daha sonra cezası müebbet hapse çevrildi. Siyasi hakların iadesi sonrasında, 1975 yılında Adalet Partisi Kayseri senatörü oldu. 12 Eylül 1980 darbesinde Adalet Partisi Genel İdare Kurulu üyesiydi ve on yıl süreyle siyasi haklardan men edildi.

zan kazan yemekler, tepsi tepsi börekler, kebaplar sinilerle cezaevine gönderiliyordu. Manisa'dan, Demirci'den, her taraftan Kayseri'ye de akın akın ziyaretçiler geliyordu. Alaşehir'den, Salihli'den kelter kelter üzümler cezaevine getiriliyordu. Kelterlerin üzerinde "Manisa mebusları ve tüm hükümlü demokratlara teslim edilmek üzere" yazan notların altına "Şemi Ergin hariç" ibaresi eklenmiş oluyordu. Zira İçişleri Bakanı olan Şemi Ergin'in ihtilal hazırlıklarının istihbaratını aldığı halde Menderes'e iletmediği ve Yassıada'da bu durumdan istifade ile kendini kurtarabilecek şekilde ifade verdiği için suçlanıyordu.

1962 yazında okullar tatile girince, Atıf büyük oğlumuz İbrahim'in yaşının ilerlediğini düşünerek onun sünnet ettirilmesini, Naci'nin ise tahliyesine bırakılmasını, sonra da Kayseri'ye gidip15 gün kadar Kayseri'de kalmamızı istedi. İbrahim'i akrabalar ve birkaç arkadaş arasında ve aynı zamanda doğumunu yapan amcam Dr. Feridun İzmiroğlu nezaretinde, Karşıyaka'da sünnet ettirdik. On beş gün sonra da bir süre kalmak üzere çocuklarla beraber Kayseri'ye gittik.

Kayseri'de acı tatlı günler geçirdik. Hafızalarımızdan silinmeyecek hadiseler yaşadık. Kimi zaman acı çektik, kimi zaman da acılarımızı içimize gömerek güldük, ama hiç unutmadık. Yapılan iyilikleri, gösterilen konukseverliği, kimi zaman görevlilerin inisiyatif kullanarak gösterdikleri hoşgörüyü ve yardımı hiç unutmadık. Kötülükleri de unutmadık, ama hiçbir zaman kin gütmedik. Allah'a havale ettik.

Kayseri'de o kader mahkûmlarının pişirip askıyla dağıttıkları çayların buram buram kokusu da hiç unutulmuyor. Ne zaman askıda çay servisi yapıldığını görsem o günleri yâd ediyorum.

Kardeşim Tayyibe dün Kale'ye ve o semtteki Çengel Han Rahmi Koç Müzesi ile Pirinççi Han çevresini gezmeye gitti. Bana bir askılı tepsi yaptırmış. Bugünlerde o askıyı bir elimde, diğer elimde üçayaklı bastonumu taşıyor, acısıyla ve tatlısıyla geçen günlerimi hatırlıyorum. O askıyla her çay sunuşumda da cezaevi koridorlarında içtiğimiz o çayları hatırlıyorum.

Kayseri'ye gönderilen bir aile fotoğrafı.
Yüzlerdeki hüzünlü ifadeler her şeyi anlatıyor.

Kayseri Cezaevi'nden Anekdotlar

Yassıada mahkemesi kararları verildikten sonra hüküm giyen Demokrat Partili milletvekilleri, kaderlerine razı olmuşlar ve çilelerini doldurmak üzere Kayseri Cezaevi'ne gönderilmişlerdi. Onları orada zor günler bekliyordu. Sivil idareye geçildikten sonra şartlar nispeten iyileşmeye başladı. İşte o günlerde milletvekili eşleri ve yakınları akın akın Kayseri'ye geliyorlardı. Kocaları, babaları cezaevinde aynı kaderi paylaşırlarken, yakınları da başta Zümrüt Palas ve Turan Oteli olmak üzere kaldıkları mekânlarda tanışma, kaynaşma fırsatı buluyorlardı.

Biz Manisa milletvekilleri eşleriyle ve çocuklarıyla tanışıyor, Ankara'da ve Manisa'da da beraber oluyorduk. Çoğunlukla Kayseri yolculuklarımızı da Akhisarlı İhsan Yalkın'ın eşi Müfeyyes Hanım'la birlikte planlıyor ve beraber kalıyorduk. Çocuklar da iyi anlaşıyorlardı. İhsan Bey'in çocukları Kemal, Hülya, Oktay ve Koray'ın İbrahim ve Naci ile yaşları yakındı ve iyi arkadaş olmuşlardı. Naci hâlâ daha Demokrat Parti çatısı altında Kemal Yalkın ile siyaset arkadaşlığını, dostluğunu, aradan geçen onca seneye rağmen içtenlikle sürdürmeye devam ediyor.

Ancak Kayseri'de daha önce tanışmadığımız milletvekili eşleriyle de tanışıyor, kaynaşıyor ve ortak sorunlarımıza çözümler üretmeye çalışıyorduk. Zaman zaman da otelin lobisinde veya öğlen aralarında cezaevi girişinde bir araya geliyor ve sohbet ediyorduk. Bu sohbetlerde birbirimizi daha iyi tanıma fırsatı da buluyor, hissiyatımızı paylaşıyorduk.

Bir gün Muğla Milletvekili Selim Yatağan'ın eşi oldukça üzgün görünüyordu ve morali de hayli bozuktu. Selim Bey içinde bu-

lundukları durumdan hayli muzdaripti. Darbe yanlısı gazetelerin aleyhte propagandaları; düşükler, kuyruklar edebiyatı; "Fareler içerde, kuyrukları dışarıda kaldı" yönündeki yayınlar, her türlü yalan haber ve tezvirat onu hayli üzüyor ve "Bunca hizmete rağmen tarihe böyle mi geçecektik," sözleriyle endişelerini dile getiriyordu. Her ne kadar halk, yapılanları tasvip etmiyor ve demokratlara sempati besliyorduysa dahi, Tedbirler Kanunu nedeniyle bu duygularını açıklayamıyordu. Bu durum karşısında da Selim Bey, tarihe böyle geçeceklerini düşünerek üzülüyor ve bunları dert ediniyordu. Eşi de üzüntüsünün ve moral bozukluğunun sebeplerini anlattı.

Erzurum Milletvekili Rıfkı Salim Burçak, tarih profesörüydü; eşi Dilşat Hanım da son derece kültürlü, bilgili ve münevver bir hanımdı. Dilşat Hanım, Selim Bey'in eşinin bu hissiyatı karşısında gayet olgun bir tavırla, Rıfkı Salim Burçak Bey'in bu konudaki fikrini nakletti:

"Tarihi diktatörler değil, halk yazar. Gün gelecek tarih eşlerimizin ne kadar ulvi bir görev yaptıklarını ve halkımızın gönlünde ne kadar derin bir yeri olduğunu yazacaktır. Tarih bugünün gazete manşetlerinde değil, sonradan yazılır ve halkın yüce gönlündekileri yansıtır, " diyerek hepimize moral aşılıyordu.

61 seçimlerinde demokratlar yanıltılmış ve oyları Adalet Partisi ile Yeni Türkiye Partisi arasında bölünmüşse dahi, darbe yanlısı CHP'nin oyları bu iki partinin aldığı toplam oyların çok altında kalmıştı. 65'te ise Adalet Partisi % 53 gibi kahir ekseriyetle tekrar demokratları tek başına iktidara taşıdı. Tarih artık yazılmaya başlanıyordu...

Ardından, Muammer Çavuşoğlu'nun[62] kızı Nazlı Ilıcak'ın iki ciltlik *"15 Yıl Sonra 27 Mayıs Yargılanıyor"*[63] eseri çıktı. Ardından onlarca hatırat, Yassıada belgeseli kitaplar ve hatta darbecilerden bazılarının itiraf niteliğindeki kitapları da 27 Mayıs ve Yassıada mezaliminin tarihinin yazılmasında önemli unsurlar oldular. Mehmet Ali Birand'ın

62 **Muammer ÇAVUŞOĞLU,** X ve XI. dönem İzmir milletvekili, ulaştırma ve bayındırlık bakanı.
63 **Nazlı ILICAK,** *15 Yıl Sonra 27 Mayıs Yargılanıyor*, 2 Cilt, Kervan Yayınları, 1975.

"Demirkırat" belgeseli ise 10 bölüm halinde TRT ekranlarında yayınlandı ve tarihe ışık tutmaya başladı. Bugün ise 27 Mayıs gerçekten yargılanıyor. TBMM'de kurulan darbeleri araştırma komisyonu bu görevi ifa edecek.

Yıllar sonra, Menderes, Zorlu ve Polatkan'ın naaşlarının İmralı'dan alınarak anıt mezara nakil töreninde, Atıf'ın hayatta kalan arkadaşları, eşleri ve çocuklarıyla yeniden bir araya gelme fırsatı bulduk. Yüz binlerin katıldığı o muhteşem törende, Dilşat Hanım'ın sözleri kulağımda çınladı. Evet, tarih yazılıyordu; hem de tıpkı Dilşat Hanım'ın sözlerinde olduğu gibi...

Bizler dışarıda bu sohbetleri yaparken, içeride de Demokrat Parti milletvekillerinin umutsuzluğunu giderme vazifesi, liderleri Celal Bayar'a düşüyordu. Celal Bayar, İttihat Terakki'yle başlayan, Milli Mücadele ve Mustafa Kemal'le devam eden, başbakanlık ve cumhurbaşkanlığına kadar geçen süreçteki acı tatlı hadiseleri, anılarını naklediyor ve eşlerimize umut veriyordu. Bayar anılarını, Kayseri Cezaevi'nde tuttuğu günlüklerden derlediği *"Kayseri Cezaevi Günlüğü"*[64] adlı eserinde topladı. Celal Bayar için cezaevi neydi ki. O daha zorlu badireler atlatmış bir liderdi.

Gerçekten de bu büyük liderin ömrü mücadelelerle geçmişti. O, değil cezaevindeki bir avuç siyasetçinin, tüm bir ulusun umudunu yitirdiği bir anda Mustafa Kemal'e ve millete inanarak ve güvenerek mücadeleden yılmamış, Galip Hoca adıyla, sivil direnişi örgütleyerek cepheye koşmuştu. Ege'deki sivil direniş hareketlerinin önderi olarak ortaya çıkan Galip Hoca, 1920'de kurulan Büyük Millet Meclisi'ne Saruhan mebusu olarak katılmış ve Ankara Hükümeti'nin de iktisat vekili olmuştu. Atatürk'ün son başvekili ve Türkiye'nin üçüncü cumhurbaşkanı olmuştu. Aslında, millet iradesiyle seçilen ilk cumhurbaşkanıydı.

Celal Bayar, Mustafa Kemal ve arkadaşlarıyla girdiği Milli Mücadele'de, toprakları işgal edilmiş, fabrikalarına, tersanelerine el konulmuş, ordusu tasfiye edilmiş, her türlü fakirlik ve yoksulluk

64 **Celal Bayar,** *Kayseri Cezaevi Günlüğü*, Yapı Kredi Yayınları, 1999, İstanbul.

altında dahi, sadece milletinin azim ve kararlılığına güvenerek tüm dünyaya meydan okuyup bu mücadeleden zaferle çıkan bir ulusun sivil önderlerindendi. Şimdi, bu mücadeleyi yok sayarak, halkın iradesine karşı koyan, onun seçilmiş hükümetini ve meclisini alaşağı eden bir avuç cuntacıdan mı korkacaktı? Celal Bayar, hapishane günlerinde yol arkadaşlarıyla yaptığı sohbetlerde bu düşüncelerini ortaya koyuyor ve onlara nasihatlerde bulunuyordu.

Celal Bayar, bu sohbetlerden birinde hükümlü vekillere şöyle sesleniyordu:

"Millete güvenmeye devam ediniz. Bu millet nasıl 14 Mayıs'ta oligarşik idareye dur diyerek ülkede demokrasinin hâkim olmasına oy verip bizi iktidara getirdiyse, bir gün sizleri de silah zoruyla çıkarıldığınız yüce meclise yeniden çağıracaktır. O gün geldiğinde birçoğunuz, lacivert elbiselerinizi gardıroplarınızdan çıkararak, milletin desteğiyle, başınız dik, alnınız açık olarak o meclise yürüyeceksiniz."

Celal Bayar'ın bu sözlerinin üzerinden kısa bir süre geçtikten sonra, hükümlü vekillerin büyük çoğunluğu çıkarılan af kanunu ile serbest kaldılar. Kendisi de 1964 yılında ilerleyen yaşı ve sağlık sebepleri ile infaz kanunu hükümlerine dayanılarak salıverildi ve 1966 yılında da Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın yetkisi dâhilinde affedildi. Zira kamu vicdanında onların suçsuzluğu kabul edilmişti, af sadece malumu ilandan ibaretti ve millet iradesinin yasal manada tezahüründen başka bir şey değildi. Nitekim ardından, kendilerini 61 Anayasası'yla ömür boyu senatör ilan eden cuntacıların bütün direnme ve engellemelerine rağmen, anayasa değişikliği gerçekleşerek siyasi hakları da iade edildi.

Celal Bayar, siyasi hakların iadesinden sonra, 61 Anayasası'nın eski cumhurbaşkanlarına tanıdığı tabii senatörlük hakkını "Milletin seçmediği koltuğa oturmam, demokrasilerde tabii senatörlük olmaz" diyerek elinin tersiyle itti ve ömrünün sonuna kadar demokratlara yol göstermeye devam etti. Celal Bayar, 103 yıllık ha-

yatı boyunca nice badireler atlatmış, kaç padişah, kaç devlet adamı görmüş, bizzat bu ülkeyi yönetmiş ender insanlardandı. Daha sonra yaşadıklarını, *"Ben de Yazdım"*[65] kitabında topladı.

Celal Bayar'ın sözleri üzerinden 13-14 yıl geçtikten sonra, nihayet 1975 yılında söyledikleri gerçek oldu. 1975 kısmi senato seçimlerinde bir kısım Demokrat Parti milletvekilleri ve 1977 genel seçimlerinde de Atıf dâhil birçok arkadaşı milletvekili seçildiler. Tıpkı o sözlerde olduğu gibi, lacivert elbiselerini dolaptan çıkardılar ve başları dik olarak silah zoruyla çıkarıldıkları Meclis'e millet oyuyla yeniden girdiler.

Kayseri Cezaevi'nde günler böyle akıp giderken hükümlü milletvekilleri kendilerine başka meşgaleler de buluyorlar, bir taraftan memleket meseleleri üzerinde müzakereler yaparken, diğer taraftan da boş vakitlerini faydalı işlerle değerlendiriyorlardı. Atıf da, çat pat konuştuğu Fransızcasını ilerletmek için yardım alıyor ve çalışıyordu. Atıf'ın Fransızca çalışmaları, dört duvar arasında monoton ve gergin bir şekilde geçen günlerinde, gülmeye ve biraz da gevşemeye vesile olan bir olaya da yol açmıştı.

O günlerde, Kayseri dolaylarında bir Fransız'ın kullandığı araç kaza yapmış ve ölüme sebep olmuş. Fransız sürücü, hâkim karşısına çıkarılmış ve hâkim de ölüme neden olduğu için yargılamanın tutuklu olarak devamına karar vermiş. Fransız turist Kayseri Cezaevi'ne konulmuş, ancak tek kelime dahi Türkçe konuşamayan sürücüyü eziyet çekmesin diye siyasi hükümlülerin bulunduğu koğuşa koymuşlar. Fransız sürücü şaşırmış, etrafında temiz giyimli, çoğu kravatlı ve takım elbiseli, her gün sakal tıraşı olan, birçoğu yabancı dil bilen seçkin insanları görünce acaba cezaevine değil de başka bir yere mi geldim diye sorar kendi kendine.

Sonunda dayanamayıp etrafındakilerle diyalog kurmaya çalışmış, Bilecik Milletvekili Mehmet Erdem'le konuşmaya başlamış. Atıf da zaten pratiğini ilerletmek için böyle bir fırsat bulunca koşup yanına gitmiş ve sohbete başlamışlar. Adam, şaşkınlığını gizlemeye-

65 **Celal BAYAR,** *Ben de Yazdım (8 cilt)*, 1967, Baha Matbaası, İstanbul.

rek, kendisinin bir trafik kazası sebebiyle orada olduğunu anlatmış, bu kadar seçkin insanın sıradan mahkûmlar olamayacağı düşüncesiyle sorusunu yönelmiş:

"Ben trafik kazası kurbanıyım, sizler de çok seçkin insanlarsınız. Sıradan mahkûm olamazsınız, siz de mi kaza kurbanısınız?" demiş.

"Evet," cevabı alınca şaşkınlığı daha da artmış ve meraklı bakışlarla devam etmiş:

"Benim önüme birden bir çocuk fırlayıverdi, benim bir kusurum yoktu; ama biraz süratliydim galiba, duramadım. Yazık oldu çocuğa. Fakat nasıl olur? Türkiye'de bu kadar insan kaza yapabilir mi? Önlerine nasıl birileri çıkabilir, sizin önünüze kim çıktı," diye sormuş.

Atıf, gülerek ve tek bir cümleyle cevap vermiş:

"Bizim önümüze tek bir kişi çıktı, İsmet Paşa; biz de ona çarptık."

Bu cevap karşısında dinleyenler gülüşmeye başlamışlar, Fransız sürücü ise iyice hayrete düşmüş. Zira o günün haberleşme şartlarında dış dünyaya haber akışı son derece sınırlıydı ve darbecilerin güdümündeki Anadolu Ajansı'nın tek taraflı haber servisi ve Tedbirler Kanunu nedeniyle bağımsız ajansların engelli haberleri dışında dış dünyaya doğru haberler ulaşamamaktaydı. Yabancı ajansların ise Kayseri'den haber almaları neredeyse hiç mümkün değildi. Öyle olunca da Avrupalılar; ihtilal oldu, idamlar yapıldı, olay bitti, sükûnet sağlandı sanmaktaydı. Bu trafik kazasının yol açtığı durum karşısında, olay bütün çıplaklığı ile Fransız turiste anlatılmış ve merakı da giderilmişti. Atıf'ın bu zekice cevabı da cezaevinde günlerce konuşulmuş ve espri konusu edilmişti.

Kayseri Cezaevi'nde yaşanan diğer hoş bir hadise de Naci'nin başından geçen bir olaydı:

Cezaevinde hükümlüler ile görüşmelere öğle saatlerinde ara verilirdi. Bu süre zarfında görüşme salonları boşaltılır, mahkûmlar ve görevliler de bu arada yemek yerlerdi. İki saatlik aranın ardından da tekrar görüşmelere başlanırdı. Bu süre içinde, şehirden uzak olduğumuz için genellikle şehre inmez orada beklerdik. Güzel havalar-

da da yan taraftaki alanda yayılmamıza izin verilirdi. Burası siyasi mahkûmların hava almak için çıktıkları alanın hemen karşısındaydı ve tel örgülerle ayrılıyordu. Arada da bir güvenlik bölgesi vardı, kulübede jandarmalar 24 saat nöbet beklerlerdi. Tel örgülerin ardından havalanmaya çıkan eşlerimizi de uzaktan görme şansımız olurdu.

Bizim bulunduğumuz yerle tel örgüler arasındaki boş alana gardiyanlar ayçiçeği ekmişlerdi. Tam da mevsimiydi, ayçiçekleri tabak gibi büyümüşler, yüzlerini güneşe doğru dönmüşler ve dalları ağırlıklarından boyunlarını bükmüşlerdi. Bu çocukların da iştahlarını kabartıyordu. Çocuklar da dayanamıyorlar, tarlaya dalıp ayçiçeklerini koparıyorlar, çekirdeklerini yiyorlardı. Tel örgülerin ardından gardiyanlar düdük çalıp duruyorlardı, ama nafile. Çocuk bunlar, dinlerler mi? Aldırış bile etmiyorlardı. Gardiyanlar baş edemeyeceklerini anlayınca, jandarma kulübesine yanaşarak nöbetçiye bir şeyler fısıldadılar. Nöbetçi de kulübeyi terk ederek tüfeğinin dipçiğini çocuklara doğru yöneltip kovalamaya başladı. Askerin kovaladığını gören çocuklar, korkudan kaçışmaya başladı.

O sırada Naci çocuklara "durun" diye haykırarak nöbetçiye doğru yöneldi ve eliyle dur işareti yaptı. O çocukça ve sevimli yüz ifadesiyle güya sert bir poz takınırcasına bir edayla kaşlarını çattı ve askere seslendi:

"Senin görevin, bizi kovalamak değil, orayı beklemektir. Kulübeyi terk ettin, görevini aksattın. Seni komutana şikâyet ederim," diyerek tatlı sert çıkıştı.

Garip askercik, çocuktan böyle bir tepki beklemiyordu ve şaşkın bir yüz ifadesiyle kulübesine geri döndü. O sırada bazı vekiller de olayı izlemekteydi. Sıtkı Yırcalı[66] da tel örgülerin ardından olayı izleyenlerdendi. Naci'yi de tanıyordu. Daha beş yaşındayken biz Manisa'ya, o da Balıkesir'e giderken trende Naci'nin yüksek sesle gazete okuması sebebiyle kondüktör ile yaşanan yaş tartışmasına şahit olmuş ve o yaşta çatır çatır okumasına hayran kalmıştı. Olaydan sonra hemen içeri giderek Atıf'ı bulmuş ve olayı anlatmış. Yırcalı, bu olaydan kendilerine de ders çıkararak şöyle demiş:

66 **Sıtkı YIRCALI,** IX, X, XI. dönem Balıkesir milletvekili, senatör, gümrük ve tekel, işletmeler, iktisat, turizm ve enformasyon, sanayi bakanı, Meclis reis vekili.

"Yahu, Atıfçığım, senin oğlan askere öyle bir ders verdi ki, askercik neye uğradığını şaşırdı; ona görevini hatırlattı. Biz de zamanında askerlere görevlerini hatırlatabilseydik, vazifelerinin vatan savunması olduğunu komutanlarına öğretebilseydik, bugün burada olmazdık."

Naci, daha o yaşında, tıpkı babası gibi, haksızlığa ve hukuksuzluğa asla tahammül edemeyen bir yaradılıştaydı. Belki o dönemdeki hırçınlığı da o yüzdendi. Ama doğruyu da, yanlışı da ayırt edebilecek muhakeme yeteneğine ve itidale de sahipti. Hep de öyle kaldı. Askeri hep sevdi, ama darbelere ve darbecilere de hep karşı durdu.

Kayseri Cezaevi'nde acı, tatlı hadiseler yaşanıyor, hasretlik ne kadar mahkûmları ve yakınlarını yeise ve kedere gark ediyorsa, güzel hadiseler de yeniden hayata döndürüyordu. Aşk, demir parmaklıkları dinlemiyordu. Yaşanan onca olumsuzluklara rağmen insani duygulara baskı konulamıyordu. Nuriye Pınar Türkiye'nin ilk jeoloji mühendisiydi, Atatürk'ün kız mühendisleri diye anılan bilim insanlarından biriydi. Türkiye'nin 1950 ile başlayan kalkınma dönemlerinde gayretleri ile Menderes'in ilgisini çekmiş ve 57 seçimlerinde İzmir milletvekili seçilmişti. Mehmet Erdem ise Atıf'ın da yakın dostlarındandı, hukukçuydu ve 54'ten beri Bilecik milletvekiliydi.

Bu ikilinin TBMM'de başlayan siyaset arkadaşlıkları, Yassıada'da kader arkadaşlığına dönüşmüş ve birbirlerine ilgi duymaya başlamışlardı. İkisi de mahkûm oldular ve Kayseri Cezaevi'ne konuldular, ama demir parmaklıklar onların aşklarına mani olamadı. Bu beraberlik kısa zaman sonra mutlu bir izdivaca dönüştü. Mehmet Bey ve Nuriye Hanım Kayseri Cezaevi'nde evlendiler. Kısa bir süre sonra çıkarılan afla hem özgürlüklerine ve hem de birbirlerine kavuştular.

1961 yılı 16 Eylülünde Kayseri'ye getirilen Demokrat Parti milletvekillerinin bir kısmı, 18 Ekim 1962'de çıkarılan kısmi afla serbest kaldı. Ağır yeşil demir kapı ardına kadar açıldı ve tahliye oldular. O gün benim için tarihi bir gündü, Naci Dayım, eşi ve manevi kızlarının eşi Mehmet Ali, o gün beni yalnız bırakmadılar. Biraz heyecan-

dan olacak ki o tarihi günde eşimin ve benim kavuşmamız gazetecilerin ilgi odağı olmuştu.

Ertesi günkü gazetelerde, manşette hep bizim kavuşma fotoğraflarımız yer aldı. Fotoğrafların altındaki yazılar hâlâ bugün okumuşum gibi hafızamda. Hele bir tanesi var ki hiç unutamıyorum. Şöyleydi:

"Sessiz bekleyiş sürüyordu, asker kapıyla tahliyeleri bekleyen yakınları arasında bir kordon oluşturmuştu. Sadece sesler kordonu aşabiliyordu. Kapı açıldı ve bir kadın 'ATIF!' diye haykırarak kordonu yardı ve kocasına sarıldı."[67]

Öpüşmeler, sevişmeler ve gözyaşları arasında

Kayseriden 153 eski mebus tahliye edildi

Birçok da televizyon kameramanı vardı ve sürekli çekimdeydiler. O günlerde Türkiye'de televizyon olmadığı için, asker ya da polis kayıt alıyor diye düşünüyorduk. Gerçi yabancı ajanslar da kayıttaydılar, ama yayınlanacağını hiç düşünmüyorduk. Yabancı televizyonlarda görüntülenmiş. Kıbrıs'ta, başka ülkelerde dostlarımız bizi görmüşler, haber verdiler. Yıllar sonra o görüntüleri Mehmet Ali Birand'ın Türkeş'i anlatan bir belgeselinde gördük ve çok şaşırdık.

67 **Sabahattin CAN,** *Tercüman gazetesi*, 19 Ekim 1962.

Velhasıl, acılarıyla, tatlı hadiseleriyle, kavuşmalarıyla Kayseri Cezaevi macerası o gün sona ermiş oldu. Acı tatlı hatıralarıyla Kayseri bizim hayatımızda önemli bir yer aldı ve hafızalarımızdan hiç silinmedi. Hele o askıda getirilen çaylar hiç unutulmadı. O günden beri ne zaman pazarda, çarşıda, çay bahçelerinde askıyla sunulan çay görsem o günleri yâd ederim.

Kayseri Mektupları

Adadan aldığımız son mektuplarda Atıf dört sene iki ay mahkûmiyeti sabır ve tevekkülle karşıladığını bildiriyor ve bizi de teskin etmeye çalışıyordu. Kader... Allah'a sığınmaktan başka çaremiz yoktu. Bunları da yaşamak mukaddermiş deyip sineye çektik ve duruma alışmak için kendimizi hazırladık. Babamın halı ticareti yaptığı dostlarının olduğu bir Anadolu kenti olmasından başka Kayseri ile ilgili başkaca bir malumatımız yoktu. Atıf'ın Kayseri'ye intikalini beklerken adadan gelen mektuplarını süratle cevapladım ve Kayseri'ye yolladım. Önce selamet ulaştıklarına dair telgrafları geldi, çok sevindik ve birkaç gün sonra da Kayseri'den ilk mektubu geldi.

20 Eylül 1961

Kayseri

Canım Muazzezim,

Dün sabah erken saatlerde Yassıada'dan ayrılarak Yeşilyurt Havaalanı'ndan kalkan uçakla selamet, rahatça ve sükûnetle Kayseri'ye geldik. Burada beni 11, 12 ve 16 tarihli üç adet mektubun karşıladı Ne kadar memnun olduğumu bilemezsin, size karardan sonra iki üç mektup yazmış ve teselliye gayret etmiştim. Gene aynı şeyleri tekrar ediyor ve yarına ümitle bakıyorum. Günler geçecek ve ben bir gün sana ve yavrularıma kavuşacağım. İşte o zaman yazdığım gibi, biz yuvamızı tekrar kurmuş ola-

cak, daha fazla sevgi, daha fazla bağlılık, daha fazla heyecan ile birbirimize sarılarak ve yavrularımızla beraber mesut ve bahtiyar bir hayatın yolcuları olacağız. Kendimizi sıkmayalım, üzülmeyelim, sağ ve salim, müsterih olarak o günleri bekleyelim, canım karım.

Bavulla küçük el çantasını herhalde aldın. Şimdi oradan ayakkabıları (lastik altlı olmasın), yeni fanila ve uzun kollu fanilaları, bol miktarda külot, çorap ve mendiller, gömlekler, bilhassa kol düğmesi olmayan ve alelade düğmeli olanlarını, ropdöşambr, bir takım elbise, keten pantolonu veya kalın adi kumaştan bir pantolonu, Fransızca kitaplarını ve defterlerini, Fransızcadan Türkçeye bir lügati, bavulda bulunan ve üzerinde Baha Hun yazılı kitabı ve onun 3. cildini piyasadan bulup göndermeni, bir battaniye, kuş tüyü yastık, yatak çarşafını, yastık yüzü ve battaniyeyi içine koyacak nevresim (bunlardan birer tane var, yedek lazım) bir miktar para, 200 lira kadar, hamam havlusu, bir havlu ve iki küçük ayak havlusu, bir peştamal göndermeni rica ediyorum. Burası çok rahat, tamamen siyasi hükümlüler için yapılmış. Bütün arkadaşlar bir aradayız ve bir tek yabancı yok. Garson ve kantin işleriyle temizlik işlerine bakanlar var. Tabldot yapılıyor. Çay, kahve mevcut, gazinosu, kantini, kütüphanesi, bahçesi var. Leyli olarak gelmişim zannettim, uzun koridorlar, koridorda her şahsa ait gıcır gıcır yeni yapılmış dolaplar, kibar idare memurları ve nazik savcılar... Radyo alıyoruz. Velhasıl sizlerden ayrı olmak üzüntüsü dışında nispi hürriyet mevcut. Ve kendimi hiç de cezaevinde farz etmiyorum. Siz de müsterih olun. Âdeta bir kursta toplanmış gibi bir halimiz var. Şemi Bey, Cemil Bey, Suudi, Selim bir aradayız. Yemekte de bir masa etrafında toplandık. Odada Suudi ve Cemil'leyiz, diğerlerinin odaları da aynı koridorda; sadece Şefik Bey ve Nebil ile ayrıyız. Mektupta da satır tahdidi olup olmadığını bilemediğim için uzun uzun yazdım. Amca, hala, yengemin ellerinden, senin ve çocukların gözlerinden öperim.

A. Akın

Atıf'tan telgrafı alır almaz dayımlarla Kayseri'ye gidiş hazırlıklarına başladım ve Atıf'a bildirdim. Kayseri'den yazdığı ilk mektup ise daha sonra elime geçti. İyilik haberlerine çok sevindik.

21 Eylül 1961

Karşıyaka

Sevgili Kocam,

Dün dayım ve yengemle beraber İzmir'e döndük. Annenler de cuma günü dönüp bir iki gün Samime'de, bir iki gün de Selma'da kalıp haftaya buraya gelecekler. Çocukları da eve gelince gayet iyi buldum. Bütün üzüntüm senden haber alamamaktı. Çok şükür bu sabah telgrafını aldık. Ben de hemen çektim. İbrahim kolej imtihanını kazandı. Bu sene Türk Koleji'nin ikinci sınıfına devam edebilecek. Dayımla beraber görüşmek için geleceğiz. Naci ve annemle beraber orada ev tutup oturmayı düşünüyoruz. Seninle görüştükten sonra bir karara varırız. Hiç üzülme, hakkımızda hayırlısı olsun. İstanbul'dan cumartesi yazdığım mektubun herhalde eline ulaşmadı. Hasret ve sevgiyle, çocuklarla öperiz. Annem gözlerinden öpüyor.

M. Akın

Önceleri Kayseri'de ev tutup orada oturmayı düşünmüştüm, ancak Kayseri'ye varıp Atıf'la görüştükten sonra bu fikirden vazgeçtik. Zira Atıf çocukların eğitimini birinci planda tutuyor ve onların çok iyi yetişmelerini arzu ediyordu. Nitekim daha biz oradayken onlara yazdığı mektupta, okul durumlarını özellikle soruyor ve gelecekleri için planlar yapıyordu.

28 Eylül 1961

Kayseri

Sevgili Yavrularım İbrahim, Naci,

Bugün 10 gün oluyor, Kayseri'deyim. Rahatım ve sıhhatim Allah'a çok şükür iyidir. Salı günü sevgili anneniz beni, amca ve yengenizle birlikte ziyaret etti. Konuştuk. Yarın veya pazartesi günü tekrar geleceğini zannediyorum. Bir defa daha konuştuktan sonra İzmir'e dönecek ve size bol bol benden haber verecek.

Naci'nin Cumhuriyet Okulu'na, İbrahim senin de koleje nakledildiğine çok sevindim. Derslerinize iyi çalışın. İbrahim, kolejin durumu hakkında bana tafsilatlı mektup yaz. Bütün dersler İngilizce mi okutuluyor? Hocalarınız tamam mı? Okul resmi mi, yoksa hususi mi? Lise kısmı var mı? Yoksa oradan çıkanlar nereye gidiyorlar? Naci, seni de ilkokulu bitirince Saint Joseph'e veririz. Sen de Fransızca öğrenirsin. Beraber çatır çatır konuşuruz. Ona göre hazırlan. Herhalde yalnız kaldığınız bu süre içinde anneannenizi üzmemişsinizdir. Üzdüyseniz darılırım. Babaannen ve Sayfiye Halan Demirci'ye gittiler mi?

Ben burada yatılı bir okulda gibiyim. Oturuyor, konuşuyor, voleybol oynuyor, ders çalışıyor, gazete ve mecmua okuyoruz. Ege Ekspres gazetelerinden bana gönderin. Yazılarıma burada son verirken büyüklerinizin cümlesinin elinden, sizin de gözlerinizden öperim benim tatlı çocuklarım.

Babanız

Birkaç kereliğine de olsa Atıf'la görüşmemiz bize çok iyi gelmişti. Kayseri'de kaldığımız süre zarfında hem kenti tanıma fırsatı bulmuş, sonraki gelişlerimiz için kalacak yerleri araştırmış hem de bol bol hasret gidermiştik. İlk görüşmemiz kalın camın ardından diyafonla dahi olsa, sonradan normal şartlarda görüşme imkânına kavuştuk.

Bir süre sonra Naci'yi de alarak tekrar Kayseri'ye geldim. Birkaç gün kaldıktan sonra, Naci okulundan geri kalmasın diye dönmek zorunda kaldık. Biz yola çıkar çıkmaz, Atıf kaleme sarılarak hislerini aktarmaya başlamıştı bile.

31.10.1961

Kayseri

Canım Muazzezim,

Sizlere kavuşmanın tatlı heyecanı ile iki gün devam eden rahat ve bolca konuşmalarımızın zevk ve neşesi şimdi yerini ayrılığın hüzünlü heyecanı-

na bırakmış bulunuyor. O gün sizler ayrıldıktan ve arkanızdan doyamamış olarak bakıp kaldıktan sonra yukarıya çıktığında annenlerle tekrar geleceğine dair vaadin oldu. Şimdi o günü gene eskisi gibi ümitle bekliyorum. Yolculuğunuz nasıl geçti? Ankara'dan İzmir'e hangi vasıtayla ve nasıl döndünüz? Halamı cumartesi bekliyorum. Ondan ayrıca size ait haberleri alırım. Naci pek kıpırdak ve sevimliydi. Ben ateşi var zannetmiştim, hasta oldu mu? İbrahim de kendisine iyi baksın. Akıllı olmak kâfi değil, sıhhatli olmak da lazımdır. Gayretini daha çok sıhhati ve derslerine harcasın. Her gün beş on dakika gazete okumak kâfidir. Gazete ve mecmualara çok düşmesin. Onlar nasıl bir intiba ile döndüler. Sizlerin müsterih ayrıldığınıza memnun oldum. Elhamdülillah hiçbir sıkıntımız yoktur. Kurabiyeler çok güzel olmuş, elinize sağlık, afiyetle yiyoruz. Diğer hediyelere, hepsine çok teşekkür ettiğimi kendilerine söylersiniz. İki günü sizlerle beraber geçirmek beni pek memnun etti. Çocuklar da zannederim pek sevindiler. Kapıda giriş kartlarını dolduran memur, maşallah sizin çocuklar çok uyanık ve zeki diyor. Ben de öyledir dedim. Hiç yanımdan ayrılmadıklarını söyledim. Bizim günlük hayat gene eski minval üzere başladı. Lisan dersleri ve sabah idmanları devam ediyor. Demirci'den mektup gönderen arkadaşlara peyderpey cevap vermeye başladım. Yıldırım'a da mektup yazacağım. Uzun ve tafsilatlı mektubuna çok memnun oldum. Bütün akrabalara ve soranlara bol bol selamlar. Büyüklerin ellerinden, çocukların gözlerinden öperim. Sana da sevgi ve muhabbetlerimi yollar defalarca öperim.

Atıf AKIN

Son gidişimde Atıf'ı daha iyi ve keyifli görmüştüm. Şartlara kendini alıştırmıştı. Sayılı gün olduğu için de fazla tasa etmez bir haldeydi. Spor, lisan öğrenme, memleket meseleleri üzerinde mütalaada bulunma, mektup yazma, kitap okuma gibi faaliyetlerini programlamış, kendi söylediği gibi âdeta yatılı okul havasına girmişti. Demirci'den, dost ve akrabalardan 50 kelime ile sınırlı olmayan mektuplar alıyor, onları cevaplıyor ve dışarısı ile bağlarını koparmamaya çalışıyordu. Uzun bir aradan sonra lise ve fakülte arkadaşı Haluk Cansın'dan mektup almak da onu pek sevindirmişti. Haluk'un mektubunu paylaşıyorum:

Sevgili Kardeşim Atıf,

Sana uzun zamandır yazmak ihtiyacındayım. Evet, bunu bir vazife değil, bir ihtiyaç olarak kabul ediyorum. Zira insanlar keder ve ızdıraplarını tıpkı saadetleri gibi candan arkadaşları ile paylaşmadan duramıyordu. Çok kere bu, öylesine müşterek bir duygulanma oluyor ki teselli edecek mevkide olan, kendisini tıpkı karşısındaki gibi, teselliye muhtaç görüyor. Olanlar oldu! Şimdi bundan sonrası için Allah'a güvenerek ve acıların bir an evvel dinmesi için onun lütfunu beklemek zorundayız. Bu bekleyişin fazla uzun sürmemesine dua ediyor, bu duanın kabul edileceğine inanıyoruz.

Bu mektubumda, olup bitenlerden bu kadar dahi bahsetmek istemiyordum. Ama düşüncelerimiz hep bu noktada toplandığı için yine kendimi tutamadım. Şu üzücü devrede çok hoşuma giden bir şey var. Sizin Tayibe ile bizim Hülya, gayet iyi arkadaşlık ediyorlar. İkisi de bizim arkadaşlığımızın geliştiği çağlarda. Hani şu üniversitenin ilk sınıfındaki eğlenceli, gamsız, alaycı havası içindeler. Bizim Nihat Tanrıöver ile zaman zaman buluşup senden bahsederken, seni hep o günlerin Atıf'ı olarak anıyoruz. Hele fakülte arkadaşlarımızı "şu bilmem nelik", "bu bilmem nelik" diye tasnif ve tavsif etmeni unutmak kabil değil. Hiç şüphe yok ki, o günler geri gelmez; ama senin ve benim iki yakınımız, tıpkı o günlerdeki Atıf ve Haluk gibi birbirine kaynaşmış, birbirinin arkadaşlığından zevk alır görmek, zaman çarkının geriye dönmemekteki ısrarından bir nevi intikam almağa benziyor.

Nihat'ı sık sık görüyorum, bir kere de İlhan'la görüştük. Dönüşünde bana uğramış. Tekrar buluşmağı kararlaştırdığımız halde ortadan yok oldu. İskender'i görüyor, fakat ekseriya bir "merhaba" ile geçiyorum. Onun barometresi hep 760 mm'yi gösterir. Biz ise mütehavvil değil, güneşli hava arıyoruz. İzmir'de havalar son zamanda soğudu, mevsimi tabii. Mamafih sonbahar çok iyi geçmişti denilebilir.

Biliyorum, benden mektup alınca yalnız meteoroloji raporu okumak istemeyeceksindir. Siyasetten 1,5 senedir uzağım. Mesleği terk edip Amerikan Konsolosluğu'nda vazife almak üzereydim ki "Ticaret" gazetesi sahibinden bir teklif aldım. Siyasetten bahsetmediğine göre kabul ettim. Böylece 1,5 yıldan beri orada çalışıyorum. Doğrusunu istersen kendimden memnun değilim. Eski hastalığa karşı mukavemetim gittikçe azalıyor, Allah

sabır ve fikir versin. Yeni Asır'daki arkadaşları istisnasız her gün ziyaret etmekteyim. Gazete gayet iyi vaziyette, en iyi satışı onunla Ege Ekspres yapıyor. Diğerleri pek sönük. Zannederim Ege Ekspres'in de sarsıntı geçirmesi yakın. Böyle bir atmosfer içinde müstakil bir Akşam gazetesi çıkarmak teklifi var, ama düşünüyorum. Niçin? Aynı deryaya dalmağa değer mi? Seni, kendi meselelerimle işgal etmeğe hakkım olmadığını biliyorum. Ama bu yazdıklarımın yalnız benim meselem olmadığını takdir edersin. Bu bakımdan, elin değdiğinde bana kendi görüşlerini yazmanı rica ederim.

Bu defalık mektubu burada kesiyorum. Beraber olduğun müşterek ve sevgili arkadaşlarımız o kadar çok ki hepsinin ayrı ayrı isimlerini yazmak imkânsız. Enver Dündar, Behzat, Necdet, Sezai, Nebil, Selahaddin, Sebati beyler ilk aklıma gelenler. Her birini aramızda göreceğimiz günlerin sabırsızlığı içineyiz.

Seni de Atıfçığım kuvvetle ümit ediyorum ki çok geçmeden burada çoluğun ve çocuğunla birlikte karşılayacağız. Geçenler unutulacak ve Tayibe ve Hülya'nınki kadar terütaze olmasa da hiç değilse 15 sene evvelki Atıf'ın ve Haluk'un bulabildikleri kadar neşe ve huzur, tekrar kalplerimizi dolduracak. Yakında haberini almak ümidiyle, gözlerinden öperim, sevgili kardeşim.

Haluk Cansın

Ben fırsat buldukça sık sık Kayseri'ye gidiyor, Atıf'la hasret giderip dönüyordum. Bu arada çocuklar da babalarını mektupsuz bırakmıyordu. Naci el yazısı ile yazmayı öğrenmişti. Babasına el yazısıyla mektup yazmıştı. Kayseri'de olduğum bir gün Atıf onu bana göstererek mutluluğunu paylaştı ve görüşten sonra hemen kalemine sarılarak cevapladı.

26 Aralık 1961

Sevgili Oğlum İbrahim ve Naci,

Naci, senin gönderdiğin mektubu aldım, çok sevindim. El yazısını pek güzel yazmışsın. İbrahim'in dersleri ağır olduğu için ona mektup yazmıyor diye darılmıyorum. O da vakit bulunca yazar. Evvelki gün ve dün anne-

niz geldi, bol bol konuştuk. Senin mektubunu da ona gösterdim, beraberce okuduk. Memnun oldu. Şimdi ona da mektup yazdım. Biraz evvel Sayfiye Halandan mektup aldım, İzmir'e geleceğini yazıyor. Sakın Naci, bilhassa sen yaramazlık, mızırtı yapma! Anneannenizi üzmeyin. Sonra darılırım, "Naci'nin canı sıkılıyor," diyor anneniz. Artık bundan sonra öyle yapmazsınız. Annen haftaya da gelecek. Şimdilik sizin ne zaman geleceğinizi kararlaştıramadık. Anneannenizin ellerinden, sizlerin gözlerinden öperim, akrabalara selamlar.

A. Akın

Bazen kısa sürede gidip döneceksem İzmir'e dönmüyor, Ankara'da Kumrularda birkaç gün misafir kalmayı tercih ediyordum. Zira İzmir'e gidip gelmek oldukça zor ve zaman alıcı oluyordu. Yeni yıla girmeden tekrar birlikte olabilmek gayesiyle Ankara'ya geldim ve bir iki gün sonra yeniden Kayseri'ye gittim. Ankara'da da Atıf'ı mektupsuz bırakmıyordum.

27 Aralık 1961

Ankara

Sevgili Kocam,

Bugün mektubunu bekledim, gelmedi; yarın belki alırım, bak yine yazıyorum. Dün sabahtan biraz evde dinlenip vakit geçirdik, öğleden sonra çarşıya çıkıp sana ayakkabı aldık. Kumru da kendi ihtiyaçlarını aldı. Hilal pek tatlı, bıcır bıcır konuşuyor. Hani Naci'nin çenesini de geçmiş. Bugün Orhan Bey'in yaş günü imiş, Kumru durmadan hazırlanıyor. Dün çarşıda Seza ile Tomris'i gördük. Sabahtan evine davet etti, vaktim olmadığını söyledim. Yarın sabahtan Adile Hanımlara gideceğiz, öğleden sonra evde bulursak Mebruş Hanım'a uğrayacağız. Öbür gün de yolculuk. Hava gayet güzel, güneşli, dünden biraz yağmurlu ise de fazla soğuğu yok. Biraz sonra gidip bilet işini telefonla halledeceğim. Öbür mektuplarımı herhalde almışsındır. Sıhhatini iyi koru, hiçbir şeyi kendine üzüntü etme, beni de

düşünme, yani geliş gidişimizi evham etme. Ama seni her an çoluk çocuk hepimizin Allah'ın izniyle ve hayırlısıyla, er veya geç beklediğimizi bil; ancak metanet ve sabırla günlerini geçirmeğe çalış, olmaz mı benim canım? Bak bu satırları yazarken, galiba yüzümün hatlarını tebessüm kapladı ki Kumru, "Ablacığım, söyle ne yazıyorsun da böyle tebessüm ediyorsun?" diye beni şaşırtıyor, selam ve sevgiler.

M. Akın

1 Ocak 1962/Saat 17.30

Sevgili Karıcığım,

1961 yılının son saatlerinde senden ayrılmanın verdiği hüzün ve heyecanı mektubumda ifadeye asla muktedir değilim. Kendimi o saate alıştırmış olmaklığıma rağmen böyle bir hal ile karşılaşmam son iki günün muttasıl devam eden pek güzel, pek hoş ve o nispette rahat konuşmaların birden kesilmesi ve araya bir yıl değişiminin girmesi oldu zannediyorum.

Yukarı çıkar çıkmaz soyunup biraz meyve yedikten sonra hemen saat 18.30'da yattım; bu bir hastalık yatışı değil, bir uyku da değil idi. Kendi kendime yalnız kalış ve seni hayal etmek için bir fırsat, nihayet yorgunluk ve sevgi sarhoşluğunun dinlendirilmesi içindi. Arkadaşların bir kısmı sinemaya gittiler, ben 8.30'da tekrar koridora çıktığımda hâlâ ayrılık acısını duyuyor, bugün için gelmeni hem istiyor ve hem de arzulamıyordum. İstiyordum çünkü seni bir defa daha görmek, bana yeniden hayat, zevk ve heyecan verecekti. İstemiyordum, çünkü o acıyı tekrar tatmayı arzu etmiyor ve senin yolundan kalmaklığın da beni düşündürüyordu. İşte o saatlerde, yolunuza devam edeceğiniz haberini getirdiklerinde sevinmekle sevinmemek arasındaki bir ruh haleti içinde idim, hayırlısı böyle imiş. Bir bakıma memnunum, yolunuz açık olmuştur inşallah.

Gece radyoyu dinledik. Sadi Pekin Dündar vesair oturup konuştuk, birbirimize yiyecekler ikram ettik. Ömer Bey'in hanımının bahsettiği yemekten de bir iki lokma aldım ve seni hatırladım. Hatırladım ne demek, esasen her an yanımdasın; fakat arzu ettiğin için ayrıca sevindim. Bugün ziyaretçiler geliyor. Ben sabahtan beri mektup ve kart yazıyorum. Geç sa-

ati taşıması ve en yeni olması için seninkini akşama bırakmıştım, fakat bu saatlerde yazmak daha uygun geldi. Senden ayrıldıktan sonra İbrahim'den de yeni yıl kartı aldım, daha çok yerlerden. Sen yavrularımızı herhalde benim için öpmüşsündür. Şimdi siz Kütahya tarafındasınızdır, inşallah sağ salim varışınız haberini bekliyorum. Mektuplarını sık sık yaz, olmaz mı benim canım. Yegâne desteğim ve kuvvetim sensin. Daha neler yazayım? Yıldırım'ın getirdiği ajandaya günlük hatıralarımı yazmağa başlayacağım.

Yazılarıma burada son verirken büyüklerin ellerinden çocukların gözlerinden öper, seni de sevgi ve muhabbetle kucaklar, defalarca öperim, sevgili karım, canım Muazzezim.

Kocan A. Akın

O yılbaşı ayrı geçirdiğimiz ikinci yılbaşı oluyordu. Ben trende geçirirken o da çocuklardan, dost ve akrabalardan aldığı yılbaşı tebrikleriyle teselli buluyordu.

O yılbaşı öylece geçti. Çocuklar şubat tatilini iple çekiyorlardı. Naci artık mektuplarını el yazısı ile yazıyordu. Atıf cevabında ona hem el yazısı yazdığından dolayı memnuniyetini bildiriyor ve hem de şubat tatilinde gelecek olmalarının müjdesini veriyordu.

12 Ocak 1962

Sevgili Oğlum Naci,

El yazısını öğrendiğin için sana el yazısı ile yazıyorum, mektupların pek hoşuma gidiyor. Hep yaz. Zarfı senin adresine gönderiyor ve fakat

anneninkini de seninkinin yanına koyuyorum, onun mektubunu hemen verirsin. Şubatta geleceksiniz, kendini üşütme, iyi yemek ye, sizi o zaman daha iyi görürüm. Ağabeyine de söyle, o da öyle yapsın. Gelirken uslu olun. İbrahim'e de sonra mektup yazarım. Hoşça kal, gözlerinden öperim, ağabeyinin de gözlerinden öperim.

Baban A. Akın

Günler ilerledikçe af haberleri de çıkmaya başladı, artık mektupların da konusunu af teşkil ediyordu.

19 Nisan 1962

Kayseri saat 5.22

Sevgi Karıcığım,

Bugün 16 tarihli güzel mektubunu aldım ve hemen cevap veriyorum. On Mayıs'ta hareket edeceğinize dair haber beni çok sevindirdi. O günleri dört gözle bekliyorum. Tabii çocukların mektep vaziyetinin aksamaması lazım. İnşallah geldiğiniz günler artık bizim kurtuluşumuza dair haberler de bir muayyeniyet kazanmış olur. Hâlihazırda hiçbir şey kati değil, yalnız belli olan bir affın mutlaka yapılacağı ve son bahara bunun bitirilmiş olacağıdır. Çünkü bu şekilde yarı resmi beyanatlar gazetelerde çıkıyor. Eğer başlangıcı 27 Mayıs'ta olursa biz yazı beraber geçirebileceğiz. Toptan diye çıkarsa sonbahara kalmış olacağız. Şimdilik ümit halinde olmakla beraber, birinci partinin 27 Mayıs'ta çıkacağı haberleri var.

Bugün kimse gelmedi, onun için yeni bir şey öğrenmek mümkün olmadı, bakalım cumartesiye ne haberler alacağız. Cumartesiye hemşerileri bekliyorum. İnşallah gelirler de iki günü onlarla beraber geçiririm. Birkaç gündür havalar serinledi, kaloriferler kesilmişti, tekrar açtılar. Hamdolsun sıhhatim iyi, kendimi iyi muhafaza etmeğe ve sıhhatimi korumağa gayret ediyorum. Annemler İzmir'e uğradılar mı?

Bu mektubum eline ulaştığı zaman mevlidi yapmış olacaksınız Allah kabul etsin, talaştan epey yoruldunuz, biraz dinleniniz. Bahçenin durumu hakkında verdiğin malumata memnun oldum. Günlük hayatımızda hiçbir

değişiklik yok ve sana yazacak haber de bulamıyorum. Yengemlerin vişnesi çok hoşuma gitti, âdeta taze vişne kompostosu gibiydi. Elma ve diğer meyveleri de bol bol yiyorum. Yemekler iyi ve doyurucu çıkıyor, onun için merak etmeyin. Gelirken bir takım açık renk elbise getirirseniz görüşme günleri onu giyerim. Palto ve diğerlerini de size veririm. Burada makosen bir ayakkabı yaptırdım. 45 liraya, güzel oldu. Burası için iyi ve kullanışlı. Yarın akşam gene yazacağım, çünkü cumartesi yazamam. Vakit epeyce ilerledi ve salonda pek az kimse kaldı. Ben de müsaadeni isteyeceğim. Büyüklerin ellerinden, senin ve yavrularımızın gözlerinizden öperim, canım karım.

A. Akın

5 Haziran 1962 Saat 23.30

Canım Muazzezim,

Sana bu mektubu avluda, gecenin sükûneti içinden yazıyorum. Saat epeyce ilerlemiş ve hava da biraz serinlemiş vaziyette. Arkadaşların birçoğu yatmış, bir kısmı gruplar halinde birer masa etrafında çay sefası yapıyor. Ben de biraz evvel onlardan bir kısmı ile beraberdim. Şimdi tek olarak bir masanın başına geçip seninle konuşmağa başladım. Bugün salı, geçen hafta burada idiniz ve nasıl tatlı tatlı konuşmuştuk. Dün ilk mektubumu yazmış ve bugün de yazacağımı vaat etmiştim. İşte yazıyorum. Belki sen şimdi Bursa'da Samimelerle ayların hasretliğini gidermek için bol bol konuşuyorsun ve belki de buralarda geçirdiğin günleri anlatıyorsun.

Mektuplar seni herhalde İzmir'de karşılayacaklar. Biraz evvel gene sinemadan döndük. Bu defaki film, seninle 6 yıl evvel Manisa'da, şehir sinemasının yazlık kısmında beraber seyrettiğimiz film idi. "Dönüşü Olmayan Nehir" bana eski günleri, Manisa'yı hatırlattı, galiba 1956 idi. Seyrederken hep o günü hatırladım. Naci'yi arabasıyla götürmüştük. Gene beraber daha pek çok filmler seyredeceğimizi ve güzel günler göreceğimizi düşünerek müteselli oldum. Hastalığım tamamen geçti diyebilirim. Midemde hemen bir şey kalmadı, hafif bir gurultu o kadar. Perhizi bozdum, sıkıntı ve şikâyetim yoktur. Üzülme. Yarın banyo günümüz, sabah erken kalkacağım. Bütün akrabalara selamlar, yavrularımızı ve seni öperim. Hoşça kal, sevgiler.

A. Akın

Okullar tatile girdikten sonra, çoluk çocuk hep beraber Kayseri'ye gittik. Neredeyse bütün yazı orada geçirdik. Doğrusu Kayserililer bizi çok güzel ağırladılar. Gündüzleri, bütün gün Atıf'la birlikte oluyor, bazı akşamlar da Kayserililerin bağlarına davete gidiyorduk. Konuşulan mevzular hep Meclis'ten çıkacak olan af kanunuydu. Artık iyice ciddiyete kavuşmuştu. İzmir'e döndüğümüzde artık gün sayıyorduk, ama bazen de bazı haberler ümidimizi kırıyordu. Atıf ve arkadaşları işin yasama boyutunu da sıkı takip ediyor bizi bilgilendiriyordu.

6 Ekim 1962

Canım Karım,

Sana dün mektup yazamadım, akşama doğru halam geldi. Beklemiyordum, fakat ümit de etmiyor değildim. Dün için beklememe sebebi, imtihanlar dolayısıyla cumadan Tayyibe'yi bırakıp ayrılamaz diyordum, hâlbuki Tayyibe İstanbul'a gitmiş ve kendisi de Ege otobüsü ile gecikmiş olarak geldiler. Görüş dağılmıştı, beş on dakika için müsaade aldılar ve görüştük. Tabii çok sevindim. Bugün daha bol konuşacağız, masayı başkasına vermiştim, geri aldım, yenisini hazırladım. Ve bekliyorum, biraz sonra gelirler. Sizlerden, Demirci'den ve İzmir'den havadis aldım. Fakat dün çok az konuşabildik, asıl bugün konuşacağız. Dün annemlerden, Dr. Mehmet Akarsu'dan ve Manisalı bir köylüden mektup aldım.

Artık günler yaklaşıyor, gazete haberleri senin canını sıkmasın, ekim sonuna kadar mutlaka af çıkacaktır.

Havalar bir hayli serinledi. Dün halam güzel elma, üzüm ile börek ve peynir getirdi. Biraz sonra kahvaltı yapacağım.

Dün Rüştü Çetin, Tarsus'a gitti, bugün de Necla Tekinel, Şile'ye gidecekmiş. Benim hiç ayrılmağa niyetim yok. İnşallah temelli ayrılırız ve sizlere kavuşurum. Bu akşam halam sizi telefonla arayacak ve benden havadis verecek, onun için bu mektubum bayatlamış olacak, sırf sizi mektupsuz bırakmamak için yazıyorum.

Sizler nasılsınız? Çocuklar derslerine çok gayret etsinler, Naci'nin yazısı biraz düzelmiş, daha da güzel olmalı.

Sana pazartesi gene yazarım, amca ve yengelerin ellerinden, yavrularımızın ve senin gözlerinizden öperim. Hoşça kal, sevgiler.

A. Akın

12 Ekim 1962

Sevgili Karıcığım,

İşte gene sabahın erken saatinde, gözümü açar açmaz sana bu mektubu yazıyorum. Dün gece rüyamda hep seninle beraberdik, uyandığım zaman saat beşi gösteriyordu. 8 tarihli mektubunu aldım, daha önceki mektupların bir endişe ve üzüntünün ifadesi idi. Dünkü mektubunda affın gerçekleşme yoluna girmiş olmasını öğrenmekten duyduğun memnuniyet beni de memnun etti. Çarşamba günü tasarı Adalet Komisyonu'ndan çıktı ve halen umumi heyete sevk edilmiş bulunmaktadır. Akşam öğrendiğimize göre matbaadan rapor basılıp dağıtılmadığı için bugün görüşülemiyor. Ancak pazartesi günü Meclis'te görüşülebilir. Perşembe, Senato'da görüşülüp cumaya kanunlaşması muhtemel. Netice olarak çok az günümüz kaldı demektir. Meclis tatile gireceği için fazla gecikmeyecek herhalde. Siz de durumu takip ediyorsunuz, hareketinizi ona göre ayarlarsınız. Gecikmeyin. Gelirken motorlu trenle gelseniz daha iyi olur sanırım. Gene de siz bilirsiniz. Halam herhalde dönmüştür. Dikişleri artık bitir, sonra yetiştiremezsin. Bana gömlek, kravat getirmeyi unutma. Heyecanlanmamağa çalışıyorum. Son günlerde sen yanımda olursan heyecanlarımızı azaltırız. Artık bugünler son günlerimiz sayılır. Hareketinizi telleyin. Yıldırım'ın nişanında çekilmiş resmi aldım. Nişanlısı iyi bir kıza benziyor. Kibar ve güzel, beğendim. Allah mesut etsin ve tamamına erdirsin. Artık düğünü beraber yaparız.

Çocuklar nasıllar, herhalde onlar da sevinçlidirler. İlhan Sipahioğlu'nun ve Nermin'in aradıklarına çok memnun oldum. Hadi canım, gene postaya yetiştireyim. Hoşça kal; büyüklerin ellerinden, yavrularımızın gözlerinden öper, seni de kucaklar, öperim.

A. Akın

Kavuşma Günü

Atıf'ın son mektubunu aldığımızda onun sözünü ettiği süreç neredeyse sonuçlanmış ve af artık çıkmıştı. Dayım, yengem ve manevi damatları Mehmet Ali ile birlikte Kayseri'ye vasıl olduk ve iner inmez bir not yolladım kendisine, o da aynı not üzerine cevabını yazarak bilgilendirdi ve heyecanlı bekleyiş başladı.

17 Ekim 1962/Saat 13.30

Atıfçığım,

Biz iyiyiz, bugün geldik ve yol başından döndük. Şimdi Ahmet Kösehaliloğlu Efendi'nin oradayız. Sabırla, hayırlısıyla bekliyoruz. Sen de heyecanlanmadan bekle. Bir vasıta, otele gelmek için ister misin? Dönüş için düşündüğün var mı? Bize iki satır yazar mısın? Hepimiz selam ve sevgiyle gözlerinden öperiz.

M. Akın

(Aynı kâğıt)

Muazzez,

Biraz evvel kâğıt yazmış ve bavulu vermiştim, herhalde almışsınızdır. MAS şirketi 3 otobüs tahsis etti. Ben dört kişilik yer ayırttım, onunla hep beraber Ankara'ya gideriz. Siz ona göre hazırlanın ve o vasıtaların hareket

yerini ve saatini takip edin. Belki dışarıda ona binecekler de vardır. Gene de telefonla aramaya çalışalım.

A. Akın

Bu Kayseri Cezaevi'nden aldığım son mektuptu. Ertesi gün cezaevinin önünde bekleşmeye başladık. Yeşil kapı açılacak ve Atıf'a kavuşacaktım. Heyecan doruktaydı... Nihayet beklenen an geldi ve birbirimize kavuştuk. Allah bir daha bu ülkeye darbeler, idam sehpaları göstermesin.

Sılaya Dönüş

1977 yılının Kasım ayı sonunda sevgili eşim Atıf Akın, ani bir şekilde hayata veda etti. Bir taraftan silah zoruyla çıkarıldığı Yüce Meclis'e millet iradesiyle tekrar girerek darbecilerle millet önünde hesaplaşmak, diğer taraftan da yarım bıraktığı hizmetleri tamamlamak için tekrar siyasete dönmüştü. Memleketine hizmet aşkıyla tekrar atıldığı siyaset arenasında, 6 Haziran 1977 seçimlerinde yeniden milletvekili seçilmişti. En büyük ideali olan Demirci-Salihli yolunun yapılması çabalarına girişmişti. Zira Demirci'nin yolu yoktu. Demirköprü Barajı'nın yapılmasıyla eski yol sular altında kalmış, Devlet Su İşleri de Karayolları'na yeni yol yapımı için taahhütte bulunmuştu. Ancak barajın açılışından kısa bir süre sonra 27 Mayıs ihtilali gerçekleşmiş ve taahhütler de boşta kalmıştı. Zaten Demokrat Parti'ye yüzde seksen civarında oy veren Demirci'yi cezalandırmak için darbecilere de gün doğmuştu.

Demirci'ye uzun yıllar Devlet Su İşleri'nin servis yolu olarak kullandığı, toprak yoldan gidilip gelindi. Toprak yolu çekmek istemeyenler çoğu zaman yolu uzatarak Sındırgı üzerinden Simav yoluna saparlar ve oradan da Demirci istikametine yönelirlerdi. O yol çok daha uzundu, ama çoğu kısmı da asfalt idi. Ulaşımın olmaması Demirci'nin ekonomisini de hayli bozmuştu. Halıcılar ürettikleri malı pazara ulaştırmakta zorlanırlar, maliyetleri de yükselir rekabet edemez durumda kalırlardı. Atıf, Demirel hükümetleri zamanında, konuyla çok alakadar olmuş ve programa aldırmıştı. Seçildikten sonra artık milletvekili sıfatıyla konuyu daha yakından takip edebilecek ve kısa zamanda sonuçlandırabilecek noktaya gelmişti.

Nitekim seçilir seçilmez hemen Demirci'den belediye başkanı, parti yöneticileri, sivil toplum ve meslek kuruluşları yöneticilerinden oluşan kalabalık bir heyet Ankara'ya gelmiş, Karayolları Genel Müdürlüğü, Bayındırlık Bakanı Selahattin Kılıç ve Başbakan Süleyman Demirel ile saatler süren görüşmeler sonucunda yeni bir yol konusunda anlaşmaya varılmıştı.

O toplantılarda Demirel'in Demirci ve havalisinin dereleri, tepeleri, su kaynakları ve topografyası hakkındaki bilgisi heyet üyelerini hayrete düşürmüş ve hayranlık uyandırmıştı. Zira o havalinin insanları dahi bu coğrafyayı onun kadar bilemiyorlardı. Demirel, Demircililerin, Borlu nahiyesinden Demirköprü Barajı'nın sol sahiline geçen ve kestirmeden Ankara Devlet Karayolu'na bağlanan kestirme projesini uygun bulmuştu; ancak o bölgede Devlet Su İşleri'nce yürütülmekte olan Çayboğazı Baraj Projesi bulunduğundan yol projesinin uzayabileceği düşüncesiyle, öncelikle mevcut yolun genişletilmesi, virajların kaldırılması ve asfaltlanması önerisini getirdi. Ancak Demirci heyeti, mevcut yol ihya olursa ileride yeni projeden vazgeçilir endişesiyle yeni projede ısrarlı oldular. Sonuçta yeni proje kabul edilerek programa alındı ve iz bedeli olarak da bütçeye ödenek konuldu.

Ardından gelen 12 Eylül darbe hükümeti yol projesini gene rafa kaldırdı, fakat programda ve bütçede proje yer almaya devam etti. Sonrasında gelen hükümetler ise yeni yol projesini programdan da çıkararak tümüyle ortadan kalkmasına sebep oldular. Bugün baraj yolunda yapılan iyileştirmeler ise Demirel'in 35 yıl önce önerdiğinden başka bir şey değil.

Atıf, Demirci'nin yol problemini bu şekilde çözüp programa aldırdıktan sonra Manisa'ya geldi. Hem kendisini yeniden yüce Meclis'e gönderen seçmenleriyle kucaklaşmak, onların dert ve dileklerini dinlemek ve hem de yaklaşmakta olan mahalli seçimlerle ilgili olarak çalışmalarda bulunmak üzere ilçeleri geziyordu. Sonbaharda ise tümüyle yerel seçim çalışmaları için Manisa'da kaldı.

Her gün bir ilçeye gidiyor, orada esnafla, halkla bir araya geliyordu. Kasım ayı sonlarında son dönemece girildiğinde artık çalışmala-

rını Manisa merkezinde sürdürmeye başladı. Kurban Bayramı'nda biz de Manisa'daydık. Bayramda ve öncesinde, kontenjan milletvekili Faik Türün Paşa, İl Başkanı Oktay Görgün ve Naci'yle birlikte bazı ilçelere son bir ziyarette bulundu. Âdeta veda turuna çıkmıştı. Bu yoğun çalışma temposu, içilen onca çay, kahve, sigara zaten yorgun olan kalbini iyice zayıf düşürmüştü. Yorgun kalbi bu tempoya dayanamadı, yenik düştü. Manisa'da yerel seçimler arifesinde, Dilşeker Mahallesi'nde bir kahvede seçim konuşması yaparken kendisine gösterilen aşırı sevgi ve tezahürata dayanamamış, ani heyecan ve yüksek tansiyon onu alıp öbür âleme götürmüştü.

Henüz elli iki yaşındaydı ve belki de en verimli olabileceği yaştaydı. Elli yedide ilk seçildiğinde çok gençti, çok koşturuyordu ve memleketinin hizmetlerinin görülmesi için canla başla çalışıyordu. Bu kez, çok deneyim ve itibar kazanmış olarak ağabey rolü üstlenmişti ve hizmetleri kolayca görebilecek konumdaydı. Az zamana çok işler sığdırdı, ama Cenabı Hak onu çok erken bizden ve memleketlilerinden aldı.

O, "Benim birinci vatanım Demirci, ikinci vatanım Manisa," derdi. 1995 yılında büyük teyzemin kızı Türkan'la beraber eylül ayının 28. günü Manisa'dan Demirci'ye ulaşmak üzere yola çıktık. Bu beldeye, doğup büyüdüğüm topraklara doğru geliyordum. Mevsim kışa yaklaşırken ben de hayatımın sonuna doğru yaklaştığımı düşünüyordum. Hacıbaba Mahallesi Dibek önü denilen yere Pazar Mahallesi'nden gelin olarak geldiğim Edip Dayımın evi, son 1969 zelzelesinde hasar gördüğü için yıktırılmıştı. Evin arsasının hemen yanında küçük dayım Naci Akın'ın evi vardı. Orayı dayımın manevi damadı Mehmet Ali Aydın banka kredisiyle iki katlı mesken yaptırmıştı. O zamanlar Atıf'a kardeşi için ev yaptırmasını ben teklif ettiğim zaman, kredi alıp ev yaptırmayı reddetti. Evin bir katında manevi kızları Cemile ve Mehmet Ali oturur, üst kata da dayımlar ara sıra gelirlerdi.

Manevi kızları ve damatları, ikisi de erken öldüler. Sonra kiraya verildi. Üst kata 10 yıldır kendileri gelmemişler. 1991 seçimlerinde Naci kabaca bir bakım yaptırıp sadece bir iki odasını kullanılabilir

hale getirmiş ve seçim boyunca orada kalmıştı. 4 yıldır hiç yaşanmamış olan evin duvarlarından bacaların geçtiği yerlerden kömür isleri ve ziftler akmış, sanki ev terk edilmiş gibi görünüyordu. Örümcekler köşeleri tutup sahiplenmişler. Macunları düşen pencere camlarının arasından giren tozlar keçeleşmiş, birikintiler yapmış. Bir hayli bakıma ihtiyacı var.Neyse ki alt kattaki kiracılar yeni evli. Yeni döşenmiş evleri ile genç çiftin bir yaşındaki çocukları bir hayat kaynağı gibi.

Benim bir süre yaşayacağım bu mekânın onarılması ve bakımı için biraz zamana ihtiyaç var. Neyse ki çevredeki, Naci ve Süreyya'nın yeniden kurduğu güzel dostluklar sayesinde, gençler bana yardımcı oluyor. Komşu Mehmet Ali Tandoğan ailesi bana büyük destek oldu. Bir hafta içinde ev yaşanacak hale gelebildi. İlk iki geceyi çok sevdiğimiz akrabamız Şekip Beklerin evinde geçirdik. Eve geçtiğimiz üçüncü gün olan 1 Ekim 1995'te zelzele oldu. Biraz korktuk. Depremin merkezi Isparta'nın Dinar ilçesi idi.

8 Ekim 1995 Pazar

Hatıralarımla, acılarımla yaşarken, eşimi kaybettiğim yıllardan beri ailemiz adına memleketime bir eser bırakmayı arzuluyor ve ancak hayal ediyorum. Bu hayalimi Naci ve rahmetli oğlum İbrahim de destekliyor, ancak maddi imkânlar elvermiyordu. Bugün de belki aynı durumdayım. Fakat çocuklarımı yetiştirmiş, Allah'ın izni ile topluma kazandırmış olduğuma inanıyorum. Ömrümün geri kalan kısmında idealimi gerçekleştirebilmek için çaba harcayacağım.

Bir Kütüphane

1930'lu yılların sonu ve 40'lı yılların başında Demirci'de beş yıllık eğitim veren, Abdurrahman Şeref Bey İlkokulu, üçüncü sınıfa kadar eğitim veren Ziya Gökalp İlkokulu, yani bir buçuk ilkokuldan başka okul yoktu. Öğretmenimiz Şükriye Menderes'in de desteğiyle, tahsil için aileden uzak kalmayı göze alarak, memleket dışına çıkan ilk kız talebe ablam Münevver İzmiroğlu ve ertesi yıl ben oldum.

Babam Ekrem ve annem Ayşe İzmiroğlu, bizi paralı yatılı İzmir Kız Lisesi'ne gönderdiler. Bize bu imkânı sağladıkları için ne kadar minnettarım. Onlara ne kadar teşekkür etsek azdır. Biz de onların emeklerini boşa çıkarmadık. Çok başarılı olduk, ablam daha sonra Manisa'da enstitüye devam etti ve ben Demirci'de liseyi bitiren ilk kız oldum. Ancak müdiremiz rahmetli Vedide Baha Pars'ın layık gördüğü, İsviçre'de psikoloji tahsili yapma teklifini kabule cesaret edemedim. Üniversiteye devam imkânını yakalayamadım. Bunun pişmanlığını Atıf Yassıada'ya gittikten sonraki sıkıntılı günlerimizde çok hissettim. Belki o zaman bir işe girebilirdim. O zaman o zor günleri nispeten daha iyi şartlarda geçirebilirdik. Bugün Demirci'de çeşitli dallarda onlarca okul var. Celal Bayar Üniversitesi'nin eğitim fakülteleri milletimize öğretmen yetiştiriyor. Kazamızda yetişen öğrencilerin her yönden milletimize ve insanlığa faydalı olacaklarına inanmak istiyorum.

Yıllar önce hayal ettiğim kütüphane, Allah'ın yardımı, oğlum Naci ve eşi Süreyya'nın çabaları ve çok güvendiğim Rafet Evrensel Bey'in gayretiyle kocaman bir binada hayata geçirildi. Arsanın tamamını Atıf'ın kardeşlerinden satın aldıktan sonra, yol açılması nedeniyle ilave arsayı da komşudan satın aldık.

Çocuklarla müşterek tapu alındı, 209 metrekareye kurulan binanın yola bakan girişi, zemin kat, güzel bir kütüphane oldu. Bir odası mini müze olarak donatıldı. 1922'den beri kentimize gelen öğretmenler, zamanın devlet büyükleri, siyasiler, önemli günlere ait gazeteler, bir halı tezgâhı, otantik eşyalar, Demirci'nin etnografyasına ilişkin muhtelif objeler, elyazması eserler, yüzyıllık çeyiz eşyaları, akla gelen değerli şeyler, kıymetli resimler orada sergileniyor. Girişte oturma yeri, koridorun sonunda geniş okuma salonu ve kitaplıklar var.

Rafet Bey,[68] güzel bina yaptı; yandaki aralık sokaktan binanın üst katına giriliyor. Kapıdan merdivenle çıkılan birinci katta, kütüphaneye gelir sağlayan karşılıklı iki daire, daha üstte gelip gittiğimizde ailecek barınacağımız kat bulunuyor.

Manisa'da eşimle müşterek aldığımız dairenin satışından kendi hisseme düşen miktar temele ve kaba inşaata harcandı. Üç aylık maaş ve kira gelirleri sayesinde, kendim bir hayli sıkıntıya katlanmak zorunda kalsam da Rafet Bey'in zamanında gösterdiği çalışmayla neticeye ulaştık.

Kitapların temini konusunu büyük bir gayretle Naci ve eşi üstlendiler. Önce Atıf'ın talebeliğinden beri Manisa'daki evimizde biriktirdiği, iki bin dolayında kitap Demirci'ye getirilerek kütüphaneye konuldu. Milli Kütüphane, Kültür Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, yayınevleri ve diğer bazı kuruluşlardan Naci büyük bir gayretle kitap topladı. Eşten dosttan, akrabalardan, çok sayıda kitap bağış olarak toplandı. Kampanya başlattık, Türkiye'nin her tarafından karınca kadarınca kitaplar Demirci'ye yağdı. Sonraki günlerde, tayini çıkan öğretmenler, eğitim fakültesindeki öğretim üyeleri de giderlerken kitaplarının bir kısmını kütüphaneye bırakıp gidiyorlardı. Öyle ki burası artık Demirci halkının ortak malı olmuştu.

68 **Rafet EVRENSEL**, Siyaset ve cemiyet adamı. Başta Şehir Güzelleştirme Derneği olmak üzere çeşitli sivil toplum kuruluşları, AP ve DYP gibi siyasi partiler kanalıyla devlet vatandaş işbirliğinde Demirci'ye birçok eserlerin kazandırılmasına vesile olmuştur. Uzun yıllar inşaatçılık ve gazete dağıtım şirketlerinin başbayiliğini yapmıştır. Halk arasında "gazeteci Rafet" olarak anılır. Halen Demirci'deki Atıf Akın Kütüphanesi'nin gönüllü yöneticisi ve bu kütüphanenin yaşatılması için kurulan DESTİAD'ın başkan vekilidir.

Demirci'den yetişen ilk köy enstitüsü öğretmenlerinden Mehmet Öztürk, öğrencilik ve öğretmenlik yıllarında biriktirdiği hepsi seçkin eserler olan beş yüze yakın kitabı emekli olduktan sonra yerleştiği Gümele köyündeki evinde muhafaza ediyordu. Ölümünden sonra bu eserlerin Gümele'deki evde tozlanıp sarardığını öğrendik. Merhumun eşi, rahmetli kocasını özlediğinde kitap odasına girer onları sever okşarmış. Bu kitapları kütüphanemize kazandırmak için, merhumun oğlu öğretmen Necati Öztürk'ten rica ettik. Sağ olsun, o da annesi ve kardeşlerini ikna etti ve bu eserler de kütüphanemizin raflarında yerini aldı. Mehmet Öztürk Bey'in yaşlı eşi, kitaplar alınırken gözyaşlarını tutamamış ve "Şimdi içim rahat, belki ben kitaplarının da gitmesiyle senden ebediyen ayrılıyorum, ama o kitaplar senin yıllarca vatana, millete hizmet etsin diye yetiştirdiğin talebelerin gibi yeni kuşakların hizmetine gidiyor," diyerek duygularını ifade etmiş. İşte bu öğretmen eşi yaşlı köy anasının duyguları birçok şeyi de ifade ediyor. Bu, bizim milletimizin asıl zenginliği değil de nedir?

Kütüphanenin hazırlıkları neredeyse tamamlanmıştı; ama hiçbirimiz kütüphanecilikten, kayıt sisteminden haberdar değildik. Programlama işinde Demirci'den yetişen, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nde çalışan, kütüphaneci Erol Çelik yaz tatilinde bize yardımcı oldu. Yönetimi İsmail Derman üstlendi. İsmail Bey, Demirci İlçe Halk Kütüphanesi'nden emekli olmuş, yıllarca kâğıt ve mürekkep kokusunu solumuş. Emekli olduğunda boşlukta kaldığını hissetmiş ve hep o kokuyu özlemiş. Bu teklifi ona götürdüğümüzde severek gönüllü oldu.

Müze olarak değerlendirdiğimiz bölümdeki resimlerin tamamına yakını kendi arşivimizden. Diğer objeler hem kendi eşyalarımız arasından, hem de çevreden, çocukların dostlarından hediye edildi. Oğlum Naci'nin bir süre işten ayrılmış olması kütüphane işlerinin tamamlanmasına vesile oldu. Karı koca çok emekleri geçti. Torun Atıf Akın da web sitesi hazırlayacak. Kitapların yerleşmesi çabası bütün yaz devam etti. Etiketleme için gece komşular yardımcı oldular. 2001 yılı ramazanında iftar ve çay vererek açılışını duyurduk.

Hâlâ da meraklılarına duyurmaktayız. Okul zamanı ilköğretimden yüksek öğretime kadar, talebelerin, hocalarının ilgi ile gelip gitmelerinden hizmetin yerine ulaştığını düşünüyor ve mutlu oluyorum. Bu kuruluşun insanlığa, araştırmacılara, yetişecek gençlere ve tüm memlekete faydalı olmasını yürekten istiyor ve ebediyete kadar yaşaması için Allah'a dua ediyorum.

Eğitim Fakültesi Dekanı Prof. Yüksel Abalı kütüphanemizi gezerken.

Hac Görevi ve Sonrası
(1996)

Atıf'ın ölümünden çok kısa bir süre önce, Çankaya'da Alabaş Sokak'taki Ahenk Apartmanı'nda, son olacağını bilmediğim sohbetlerimizin birinde, hiçbir bağlantı yokken:

"Hanım, seninle hacca gidelim mi?" diye sordu ve hemen, "Sen, daha gencim, der, istemezsin," diye ekledi.

Ben ne söyleyeceğimi düşünmeden cevapladım:

"Gençliği bir yana bırak. Birikmiş paramız yok. Büyük oğlumuz İbrahim'in desteğe ihtiyacı var. Naci henüz talebe. Şeyda'yı beklersek yaşlanırız, ama hiç değilse Naci üniversiteyi bitirip eli ekmek tutsun da sonra gideriz," diye cevapladım.

Bu konuşmadan kısa bir süre sonra kurban bayramı ve uzun tatil nedeniyle Manisa'ya gittiğimizde, dönüş için dört kişilik bilet alındığı halde Atıf'ın kalmaya karar vermesiyle biletlerden biri geri verildi. İsyanıma rağmen iki çocuğumla beni Ankara'ya yolladı. Ablamın evinde buruk bir şekilde vedalaştık. O partiye, biz de çocuklarla otobüse gittik. İşte hac hikâyesinin başlangıcı.

Yıl 1991, Eylül'ün dördü. Yollar zor yürüdü, zaman içinde görevlerin bir kısmı tamamlandı derken İbrahimciğimle geçirdiğimiz elim trafik kazası; onun ölümü, benim uzun süre yatağa bağlı kalma durumumla sonuçlandı. Hayatta her şey planlandığı gibi gitmiyor. Böylece hacca gitme düşüncesi de istenmeyen bir şekilde ertelenmiş oldu.

Atıf'la yaptığımız son konuşmalardan olan bu hac mevzuu aklımdan hiç çıkmıyor, zaman zaman ortaya çıkıyordu. Önce bedeni

eksiklik, iki bastonla yürüme zorluğu nedeniyle, maddi duruma rağmen doktoruma danışıyor, hac dairesi başkanıyla görüşüyor ve hep olumsuz cevaplar alıyordum. Engelli durumum üzerimdeki farzı kaldırıyormuş. Ama buna rağmen o son konuşma bana umut aşılıyordu.

1993-94 yıllarında damadım Fatih, İskoçya'da Edinburg Üniversitesi'nde bankacılık üzerine burslu mastır kazanmıştı. Kızımla beraber gittiler. Dünürüm Fehmi Arabacıoğlu ve eşi Necla Hanım'la beraber arkalarından uçakla gidip Londra aktarmalı olarak Edinburg'a ulaştık. Yolculuğumun onlara yük olacağını düşünürken, durumumdan dolayı aldığımız yardım bizi rahatlattı. Havaalanlarında tekerlekli sandalye, kontrollerde öncelik, inişte ve binişte kolaylık sağlanması, bana olduğu kadar dünürlere de kolaylık oluyordu.

Orada, çocuklarımız ve o zaman iki buçuk yaşındaki torunumuz Yiğit'le beraber geçirdiğimiz bir ay bizi çok mutlu etti. Dönüşümüzde, hazır pasaport ve kalan dövizimle,yeğenim Hilal'in ucuz bilet temin etmesi sayesinde, torunum Atıf'la beraber Tebriz'e gittik. Yatağa bağlı kaldığım günlerde bana can yoldaşı olan, beraber anne kız gibi Ankara'da kaldığımız Azeri kızım Şahla'nın ailesinde bir hafta konaklayıp onun rehberliğinde Tahran ve Isfahan'da kaldık. Her yer buram buram tarih kokuyordu. Selçuklular, Safeviler, Doğu medeniyetlerinin izleri... Tahran'da Şah Rıza Pehlevi'nin sarayını gezerken ürperdim. Altın taht, ince dokunmuş muazzam halılar arasındaki ıssız ürpertici görünüm. 'Her yer içinde yaşayan insanlarla güzel,' diye düşündüm. Devrim muhafızlarının aşırı müdahalesi rejim farkımızı açıkça gösteriyordu. İran'a giderken bana, "Genç çocuğu başka ülkelere götürseydin" diyenler oldu. Ben de kendi imkânlarıyla istediği yere gitme şansının olacağını düşündüm.

Bu seyahatler, bana deneme oluyordu; aklım hep hacca gidebilmekteydi. Koltuk değnekleriyle kalabalıklar zordu. Her yerde yardım görüyordum, ama bu ilgi ve yardım hacda mümkün değildi.

Sabaha karşı uçakta gökyüzünü seyrederken top gibi yuvarlanmış bir beyaz bulut ve kıpkırmızı top gibi kızıllık görüntüsü gözümün önünden hiç gitmedi.

Dönüşümüzde evlatlarımın gayretiyle Profesör Ömer Şarlak Bey'e muayene oldum ve dördüncü bir ameliyat önerildi. Kemiklerin kaynama umudu bitmiş olduğundan protez çözümü öneriliyordu. Ameliyat için İbni Sina Hastanesi'nde Dr. İlker Çetin Bey'in başarılı müdahalesiyle sağlığıma kavuştum. Sağ kalçama çimentolu protez takıldı. Bu yıllar sonra beni yürüttü. Artık hac girişiminde bulunabilirim, diye düşündüm, dualarım kabul oluyordu.

O yıl hac başvurumu yaptım. Orhan Bey'in arkadaşının kardeşi Neriman Yetkin Hanım da eşiyle beraber yazılmışlar. "Ablacığım, bize ve size aynı zamanda çıkarsa, size bakmanın sevabı bizim olsun," dedi ve kısmetmiş, 1996'nın 10 Nisan'ında aynı turizm şirketi ile yola çıktık. Aka Tur'un sahipleri Naci'nin partiden tanıdığı kişilermiş, özel ilgi gösterdiler.

Uçakla Ankara'dan yola çıktık. Bizi yakınlarımız uğurlarken hac kıyafetlerimiz sırtımızdaydı. Uçak Cidde Havaalanı'na indiğinde geceydi. Aşırı ışıklandırma gözlerimizi kamaştırıyordu. Alanın bir bölümünde, 300 kişilik kafilemizle, eşyalarımızın başında bekleşip Mekke'ye gidiş hazırlıklarını izledik. Otobüslere yerleşip yola koyulduk. Mekke'ye varmadan mola verildi, su şişeleri ve hafif kahvaltı ikramlarını aldık. Geç vakit Mekke'de kalacağımız, Cennet-ül-Mualla tarafındaki apartmana ve 4-6 kişi kalacağımız odalarımıza yerleşmeye çalıştık. Odalarda küçük buzdolabı, klima, ince süngerden yatak olabilecek şilteler vardı. Ben yerde yatamayacağım için de bir somya ilave edilmişti. Neriman Hanım bitişik odada, eşi Şefik Bey, aynı katta erkekler dairesindeydi. Her dairenin mutfağında büyük derin dondurucular ve üçlü ocaklar,muhtelif yerlerde de zemzemle dolu soğuk su bidonları vardı. Dairedekiler aynı mutfakları kullanıyorlardı. Neriman Hanım eşinin dairesindeki mutfak tenha olduğundan, oradaki mutfakta yemek işini üstlendi. Yanımızda getirdiklerimizi dolaba yerleştirdik. Şefik Bey alışveriş yapıyor, sonra masrafı paylaşıyorduk. Böylece görevin bu bölümünü hallettik.

Gece yemekten sonra, arzu edenleri Kabe'ye götürecek otobüslere binerek ilk ziyaretimizi pırıl pırıl ışıklar içinde yaptık. Benim durumumda birisinin tavaf yapabilmesi için bölge epey kalabalıktı,

fakat arzu fazla olunca Allah yardım ediyor. Yol arkadaşlarımın ve Endonezyalı çiftin yardımıyla saf tutup ilk tavafı yapabildim. Henüz hacı kalabalığı yoktu. Say görevini ücreti karşılığında tekerlekli sandalyeyle yaptım. Daha önce Bolu yolundan aldığım bez kaplı portatif tabureyi taşımam çok iyi oldu. Namaz vakti mermer sütuna dayanıp namazı ona oturarak kılabiliyordum. Sabah namazını kılıp sonra dönüyorduk. Dünyanın her yerinden gelen Müslümanların arasında imamın yönetiminde dualarımızı yaparken, aynı anda yükselen 'Âmin' seslerini tekrarlayıp vücutlarımızın baştan ayağa titreşimlerini hissetmek ne ulaşılmaz bir duygu...

Hacca gitmezden kısa bir süre önce ablamın rahatsızlandığını öğrendiğimde şoke oldum. Kumru ile Manisa'ya onu görmeye gittik, kısmi felç geçiriyordu. O henüz iyileşemeden, biz bu huzur yolcuğuna çıktık; oralarda onun için hep dua ettim. Bu kutsal görevimi yerine getirebilmek için çabalıyordum; böylece umre tavafını kendi ayaklarımla ve de bir defa Atıf için, bir defa da oğlum İbrahim için dolaştım. Hacerül-esvet taşından başlayıp dualarla yedi kez döndükten sonra İbrahim makamına doğru namaz kılınıyor. Atıf için yaptığım tavafın sonunda, sanki o geldi, arkamı üç kere sıvazladı. Bu duygu yaşadığım 'Âmin' coşkusundan sonra inanılmaz ikinci olaydı. Üçüncü olayı ise bir gün sabaha karşı Beytullah'ın üst katında yağmur yağarken yaşadım. Gökyüzünde yedi tane, sanki nurdan toplar gördüm. Altısı bir arada, biri altta dolanıyordu. Yağmur damlaları güçlü ışığın etkisiyle gökten yere dikilen nurdan direkler gibi görünüyor ve muhteşem bir manzara arz ediyordu.

Gündüz namazlar dışında görülecek yerleri otobüslerle geziyorduk. Bazılarımız düzensiz hareket ettiklerinden, o kalabalıkta iniş ve binişlerde problem oluyordu. Toplum içinde yaşamanın kurallarından habersiz veya umursamazdılar. İlk ziyaret ettiğimiz yer Sevr Dağı'ydı. Hazreti Muhammed'in (SAV) Medine'ye giderken Hz. Ebu Bekir'le kaldıkları mağara uzaktan göründü. Sonra Arafat Tepesi'nde Cebelür Rahme'ye (Rahmet Dağı) çıkıldı. İçten gelen dualarla çınlayan bölge toplu gruplarla doluydu. Müzdelife, Mina, şeytan taşlanan yerler haçtan önce görüldü. Cebeli Nur, yani Hira

Mağarası'nı, Kuran'ın ilk vahiy yoluyla indiği yeri uzaktan gördük; bazıları oraya kadar tırmandılar. Hatice Valide'nin defnedildiği, Cennet-ül Mualla ziyaret edildi. Hanımları içeri almadılar, yönetimin sıkı kuralları var. Cin Mescidi'nde kıldığımız namazdan sonra mekânımıza döndük. Kabe-i Muazzama'daki kalabalık artmış, hac zamanı yaklaşmıştı. Erkek hanım bir arada, yakın gruplarımızı takibe mecburduk. Gerçek zorluklar başlamıştı. Ben ayaklarımla yapabildiğim üç tavaftan sonra, nafile tavaf yapamıyor, Beytullah'ın İbrahim makamına karşı ibadet yerinde oturup ya kuran okuyor ya da arınma duaları, istek yakarışları ve nafile namazlarıyla zamanımı değerlendiriyordum.

Arife günü öncesi Arafat'a hareket edildi. O yılın düzenlemesine göre Türk hacılara özel yer ayrılmıştı. Tanzim edilen çadırlar, sık sık konan soğuk zemzem bidonları, yakınlarda abdesthaneler, büyümekte olan boşluklara dikilen ağaçlar... O gece sabaha kadar Kuran ve dualarla etraf çınladı. İstiğfar duaları ve yakarışlarla hafifleyen gönüller, kalplerden gözyaşlarına dönüşen duygularla dinlenen Kuranıkerim okuyan hocaların sesleri, coşkunluğu doruğa ulaştırıyordu. Sabah namazı topluca kılındı. Öğle ve ikindi namazları birleşik kılındı. Artık hava kararmaya başladığında Cebelür Rahme'den Mescid-i Nemire'ye kadar Arafat Meydanı'nı dolduran milyonların 'Âmin' sesleri insanların coşkusuyla semaları kapladı, sanki insanların yüzleri nurlanmıştı.

Yaya yapılacak olan uzun yolculuk hazırlıkları başladı, beş otobüsü dolduran bizim kafilemizin benim dâhil olduğum yaşlı grubu otobüsle götürülmek üzere ayrıldık. Kafileler yola çıktı. 300 kişilik kafilede grup rehberlerimiz 50 kişiden oluşuyordu. Daha hac yoluna çıkmadan tanıştığımız rehberimiz Şükrü Hoca, beni görünce onlara yük olacağımı düşünmüş. Daha sonra benim gayretim ve çabamdan memnuniyetini bildirmekten çekinmedi. Mamak Hüseyin Gazi imamı olan zat bana yardımcı oldu. Şeytan taşlama işinde ona vekâlet verdim ve helalleştik. Diyanetten, hac organizasyonunun görevlilerinden Demircili İhsan Efe'yle tanıştık. Kendisi Demirci'deki Kuloğlu Camii müezzinliğinden Ankara'ya tayin olmuştu. Yaya

kalabalığı yolları kapladığı için otobüs durdu. Klima çalışmıyordu. Hava aşırı sıcaktı. Uzun süren bekleyişimizde susuzluk da başladı. Çaresiz sabırdan başka elden gelen bir şey yoktu. İşte bir anda, beyaz ehrama bürünmüş hemşerim İhsan Efe, elinde bir şişe su ve kumanyasıyla göründü. Beni aramış ve bulmuştu. Allah'ın yardımıyla sunulan azığı önümde ve oturduğum arka sıradaki yanımdakilerle paylaştım, bir elmayı sekize dilimledik. Küçük şişe suyu ve lokmalarımızı bölüştük.

Uzun bir bekleyişten sonra hareket ederek Mina'ya geldik. Yolda hayırseverlerin ikramı olan kamyonlardan dağıtılan kumanyalarla açlığımızı giderdik. Kurban kesimi için vekâletimizi verip yola devam ettik. Kâbe'ye gelişimizde hac tavafı görevimi yapmam için ücreti karşılığında tahtırevan kiraladım. Dört taşıyıcıdan ikisinin belli ki başlarında ağırlık taşımaktan gözleri şaşı olmuştu. Taşıyıcıların halleri içime dokundu. Kâbe'nin en dış çemberinden bindiğim tahtırevanla taşınıp görevimi tamamladım.

Allah'ın izniyle hacılık görevim tamamlanmıştı. Evimize dönmüş, bir yandan toplanıyor, bir yandan da tadımlık verecekleri kurban etlerini bekliyorduk. Gelen parçaları oda arkadaşlarımız parçalayıp hazırladılar ve diğer mutfakta Neriman Hanım'ın pişirdiği etimizi tattık.

Artık Medine yolculuğu hazırlıkları başladı. Bir de veda tavafımız vardı. Gece Beytullah'a gidip rehberimizle asansöre binerek en üst katta tavaf görevini ifaya başladık. Kâbe'nin etrafındaki en uzun çember bir kilometreydi. Yedi defa dinlene dinlene dolaştık. Bu arada sabah namazı vakti geldi. Taburemi hep yanımda taşıyordum, namazdan sonra tavafa devam ederek üç buçuk saatte tamamladık. Benimle beraber iki hanım bir bey daha vardı. Böylece son görev de tamamlandı. Vazifemi yapabilmek bana huzur veriyordu ve bana sahip çıkan Yetkin ailesine de minnet duyuyordum.

Geç vakit otobüslere binip sekiz saat sürecek olan Medine yolculuğuna başladık. Gece ihtiyaç molası verilen yerler temizlikten uzak ve yetersizdi. İhtiyacımızı zorlukla giderebildik. Bu yolculukta, her zaman olduğu gibi, sabır en elzem duygu idi. Yola devamla Haz-

reti Muhammed (SAV) ve Ebu Bekir'le yolculuklarının on üçüncü günü mola verdikleri yerde bizzat kendilerinin çalışmalarıyla yapılan Kuba ve Kıbleteyn (Mescid-i Kıbleteyn, İki Kıbleli Mescid) camilerini görüp namazlarımızı kıldıktan sonra, yola devam ederek Medine-i Münevvere'ye geldik.

Sekiz gün kalacağımız bina Mescid-i Nebevi'ye bir kilometre uzaklıkta idi. Benim kalacağım odaya somya konmuştu. Neriman Hanım'la beraber üç hanım daha vardı. Yerleşip dinlendikten sonra, yaya olarak o mükemmel Mescid-i Nebevi'ye yürüdük. Burası Kâbe'ye göre farklıydı. Çok temizdi, hanımlar ve erkeklerin yerleri ayrıydı. Vakit ve nafile namazlarımızı kılmak üzere gittiğimizde hanımlar kapısında (Mekke'de olduğu gibi) sıkı kontrolden geçtik. Burada farklı bir düzen vardı. Sanki ahiret ve dünyayı birlikte yaşıyorduk. Abdest alma yerleri ve tuvaletler çok düzgündü. Yalnız, hanımlara daha az hak tanıyorlardı. Mesela Hz. Muhammed'in kabrini kafes arkasında ziyaret edebiliyor ve yeşil direkler arasında secdeye varabiliyorsunuz, o da İranlı hanımların düzensiz hareketlerinden fırsat bulursanız mümkün olabiliyor. Kubbetül Hadra'da (Yeşil Kubbe), Hz. Muhammet SAV Efendimizin yanında Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer de metfun. 200 metre güneyinde Cennet-ül Baki'de yatan on binlerce sahabe... Ne yazık gene hanımlar ziyarete alınmadı, dışarıdan dualarımızı yolladık. Kutsal toprakları ziyaret bambaşka bir haz. Hava Mekke'ye nazaran daha az sıcaktı. Uhut Savaşı'nın olduğu çevrede, rehberin verdiği bilgiler ve bildiklerimizle dualar ettik. Sonra Hendek Savaşı'nın olduğu mekânda Yedi Mescitler'den Fetih ve Fatıma mescitleri ziyaret edildi. Bir gün de Osmanlı eserlerinin bulunduğu yere gittik.

Yavuz Sultan Selim zamanında büyük yatırımlar yapılmış, ancak pek çoğu imha edilen eserlerden tren istasyonu ve cami ayakta kalabilmiş. İstasyon çok bakımsız, terk edilmiş durumda, cami ise kullanılır haldeydi.

Havanın sıcaklığı nedeniyle şemsiye taşıyamadığım için beyaz örtünün altına siperli kep giyiyordum. Bastonla şemsiye taşımak zordu. Mescide sağlı sollu sıralanmış dükkânların arasındaki yol-

dan geçilerek gidiliyordu ve alışveriş bekleyen Türkmen dükkân sahipleri, "Şapkalı teyze, buradan alışveriş et," diye sesleniyorlardı. Böylece dönüş günü geldi. Kutsal görevimi yerine getirebilmenin huzuru içinde düşündüm. Bu görevin olumlu yönlerinin dışında düşündüklerim de vardı. Endonezyalı ve Malezyalı hanımların bembeyaz düzgün kıyafetleri, ellerindeki dua kitapçıklarıyla genç ve yaşlıların bir arada hareket etmeleri, erkeklerin yardımsever, bilinçli davranışları gözümden kaçmadı. Bizim gruplarımız da düzgün davranışlarımızla örnektik. Ancak otobüslere iniş ve binişlerde düzensizlik, dikkatsizlik, acelecilik ve hanımlarımızın bazılarının okuyup yazma bilmemeleri beni çok üzdü.

On Mayıs günü Medine Havaalanı'nda grubumuz toplandı. Hediye olarak Türk profesör ve doçentlerin hazırladığı Türkçe mealli Kuranıkerim hediye edildi. Her yere giderken yanımda taşıdığım kitaptan Kuran'ı mealli okumaya alıştım. Hâlâ çok büyük bir zevkle tekrar ediyorum. Ankara'ya geldikten sonraki karşılanma çok güzeldi. Bu huzur yolculuğundan büyük bir güven ve mutlulukla dönmek ve yakınlarıma kavuşmakla ayrıca duygu dolu anlar yaşadım.

Bir süre dinlendikten sonra Demirci'ye ve ardından İzmir'e, ablama gittim. Ne yazık ki iyileşmesi mümkün olmamıştı. Oralarda onun için hep dua ettim, onu hep yanımda hissediyordum. Günler geçtikçe bakımı zorlaşıyor, gündüz gelen yardımcının dışında, geceleri de şirketler kanalıyla ayrı bir bakıcı temin ediliyordu. Sami Ağabey hiç başından ayrılmıyordu; ablam konuşamıyor, fakat ayrılırlarken ezeli âşıklar gibi birbirleriyle bakışıp vedalaşıyorlardı. Acı gün gelip çattı, 7 Ekim 1996 akşamı, Karşıyaka'da, annemin evinde bakıcısı ve Sami Ağabey'le yemek yerken birden uçtu gitti.

Kendimi bildiğimden beri hem abla kardeş, hem arkadaş gibi geçindik ve hayatımızın sonuna kadar hiç birbirimizi kırmadık. Onun ölümü beni çok etkiledi. Sami Ağabey de çok üzgündü; onun titiz ve değişik huylarına ablacığım hep sevgisiyle razı olmuştu. Sami Ağabey onsuzluğa dayanamayıp 15 Şubat 1997'de, sevgililer gününün ertesi sabahında, ani bir kalp krizi geçirerek hayata veda etti.

Bir gece önce Samim ve Tayibelerle gittiği konser dönüşü dışarıdaki kalabalığın nedenini soran Sami Ağabey, sevgililer günü olduğunu öğrenir ve "Keşke ben de bugünü bir gülle kutlasaydım" der. Aynı gece ablamın yakın dostu Sevim Hanım, rüyasında ablamı bahçelerinde elinde gülle görür. Sabah ise eniştemin ölüm haberini alır.

İnsanlar hayatlarını acılarla yaşıyor, ama dünyaya gelmek elimizde olmadığı gibi, gitmek de değil. Bu yıllarda demokrasi eksiklikleri yaşanıyordu. Topluma huzursuzluk pompalandığından insanlar tedirgindi. İlk hanım başbakan olan Tansu Çiller, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, sonra Refahyol hükümeti dönemi ve 28 Şubat'taki askeri müdahaleyle açılan yeni bir dönem. 99 seçimleri, Ecevit ve ortaklarının koalisyon hükümeti.

15 Ağustos 1999'da torunum Esra evlendi. İstanbul'da iki gün kaldıktan sonra kardeşlerimle birlikte İzmir'e doğru yola çıktık. Otobüsümüz Mustafa Kemal Paşa Dinlenme Tesisleri'nde mola verdiğinde o büyük zelzele felaketini yaşadık. Yalova, Gölcük, Adapazarı ve çevresi yerle bir olmuş, Marmara Depremi büyük insan kaybına yol açmıştı. Yakınlarımızın çoğu yolda. Türkiye yasa büründü. Hepimiz üzgünüz. Birkaç saat sonra yola devam ettik. Deprem anında üç kardeş başlarımızı vururcasına birleştirip o anı beraber yaşadık. Yol boyunca haberleri dinleyerek sabah Milas Güllük'e, kardeşimin yazlığına vardık.

Bir müddet orada kaldıktan sonra, küçük kardeşim Tayibelerin Kuşadası Güzelçamlı'daki yazlığına gidip oradan da Demirci'ye geçtim. Kütüphane hazır vaziyete ulaşmıştı.

2001 yılında Ocak ayının ilk günü evdeydim. Komşularım Türkan ve Işın beni ziyarete geldiler. 6 Ocak'ta, Tayibe'nin oğlu Tolga'nın Begüm'le nişanı için İzmir'e geldim. Birkaç gün sonra da İstanbul'a, kızıma gittim. Damadımın babası Fehmi Bey, Ankara'da kalp ameliyatı geçirdi, neyse ki başarılı bir ameliyat olmuş. Birkaç gün sonra Ankara'ya döndüm.

30 Ocak çok üzücü bir gündü, haberleri dinlerken öğrendiğim Meclis'teki ölüm haberi beni çok etkiledi. Aniden içimdeki ölüm

acısı sanki tazelendi. Hayatını kaybeden DYP Şanlıurfa Milletvekili Fevzi Şıhanlıoğlu[69] ile ilgili olarak DYP Lideri Tansu Çiller, "Demokrasi şehidi" ifadesini kullandı. Çok yazık oldu... Hem ölene, hem de demokrasimize. Allah'ım, memleketimiz için doğru yolun bulunmasını sağla...

Kumru telefon etti. Ayrancı pazarına uğrayıp bana da alışveriş yapıp bıraktılar. Sonra Melahat Abla'ya gittik.

11 Şubat. Adalet Partisi'nin kuruluş yıldönümü, Demirel'in konuşması vardı. Arkadaşlarla toplanıp dışarıda yemek yiyip eski günleri yâd ettik.

19 Şubat. Bugün hiç olmaması gereken bir olay oldu. Cumhurbaşkanı ve hükümet arasında bir kriz yaşandı, akşam saatlerinde Milli Güvenlik Kurulu toplantısında Cumhurbaşkanı Necdet Sezer'in Başbakan Ecevit'e Anayasa kitapçığını fırlatması, olumsuz karşılıklı konuşmalar kamuoyunu çok etkiledi. 21 Şubat 'Kara Çarşamba' diye siyasi tarihe not düşüldü.

Manisa'da teyzemin oğlu Yıldırım, ağır bir kalp ameliyatı geçirdi. Kızı Dr. Pınar'ın yakın ilgisiyle İzmir Dokuz Eylül Hastanesi'nde sağlığına kavuştu.

5 Mart. Kurban Bayramı'nın ilk günü. Sabah Naciler kahvaltıya geldiler, daha sonra Şahin Hanım'ın damadı ve kızı ile vekâlet verip evlerinde kestikleri kurban etlerini getirdiler. Gereken yerlere dağıttık. Eski âdet ve alışkanlıklarımızı, zor da olsa yerine getirmeye çalışıyorum. Bayramda ziyarete gelenler oldu; komşular, akrabalar ve Naci'nin arkadaşları geldiler.

Demirci Tasarruf Anonim Şirketi'nin[70] genel kurulu olacağı için Demirci'ye geldim, evi düzenledim. Görümceler, kardeşler gelecekler. Toplantıdan önce misafirler geldiler. Hep beraber eski günleri andık, ama aramızdan ayrılan sevdiklerimizin yokluğu derinden yaralıyor bizleri, sabretmek zorundayız.

---

69 **Fevzi ŞIHANLIOĞLU**, TBMM'de iktidar ve muhalefet milletvekilleri arasında yaşanan tartışmada, kavgayı ayırmak isterken, MHP milletvekillerinin yumruklarına hedef olan ve başına aldığı darbelerle hayatını kaybeden DYP Şanlıurfa milletvekili.

70 **Demirci Tasarruf İplik Sanayi Türk Anonim Şirketi**, 1926 yılında babam, dayım Edip Akın, enişte m ve yakın dostlarının 20 kişilik kurucu heyetle kurdukları Türkiye'nin ilk çok ortaklı şirketlerinden, belki de halen yaşayan en eski halka açık şirket.

Komşularımla Seyahat

19 Mayıs 2001

Apartman komşum Naciye Hanım, Nazire Hanım ve yakınımız Şahin Hanım'la beraber mavi trene binip Ankara'dan Manisa'ya hareket ettik. Sabah trenden indiğimizde erkendi. Eve gelince çayımızı demleyip getirdiğimiz kahvaltılık ve Manisa'nın taban simidiyle karnımızı doyurduk. Demirci'ye gidecek otobüs saatine kadar dinlenip 16.30'da Akhisar yolundan Demirci'ye hareket ettik. Mevsimin ve yeşilin en güzel dönemi, dağ yolundaki harika manzarayı seyrederek Demirci'ye ulaştık. Giriş katı kütüphane olan binanın üst katına çıkıp misafirlerin istirahatını sağladım.

Onlara düğün dâhil oraya ait gezilecek yerleri, akraba ve dostları, piknik alanlarını, kaplıcaları, en önemlisi de kütüphanemizi gezdirdik. Üçüncü gün Salihli yoluyla İzmir'e döndük. Karşıyaka sahilindeki evimizde iki gece kalıp artık 90 yaşını aşmış Naci Dayımızı ziyaret ettik ve diğer gezilecek yerleri dolaştıktan sonra Manisa'ya döndük. Şehzadeler şehrini de gezdirdikten sonra 28 Mayıs'ta Naciye Hanım'ı mavi trenle Ankara'ya yolcu ettik. Aynı gün Naci ile Süreyya Demirci'ye gelince Şahin Hanım'la biz de Demirci'ye döndük. Birkaç gün beraber kalıp Simav yolundan Ankara'ya geldik.

Bu defa Kumru yazlığa bekliyor. Lise arkadaşım Rezzan beni Bodrum'a davet ediyor. Akrabamız Necmiye ile doktor olan kızı Uğur Muğla'ya davet ediyorlar. Komşum Yıldız Hanım'la beraber gitmeye karar verdim. Kamil Koç'un yazıhanesine bilet almaya gittiğimde yaşlı indirimi olup olmadığını sordum. Yıl boyunca 75'inci kuruluş yılı nedeniyle 1926 doğumluları ücretsiz taşıyacaklarını

söyledi ve böylece iki gün sonra Muğla'ya sadece misafirimin biletini alarak gittik. İlk durak Muğla, tam yaza uygun eski evlerden iki katlı bir malikâne; bahçede kayısı ağacı meyvelerini sarkıtmış, etrafı beton, kenarlarda çiçeklikler, kiler erzakla dolu... Çok güzel dört gün geçirdik. Bir gün damadı Doktor Tamer Kırat, Ören'e, deniz kıyısına götürdü. Necmiye ortanca kızı Hikmet'le oturuyor, üniversitede İngilizce öğretmeni, Uğur da üniversitenin doktoru. Tamer hastanede kalp uzmanı. Bir gün Marmaris'e gittik. Çok güzel anılarla ayrılıp Bodrum'a hareket ettik.

Rezzan'da üç güzel gün geçirdik. Bir gün Gülseren Tunalı'nın yazlığına, bir gün eltilerine gittik. Denize evlerinin önünden giriliyor, yan taraflarında ise gazino var. Sanki gazinonun balkonunda yemek yiyorduk, hele Rezzan'ın pazardan aldığı balığı yerken çok keyif aldık. Üçüncü gün Orhan Beyler gelip bizi Güllük'e götüreceklerdi. Sabah Rezzan mayosunu giyip denize gitmeye hazırlanırken, bir yandan da kabak böreği yapıyorduk. Üzerine koyacağımız susamı almak için sandalyeye çıkıp kavanoza uzanırken sandalyeden düştü. Büyük bir korku geçirdik, ama çok şükür bir şey olmadı ve üzüntümüz geçti. Öğleye doğru Orhan Bey ve Kumru geldiler. Zeki Müren'in evinin olduğu tarafta, Yeniay Köseoğlu'nun[71] şato gibi evinde öğle yemeğini beraberce yedik. Binayı gezdik, yapı enteresandı. Akşamüzeri Güllük yoluna koyulduk. Orada güzel günler geçirirken bir gün Muğla'dan Necmiyeler geldi. Aynı gün Ankara'dan acı bir haber aldık, maalesef Melahat Yalvaçer vefat etmişti. Yanında bulunamadığım için çok üzüldüm. Melahat Abla, annemin ahretlik kardeşi ve bana 65 yaşından sonra Kuran öğreten çok sevdiğim bir büyüğümdü. Aileden biri gibiydi âdeta.

Diğer günlerde dostların yemeklerine katıldık, çevreyi ve pazarı gezdik, alışveriş yaptık. Bir hafta sonra Kuşadası'nda Tayibelere gidip üç gün onlarda misafir olduktan sonra Karşıyaka'ya geldik. Görümcem Samime ile eşi Mehmet Bey, aynı zamanda ilkokul arkadaşım da olan Yıldız Hanım'la tanıştılar. Beraber hâkimevine yemeğe gittik. Birkaç gün sonra Yıldız Hanım Ankara'ya döndü.

71 **Leyla Yeniay KÖSEOĞLU,** Anavatan Partisi kurucusu, İstanbul milletvekili.

Bir süre daha Karşıyaka'da kaldım, dayımı ziyaret ettim. Götürdüğüm Muğla balına çok memnun oldu. Türkan, Şükran, yengemin yeğenleri Benek, Evin, Necla oradaydılar. Dayımı iyi gördüm. Bakıcısı Ayten ona çok güzel bakıyordu.

Samim evine davet etti, kızı Ebru, eşi, minik yavrusu Ece ile beni evden aldılar; Alsancak'a gittik. Eşi Selda fırında balık hazırlamış. Hediye olarak götürdüğüm minik bileziğini bebeğin koluna taktık. Gece beni yine yalıdaki eve bıraktılar. Birkaç gün sonra Ekrem'le Manisa'ya ve sonra trenle Ankara'ya döndüm. Gene Yıldız Hanım'la çarşı gezmelere başladık.

Melahat Abla'nın ölümünün 40. günü için kuzeninin eşi Sacide'de dua olacaktı. Bana 60 yaşımda kuranı öğreten ahretlik ablamın yokluğu beni bir hayli sarstı. Güzel bir dua günü yaşadık. Kuran bana ilaç gibi geliyor. Mealiyle okumak da bilgilendiriyor ve ayrı bir zevk veriyor, iyi ahlak ve mükemmel insan olmayı öğütlüyor.

4 Eylül, sevgili oğlum İbrahim'in aramızdan ayrılışının 10. yılı. Acısı her gün biraz daha artıyor, fakat Allah'ın takdirine tevekkül olup sabretmeye çalışıyorum.

Kızım İstanbul'a bekliyor. 5 Eylül sabahı evi toparladım, yol hazırlıklarımı tamamladım. Öğleyin Naci geldi, beni alıp garajdan yolcu etti. Gene Kamil Koç'un misafiri olarak gidiyorum. Akşam 20'de servis ve taksiyle eve ulaştım. Necla Hanımlar oradaydı. Hepsi de çok iyiler, hepsini çok özlemişim ve iyi gördüm. Yiğit büyümüş, Şeyda ile Fatih iyiler, güneşten yanmışlar. Naci'yi telefonla arayıp rahatça geldiğimi bildirdim

Sabah herkes işine ya da okuluna gitti. Evde yalnızım. Sayfiye ve Nermin Sipahioğlu'nu telefonla aradım, onlarla buluşmak istediğimi söyledim.

Korkunç Gün

11 Eylül. Gece korkunç bir rüyayla uyandım, sabah sanki bir şey duyacakmışım gibi huzursuzdum. Amerika'da büyük terör olayı! Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'un bombalandığını televizyondan öğrendik, on binlerce kişi ölmüş. Samime'nin gelini Dr. Işık aynı gün Amerika'ya uçuyordu. Kuzen Ercüment[72] ve ailesi Newyork'talar; neyse ki haberleşme şansımız oldu, iyi haberlerini aldık. Dünyayı sarsan bir olay.

25 Eylül sabahı Şeydalarla karşıya geçip Levent'te indim ve dolmuşla Yeniköy'e, Sayfiye'ye gittim. Kahvaltıdan sonra Eyüp Sultan'ı ziyarete gitmek üzere evden ayrıldık. Otobüsle Eminönü ve Eyüp Sultan'a gelip dua ve ziyaretimizi tamamladık. Dönüşte Mısır Çarşısı'na uğradık. Atıf'la geldiğimiz zamanlar yemek yediğimiz, onun çok sevdiği Pandelli Lokantası'nın dar merdivenlerinden çıkıp onun anısına, öğle yemeğini orada yedik. Mönüde onun çok sevdiği patlıcan kebabı ve çilav[73] vardı. Harika manzarası ve dekoru hâlâ eskisi gibi. Sayfiye'den ayrılıp Kadıköy vapuru ve Selamiçeşme otobüsüyle 17'de eve geldim.

26 Eylül sabahı Çiftehavuzlar'da otobüs terminalinden beni yolcu eden çocuklarımla vedalaştık, servisle Harem'e gelip gene misafir[74] olarak gittiğim Manisa'ya doğru saat 9'da hareket ettik. Araba vapurunda otobüsten inip güverteye çıktım. Bir bardak çayı

72 **Dr. Ercüment ÖZİZMİR**. Atıf'ın dayısının oğlu ABD'de nükleer fizik mühendisi, başarılı bir bilim adamı.

73 **Çilav:** Acem usulü, İran pirinci ile yapılmış etli pilav.

74 1926 yılında kurulan Kamil Koç Otobüs İşletmesi 1926 doğumluları o yıl misafir olarak ücretsiz taşıyordu.

yudumlayıp uzun uzun denizi seyrederek geçmişteki anılarımla yaşarken Karamürsel'e geldiğimizi, deniz yolunun bittiğini hiç fark etmedim. Hayat akıp giderken ben nerelerdeyim bilemiyorum. Otobüsteki koltuk arkadaşım genç bir kız, yol boyunca sohbet ettik. Bursa'da karnımızı doyurduk. 17.20'de Manisa'ya geldik. Taksiyle eve geldim.

Sabah ezan sesleriyle uyandım. Evi hem özlemişim hem de biraz hüzünlendim, zira yıllardır dolanıp duruyorum. Uzun zamandır Manisa'daki evime uğramamıştım, çok bakımsız kalmış. Bir hayli işim olacak. Sokağa çıkıp eczaneye uğradım. Ekrem'le sohbet ettik. Bir haftalık alışverişimi yapıp eve döndüm. Gece yalnızdım, erken yatıp dinlendim. Sabah yapılması gereken işlerle uğraştım, dostları telefonla aradım, gönül dostum Zahide Hanım, Yıldırım,Perihan, Selma; hepsiyle görüştüm. Evin tamirat işleriyle uğraştım, maddi manevi bir hayli tükendim.

Bu sabah Manisa'dan ayrılıyorum, Ekrem beni garaja götürdü. 13.30'da Salihli yolu üzerinden Demirci'ye hareket ettik. Atıf'ın anneannesinden kalan arsanın satışı yapılacak, Atıf'ın dayı çocukları Nurullah ve Ülkü de İzmir'den geliyorlar. 23 Ekim sabahı, Ülkü ve Nurullah'ın eşi Pakize ile tapuda Nuriye Hanım'la görüşüp eksikleri tamamlamaya çalıştık. Evi çok beğendiler, gece akrabamız Remzi Ağabeylerin Zahide ve Hamide'ye gittik. 26 Ekim sabah işlemler bitti. Alınan paraları İş Bankası kanalıyla varislerin haklarını hesaplarına yatırdık. Benim payıma düşen cüzi miktarla, ancak kütüphaneye bir bilgisayar alabildim. Ertesi gün misafirler Karşıyaka'ya döndüler.

27 Ekim sabahı komşum Rüştü ve karısı Ayşe beni otobüse geçirdiler. Manisa'ya geldim. Samime ve Selma geldiler, sohbet ettik. Akşamüzeri tren bileti için gara gittim. Dönüşte Selmalara uğrayıp veda ettim, benim için tarhana koydu. Pazar sabahı evi düzenledim, yola hazırlandım. Gece yapılan saat değişikliğini unuttuğum için gara bir saat önce geldim. Uzun bir bekleyişten sonra trene yerleştim. Manisa istasyonunda taşıyıcı olmadığı için, yalnız yaptığım yolculuklarda sıkılıyorum. Memur beyler yardımcı oldular ve trene yerleştim.

Tren birkaç saat rötarlı geldi. Cepten Naci'yi aradım. 12'de beni gardan alıp eve getirdi. Kaloriferi yaktı ve bayrama yetişirsin diye de espri yaptı. Cumhuriyetimizin bugün 78'inci yıldönümü, komşularımla görüşüp geldiğimi duyurdum.

31 Ekim'de Şahin Hanım geldi; aşurelik buğday, reçel, tarhana getirmiş. Beraber evi temizledik. Gece Berat Kandili vesilesiyle akrabalar, arkadaşlar, yakınlarım. Birçok kişi aradı. Aranmak çok güzel bir duygu, ama aramayı bilirsen aranırsın.

Günler böylece akıp gidiyor, yollar bitmiyor. Bazen yokuşlu, bazen pürüzlü ama devam ediyor. Ortalık iç açıcı değil. Koalisyon, Kemal Derviş formülü ne kadar geçerli olacak, henüz belli değil. Ekonomi bozuk. Halkın siyasete güveni kalmamış. Bu çok kötü bir şey.

2002 Yılı

Yıllar akıp geçiyor, yeni bin yıldan da iki yılı geride bıraktık ve 2002'ye ulaştık. Bu yıl Türkiye'miz açısından pek iç açıcı değil. Sayın Ecevit başbakan. Sağlığı yerinde değil, kriz söylentileri devam ediyor. İçim sıkılıyor, günlerimi evde okuyarak ve kumaş parçalarıyla oynayarak geçiriyorum. Kütüphanenin borçlarını bir hayli ödedim, biraz daha kaldı, onları da maaş aldıkça tamamlayacağım; bu durum beni memnun ediyor. Ankara'da günlerim komşularla geçiyor, arada Naciler, Atıf ve İlhan gelip gidiyor.

Manisa'ya yolcuyum... 18 Mayıs sabahı trenden inip eve geldim. Her gelişimde acı günleri hatırlayıp biraz daha yıkılıyorum, fakat toparlanmaya çalışıyorum. 19 Temmuz sabahı trenle Karşıyaka'ya gittim. Naci Dayımı ziyaret ettikten sonra sahildeki ana evine geldim. Yıllardır kardeşler gelip gittikçe bu evde barınıyoruz. Tezer'in ikinci oğlu Güçlü'nün saat 16'da Balçova Prenses Otel'de nikâhı ve gece düğünü var. Ablamın oğlu Ekrem, hepimizi arabasıyla götürdü. Güzel bir gün ve gece geçirdik. Güçlü'nün uzun saçları, romantik eski filmlerdeki modelleri andıran kıyafeti, gelinin zarafeti göz dolduruyor. İzmiroğlu ailemiz ve diğer akrabalar, sanki bir buluşma ayarlamışız gibi, nikâhtan sonra 20'deki düğün saatine kadar sohbet zamanı bulduk. Geç vakit Ekrem bizi sahildeki eve bıraktı. Kumru, Hilal ve torunu Dila ertesi gün Ankara'ya döndüler; ben de Manisa'ya.

Eski günlerdeki gibi, eski dostlarla buluşuyor, günlerimi değerlendiriyorum. Yıldırım ve Perihan'la sık sık beraber oluyoruz. Zihinsel Özürlü Çocukları Koruma Derneği'nin düzenlediği, BİRTUR

acentesinin programladığı Güneydoğu gezisine onlarla beraber katılmaya karar verdim. Bu gezi benim eşimi ve oğlumu kaybettikten sonra bir toplulukla katıldığım ilk gezi oldu. İzmir'den Nermin Sipahioğlu'nun ablası Fikriye Hanım, benim yol ve oda arkadaşım oldu. Sekiz gece dokuz gün süren bu gezi, bana ilaç ve terapi gibi geldi. Manisa'dan eski tanıdıklarım ve yeni tanıştıklarım ile yaptığımız sohbetler, bilhassa Yıldırım ve Perihan ile beraberliğimiz, oda arkadaşımla geçen güzel günler, yurdumuzun her yöresini görüp tanıma, rehberimizin bilgilendirmesi… Hepsi çok güzeldi.

4 Haziran 2002 sabahı hareket ettik. Yolda kahvaltımızı yaptıktan sonra Afyon üzerinden Konya'ya ulaştık. Görülmesi gereken yerleri dolaşarak yüce insan Mevlana'nın türbe ve müzesini gezdik. Sonra da geceleyeceğimiz Selçuklu Otel'e yerleştik. Ertesi sabah, Adana'ya geldik, orada da çevreyi dolaşıp vasat bir otelde kaldık. Daha sonraki günlerde Antep ve Maraş'ı gezdik. Urfa'nın GAP'ı 'Yedi küpeli gelin'in en muhteşem eseriydi. Atatürk Barajı'nı görmek ikinci defa kısmet oldu. Oğlum Naci, TARİŞ Genel Müdürlüğü'nde çalışırken Güneydoğu Birlik'e müşavir olarak sürgün edilmişti. Eşiyle beraber bir süre Antep'te kaldığımızda bize çevreyi gezdirmişti. İnsan elinin neleri yapmaya kadir olduğunu görmüş, Urfa'nın kutsal havasını solumuştuk. Temmuz sıcağına rağmen geçirdiğimiz o güzel günler ve bu gezi de bana moral verdi.

Gece Adıyaman Kâhta'da konakladık. Güzel bir otelde kaldık; yemekten sonra, yöresel sıra gecesi gösterilerini seyrettik. Ertesi gün sabaha yakın bir saatte Nemrut Dağı'na çıkmak üzere minibüslere bindik. Mevsime göre aşırı soğuktu, kalın giysilerle bile üşüdük. 600 metrelik yokuşu çıkıp orayı görmek, asırlık tarihi heykelleri ve güneşin doğuşunun müstesna görüntüsünü seyretmek benim ve Fikriye Hanım için mümkün değildi. Dağın eteğindeki çay ocağında oturduk. Sıcacık çaylarımızı içtikten sonra, biraz ileriden güneşin doğuşunu seyrettik. Bugün bile hafızamda canlılığını yitirmeyen, yuvarlak bir ateş yumağının ileri geri gidişini andıran güneşin doğuşu, görülmeye değer hareketli bir tablo gibiydi.

Dönüşümüzde kahvaltımızı edip otelden ayrıldık. Otobüsümüzün içinde, araba sallarıyla Siverek'ten Fırat'ı geçerek Diyarbakır'a doğru yol aldık. Cahit Sıtkı Tarancı Müze Evi, Ulu Camii, surları ve çevreyi görebildiğimiz kadar dolaştık ve otelde yemek yedikten sonra dinlenmeye geçtik. Sabah hareketle Bitlis'te verdiğimiz çay molasından sonra Van Gölü'nün batı yakasında şirin mi şirin bir göl kenti olan Tatvan'a geldik. Göl kıyısındaki parkta biraz vakit geçirdikten sonra, araba vapuru uygun olmadığı için Van'a, gölün güney kıyısını takip ederek devam ettik. Akdamar beldesinde balık yiyip küçük göl gemisiyle Akdamar Adası'na gittik. Adayı ve kiliseyi görüp hikâyesini dinledik. Tamara ile âşığının hazin aşk hikâyesini...

Van'da Akdamar Otel'de kaldık. Pazar olmasına rağmen bazı dükkânlar açıktı. Arzu edenler alışveriş yaptılar, gece açık büfe yemekte içli köfte ve Kürt köftesini tanıdık. Ertesi gün Batman'da, Barış Manço'nun, Malabadi Köprüsü şarkısını yaptığı yere geldik, resimler çektik. Urfa Harran Üniversitesi kalıntıları, tipik sıcağa ve soğuğa dayanıklı evleri, Urfa'daki İbrahim peygamberin balıklı gölü ve tarihi çarşısı dolu dolu görülmeye değer yerlerdi.

Hasan Keyf problemli yer, tarih sular altında yok olacak. Dışarıda 45 derece sıcak varken mağarada yediğimiz buz gibi karpuz ve peynir ekmeğin tadı bir başka güzeldi. İnsanları dertli, yanık fakat sevecen ve saygılılar. Yolumuz Gaziantep'e ulaştı. Yesemek Otel'de gece düğün olmasına rağmen, bize ayrılan bölümde yemeğimizi yiyip istirahata çekildik.

Dönüş yolu başladı. Ulukışla yolundan Orta Anadolu'ya geçerken ünlü şairimiz Faruk Nafiz'in Han Duvarları şiirini içimden mırıldanmaya başladım.

Yağız atlar kişnedi, meşin kırbaç şakladı,
Bir dakika araba yerinde durakladı.
Neden sonra sarsıldı altımda demir yaylar,
Gözlerimin önünden geçti kervansaraylar...
Gidiyordum, gurbeti gönlümle duya duya,
Ulukışla yolundan Orta Anadolu'ya.

Toros Dağları'ndan kaynayan Hayat Su'yun başındaki dinlenme yerinde mola verdik, kana kana sular içtik ve yola devam ettik. Öğleden sonra Konya'ya vardık. Yemekten sonra dönüş yolu başladı. Afyon yoluyla geç vakit Manisa'ya döndük.

Hayatımda katıldığım ilk tur gezisiydi. Yol arkadaşlarımın çoğu eski günlerdeki tanıdıklardı; Yıldırım, eşi, oda arkadaşım Fikriye Hanım yalnızlığımı hissettirmediler. Çok keyif aldım, fakat acılarım beni hiç terk etmedi. Ama bir bakıma da bana moral oldu.

Memleketimizin her yeri cennet gibi, bol yeşilli düzgün yolları gördükçe Demirci yolunu düşündüm. Atıf'ın kendini adadığı yol davasının önemini bir kez daha anladım. Demirci'yi Batı'nın Doğu'su gibi düşünmekten kendimi alamadım.

Seyahat dönüşü Amerika'daki Şahla, kardeşi Şoca ile İzmir'e geldi. Kütüphaneyi görmek için Demirci'ye gidip birkaç gün kaldıktan sonra beraber Ankara'ya döndük. Ayrılırlarken Şahla beni ısrarla Amerika'ya davet etti. Ben de kısmet olursa, diye kabul ettim.

Amerika Seyahati

Ekim ayında kuzenim Hilal benim için çok güzel bir yol planı hazırlayıp biletlerimi ayarladı ve İngilizce notlar yazarak durumuma göre yardım belgelerini hazırladı. 12 Ekim 2002 sabahı 6.30'da Naci ve torun Atıf beni götürmek için geldiler. Valizleri arabaya yerleştirdiler, gece bende yatan Şahin Hanım'la beraber yola koyulduk. Yıllar önce hayal ettiğim kütüphane işi tamamlanmış, Allah'ın yardımıyla borçlar epeyce hafiflemiş durumda. Kütüphane 3. hizmet yılında. Artık bir seyahati hak ettiğimi düşünüyorum.

Esenboğa Havaalanı'nda beni dış hatlara teslim edip ayrıldılar. Bir süre sonra İstanbul uçağına tekerlekli sandalyeyle nakledildim. Alanda iki saat bekledikten sonra tekrar uçağa bindirilip 12 saat geçireceğim koltuğa yerleştim. Türk Hava Yolları uçağında oluşumdan lisan bilmeyişim beni korkutmadı. Koridor tarafında oturuyordum. Diğer tarafta iki boş koltuktan sonra bir beyefendi oturuyordu.

Saatler sonra New York'a geldik, uçaktan önce diğer yolcular indiler, ben tekerlekli sandalyeyle en son indirildim. Kenedi Havaalanı'nda beni karşılayan Atıf'ın dayı oğlu Profesör Ercüment Özizmir ve eşi Marta'yı görünce heyecan ve endişelerim geçti. Yer hosteslerinin yardımıyla eşyalarımı toparlanıp arabalarına bindik.

Beni önce oğullarının Connecticut'ta, nehirle denizin birleştiği yerde bulunan evinde üç gün misafir ettiler. Geniş bir alan içinde yer alan üç katlı evin deniz tarafında üstü kapalı yüzme havuzu, küçük bir çocuk bahçesi, denize bitişik küçük gemi barınağı ve küçük bir yatları vardı. Ön taraf girişte çiçekler ve bazı sebzeler yetiştirilen bahçe içinden geçilip binanın oturma bölümüne giriliyor.

Odada pinpon masası, oturma yerinde çocukların yerde kocaman yapboz oyunları, girişin karşısında, ortada çalışma yeri, mutfak dolapları olan yer, etrafında mutfak tezgâhları, eviye, bulaşık makinesi ve buzdolabı, ileride yemek odası yer alıyor.

Oğlu Dan, eşi Nancy ve 5 yaşındaki Danyal, iki buçuk yaşındaki kızları Anika; hepsi çok sevimliler. Alt katta Danyal'in oyuncak odası var, içerde neler yok ki, yapma minik kulübeler, zekâ geliştirici oyuncaklar ve daha neler neler. Çocuklara sonsuz özgürlük tanıyorlar, sanki her şey onlar için.

Girişin üstünde yatak odaları var, aşağıda var olan yatak odasını bana hazırlamışlar. Kaldığım her gecenin sabahında Danyal yatağıma geldi. Bana sarılıp bir şeyler anlatıyordu. Fakat ben anlayamıyordum, ancak sevgiyle ben de ona sarılıyordum. Kahvaltı sofrasında babaannesine, benimle konuşmuyor diyerek dert yanıyormuş. Ne yazık ne o Türkçe biliyor, ne de ben İngilizce...

İkinci gece 14 Ekim'de Dan'ın doğum günü kutlandı. Ördek eti pişirdiler, beraberce yedik. Oradan ayrıldıktan sonra New Jersey'deki kızları Nilüfer'in evine uğradık. Sonra da kendi evlerinin olduğu Staten Island'a geldik.

İlk sabah 9'da kalktım. Ercüment işe gitmişti, ama Marta aşağıdaydı. Hava bir hayli soğuk ve yağmurluydu. O günü adada geçirecektik. Marta arabasıyla çevreyi dolaştırdı. Mall denilen çarşıda dolaştık. Marta bana güzel bir spor ayakkabı aldı; hem evlerinde misafirim, hem de hediye alıyorlar. Bugün artık mall kelimesi Türkçeye de girdi, ama ben AVM (Alışveriş Merkezi) demeyi tercih ediyorum.

New York adacıklar üzerinde kurulmuş bir şehir, Manhattan dışında her yer geniş bahçeler içindeki villalardan oluşmuş. Her taraf yemyeşil ağaçlarla bezenmiş, sanki filmlerdeki gibi. Eve döndüğümüzde Ercüment gelmişti ve yemekler hazırdı. Ertesi sabah hava güneşliydi. On birde evden çıkıp taksiyle feribot iskelesine gelerek Manhattan'a geçtik. Metro ile Trinity Kilisesi'ne geldik, orada konser vardı, "Calisso" operasından parçalar dinledik. Sonra yine metroya binip Plaza Otel'de çaya gittik. Çok güzel, fakat pahalı bir yer. Büyük Park'ın yanında, önünde bronz renkli şahlanmış at heykeli,

üstünde "William Tecumseh Sherman"; Kuzey-Güney Savaşı'ndan bir asker ve melekler meşale tutuyordu. Çevreyi biraz seyrettikten sonra otobüsle New York Halk Kütüphanesi'ne geldik. Akşamüzeri 18'de kapanmadan önce gezdiğimiz mekân muazzam bir bina. Tavan işlemeleri, duvar resimleri ve kütüphane bölümü ile harika bir yapı.

Bir otobüs ve metroyla feribot iskelesine geldik. Otobüs şoförü genç esmer bir bayandı. Staten Island'a dönüşümüzde onlara imambayıldı ve daha önceden hazırladığım malzemelerle aşure yaptım. Çok sevdiler.

Ertesi gün gene Manhattan'a geçtik. Marta beni İkiz Kuleler'in olduğu semte götürdü, kalabalık ve geniş Broadway Caddesi'nde yürüdük. Borsa binasına geldik, ama orada bizi içeri almadılar. İkiz Kuleler'in enkazına gelince, orada ölenler için dua ettim. Büyük mağaza Brooks Brotnes'e girdiğimizde sadece fiyatlara bakmak bile beni şaşkına uğrattı. Sonra Star Bucks'ta kapiçino içtik ve sandviç yedik. Century 21'de alışverişten sonra bakınarak iskeleye geldik ve eve döndük.

Bugün 18 Ekim. Atıf'ın özgürlüğüne kavuştuğu 1962'den bu yana tam 40 yıl geçmiş. Şu dünyanın işine bakın, 40 yıl önce Kayseri Cezaevi kapısındaki kavuşma görüntülerimiz bütün dünyaya haber olarak aktarılırken, bugün ben dünyanın öbür ucunda New York'tayım.

Gene feribotla Manhattan'a geçtik. History Battery Park'ın içinden yürüdük. 1941-1945'teki II. Dünya Savaşı anısına dikilen mermer duvar gibi sütunlarda ölenlerin isimleri yazılı idi. Bilet gişesi Battery denilen 1,5 metre kalınlığındaki yuvarlak binanın taş duvarları içindeydi. Kuyrukta bekleyip biletleri aldık. Vapura binerken herkes çok sıkı kontrolden geçti.

İlk olarak Liberty Island'da Özgürlük Heykeli'ni gezdik. 11 Eylül'den sonra içine girilmesi yasaklanmış, etrafında tur attıktan sonra gene vapurla Ellis Island'a geldik. Burada çok muazzam bir bina var. Amerika'ya 1892-1954 arası gelen yoksul göçmenlerin önce oraya gitmeleri gerekliymiş. Geri dönenlerin eşyaları müze gibi mu-

hafaza edilmiş. Her şey kayıt altına alınmış, yakınlarının izini kaybedenler bilgisayardan arayabiliyor.

Böylece bir haftalık zaman içerisinde Martha beni çok güzel gezdirdi, güzel Türkçesiyle bana hiç sıkıntı çektirmedi. Ayrılık günü gelmişti. Atıf'ın kuzeni ve benim de akrabam olan Ercüment ve eşi Martha, beni çok güzel ağırladılar.

Indiana Bloomington

O gün, uzun bir gündü. Sabah 5'te kalktık. Valizleri Ercüment ve Martha arabaya yerleştirdiler, erkenden kahvaltımızı yaptıktan sonra evden ve Staten Island'dan saat 6'da ayrıldık. Çift kat ve oldukça uzun olan köprüyü geçerek Kennedy Havaalanı'na geldik. 8'de beni bırakıp vedalaştıktan sonra ayrıldılar. Gene yalnız kalmıştım, dil bilmememe rağmen elimdeki yazılar sayesinde yardım alıyordum. Uçak Saint Luiz'e indi. İki saate yakın bekledikten sonra tekrar uçağa bindirildim. Havada Allah'a yakın olduğumu hissediyor, gökyüzünün derinliklerinde, bulutların üstünde bol bol dua ediyordum. Yanımdaki koltukta koyu tenli bir hanım oturuyordu. İşaretle biraz anlaşmaya çalıştık. Az bir zaman sonra Indiana Havaalanı'na indik. Tekerlekli sandalyede valizleri beklerken uzakta Şahla ile göz göze geldik. Kavuşmamız sevgi ve heyecan doluydu. Özlem giderdikten sonra arabasına bindik ve Bloomington'a doğru yola koyulduk. Çevrede bir tur attıktan sonra eve geldiğimizde eşi ve çocukları beni sevgiyle karşıladılar. Güzel bir karşılaşmaydı. 15 gün geçirdiğim bu beldede, beni çok güzel ağırladılar.

Pazar sabahı kalktığımda Şahla'nın eşi Brad, büyük kızı Arianna ile kiliseye gitmişti. Şahla, küçük kızı Ruxanna ve ben hep beraber kahvaltımızı yaptık. O gün Berat Kandili'ydi, banyo yapıp dualar ettim. Sonra hep beraber göle gitmek üzere çıktık. Ayaküstü annelerine uğrayıp tanıştık. Temiz aile görünümleri beni ayrıca memnun etti. Küçük yatlarıyla bir saate yakın göl çevresini dolaştıktan sonra, dönüşte bir kitap evine girdik. Burada çocukların sıkılmadan oyalanmasını sağlayan bir bölüm vardı. Her yaşa göre zekâ oyunları, minik koltuklar ve masalar, çocuk mecmua ve kitapları, içecek ve onlara göre yiyecek. Böylece büyükler rahatça dolaşıp istedikleri-

ni arayabiliyorlardı. Güzel bir gün geçirdikten sonra geç vakit eve döndük.

Şahla yeni bir işe başladı. Çocuklara bakan hanımla evde Şahla'nın gelişini bekliyor, sonra beraber çıkıyoruz. Bazen yemeğe, bazen de alışverişe. Bir akşam Brad'in ailesi bizi yemeğe davet etti. Bana ne tür yemek sevdiğimi sordular; ben de domuz etinden gayri her şeyi az tuzlu yediğimi söyledim. O akşam özel bir sofra hazırlamışlar. Dana etinden Macar gulaş ve pirinç salataları mükemmeldi. Çok samimi bir geceydi. Şahla'yı seviyorlardı. Bana da değer vermelerinden memnun oldum. Lisan bilsem daha güzel anlaşacaktık. Şahla aracılığıyla konuştuk.

Bir gece de dostlarıyla piknik yaptılar. Arkadaşlarının evinin önündeki alanda, etrafa tahta banklar ve masalar sıralanmıştı. Ortaya ateş yakılmıştı ve çocuklar ve gençler çubuklara sosislerini batırıp kızartıyorlardı. Çocuklar neşe içinde koşup oynuyor, arkadaşları Şahla'nın aracılığıyla benim hatırımı soruyorlardı. Rahip benimle uzun uzun ilgilenip konuştu. Neşeli bir gece yaşadık, geç vakit evlere dönüldü.

Bugün 29 Ekim. Türkiye'de Cumhuriyet Bayramı. Ben kutlamaları Indiana'dan televizyonda seyrediyorum. Sabah Şahla Arianna'yı okula götürdü. O dönene kadar hazırlandım, geldiğinde çarşıya çıktık. Naci için güzel bir mont aldık. Ufak tefek alışveriş yaptıktan sonra Arianna'yı okuldan alıp eve döndük. Şahla'nın doktor hanımı olan iki arkadaşı geldi. Ertesi gün doktor hanımlarının yardım derneği toplantısı olacaktı, ev sahibesi Yunanlıydı. Gelen misafirler bana, Yunanlıların Türklere karşı husumet beslediğini, bu konuda benim ne düşündüğümü sordular. Ben de cevabımda, "Vaktiyle onlar bizim topraklarımızı işgal etti ve biz onları geri püskürttük, bizden korkuyorlar; ancak bizim prensibimiz, Atatürk'ün yolunda, yurtta barış, dünyada barış," diyerek düşüncemi açıkladım. Ev sahibesi olan hanım ertesi günkü toplantıya beni de davet etti. Biz de Şahla'yla beraber gittik, herkes bir tabak yiyecek hazırlayıp götürmüş ve böylece sofra donanmıştı.

Davetlilerin arasında 82 yaşında ressam bir hanım vardı, güzel gözlü hanımların profillerini karakalemle anında çiziyordu.

Şahla'nın da çizdi. Hanımlar kendilerini tanıttılar ve yardım programlarını açıkladılar. Tabii ben sadece anlamadan dinliyor, beden dillerini gözlüyordum, Şahla bana özet olarak aktardı.

Dönüş günü yaklaştı. Kaldığım süre içinde bazen evde onlara yemek yaptım, özellikle Demirci kebabını Brad çok sevdi. Ben de gideceğim günün sabahı iki küçük tepsi hazırlayıp istedikleri zaman fırınlanmak üzere derin dondurucuya kaldırdım.

On beş gün geçirdiğim Blomington'da Şahla'nın, çocukları ve eşiyle sıcacık, mutlu yuvasında ve gezdirip götürdükleri her yerde rahat ve güzel zaman geçirdim. Dönüşüm Chicago'dan oldu. Havaalanında uçak saatini beklerken, ön sıralarda oturan yolcular arasında Türkçe konuşanları duyunca hem sevindim, hem de kulak misafiri oldum. O gün Türkiye'de yapılan seçimler kastedilerek, "takunyalılar kazandı" şeklinde bir ifade kulağıma geldi. Tabii o tabiri hiç tasvip etmedim. Kimsenin inançlarından ötürü aşağılanması, ötekileştirilmesi hoş bir şey değil. Ben bir müftü torunu olduğumdan, inançlı bir Müslüman olarak yetiştim ve Allah'ın izin verdiği ölçüde de vecibelerimi yerine getirmeye uğraş veriyorum. Ancak, hiçbir zaman da dinin siyasete alet edilmesini tasvip etmedim. Siyaset kurumuna güvensizliği nedeniyle halk, geçmiş iktidar ve muhalefete tepki olarak AKP'ye oy vermişti.

Dönüş yolculuğu daha yorucu oldu. Uçak çok kalabalıktı, bu nedenle arada yürüme şansım olmadı. İstanbul'a indiğimizde sabah erkendi, alanda birkaç saat geçirdim. O arada telefonla kızım ve torunumla görüştüm, seçim havadislerini içeren gazeteleri okudum. Böylece zamanı da geçirdim. Ankara'ya ve eve dönmek, yakınlarıma kavuşmak güzeldi. Naci ve eşi beni karşılayıp evime getirdiler.

Böyle bir seyahati bu yaşımda yalnız başıma yapabildiğim için kendime güvenim arttı. Gidiş dönüş programlarımı hazırlayan yeğenim Hilal'e, çocuklarıma ve beni oralarda misafir edip gezdirenlere minnettarım. Farklı yerleri gezip görmek; insanların farklı yaşantılarını izlemek; kültürlerini, âdetlerini, gelenek ve göreneklerini tanımak; bilgi edinmek çok güzel bir şey. Amerika gerçekten başka bir dünya.

Suriye

Kasım 2004

Ramazan Bayramı kasım ayı içindeydi. Bayram sabahı Nacilerle beraber Ankara'daki evimizde kahvaltı ederken kapı çaldı ve hacı arkadaşım Neriman Hanım'ın evinde tanıştığım Aysel Koçay Hanım ziyarete geldi. Onu da sofraya davet ettim, yemek ve sohbet devam etti. Bu arada 24 Kasım'da Sefir Tur acentesinin düzenlediği 72 saatlik, komşu ülke Suriye gezisini haber verdi. Böyle bir gezi bana cazip geldi ve katılmaya karar verdim.

O günlerde Muğla'dan Necmiye ve kızı Dr. Uğur telefon ettiler ve doğum için Ankara'ya geleceklerini, Hacettepe Hastanesi'nde doktor kontrolünde izlenmesi gerektiğini söylediler. Ben de bizde kalabileceklerini, ancak onları evde bıkıp 24 Kasım'da geziye çıkacağımı bildirdim. Uğur'un eşi kalp uzmanı Tamer Kırat ve Necmiye geldi. Doğum öncesi birkaç gün Nacilerle beraber gezdik ve ben 24 Kasım'da onları evde bırakıp Suriye gezisine katıldım. Bu gezi benim için çok değişikti. Vaktiyle Osmanlı idaresinde olan komşu ülkede, o dönemlerde yapılan eserler hâlâ ayakta; bazıları postane ve devlet daireleri olarak kullanılıyor.

Oda arkadaşım Aysel Hanım'la iyi anlaşıyoruz, diğer yolcuların ekserisi hanım. Namaz vakitleri uğradığımız yerlerde mola verilip sonra devam ediliyor.

Hama'da Dertli Dolap, sanki Yunus Emre'yi dinletiyor. Humus'ta Halit bin Velit Camii, Şam'da Hamidiye Çarşısı, Bilali Habeşi, Caferi türbeleri, Türk Askeri Şehitliği, Vahdettin'in mezarı, Emeviye Camii ve Hazreti Hüseyin'in türbesi, kardeşi Zeynep'in türbesi görülmeye değer yerlerdi.

Beni en çok etkileyen ünlü İslam Âlimi Muhyiddin-i Arabi'in külliyesi. Bana 60 yaşımda Kuran öğreten ahretlik ablamız Melahat Yalvaçer'in anlattığı hikâyeyi hatırlatıyor:

Zamanında Şam halkı, takriben 1200'lü yıllarda, aşırı derecede maddiyata düşmüş ve âdeta paraya tapar hale gelmişler. Para için yapmayacakları şey yokmuş. Muhyiddin-i Arabi bu durumdan fevkalade muzdarip olduğundan insanları mana âlemine döndürmek için uğraşmış, ama nafile. İnsanlar maddiyata o kadar düşmüşler ki nerdeyse dinden çıkacaklar. Bu büyük âlim, bu durum karşısında dayanamamış ve âdeta paraya tapan insanlara:

"Sizin Allah diye taptığınız şey benim ayağımın altında," demiş.

Bu söz karşısında, bir yobazın kışkırtmasıyla galeyana gelen halk, Muhyiddin-i Arabi'yi kâfirlikle suçlayarak oracıkta linç etmişler. Âlimin son sözleri:

"Ne zaman 'Sin', 'Şın'a girecek, siz benim değerimi o zaman anlayacaksınız," olmuş.

Gözü dönmüş kalabalık, velinin cesedini oracıkta bırakmışlar ve o meydan mezbelelik haline dönüşmüş. Âdeta bir çöp dağı haline gelen meydanda, üstünde yeşeren otlar kururmuş,koyunlar yemez, kimse bunun esrarını bilmezmiş. Yıllarca orası öylece kalmış. Kulaktan kulağa hikâyeler, rivayetler anlatılır dururmuş.

Aradan üç yüz yılı aşkın bir zaman geçtikten sonra, Yavuz Sultan Selim 1517'de Şam'a girdiğinde bu rivayetleri o da duymuş. Yavuz bilge kişilere danışmış, en yaşlısından dağdaki çobana kadar birçok kişiden hikâyenin aslını öğrenmeye çalışmış. Sonunda Yavuz, Arabi'nin son sözlerini de dikkate alarak efsaneyi çözmüş. Ne zaman 'Sin' yani Selim, 'Şın'a yani Şam'a girer, Muhyiddin-i Arabi'nin de kıymeti anlaşılır. Üç yüz yılda oluşan çöp dağı temizlenmiş; taşlar, topraklar ayıklanmış; Arabi'nin kemiklerine ulaşılmış ve orası kazılmaya başlanmış. Kazılan yerden Şam hazinelerine ulaşılmış. Arabi'nin bu kadar maddeye düşen ve yoldan çıkan Şam halkının hazineler için iç savaşa girişmesini önlemek için kendini feda ettiği anlaşılmış. Böylelikle Arabi'nin sırrı çözülmüş ve Sin, Şın'a girdiğin-

de kıymeti de anlaşılmış. Hazinelerin bir kısmı Osmanlı'nın ganimeti olarak alınmış, kalanı ise Şam'ın yeniden imarı ve Muhyiddin-i Arabi Camii, türbe, medrese ve külliyesinin yapımı için harcanmış.

Gezdiğimiz külliyenin bahçesinde resimler çekildi ve bu hikâye yeniden hatırlandı. Bugün burada Muhyiddin-i Arabi Üniversitesi'nin bazı bölümleri de yer alıyor.

Tarihi yaşayarak geçirdiğimiz bu gezi, bana çok şey düşündürdü. Okuyup öğrenmek kadar gezip görmenin de insana çok şey kattığını, öğrenmenin yaşı olmadığını bir kez daha anladım. Hani derler ya "Çok okuyan mı, çok gezen mi bilir," diye. Aslında anladım ki, okudukların, öğrendiklerin gezerek, görerek pekiştiğinde her şey insan dimağında daha da berraklaşıyor.

Dönüşümde anneanne ve teyzeden, bebeğin hastanede doğduğunu, annenin iyi olduğunu öğrendim. Biraz dinlendikten sonra Furkan bebeği görmeye gittim. Birkaç gün sonra, Furkan bebek evimizi şenlendirdi. İki gün sonra ise ailece arabalarıyla Muğla'ya döndüler.

Furkan şimdi okullu oldu. Büyüdüğünü görmediğim bebek, telefonda bana babaanne deyip sesini duyuruyor, ben de mutlu oluyorum. Yıllardır Muğla'nın nefis zeytinyağını, balını ve zeytinlerini onlar sayesinde yeme fırsatı buluyorum.

Umre ve Kudüs Ziyareti

2006'da, kardeşim Kumru'nun Manisa Kız Enstitüsü'nden yakın arkadaşı, babası Salihli'den baba dostu Gülser,[75] Kumru'ya telefon etmiş. Umre için bir turizm şirketine yazılmış, arkadaşı Müren'in mazereti nedeniyle katılamadığını, arkadaş aradığını ve benim katılıp katılamayacağımı sormuş.

Bir yıl önce Demirci'den akrabamız Münevver Bek ile Kudüs gezisine çıkmak üzere Ankara'ya geldiğimizde, Sefir Tur çoğunluk sağlayamadığı için geziyi iptal etmişti. Biz de Ankara'da beraber gezdikten sonra Karadeniz Ereğli, Erdemir'de çalışan oğlu Halil'e birkaç günlüğüne misafir gitmiştik. Güzel 3-4 gün yaşadık. Deniz kıyısı sefaları, balık mangal pikniği, hemşeri Ramazan ailesiyle ve Halillerle geçen günler, yine memleketlilerimizde keşkekli çay toplantıları ile başka bir seyahat olmuştu.

İşletmeye girişte iri harflerle "Fatin Rüştü Zorlu Tesisleri" yazılı tabelayı okuyunca, bu tabela, sonu ne olursa olsun, hizmetin çok düşündürücü de olsa unutulmayacağının kanıtı gibi geldi bana. İdam sehpasına çıktığında, uzun boyundan dolayı yağlı ilmiğin boynunda boşta kaldığından ve celladı bile beklemeden altındaki sehpayı kendisinin ittiğinden söz edilirdi hep. Onu sehpaya götüren insanların bugün adı bile anılmıyor, ama bu onurlu insanın adı Türkiye'nin en can alıcı ve büyük tesislerinden birinin kapısında yazılı.

Bir yıl sonra, 10 Nisan'da umre teklifi olunca, kısmetimde Kudüs yerine bu ziyaret varmış diye kabul ettim. Sosyete turizm şirketi

75 **Gülser Bakır,** Atıf'ın siyaset ve hapishane arkadaşı DP Manisa Milletvekili Selim Akiş'in yeğeni.

söylentisi dolaşan şirketle, Gülser'in seyahat ve oda arkadaşı olarak tura katıldım. Kutsal ziyaret ve lüks bir seyahat oldu. Dinlendirici ve rahat geçti. On yıl önce yaptığım zor, fakat duygu yüklü hac görevinden sonra daha bilinçli bir gezi oldu.

Dönüşte Sefir Tur'dan Kudüs gezi programı gelince, dayanamadım, maddi durumumu düşünmeden katılmaya karar verdim; iyi de oldu. Münevver eve taşındığı için katılamadı. Bu seyahat pek çok şey ifade ediyordu. Kudüs, bütün semavi dinler için kutsal bir mekân. Adı da oradan geliyor zaten: El Kuds, yani kutsal yer anlamında.

Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevi ve Mescid-i Aksa dinimizin üç mübarek mekânı. Allah inancını ilk duyan ve duyuran, Hz. İbrahim Peygamber'in ve yakınlarının kabri de burada. Semavi dinlerin doğduğu topraklar...

Asırlarca İslam hükümdarlarının ve Osmanlı'nın egemenliği altında kalmış. Osmanlı döneminde, Yahudi'si, Hıristiyan'ı, Müslüman'ı aynı topraklarda sorunsuz yaşamışlar. Osmanlı'nın hoşgörülü ve adaletli idaresi altında kimsenin burnu bile kanamamış. Kimse inancından ötürü dışlanmamış, horlanmamış, aşağılanmamış. Her dinin kutsal yerleri aynı ölçüde titizlikle korunmuş. Laiklik din ve vicdan özgürlüğünün korunması ise gerçek laiklik böyle tesis edilmiş, Osmanlı idaresinde. Oysa bugün bu topraklarda İsrail-Filistin çatışması yıllardır sürüyor ve barış için atılan adımlar da hep sonuçsuz kalıyor.

Mayıs ayı içinde bir gece, Sefir Tur idaresinde yirmi altı kişi, otobüsle Maraş'a hareket ettik. Gün ağarırken Maraş'a girdik. Alacakaranlıkta meydandaki Necip Fazıl Kısakürek'in anıt yazıları gözüme çarptı. Tepeye çıkıp Maraş şehrini seyrettik. Sabah henüz açılan dükkânda kahvaltımızı yapıp Suriye sınır kapısına doğru yola devam ettik. Bu defa 26 kişilik kaptıkaçtı kiralanmıştı, bu araç *Kurtlar Vadisi* dizisinde kullanılan araçmış. Çok rahat, yol arkadaşlarımla sohbet imkânı buldum, hepsi de uyumlu kişilerdi. Yol ve oda arkadaşım iyi bir hanım. Suriye'ye ikinci gelişim, gece Hama'da yattık. Dertli dolapların gıcırtısıyla uykuya daldım. Humus'ta Halit bin Velit Camii'nde namazlar kılındı. Ziyaretle için Şam'a doğru yola de-

vam edildi. Ürdün girişinde otobüs değişti. Geceyi Amman'da, lüks bir otelde geçirdik. Ertesi sabah kahvaltı sonrası, uzanan çatlamış kum çöllerini aşarak yola devam ettik. Deniz seviyesinden beş yüz metre aşağıda olan Lut Gölü'nü (Ölü Deniz) takiben İsrail hududuna ulaştık. Burası son derece temiz, bakımlı, aynı zamanda aşırı disiplinli. Burada sıkı bir arama yapılıyor.

Bu yaşa kadar geçen ömrümde kimseyi ve hiçbir şeyi kıskanmadım. Orayı görünce, geçtiğimiz Suriye hududunun bakımsızlığı ile karşılaştırdım ve doğrusu ülkem adına kıskandım. Havaalanlarımız bakımlı ve modern olmasına rağmen, idarecilerimizin buraları görüp yaşamalarını istedim.

O gün cuma idi, bir hanım yolcumuz kırk yaş altı olduğu halde eşi yanında olmadığı için alıkondu. Ankara'dan telefonla eşi bulunup haberli olduğu öğrenilince her şey yoluna girdi, fakat Mescid-i Aksa'da kılınacak cuma namazına yetişemedik. Sıkı bir kontrolden sonra hareketle, Eriha'da cuma ve öğle namazları kılındı. Turistik bir restoranda öğle yemeğini yedik, aslında orayı görebilmemiz bakımından iyi oldu. Görünen tepeye Hıristiyanlar telesiyej yaptırmışlar. Orası Hz. İsa'nın düşünmek için çıktığı Tecrübe Tepesi imiş, orayı ziyarete çıkıyorlarmış.

Kudüs'e girerek "Jerusalem" yazılı levhadan sonra karşı yamaçta Zeytindağı semtinde tarihi ve turistik bir otele yerleştik. Karşı yamaçtaki tepeden Mescid-i Aksa haremi, Kubbet-üs Sahra, Mescid-i Aksa Camii, Rus kilisesi, başka kiliseler, tarihi binalar ve vadide zengin Musevilerin mahşer yeri olacak diye büyük paralarla aldıkları kabristan görünüyor. Otele yerleştikten sonra Mescid-i Aksa'da ikindi namazına yetişmek üzere otobüse bindik. Yedi kapıdan girişi olan bölgenin en meşhur Şam Kapısı'nın aşağısında indik, yokuşu tırmanırken duyduğum heyecan, kalp atışlarımın hızını bir hayli arttırdı. Erdoğan Sorguç Bey'in, kardeşim Kumru'nun kayınpederinin günlüğündeki bilgileri derleyerek yazdığı İstiklal Harbi Hatıratı-*Kaybolan Filistin* adlı eseri belleğimde canlandı ve içim ürpererek yola devam ettim.

Kudüs, MÖ 1049 yılında Davut Peygamber tarafından zapt edildikten sonra Süleyman Peygamber zamanında gelişmiş. Daha sonra

Persler, Büyük İskender, Romalılar tarafından yönetilmiş. İsa Peygamber Romalılar dönemde yaşamış.

MS 636 yılına kadar Bizans idaresindeymiş. Yermük zaferiyle şehrin anahtarı Halife Ömer'e Patrik Sophronios tarafından teslim edilmiş. O dönemde Hz. Ömer adaleti Kudüs'te hâkim olmuş. Ömer Belgesi bugün İnsan Hakları Beyannamesi'nin kökü ve başlangıcı gibi. Çeşitli İslam devletleri zamanında uygulanan adalet sistemi, MS 1099 yılında Haçlı Seferleri'yle yok edilip katliamlarla sona ermiş, ta ki 1187'ye kadar.

Selahaddini Eyyubi ile tekrar Müslümanlara geçen idare, çeşitli İslam devletlerinden sonra Memluklar zamanında Osmanlılara geçmiş. 400 yıla yakın Osmanlı idaresinde kalan bu beldeyi Yavuz Sultan Selim Osmanlı'ya kazandırmış. Kanuni Sultan Süleyman döneminde, bugüne kadar kalan surlar inşa edilmiş. Haremin etrafına 14 kilometre duvar örülmüş. Kubbet-üs Sahra, Mescid-i Aksa Camii ve ibadethaneler onarılmış. 1798'de, Ahmet Cezzar Paşa, Mısır Seferi'nde Napolyon'un Kudüs'e girmesini engellese de Kudüs pazarlık konusu olmaya başlamış. 1917'de, Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Kudüs'ü kaybetmiş.

800 yıl Müslümanların idaresinde eşit haklarla yönetilen Hıristiyan ve Museviler,göçtükçe hak iddia ederler. Günümüzde binlerce insanı etkileyen zulüm ve ölümlere neden olan olaylar hâlâ devam ediyor. Zavallı Filistin halkı aç ve çaresiz yaşıyor. İşte bu bilgilerle hareme ulaştık. Zeytin ve çam ağaçlarının süslediği Mescid-i Aksa tepesinde Kubbet-üs Sahra bütün haşmetiyle göz önünde. Hazreti Muhammed'in Miraç olayındaki Muallak Taşı'nı içine alan yapı sekizgen şeklinde inşa edilmiş, dış duvarları, çoğu İznik çinisi olmak üzere, çinilerle kaplı. Şam Kapısı girişinde göze çarpan sarı kubbe altın görünümünde. Sanki tarih kitaplarının sararan yaprakları arasında gezinir gibiyim. Heyecan ve kalp atışlarım durmadan artıyor. İçeri girdiğimizde görkemli tavan süslemeleri, tabanda ise o büyük mucize, Muallak Taşı... Süslü üst yapısıyla korunmuş bir iki basamak merdivenle inip etrafı duvarla çevrili o muazzam taşın altında namaz kılabilmek, kutsal bir haz ve görev duygusu hissettiriyor. Sonra oradan çıkıp yanı başındaki Mescid-i Aksa Camii'ne geçiyo-

ruz. Mütevazı, fakat yüreğimizi rahatlatan Mescid-i Aksa, hac görevini yapanlar için manevi bir mekân. Burası akıldan çok, manevi inanç ve iman mucizesi.

Yan tarafta üstü mermer kemerli sütunlardan geçerek Hz. Muhammed'in (SAV) miraca çıkarken atı Burak'ı bağladığı duvara ulaşmak için, yedi kemer altından geçip uzun merdivenlerden iniliyoruz. Burası, Musevilerin ağlama duvarı dedikleri yer. O gün cumaydı, akşamüzeri iki yandan sarı bukleli saç sarkan, melon şapkalı, siyah takım elbise giymiş erkekler, yanlarında düzgün giyimli hanımlarla, mermer kemerlerin altından geçerek merdivenleri inip ağlama duvarında toplanmaya başladılar. Bir iki basamak inerek bir süre seyrettik. Sabaha kadar orada toplanıp af için dua ettikleri söyleniyor. Bir rivayete göre, Hz. Süleyman'ın hazinesi Mescid-i Aksa Camii'nin altında imiş.

Kemerlerin iki yanında değişik eşyalar satan dükkânlar, çeşitli ırktan ve dinden insanlar, kahvehaneler var. Tepede, o güzel mekânda yatsı namazları kılınıp sonra otele gitme kararı alınmıştı. Ben çok fena hastalandım, otele dönüp istirahat etmem gerekiyordu. Tur amirimiz Mehmet Sonuç Bey'in yardımıyla, orada, Kubbet-üs Sahra'da görevli, Özbek asıllı, nur yüzlü, beyaz sakallı Müslüman hocanın nezaretinde taksi çağırılıp ücretini dolar olarak ödeyerek, Zeytindağı'ndaki tarihi Viktorya Oteli'ne geldim. Sabah da kalkamadım, sabah namazından sonra gezmeye devam eden grubun Hazreti İsa'nın doğduğu şehri ve bazı yerleri dolaşmalarına katılamadım.

Doğu Kudüs'te, Hazreti İbrahim'in ve yakınlarının türbelerinin yanındaki imarethaneden plastik küçük kovalarla bulamaç gibi yemekleri almaya gelen çocukları görünce, sefaletin resmi zihnime çizildi. Mutsuz çocuklar sanki her an patlamaya hazır bomba gibiydiler. Öbür tarafa geçmek için çeşitli engelleri aşmak gerekiyor. Bazı yerlere gizlenmiş İsrail askerlerinin silahlarının namluları üstümüze doğrultulmuş gibiydi. Gördüğüm Kudüs bana pek iyi görünmedi.

Ertesi gün sabah, namaz sonrası kahvaltı yaptık. Otelden ayrılıp Türk İslam Müzesi, Kıyamet Kilisesi, Hz. Davut ve Hz. Süley-

man makamları, Rabiatül Adeviye, Beytüllahim şehrinde Viladet Kilisesi, Hz. Ömer Camii ziyaretlerinden sonra Ürdün'e geçip Lut Gölü'nü takiben çatlamış kum yığınları arasından çölde yola devam ettik. Daha çok da kozmetik ürünlerin çoğunlukta olduğu satış merkezinde bir hayli oyalandık. Ben hediye için el ve ayak kremleri aldım. Bazı hanımlar cilde çok iyi geliyormuş diye Lut Gölü'nün çamurlarından poşetlere doldurup getirdiler.

Suriye'ye geçişte Elila-Şam Palas'ta geceledik. Kariya Restoran'da yemek yedikten sonra Kasyon Dağı'nda ışıklı Şam manzaralarını seyrettik. Sabah otelden ayrılıp dönüş yoluna koyulduk. Hama'da dertli dolapların tempolu gıcırtılarını bir süre dinledikten sonra yola devam ettik. Humus'ta bilhassa hanımlar alışverişe daldı. Halep'e gelince ilk ziyaret yeri Hz. Zekeriya Peygamber'in türbesi oldu. Sonra kaleyi karşıdan seyrettik ve çarşılara daldık. Akşam yemeğinde, yine tur yönetiminin ikramı olarak acılı Halep işi yemeklerimizi yedik. Sonra yola devam ettik ve kısa molalarla hududa gelip geçişimiz saat 24'ü buldu. Maraş'ta yine şehirlerarası otobüse binilip Ankara'ya doğru hareketle ve kısa molalarla ertesi sabah öğleye doğru evlerimize kavuştuk.

Bu gezi beni biraz yorsa da, bende derin izler bıraktı. Mevsimin uygunluğu, grubun uyumlu davranışları, Sefir Tur sahiplerinin sevecen davranışları ve saygıları bu gezinin güzel anılarım arasında yer almasına neden oldu. Oldukça kısa geçen bir zamanda kendimi, sararan tarih yapraklarının içinde yüz yılların tarihini yaşamış gibi hissettim. Bunun sebebi, yörenin büyüsü, bir de tarihi talebelerine sevdiren yıllar önceki tarih hocamız Ilgaz Hanım'ın başarısıydı.

Bugün 2011 yılındayız, ancak İsrail-Filistin sorunu hâlâ çözülemedi. Bu yaz okuduğum kitapta (*Limon Ağacı*) iki milletten olan iki kişinin sevgi dolu ve iyi niyetli ilişkileri anlatılıyordu. Bu iyi niyet sembolü kişilerin duyguları, keşke idareciler arasında da olsa.

Kendi devletimizin sorunları, dünyanın sorunları, insanlığın sorunları, kendi sorunlarım... Bu dünya artık bana zor geliyor. Yıllarca, bana göre, zoru başarmaya çalıştım. Artık yoruluyorum.

Mısır Seyahati

2007'de artık kendimi daha iyi hissediyordum. Yeni yerleri, yeni kültürleri tanıma, öğrenme isteğim de giderek artıyordu. Bu geziler, moral motivasyonumu da artırıyor, yaşama şevki ve heyecanı veriyordu. 29 Ocak'tan 4 Şubat'a kadar süren Mısır gezisi, tarihin başlangıcından bugüne kadar gelen eserlerin bulunduğu bu ülkeyi görmek için bana bir fırsat verdi.

Başkenti Kahire'den başlayan bu turun haberini Sefir Tur'un hanım yöneticisi Emine Sonuç duyurdu. Muradiye Eğitim Vakfı'nın düzenlediği 92 kişilik kafileye ilaveten kendilerinin de 7-8 kişi alabileceklerini ve benim de katılmamı istediklerini söylediler. Vakıf yöneticisi, ailesi, yakınları, okullarındaki öğretmenleri, talebe ve ailelerinden oluşan grup, seyahat boyunca çok uyumlu ve saygılı bir topluluk olarak devam etti.

Mısır hakkında, tarih kitaplarındaki bilgiler dışında edindiğim bilgiler, 1939 yılında büyük amcamın evliliği sayesinde oldu. İzmir Kız Lisesi'ne başladığım yıldı. Amcam ile yengem Saime Hanım, balayına Kahire'ye gitmişlerdi. O yıllarda Mısır'ın filmleri, Abdül Vahap, Ümmü Gülsüm gibi şarkıcıları meşhurdu. O zamanları hatırladığımda bu geziye katılma arzusu duydum ve katıldım.

Firavunların, hanedan ve kralların, Romalıların hüküm sürdüğü Mısır için, Tolunoğulları'ndan Abbasiler'e, İhşitler'den (Akşitler) Fatımiler'e, Eyyubiler'den Memluklar'a ve Osmanlı'ya uzanan bir hafıza gerekiyor; bilhassa piramitlere...

29 Ocak'ta Esenboğa Havaalanı'ndan hareketle Kahire'ye ulaştık. Yaşlı ve gençler, eğitimci ve talebeler, aileler, bir de küçük bebek

tura dâhildi. Öğle sularında alana indikten sonra bizi bekleyen otobüsümüze yerleştik. Dünyanın en büyük fuarı olan Kahire Uluslararası Kitap Fuarı'nın açıldığı alana geldik. Sıra sıra yerleşen stantlarda Türkiye'ye ait bölümü ziyaret ettik. Bazı bölümleri gezdikten sonra meydandaki caminin bahçesinde namaz kılma fırsatı bulduk. Hemen sandalye temin edildi ve ben de otururak görevimi yerine getirdim.

Kalabalıklar, Türkiye'deki bazı semtlerde görmeye alışık olduğumuz ahaliye benziyordu. Ecdadının üçte biri Türk olan Mısır'da bizi gören çok kişi, "Hasan Taş, yavaş yavaş" diye sesleniyor. Yollarda trafik lambaları yok, oyuncak çarpışan arabalar gibi, şoförler maharetlerini gösteriyorlar. Yol boyunca görülen binaların hepsi kum rengi, başka renk binaların vergileri pahalı oluyormuş, kum fırtınaları da etkiliyormuş.

Geçen bunca zamandan sonra, okullarda okutulan tarih ve coğrafya bilgilerinden bugüne, hafızamda çok az bilgi kalmış. Olumsuzlukları da okuyup duyuyorduk. Kalacağımız otel Giza, piramitlere yakın bir yerleşim bölgesinde, son derece temiz, modern bir yerdi. Ayrıca yemekler bizim damak zevkimize uygundu ve oda arkadaşım Kadriye Hanım evladım yaşında saygılı bir hanımdı.

İkinci gün kahvaltı sonrası otelden ayrılıp dünyanın yedi harikasından biri olan Mısır piramitlerinin en ünlüleri Keops, Kefren, Mikerinos'u ve Mısır'ın en büyük heykeli Sfenks'i görmek üzere otobüsümüze bindik. Çok uzun yıllardan beri hâlâ ayakta kalan Piramitlerin içini gezemedim, gezen arkadaşlardan öğrendiğime göre karanlık dar koridordan sonra, boş odada açık kalan sandukalar varmış.

Eski Mısırlıların inançlarına göre firavunların ölümden sonraki hayatlarının daha ihtişamlı olması için mezarları son derece özenli yapılır, değerli eşyalarıyla birlikte gömülürlermiş. Boş lahit içindeki kıymetli eşyalar, mücevherler sonradan müzeye götürülmüş. Bir piramidin inşası için yıllar boyu binlerce işçi ölürmüş, asıl hayatın ölümden sonra başladığına inandırılan işçilerin yerine başkaları gelip devam ederlermiş. Çok şükür, bizim dinimizde öbür âleme bir

çift çorap bile gitmediğine inanıldığına göre, varlıklı olan, çalışan bu dünyaya faydalı olma gayretinde.

Öğle yemeğini Nil Nehri üstündeki bir gemide hazırlanan sofrada yedik. Delta şeklinde denize dökülen Nil, dünyanın en büyük nehirlerinden biri. Pek çok kanallar ve yapay su yollarıyla denize dökülüyor. Aralarında mümbit topraklar oluşmuş.

Üçüncü gün, Feyyum, Karun Gölü ile sarayı ve Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın yaptırdığı yapay şelale ile sulama tesislerini gezdik, çevresi çöldü. Birkaç yıl önce okuduğum *Simyacı*[76] adındaki kitabın büyük bir bölümü Feyyum'da geçiyor. Sanki oralarda yaşamış gibiydim. 100 kilometrelik yol, şelaleye kadar uzanıyor.

Karun'un sarayının kalıntıları ve Karun Gölü'ne düşen altınların bakır olduğu göl kıyısındaki Şakşuka Restoran'da öğle yemeği yedik. Göl kıyısını süsleyen bahçe çiçekleri, güzel manzara; şubat ayının ilk günleri Mısır ikliminin en güzel zamanlarıydı. Mini arabasıyla seyahat eden minik bebek ise, gülüşüyle turun maskotu olmuştu.

Akşam otelde yemeğimizi yedikten sonra yeni yerleşim bölgesi ve dükkânların toplu halde bulunduğu modern çarşıya gittik. Burası Türkiye ve diğer ülkelerdeki büyük mağazaları aratmıyordu. Her yerde aynı vitrinler, ama bazı değişik kıyafetler de vardı. Mısır'da pamuklu ürünler daha çok rağbet görüyor. Varlıklı Mısırlılar hep bu semtte otururlarmış.

Mısır, tezatlar ülkesi. Ertesi gün İskenderiye'ye gittik. Akdeniz'in güney kıyısı, Mısır'ın kuzeyi. Sahili biraz İzmir'i andırıyor. Evlerin görünüşleri bakımsız, palmiyeler çok güzel. Kral Faruk'un sarayı bahçe içinde, en güzel yerde, bir de cami var görülmeye değer. Üst kata merdivenle çıkılıp hanımlar yerine ulaşılıyor, temiz bakılmış. Tavana asılıp sarkıtılmış Akdeniz'in rengârenk açan çiçekleri ve yeşilleri ile güzel bir görünüm belleklerimizde yer ediyor.

İskenderiye'nin en büyük ayrıcalığı ise, dünyanın en büyük kütüphanesine sahipken yakılmış ve sonra yerine piramitleri simgele-

76 **Paulo COELHO,** Çeviren: Özdemir İNCE, *Simyacı*, Can Yayınları, 1997.

yen mimari tarzda yeni ve modern bir kütüphane yapılmış olması. Zaman kıtlığından girip kütüphaneyi gezemeyince, tur yöneticisinden müsaade alıp bir arkadaşla beraber girişte bir bölümüne göz atma fırsatı buldum.

Babaannemden dinlediğim hac anılarından geminin limana yanaşması, İskenderiye'nin ışıkları, Süveyş Kanalı'ndan Kızıl Deniz'e geçişleri hafızamda yer etmişti. Babaannemin o anlatımı İskenderiye'yi gezerken aniden gözümde canlandı.

Dördüncü gün büyük bir heyecanla firavun hazinelerini, mumyaları sergileyen müzeyi ve çarşıları gezmek için yola çıktık. Programımızın ilk durağı müze. İngiliz arkeoloğun bulduğu Mısır firavunlarından Tutankamon'un mezarından çıkan eşyalar, altın karyola, tabut, ev eşyası, savaş arabaları, ince işlemeli takılar, heykeller sanki tüm müzeyi donatmış.

Üst katta mumyaların bulunduğu bölümü tekrar bilet alarak gezdik. Ürpertici bir seyirdi; yıllar önce tarih kitaplarında gördüğümüz Ramses'in mumyası ve daha neler, neler...

Müzeden ayrılıp şehrin en yüksek tepesine yapılmış, insanlara sesini duyurabilmek için müezzinlerin çıktığı göğe uzanan minareleri olan camiler ve kaleye doğru ilerledik. Osmanlı valisi olarak atanan Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın yaptırdığı Türk motifli cami kubbesi bütün ihtişamıyla görülüyordu. Tolunoğulları Camii, El-Ezher Camii ve külliyesi arasında Türklerin (Etrak) kaldığı bölümü parmaklıklı pencereden seyrettik ve ecdadımızın ününü gördükçe dua ettik. Sokaklarda satılan papirüse çizilmiş resimlerden hediyelik olarak aldım. Papirüs imal atölyesini ve tabloları, yanındaki ince cam hediyelik eşya mağazasını daha önce gezmiştik. Han El-Halili Çarşısı'nın dar sokaklarında, otantik eşyalar arasında dolaştık. Onda biri Hıristiyan olan ülkede, dükkân sahipleri iç içe yaşıyor, namaz vakitleri Müslümanlar dükkânlarını komşularına rahatlıkla emanet ediyorlar. İnsanlığın bazı bozulmayan hasletlerini görmek insanı bir bakıma rahatlatıyor.

Kahire'den ayrılacağımız gün, otelden erken saatte ayılıp İmamı Şafii Türbesi'nin bulunduğu semte geldik. Osmanlı eseri olan yapı-

nın süslemeleri güzeldi, fakat yapı bakımsızdı. Tozdan fark edilemiyor. Çevredeki yaşam ise içler acısı. Mısır'ın iki ayrı yüzü...

Mezarlıkta yaşayan insanlar, elektrik ve sudan yoksun. Arap-İsrail Savaşı'ndan sonra evsiz kalan beş yüz bine yakın kişi ölüler şehrinde yaşıyormuş. Yanından geçerken ürpererek soluklandık. Yola devam ederek Süveyş Kanalı'nın tünellerinden geçip Sina Yarımadası ve çölünde yol almaya başladık. Kızıl Deniz kıyısını takip ederek Firavun Hamamı, petrol kuyu çalışmaları derken Sina Yarımadası burnundaki turizm cenneti denen Şarm El-Şeyh'e ulaştık. Avrupa ülkelerinin markalı otel ve tatil köylerinin bulunduğu yer, palmiyeler arasında 4-5 yıldızlı oteller beldesi.Biz Sharaton'da kaldık. Sanki, ayrı bir ülke, ayrı bir şehir gibi.

Kızıl Deniz'in dibini görebilmek için, alt kısmı düz camekân olan bir gemiyle seyre çıktık. Mercan adaları ve onların altlarından çıkan rengârenk balıklar, doğal akvaryum müzesi gibiydi.

Oradaki alışveriş merkezlerinde, değişik eşyaların arasında en çok ilgi gören şey, kıymetli taşlar. Dolaşım bozukluğu sorunu yaşadığımdan dolayı sürekli ayaklarım şişer. Bu nedenle deve figürlü portatif bir tabure aldım, evde otururken ayaklarımı ona uzatıyorum ve geçen o günleri anıyorum.

Ankara'ya dönüş güzeldi, fakat yorulmuştum. Çeşitli bilgi ve duygularla döndüğüm bu gezideki artı ve eksileri bir arada yaşadığım olaylar sonunda, alerjik bir durum oluştu ve bu sağlığımı etkiledi. Yavaş yavaş artan alerjik durumum kötüye gitmeye başlayınca, Ufuk Üniversitesi Doktor Rıdvan Ege Hastanesi'nde bir buçuk ay yattım. Hastalığım hafiflemesine rağmen belki de yaşım nedeniyle, etkileri bugün bile devam ediyor. Güzellikler ve olumsuzluklar hep peş peşe geliyor.

Her ne olursa olsun, bu geziye sebep olanlara teşekkür borçluyum. Oda arkadaşım ve turu düzenleyen grubun hanımlarıyla çok güzel günler geçirdik. Evime ve yurduma, çocuklarıma kavuşmakla, bilgi ve duygu yüküm bana hiç de ağır gelmedi.

İnsan vicdanında cezalandırılanlarla, insanlığa gerek yaşantı, gerek ilim yoluyla hizmet edenler tarih sayfalarına kaydediliyor.

Tarih değişmeyen Kuran ayetleri gibi, insanlığa yol gösteriyor. Gerek siyaset, gerek ilim yolunda hizmet verenler, yüzyıllar geçse de insanların vicdanından, insanlık adına silinmiyor ve daima yaşıyor.

Bugünün iletişim çağı, ileri teknoloji, insanları rahatlatmakla beraber bağımlılık yaratıyor. Bana göre bu yeniliklerden yararlanırken öz becerilerimizi de unutmadan geliştirmek ve ileriyi düşünmeyi bırakmamak lazım. Yoksa bir gün gelir, teknolojinin esiri olduğumuzun farkına bile varamayız...

Yıllar Geçiyor

Mısır seyahati dönüşü yaşadığım sağlık sorunlarım beni bir süre hareketli yaşantımdan uzak tuttu. Ufuk Hastanesi'nde geçirdiğim günlerde gündelik olaylardan uzak durmama rağmen, kitap okumaya ve televizyonda günlük hadiseleri izlemeye devam ettim. Ortalık hiç de iç açıcı değil. Ülke hızla kamplaşma ve kutuplaşmaya doğru gidiyor, bu hiç de hayra alamet değil.

Samimi duygularla planlanan Cumhuriyet mitingleri, bazı kesimlerce âdeta darbe çığırtkanlığına dönüştürülmek istendi; ama demokrasiye yürekten bağlı Türk milletinin sağduyusu en büyük güvencemiz. Nitekim büyük çoğunluk, "Ne şeriat, ne darbe" demek suretiyle tavrını belli etti; ama bunlar ülkenin âdeta iki ayrı kutba yönelmesinin de önüne geçemedi.

Cumhurbaşkanlığı seçimi süreci, arkasından 27 Nisan e-muhtırası, bu süreçte yapılan hatalar, erimekte olan iktidarın ekmeğine yağ sürdü. Acaba yakın geçmişte yaşanan hadiseler, geçirdiğimiz acı tecrübeler, bazılarına hiç mi ders olmadı? Bu olaylar, zayıflamakta olan iktidarı yeniden diriltti. Kutuplaşma onlara yaradı.

Milletin umudu, ülkenin çimentosu olan demokratların, merkez sağın birleşmesindeydi. Anavatan Partisi ve Doğru Yol Partisi birleşebilseydi, belki kutuplaşmanın önüne geçilebilir, merkezde bir denge oluşturulabilirdi. Sanki gizli bir el, bu birleşmeyi önledi. Çeşitli söylentiler atıldı ortaya, elbet bir gün gerçekler ortaya çıkacak ve tarih bunları yazacak.

Anavatan Partisi ile birleşme sürecinde adını Demokrat Parti olarak değiştiren Doğru Yol Partisi de 2007 seçimlerinde umduğunu

bulamadı. Demokrat Parti, birleşmeyi beceremeyişi, cumhurbaşkanlığı seçimi sürecindeki tutumu, 27 Nisan e-muhtırası karşısında kendisinden beklendiği gibi dik bir duruş sergileyememesi ve aday belirlemelerindeki keyfilik gibi hatalarının bedelini ağır bir biçimde ödedi. Yazık oldu...

Yıllar geçiyor, hayat akıp gidiyor. 2007 yılı böylece geçip gitti. 2008 yılı da benim için acı tatlı hadiselerle dolu dolu yaşandı ve geçip gitti.

Rahmetli İbrahimciğimin eşi gelinim İlhan, Petkim'den emekli oldu. Aliağa'ya tayin olduğunda orada kendine göre bir düzen kurmaya başlamıştı. Ankara'daki evlerinde bir süre torun Atıf kalmış, onun da İstanbul'a gitmesiyle o eve artık ihtiyaç kalmamıştı. Emekli ikramiyesi ve o evin satışıyla İzmir Bostanlı'da kendine göre şirin bir ev satın aldı. Bizlerin de yardımlarıyla, gönlüne göre dayadı, döşedi. Geleceğini orada kurma umuduyla yeni bir hayata başladı.

Hepimiz çok mutluyduk, onun adına seviniyor, yaşadığı acılardan sonra, ömrünün bundan sonrasını huzur içinde geçirmesini temenni ediyorduk. Ancak, hastalandığı haberi gelince hepimiz şoke olduk. Bir an önce iyileşebilmesi için Allah'a dua ediyorduk. Hastalığını çocuklar uzun süre gizlemişlerdi. Kaçamak cevaplarla geçiştiriyorlar, yanına gitmemizi istemiyorlardı. Morale ihtiyacı vardı; belki beni görünce acıları depreşecek, daha da kötüleşecekti. O yüzden anlayışla karşılıyor, fakat için için de yanıyordum.

Elimden bir şey gelmiyordu. Tek umudum, hayırlı haberlerini alabileceğim bir telefondu; ama o telefon da bir türlü gelmek bilmiyordu. Torunlarımın benim sağlığımı düşünerek, üzülmemi istemedikleri için geçiştirdiklerini ve doğruyu söylemediklerini düşünmeye başlamıştım.

Bir gün, Demirci dönüşü, emrivaki yapıp oraya gittim. Sonra da Naciler geldiler. İlhan'la son bir defa görüştüler; gülüştüler, şakalaştılar, hasret giderdiler. Esra, Atıf ve Atıf'ın kız arkadaşı Dilay da oradaydı. İlhan'ın saçları kemoterapi tedavisi nedeniyle dökülmüştü. Kelimeler zorlukla ağzından çıkıyordu, ama neşesi yerindeydi. Sonra Ankara'ya döndüm. Zaman zaman görüşüyorduk, ama beklediğimiz iyilik haberlerini bir türlü alamıyorduk.

6 Şubat 2009

Artık dayanamayıp Karşıyaka'ya İlhan'ı görmek için gitmeye karar verdim. Naci, akşam uçağına biletimi aldı. Onun da İstanbul'da işi varmış, sabahtan gitti. Akşamüzeri taksiyle Havaş İstasyonu'na gelerek otobüsle Esenboğa'ya ulaştım. Tekerlekli sandalye isteyip kolayca uçağa yerleştim. İzmir Menderes Havaalanı'nda kardeşim Tayibe ve eşi Volkan beni karşıladılar. Sağanak yağmur altında yola koyulduk.

Karşıyaka Hâkimevi'nde ayırttığım odaya eşyamı bırakıp İlhan'ın evine gittik. Ablaları ve torunum Esra, bakıcısı Maya başındaydılar. Maya sık sık oksijen veriyordu. Durumu kötüydü, ben şoke oldum. Sanki son nefeslerini alıyor gibiydi. Torun Atıf bilet bulursa gece gelecekti. 23.50'de yer bulmuş. Biz 23.40'ta oradan ayrıldık, Tayibeciğim beni o halimle yalnız bırakmadı, beraber kaldık. Sabah uyandığımızda, Esra'nın Tayibe'ye yazdığı mesajı duydum. Allah'ın takdirine boyun eğmekten başka çaremiz yoktu.

Hemen gittik. Gül yüzünü öpüp kokladım. O artık İbrahim'ine kavuşmuştu. 7 Şubat saat 12'de Atıf uçaktayken o, son yolculuğuna uçmuştu. Evden alınarak hastaneye götürüldü.Naciler geldiler, sırasız kaybı çok derin keder veriyor. Atıf boynuma sarılıp babaanne diyerek uzuz uzun ağladı. Kız arkadaşı Dilay, Esra'nın eşi Cem, arkadaşının annesi Şermin Emiroğlu Ankara'dan; arkadaşı Kıvanç Londra'dan geldiler. Pazar günü Beşikçioğlu Camii'nin önü bir hasret giderme yeri gibi; akraba, dost, arkadaş, hepsi oradaydılar. Şeyda, Fatih, Sayfiye, Refika, Edip, Işık, Menderes, Etibank ve Petkim'den arkadaşları, İzmir'deki Demircili dostlar, yakınlarımız hepsi geldiler.

Karşıyaka'daki törenden sonra Manisa'ya gelindi. Aşırı yağmura rağmen orada da Demirci'den, Manisa ve çevresinden gelen çok sayıda kişi kabristanda sıralanmıştı. Rahmetli Atıf ve İbrahim ile Naci'nin partili arkadaşları, dostları, İlhan'ın Manisa'daki akrabaları; hepsi oradaydılar. Aşırı yağmur tam defin esnasında yerini güneşe bıraktı. Merhum Atıf ve İbrahim'in iki karış ötesinde yatan annesinin üstüne kondu. O acıları geride bırakıp sevdiklerine kavuştu...

O günlerden beri alerjilerim depreşti. Oğlum İbrahim'in bitmeyen acısı tazelendi. Esra ile Atıf işleri nedeniyle döndüler, herkes gitti. İlhan'a bakan Maya ile benim 7 gün evi açık tutmam istendi. Bu zor görevi üstlenmeliydim. Geçirdiğimiz onca yılı hatırlamak beni çok eskilere götürüyordu. Eski günler bir sinema şeridi gibi gözlerimin önünde canlandı.

Eşim özgürlüğüne kavuşunca annemin Karşıyaka'daki evine dönmüştük. Avukatlığa başlamak için Manisa'ya, evimize ve çevresine dönmek istiyordu. Kararına saygı duydum. 1963 yılı başında, yarıyıl tatilinde Naci'nin kaydını Manisa Ali Rıza Çevik İlkokulu'na naklettirip evimize döndük. Öğretmeni Nimet Özyürek, İbrahim'i 3. sınıfa kadar okutmuştu, Naci'yi de 3. sınıftan alıp mezun edecekti. İlhanlar giriş katında kiracımızdılar. İlhan orta iki talebesiydi. Bahçedeki saksılardan yaseminleri toplar, tabakta suyun içinde bana getirirdi. İbrahim, İzmir Türk Kolej'inde yatılı okuyacaktı. Hafta sonları Manisa'ya geliyordu.

1966 yılı evlilik hayatımızın en mutlu geçen yıllarından biri. O yıl, Naci'den 12 yıl sonra gelecek bir bebek bekliyorduk. Sıkıntılı ve acı günleri geride bırakmıştık. Atıf'ın avukatlıkta güzel bir kazancı ve itibarı var. O yaz İbrahim koleji bitirdi. Naci, Bornova Maarif Koleji'ni kazanmış, hazırlığı okumuş ve sınıfını geçmişti. Ağustos ayı içinde üç aile; teyze oğlu Yıldırım, eşi Perihan ve 2,5 yaşındaki kızları Pınar, Avukat Turan Hıdıroğlu, eşi Güral ve oğulları 7 yaşındaki Erhan, Atıf'ın kardeşi Sayfiye ve oğullarımız Doğu Akdeniz vapur gezisine çıktık.

Trenle Bandırma'ya, oradan vapurla İstanbul'a gelip seyahate çıkacağımız gemiye yerleştik ve hareket ettik. İlk durağımız İzmir'di. Gemi 3-4 saat limanda kalacaktı, zamanı değerlendirmek için bir minibüs kiralayıp Kadifekale dâhil bir İzmir turu attık. İbrahim bize katılmadı. Gazetelerde o gün üniversite sınav sonuçları çıkacakmış, kafileden ayrıldı.

Saat 13'te gemiye dönüp bizim için ayrılan yuvarlak masa etrafına oturmuş yemek beklerken İbrahim, elinde Ulus gazetesi, büyük bir heyecanla masaya yaklaştı ve ODTÜ'de kimya mühen-

disliği bölümünü kazandığını müjdeledi. İşte o anın sonsuz mutluluğu ile gözyaşlarımı tutamadım. O anda üzüldüğümü zanneden Pınar, sandalyeye çıkıp beni,kendisini çok sevdiğimden, memnun etmek için şiir okumaya başladı. O şirin çocuk şimdi Celal Bayar Üniversitesi'nde, göğüs hastalıkları mütehassısı; Profesör Pınar Çelik.

Seyahat İskenderun'a kadar devam etti. Geceyi Harbiye Devlet Su İşleri Misafirhanesi'nde geçirdik. 12 Ağustos'ta evliliğimizin 18. yılını gemide kutladık. Antalya, Alanya, Kaş, Fethiye, Bodrum, Kuşadası'nda güzel yerlerde konakladık.

Yılın sonuna doğru, Kasım'ın 8'inde İzmir Konak Kliniği'nde amcam Doktor Feridun İzmiroğlu'nun yardımıyla bir kızımız doğdu. Adını Şeyda koyduk. Ablam ve Atıf'la beraber taksiyle Manisa'dan gelmiştik. O yıllarda Sabuncubeli otobüs soygunu ve cinayeti olmuştu. Atıf'ın duruşması olduğu için dönmüştü. Telefonla müjdeyi verdik, ama geç vakte kadar gelemedi; büyük bir üzüntüyle telefonlar ediyor, kaza olma ihtimali korkusuyla haber bekliyorduk. Gece dokuza doğru gelebildi. Meğer kamyondan kayan beton direk dik virajlı yolu kapatmış. Vinç, gelip kaldırılıncaya kadar yolun geliş ve gidişinde arabalar beklemeye alınmış.

O yılın başında İlhan'ın ablası Feyhan, Manisa'nın tanınmış doktorlarından Yümnü Gediz'in oğlu Doktor Ozan'la evlenmişti.

Atıf önceleri beyaz kurdeleli bir kızımız olsun istiyorum, diyordu; ama ya arkamda kalırsa diye de düşünüyordu. Arkadaşları ondan çok sonra evlenmişlerdi. Çocukları da küçüktü. Şeyda'nın büyük ağabeyiyle arasında 17, Naci'yle 12 yaş vardı. Çok güzel ve uslu bir bebekti. Hatice Teyzem bu çocuk sizin sabrınızın mükafatı diyordu.

Feyhan'ın, Şeyda'dan 4 ay sonra bir kızı oldu; adını Aslı koydular. Yaz günleri İbrahim Şeyda'yı, İlhan yeğeni Aslı'yı kucaklar ve uzun uzun sohbet ederlerdi. Bu beraberlik zamanla ilerledi. İbrahim, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde bir yıl hazırlık okuduktan sonra, tekrar imtihana girip Ege Üniversitesi Kimya Mühendisliği Bölümü'nü kazanarak İzmir'e geldi. Her gün Manisa'dan gidip geliyordu.

Bir gün oğlumla görüştüm, ilişkilerinin ciddi olup olmadığını sordum. "Komşu kızıyla flört olmaz, ciddi isen henüz erken," dedim, ama o ciddiydi. İkinci sınıftan sonra sözlendiler. Dördüncü sınıfa geçince de güzel bir nişan yaptık. Manisa'da pek alışılmamış bir nişandı. Tümende düğün gibi muhteşem bir nişan oldu. Oğlumuzun sünneti, babası ceza evindeyken basit bir şekilde olmuştu. Akrabalar İzmir dışından gelmişlerdi, yakınlarımız ve arkadaşları vardı sadece. Doktor amcam da kirvesi olmuştu. O yüzden bu nişan, İbrahim açısından babasının ilk mürüvvetiydi ve muhteşem olmalıydı.

Bir Mayıs 1973 yılında evlendiler. Bir yıl öncesinde de görümcem Sayfiye M.K.E. İstanbul Bölge Müdürü Kadri Özcan'la evlendi. Arka arkaya iki kızları oldu. 16 Mart 1974'te torunum Esra doğdu. Sayfiye'nin ikinci kızıyla arasında 22 gün var.

Zamanda yolculuğumda buraya kadar geldim ve böylece gelen giden misafirlerle İlhan'ın 7. gün duasını yaptık. Artık ayrılma zamanı gelmişti. Ne hayallerle alıp kurduğu yeni yuvasını boş bırakıp dünya değiştirdi ve acılara acılar ekleyip uçtu, emanetleri bana bıraktı.

Şimdi onlar benim göz bebeklerim. Hayatımın anlamı çocuklarım, eşleri ve torunlarım. Çevreme zarar vermeden onlara ve memleketime nasıl yardımcı olabilirim düşüncesiyle yaşıyorum. Günler geçiyor, zamanımı bazen ibadetle, bazen kitap okuyarak,ev işleriyle, dikişlerle, bana terapi gibi olan kırkpare (patchwork) örtüler yaparak geçiriyorum. Bir de en çok düşündüğüm, evladım gibi ilgilendiğim, Atıf Akın kütüphanemiz var. Sık sık Demirci'ye gidiyorum.

Altın Kızların Eskişehir Turu

19-21 Nisan 2009, Eskişehir 'Altın Kızlar' turu.

Bugün pazar. Oğlum Naci beni Eskişehir hızlı trenine bindirmek üzer Ankara Garı'na götürdü. Altı arkadaş da oradaydı, hep beraber yola koyulduk. Bir buçuk saat sonra Eskişehir Garı'nda, İstanbul'dan Başkent treniyle gelen on üç arkadaşımız M.R.T. şirketi rehberiyle birlikte bizi karşıladılar. Hep beraber öğretmenevinde iki gece kalacağımız odalarımıza yerleşmek üzere hareket ettik. Ben Nermin Sipahioğlu ile aynı odayı paylaştım. Onunla okul sıralarından bu yana tatlı ve acı günlerimizde çok kez beraber yürüdük. Eşlerimizin arkadaşlığı ve kader birliğimiz, ailesiyle İzmir Karşıyaka'da tanışmamız yakınlığımızı bir kat daha artırıyor.

Öğretmenevi beş yıldızlı otel gibiydi. Rahattım, ancak alerjik durumum kötüydü. Buna rağmen sorun yaratmadım, ilaçlarıma devam ettim.

Eskişehir'e bir yıl önce bu mevsimde, Nacilerle Çanakkale dönüşü Ankara'ya giderken uğramıştık. Akşam yemeğini yedikten sonra dolaşmış, Porsuk'un ışıl ışıl köprüleri ve yolları, neşeli cıvıl cıvıl genç üniversite talebeleri ile mini konserler veren grupları seyredip dinlemek çok hoşumuza gitmişti.

Bu defa İzmir Kız Liseliler olarak modern kültür, sanat ve üniversite şehrini gezdik. Çocuklar İzmir Kız Lisesi'ndeki sınıf arkadaşlarımızla bu yaştaki birlikteliğimize takılıyorlar ve bizi altın kızlar olarak adlandırıyorlardı. Altın kızlar olarak Eskişehir gezimizden çok keyif alıyoruz. Sayın Yılmaz Büyükerşen, Anadolu Üniversitesi'ni

kurmakla başlayan hizmetlerine üç dönem belediye başkanı seçilerek devam etmiş, ekibiyle pek çok esere imzalarını atmışlar.

Porsuk Çayı'nın temizlenmesi; şehir içi ulaşımın raylı sistemle sağlanması; meydanları süsleyen zarif heykeller; opera, tiyatro ve konser salonu kompleksi; yapma göl ve plaj; parkları; odun pazarı evleri; açık hava müzesi... Hepsini 65 yıllık arkadaş grubuyla gezmek bir başka gurur kaynağıydı. Hepimiz genç kızlar gibi mutluyduk. Bu yaşta yorgunluğumuzu düşünmeden dolaştık. Rehberimiz Murat'la ayrılıncaya kadar beraberdik.

Odun pazarı evleri, Osmanlı'nın ilk yerleşim bölgesi. Ya tamir edilmiş veya aynı model yeniden yapılmış. Müzelerin çoğunluğu oralarda; cam müzesi, lületaşı, karikatür, Cumhuriyet tarihi müzeleri, Atatürk inkılapları uygulama merkezi. Açık hava müzesinde sanki uçaklarla oynadık. Büyük Kent Park'ta çay içtik. Bilim Kültür Sanat Parkı'na gidildiğinde çok yorulduğum için birkaç arkadaşla birlikte otobüste, dışarıda bekledim. Göldeki gemi çok güzelmiş.

Çarşıda çibörek, haller bölgesinde su muhallebisi, yine merkezde Balaban kebabı yedik. Biz çiğ börek olarak bilirdik, meğer aslı 'çibörek'miş. Hep söylüyorum, öğrenmenin yaşı yok. "Çi" Kırım Türklerinin lehçesinde, enfes, leziz, güzel anlamına geliyormuş. Yani çibörek de nefis börek anlamına geliyor. Zaten yağ emmemesi için kızgın yağda kızaran böreğin çiğ olması mümkün değil ya...

Kurşunlu Camii Külliyesi 500 yıllık eser, bir bölümü otantik nikâh salonu olarak düzenlenmiş. Üç gün, iki gece dolu dolu ve çocuklar gibi yaşadık. Birliktelik garda son buldu. Bir grup Ankara'ya, bir grup İstanbul'a gitmek üzere ayrıldık.

İnsanların gayeleri eğer topluma hizmet ise hangi siyasi görüşte olursa olsunlar, bıraktıkları eserlerle anılır. Hizmetleri Allah'ın huzurunda ve toplumun belleğinde zayi olmaz. Profesör Yılmaz Büyükerşen[77] gerçekten Eskişehir'e büyük hizmetler yapmış, Eskişehirli-

77 **Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen,** Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı, Eskişehir Anadolu Üniversitesi kurucusu ve rektörü.

ler de onun bu hizmetlerini takdir etmesini bilmişler. Darası diğer beldelerimizin başına...

Her gün gazete ve televizyonlarda çeşitli üzüntü veren olayları görüp dinledikçe karamsarlığımız artarken, böyle güzellikleri yaşamak bize umut veriyor. Çocuklarımızın, torunlarımızın, yeni yetişen tüm gençlerimizin güzel ve barış içinde yaşamaları, vatan sevgisiyle dolu olmaları ve onların da topluma böylesine yararlı hizmetler yapmaları için Allah'a niyaz ediyorum.

Ankara'da Demirci Günleri

20 Kasım 2009

Bugün Kumrucuğum benim lise arkadaşlarımı, yani altın kızları yemeğe davet etti; öğleyin oradaydık. Aynı günün gecesinde, Demircililer Derneği'nin düzenlediği Ahmet Şerif İzgören'in[78] bir konferansı için Keçiören Samanyolu Koleji'ne davetli idik. İnsan gurbette olunca, kendi memleketi ile ilgili her türlü etkinliğe katılmayı arzuluyor.

Naci önemli bir iş toplantısı için Ankara dışında olduğundan, beni oraya hemşerimiz genç Avukat İlhan Gürer Bey götürdü. Davetiyeyi Naci'ye, eliyle Hakan Taşçı[79] Bey göndermiş, Naci de mazeretini beyan etmiş.

Salon, tanıdığım veya tanıyamadığım, hepsi aynı yörede yetişmiş genç ve orta yaşlı insanlarla doluydu. En yaşlıları galiba bendim. İnsanlar gelip hatır sorup elimi öpüyor ve kendilerini tanıtıyorlardı. Memleketimden böylesine kültürlü, iyi yetişmiş nesiller yetiştiği için ben de gurur duyuyorum. İzgören'in anneannesiyle de kardeş torunları oluyoruz.

Ahmet Şerif Bey,, yayınladığı eserler ve konferansları ile özellikle gençlerin kişisel gelişimine katkıda bulunan değerli bir fikir insanı. Bu konferansı da ilgiyle izlendi.

78 **Ahmet Şerif İZGÖREN,** Yazar, yönetici, fikir insanı. 1965 yılında İzmir'de doğdu, Kuleli Askeri Lisesi'ni bitirdikten sonra, Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dilbilimi Bölümü'nden mezun oldu. Bir süre Türk Silahlı Kuvvetleri'nde çalıştı, üsteğmen rütbesiyle ordudan ayrıldı. Bir süre kamu ve özel sektörde çalıştıktan sonra değişimci, dönüşümcü karakteri ve sistem yaklaşımını benimsemiş biri olarak toplumsal gelişime yönelerek çeşitli eserler verdi. Halen eğitim ve danışmanlık hizmetleri veren kuruluşun ve yayınevinin sahibidir. Aslen Demircilidir.

79 **Hakan TAŞÇI,** XXII. Dönem Manisa milletvekili.

Konferansa, "Başarı için gereken öğeler nelerdir?" diye başladı: "Eğer SÜPERMEN Türk olsaydı pelerinini annesi giydirirdi," diye devam etti.

1- Girişimcilik

2- Dürüstlük

3- Yurt sevgisi

4- Hoşgörü

5- İş Kalitesi

Çok güzel açıkladığı bu kavramların gençlerimize yol göstereceğine inanıyorum. Bu günkü ortam beni çok üzüyor. İnsan olmanın unsurlarını unutmuş gibiyiz. Toplum kargaşa içinde. Fikir üreten, yol gösteren, insanlığa, barışa, kardeşliğe dem vuran o kadar az ki. Doğrusu bu konferans bu açılardan beni çok mutlu etti. Gençlerimize güvenmek istiyorum.

Toplantıda şeref konuğu olarak beni tanıtmak üzere sahneye çıkardıklarında, "Nerede olurlarsa olsunlar, Demirci'mize ve memleketlilerimize sahip çıkmaları" isteğimi bildirmemden herkes mutlu olmuş ki, kaymakamlık sitesinde ve Halıkent gazetesinde konuşmam haber olmuş.

En pahalı hediyelerden daha anlamlı olan ise, Sayın İzgören'in kendisine sunulan çiçek buketini bana sunması oldu. Demirci'nin ortaöğretim için ilçe dışına giden ilk kız talebesi ve Demirci'nin ilk milletvekilinin eşi olarak takdim edilmem de bana ayrı bir gurur verdi. Hemşerilerimle geçirdiğim güzel gecenin sonunda buruk, fakat güzel duygularla dolu olarak eve döndüm. Keşke önden gidenler de sağ olsalardı, diye düşünmekten kendimi alamadım.

21 Aralık 2009

Dün gece Kumru ile bizdeydik. Bu sabah hazırlanıp Naci'yi bekledik, 11.30'da bizi almaya geldi. Demirci Kültür Sanat ve Dayanışma Derneği'nin Keşkek Günü'ne katılmak üzere Keçiören Halil İbrahim Sofrası adını taşıyan restorana gittik. Kalabalığı, aileleriyle gelenler, Manisa milletvekillerinden bazıları, Ankara'daki bürokrat-

lar, hukukçular, esnaflar, halıcılar, her politik görüşteki kişiler oluşturuyordu.

Demirci Belediyesi'nin katkılarıyla hazırlanan ekibin halk oyunları gösterisi, yapılan konuşmalar, keşkek ve irmik helvası ikramı ile tamamlanan bu toplantıda beni en çok etkileyen ve gurur veren durum, herkesin birbirine sevgi ve saygıyla yaklaşması oldu. Gençler ve olgun yaştakiler yan yana, güzel bir birliktelik içinde geçen bu toplantıdan güzel anılarla ayrıldık.

Demircililerin nerede olurlarsa olsunlar, birbirlerine bağlılıkları; kadir bilirlikleri; kültürlerini, değerlerini korumaları; hoş görüleri ve saygıları; bilime, kültüre, görenek ve geleneklerine bağlılıkları beni fazlasıyla mesut ediyor.

Ben de fırsat buldukça Demircili hemşerilerimi, dost ve akrabalarımızın evimde ağırlayarak, eski günleri yâd etmeye, Demirci günlerimizi yeniden yaşamaya çalışıyorum. İftar davetleri, mevlitler, çeşitli vesilelerle düzenlenen yemekler, düğün, nişan, sünnet törenleri Ankara'da Demircililerin bir araya gelmeleri için de fırsat oluyor. Özellikle genç öğrencilerimizle sık sık bir arada olmak bana ayrı bir keyif veriyor.

Öteye Mektup
II

29 Kasım 2009

Sevgili Atıf,

Allah'ın izniyle bu mektubu yazıyorum. Bu nasıl bir istek ve duygu bilmiyorum. Tıpkı eski günlerdeki gibi seninle yazışmayı özledim. Sen gideli bu dünyada akıl almaz iletişim araçları icat oldu. Gene de hiçbiri, kâğıt kalemin yerini tutmuyor. Birçok konuda olduğu gibi dünyada mektuplar da özelliğini kaybetmiş görünüyor.

Seninle beraber yürüdüğümüz yollar bazen yeşil çim gibi yumuşak, bazen çakıllı, bazen dikenliydi. Yollar ve yıllar böylece bitti, ben hayat yolunda çocuklarımla yalnız yürümek zorundayım. Artık deniz ortasından seni bekleme umudum da yoktu. Ahrete gittiğinden beri otuz üç yıl geçti. İlk yıllar, maddi manevi zorluklar; yirmi iki yaşında, henüz hayata atılmamış, Ortadoğu'nun en karışık, anarşik ortamında, en çok babaya ihtiyacı olduğu günlerde yetim kalan bir erkek ve henüz on bir yaşında, babaya doymadan TED Koleji'ne başlayan bir kız çocuğunun ağır mesuliyeti omuzlarıma çökmüştü. Onların bu karışık ortamda yetişmelerinin sorumluluğu altında eziliyordum.

Çankaya'daki kira evinden çıkıp daha ucuz olan Esat, Tunalı kavşağı, Dörtyol'daki akraba Nesrin Bek'in evine taşındık. Ankara'da kalma veya İzmir'e gitme ikilemi arasında bocalarken, kızım küçük yaşına rağmen, sen bizim için varsın, bizi okullarımızdan ayırma uyarısıyla kısmetmiş buradayım. 1978-79-80 yılları Türkiye'de bunalımlı geçti. Bizde de aynı bunalımlar vardı.

Tek güzel olay, oğlum İbrahim'in 20 Ocak 1979'da Bandırma'da, Etibank'ta çalışırken bir oğlu olmasıydı. Ona senin adını verdiler. O gün, sanki yeniden hayat buldum, senin beni emanet ettiğin arkadaş grubuna tekrar dâhil oldum ve Düriye'deki toplantıyla Kumru'yla beraber katılmaya başladım.

Oğullarımın ikisi de senin politikacı yönünü örnek alarak hayatlarını yönlendirdiler. Ben ise hizmetin hep başka yönüyle de verilmesi gerektiğini düşünüyordum, ama müdahale hakkım yoktu. Naci, Adalet Partisi Gençlik Kolları genel başkanıydı. Okuldan çıkışta partiye gidiyordu, yeri belliydi yani. En güzel yanı, okul kapısından siyasi görüşünü sokmuyordu, itidalli idi. Yaşına rağmen olgundu. İbrahim, Orhan Sorguç Pektim genel müdürüyken Aliağa'ya grup başkan yardımcısı olarak atandı.

1979 sonları 80 başlarında ortalık bir hayli karışıktı. İhtilal hazırlıkları, provokasyonlar, siyasi cinayetler almış başını gidiyordu. Dörtyol'da toplanan gençler, liselilerin davranışları, hepsi önümüzde yaşanıyordu. Yokluklar, krizler, daha neler, neler; hayat zordu sen gideli. Yollar karmakarışıktı, setler, yasaklar, barikatlar... Çocukları yetiştirmek, onları koruyup kollayabilmek çok zordu.

Milletimize, ailemize ve bize yaraşır şekilde çocuklarımı yetiştirdiğime inanıyorum. Bu yolda çok çaba harcadım, ama şair Tevfik Fikret'in "Kıran da olsa kırıl düş, fakat eğilme sakın" mısralarında dediği gibi Allah'ın huzurundan başka kimsenin önünde eğilmedim. Kimseye saygıda kusur etmedim. Sonunda bugünlere ulaştım. Ailemden ve senin o sonsuz sevginden aldığım manevi güç beni hiç yalnız bırakmadı, hep yanımdaydın.

Sağlığındaki hayat standartlarını korumaya çalıştım. Onlara yokluk ve yoksulluk hissettirmemeye gayret ettim. 12 Eylül darbesi Türkiye'de pek çok şeyi değiştirdi. İbrahim Aliağa'dan merkeze alındı, geçinmek çok zordu, lojman yoktu. Bizim de evi boşaltmamız gerekiyordu. Aynı semtte Esat Caddesi Dörtyol Çırağan Apartmanı'na, seni Yassıada'da yalnız bırakmayan Avukat Şinasi Bey'in dairesine beraberce taşındık.

O evde ben, gençler, kızım ve TED talebesi yeğenim Gülgün, torunlar Esra, Atıf; dört nesil bir aradaydık. Gelirleri birleştirerek

dört yıl beraber geçirdik. Hem çok zordu, ama hem de güzel yanları vardı. Okul tatilinde Manisa'ya ve anneme Karşıyaka'ya gidiyorduk. Zaten iki ayda bir Manisa'ya, seni ziyarete gelip kabrinin başında seninle konuşup kendi kendime dertleşiyordum. Bu yıllar Manisa Ankara arasında geçti. İzmir-Manisa-Ankara üçgeni yol güzergâhımdı.

Tayyibe'nin eşi askeri eczacı, Kıbrıs'a tayin olunca, Gülgün okula orada devam etti. Biz de 1982 Temmuz ayında, kızımla beraber Kıbrıs'a gittik. 21 gün kaldık. Volkan ile Tayyibe bizi çok güzel gezdirdiler. Şeyda'ya bazı çeyiz eşyaları aldık.

1983'te Anavatan, Doğru Yol ve diğer partiler kuruldu. Seçim vardı; İbrahim'e teklifler geliyordu, ama o babasının yolundan ayrılmak istemedi. Bense acısını yıllar boyu çektiğimiz için her ikisinin de siyasetle uğraşmalarından memnun değildim. "Dürüst siyaset olmazmış, siyasetin fazileti olmazmış" diye bir söz var, tam olarak bilemiyorum. Kendi iş alanlarında başarılıydılar. Boykotların, olayların olduğu yıllar Naci de üniversitedeydi ve çok zor günlerdi. Şeyda kolej talebesiydi. Naci işletmeyi, Şeyda ekonomiyi, Fatih de siyasal işletmeyi bitirdi.

1987'de annemi kaybettik. Demirci'deki mağazalar satılınca, 1988'de bugün oturduğumuz evi aldım. Oğlum Naci, 1988'de Giresunlu Albay Temel Gülcan Bey'in kızı Süreyya ile evlendi. Kızım Şeyda, 1989'da okul arkadaşı Fehmi Arabacıoğlu Paşa'nın oğlu Fatih'le evlendi, kendi hayatlarını kurdular. Fehmi Paşa Şeyda'ya babalık görevini üstlendi. Böylece görevlerimi bitirmiştim.

Hani senin hacı teklifin vardı ya, onu düşünmeye başladım. Güzel olaylar devam ederken, 1991 seçim arifesinde İbrahim aday adayı olarak çalışmaya başladı. DYP Yüksek Haysiyet Divanı üyesi idi. O yaz eve doğalgaz kat kaloriferi yapıldı, biraz Manisa'da dinlenmeyi düşünüyordum. Ben bir gün sonra gidecekken İbrahim ve İlhan geldiler ve beni bir gün önce İbrahim'le birlikte gitmeye ikna ettiler.

O meşum gece, bir buçukta İbrahim'le yola çıktık; yorgun ve uykusuzdum. Yolda benzin bitti, arabayı bir kenara çekip beni bıraka-

rak geçen bir vasıtayla gitti ve benzin alıp getirdi. O da yorgundu. Kamyoncuların kaldığı bir benzinciye uğrayıp birer bardak çay içtik. Orada biraz dinlenip uyumayı teklif ettim. "Sabah Selendi'nin kurtuluş gününe yetişemeyiz," dedi. "Yakında İkbal'de dinleniriz," dedi.

Afyon'a on bir kilometre kala o meşum kazayı yaşadık. Nasıl oldu bilmiyorum. Kamyonla en yakın hastaneye, oradan da helikopterle İbni Sina Hastanesi'ne getirildik. O yolunu yarıda bırakıp sana uçtu. Ben ona vasiyet edip senin üstüne defnedilmeyi beklerken o gitti.

Uzun bir zaman sonra, "hayatta kaldım, ayakta olmalıyım" azmiyle iki koltuk değneğiyle, dört yıl sonra da dördüncü ameliyatla tek bastonla yürümeye başladım. Senin hac teklifini unutmadım. 1994'te kızım ve damadımın yanına, dünürlerle beraber İskoçya'ya; yine aynı yıl torun Atıf'la, yanımda kalan Şahla'nın memleketi Tebriz'e gittim. Onlar denemeydi. Haccın iki bastonla olamayacağını öğrendim.

Başarılı bir protez ameliyatından sonra artık kendime güvencim arttı. 1996'da hacca gittim. Sıra senin adına Demirci'de kütüphane yaptırmaya gelmişti. On yılı aşkın süredir hizmet veriyor. Evim gibi, çocuğum gibi gözlüyorum. Sen birinci vatanım Demirci, ikinci vatanım Manisa derdin. İşte ben de aynı duyguları taşıyorum. Sen insanları anlatırken "İster ocak başındaki köylü vatandaşımız, ister Çankaya'da reisicumhur olsun, yeter ki insan olsun"derdin, bence de öyle.

2002'de önce Manisa'dan turla Güneydoğu Anadolu gezisi yaptım, sonbaharda da Amerika. Kuzenin Ercüment'te bir hafta, Şahla'da on beş gün kaldım. 2004'te Suriye-Şam, 2006'da önce Umre, sonra Suriye-Ürdün-Kudüs'e gittim. 2007'de Mısır gezisine katıldım. Sen hep yanımdaydın, sanki hep beraberdik. 3 yıldır sağlığım pek yerinde olmasa da gayretle dolaşıyorum. Alerji sorunu beni sıkıyor. 2009'da, yani geçen yıl Enver Ağabey'i, yıl sonunda Levent'i, bu yıl da Refik Bey'i kaybettik. 1 Ağustos'ta Orhan Bey'i de öteye uğurladık.

Senin kısa geçen ömründe çalıştığın, hak ettiğin hizmetler henüz karşılanmıyordu. Milletvekili maaşları azdı. Ev kirası çoktu. Senin o zaman hak ettiklerini şimdi ben kullanıyorum. Anadolu Kulübü, Parlamenter eşi, Hâkimevi kartlarıyla ve 1993'te milletvekili eşlerinin sağlık ve maaş iyileşmesi ile rahatım iyi. Ben de çocuk ve torunlarıma, çevreme yardımcı oluyor, kütüphanenin giderlerini karşılıyor, memleketimde yetişen, Ankara'ya gelen üniversiteli gençlere kucak açıyorum. Ruhun şad olsun.

Senin için bugün çok güzel bir dua toplantısı oldu. Kardeş torunları, kardeşler, çocukları, çok yakın lise arkadaşlarım, Nermin, gelini Gülten ve kızı Mine, Samime, kızı Ferda buradalardı. Duadan sonra sevdiğin şarkılar söylendi. Sanki mutlu geçen günler geri gelmiş gibiydi. Kumru organize ediyordu. Atamızın 10 Kasım anma günü gibi. 60 yaşından sonra Melahat Abla'nın gayretiyle öğrendiğim Kuran ile hatim indirip teselli buluyorum.

Bu yıllar iletişim yılları. 80 yaşında bilgisayarın başına geçtim. Anılarımı yazmaya çalışıyorum. Senin sözlerin hep belleğimde saklı: "Ben hukukun her yönünü yaşadım," derdin. "Hâkim oldum uyguladım, hüküm verdim; milletvekili oldum, kanun yaptım; hüküm giydim, kanunların uygulananı, mahkûm oldum; avukat oldum savundum, hak aradım. Yalnız savcılık yapmadım," derdin. Bugün yaşasaydın, kanunların ve kararların bölünmüşlüğünü nasıl karşılardın? Hukukun siyasallaştığını görsen herhalde çok acı çekerdin.

Sen mızmız yaşlılardan hoşlanmazdın. Ben öyle olmamaya çalıştım. Yoluma devam ederken, sarp geçitleri aşarken, acıları ve sıkıntıları yüzümde derinleşen çizgilere yazdım. Akıtamadığım gözyaşlarım gözaltı torbalarımda birikti. Yarım da olsa mutlulukları yüreğime sindirdim ve bugünlere geldim. Günlerim çoğu zaman evde istirahatla geçiyor.

Zaman zaman turlara katılıyor, zaman zaman çocuğum gibi gördüğüm Demirci'ye gidiyorum. Senin arzu ettiğin gibi vasiyet olarak kabul ettiğim Manisa'daki evimize gidiyorum. Dünyada iletişim dönemi yaşanıyor. Değerler çok değişti.

Churchill'in sözünü zaman, zaman tekrarladığın gibi, "idarelerin hepsi kötüdür, demokrasi kötünün en iyisidir." Ben de demokra-

si âşığı bir kişi olarak bugün kaygılıyım. Yozlaşma ve bölünmüşlük beni kaygılandırıyor. 1977'de yeniden seçilip o yüce meclise girdiğinde, ilk grup toplantısının ardından:

"Hanım, ben bu meclisten hiç tat almadım. Nerede o eski mebusların mükemmeliyeti, asaleti, saygınlığı?" demiştin.

İyi ki bugünleri görmemişsin. Bugün o meclisi, o günün liderlerini mumla arıyoruz. Liderlerin fikir ve projelerini yarıştırmak yerine, birbirlerini alanlarda, kalabalığın önünde kötü sözlerle eleştirmeleri beni çok üzüyor. Topluma örnek olmaları gerekmez mi?

Yola devam. Artık Allah yolundayım, artık arşa doğru kanatlanıp uçacağım günleri hayal ediyorum. Aklıma seninle karşılaşacağım gün gelince, bu yaşlı kadını tanıyamayacağını da düşünüyorum. Issız kalan gönül bahçende artık bülbüller şakımıyor, dikenli yaprakların arasında gül açmıyor, sadece gülkurusu kaldı. Belki kavuşunca kokusundan hatırlarsın...

Muazzez

Kütüphane ve Kitap Dostu Ödül Töreni

29 Mart 2010

Bugün 84 yıllık hayatımda hiç yaşamadığım bir duyguyla dopdoluyum. Bu, ne ana baba evlat sevgisine, ne de eşine duyulan aşk ve sevgiye benziyor. Zamansız olduğu için dünyaya istenmeyen çocuk olarak gelişim, sonra "iyi ki doğdun" sözleriyle büyüyen bir kişi oluşum nedeniyle, ben değil, biz diye yaşamaya çalıştım.

Evlat, kardeş, abla, arkadaş, eş, anne, büyükanne, yaşlı teyze olarak günlerim geçti. Acıları, büyük acıları, mutlulukları hep iç içe yaşandı. Bu geçen yıllarda kendi başıma çalışıp aileme bir gelir sağlamışlığım olmadı, ama ailemden ve eşimden hak olan geliri borçlanmadan ve mümkün olduğu kadar evde ve dışarıda çocuklarıma ve çevreme yokluğunu hissettirmemeye çalışarak idare ettim. Benim için yaşamak, nefes alıp soluk vermek değildi. Topluma, yaşadığım süre hizmet vermek, aile ve eşime borç ödemekti. İşte bu düşünceler, her gün hesaplaşma gününe hazırlıktı.

Martın ilk haftalarında oğlum Naci, mart ayı içinde gezi programımın olup olmadığını sordu. Bir anlam veremedim. 19 Mart günü, kargodan bir yazı aldım. Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi'nden kocaman bir zarf içinde, kocaman karta yazılı bir davetiye geldi. Bu yıl dördüncüsü düzenlenen "Kütüphane ve Kitap Dostu" ödülüne layık görüldüğüm yazılıydı ve Cemal Reşit Rey Konser Salonu'ndaki törene davet ediliyordum. O zaman Naci'nin bundan haberi olduğunu ve beni yokladığını anladım. Meğer Atıf

da biliyormuş; amcasıyla paylaşmış, ama kesinleşmeden bana duyurmak istememişler.

Hem çok heyecanlandım, hem de çok gururlandım. Bu yaşta, bir topluluğun önüne çıkıp konuşabilmek beni heyecanlandırıyordu. Talebeliğimden beri çeşitli topluluklarda dinleyici olarak bulundum. Soru ve cevap şeklinde konuşmalar oldu, ama böylesi bir topluluk önünde hiç konuşma yapmamıştım.

18 Ekim 1962 Kayseri Cezaevi bahçe kapısı çıkışında heyecanlı bir bekleyiş içinde toplanan, o tarihi anı yaşayan topluluk sabırla beklerken, kendimi televizyon kameraları karşısında buldum. Türkiye'de televizyon henüz yokken, dudaklarımdan dökülen cümleler, cevapladığım sorular ve kavuşma anımızı dünya seyretmiş. Kıbrıs'tan Manisa'ya gelen dostumuz, ablama bizden önce haber getirmiş.

Kütüphane dostları gençler, üniversite hocaları, talebeler, kültür müdürleri, medya, konuşmacılar, yakınlarım, 60-70 yıllık lise arkadaşlarım önünde, en başta kendime sınav verecektim. Eğer yapılan bir iş, karşılık beklemeden gerçekleşirse, bir gün insana mutluluk veren bir sonuç getiriyor. Bu da böyle oldu.

Benim şöyle bir prensibim var, pek çok yakınıma da öğütlüyorum: "Kimseden ilgi ve yardım beklemeden kendimize yetmeye çalışalım, ilgi gördüğümüz zaman mutlu oluruz; eğer bekler de göremezsek mutsuz oluruz."

26 Mart Cuma günü 16.30'da Naci'nin iş çıkışında, TOBB'a yakın bir yerden arabasıyla yola çıktık. Otobandan devam ettik; kısa bir moladan sonra, 22.30'da İstanbul'a geldik. Beşiktaş'taki TBMM Konukevi'nde yer ayırtmıştık, oraya yerleştik. Cumartesi sabahtan Sultan Ahmet, Ayasofya, Yerebatan Sarayı'nı gezdikten sonra, Şeydalar ve torunlarla, Esra'nın tavsiye ettiği balık restoranda buluştuk. Boğaz'da Kireçburnu semtinde deniz kıyısı güzel bir yer. Onları bir arada görmek çok güzeldi, duygulu anlar yaşadım. Aramızdan gidenler olmasaydı keşke. Güzel bir yemek ve sohbet sonrası biraz hasret giderdik, çeşitli konular, müşterek duygu ve düşünceler paylaşıldı. Karşıt görüşler ortaya döküldü. Özlediğim yüzleri uzun

uzun seyrettim, gidenleri ise hafızamda canlandırdım. Ne yazık ki mutluluk bütünüyle tamam olmuyor.

Şeydalar ve Atıf yemekten sonra ayrıldılar. Esra'yla Yeniköy'de oturan halaları Sayfiye'ye gittik. Esra da orada ayrıldı. Biz İstinye Park alışveriş merkezinde dolaşıp sahil yolundan giderek, Arnavutköy'de belediyenin yerine çorba içmeye girdik. Yıllar önce babamla baş başa sahilde bir restoranda yemek yerken, benim evlilik kararım için konuşmuştuk. Gene bu mekânda, 6 yıl önce liseli arkadaşlarımızla öğle yemeği yemiştik. Güzel günlerdi.

Pazar günü Naci, Taksim'e, Bostancı dolmuş durağına bıraktı. O Zeytinburnu'ndaki Demokrat Parti'nin toplantısına gitti. Biz de Bostancı'ya... Süreyya'nın yeğeni Burcu, arabasıyla gelip bizi Ataşehir'deki evlerine götürdü. Ailesiyle hasret giderdikten sonra Bostancı'dan dolmuşla Bakırköy Galerya'ya geldik ve Naci'yle buluşup Yeşilyurt'a, Nerminlere akşam yemeğine gittik. Geç vakit konukevine döndük.

Pazartesi sabahı heyecanım doruktaydı, hava yağmurlu ve fırtınalıydı. Saat 10'da Harbiye Cemal Reşit Rey Konser Salonu'na geldik. Henüz erkendi, ama torunlarım Esra ve Atıf bizden önce gelmişlerdi; yerimize geçtik. Salon çok güzeldi, daha önce görmemiştim. Kalabalık yavaş, yavaş artmaya başladı. Şeyda ve Fatih geldiler. İzmiroğlu ailemizin bir kolundan Özgen ve Gülören'in gelişlerine sevindim. Bir sürpriz de İbrahim ve Naci'nin kadim dostları, Demirci'den komşumuz Mehmet Naci İzmirli[80] ve İstanbul'daki akrabalarının gelmesi oldu.

Gelinim yaşıtlarım olduğunu fark edince, tanımadığı halde, işaret ederek, "Anne, arkadaşların geliyor," diye seslendi. O havada Anadolu Yakası'ndan, Boğaz'dan ve uzak semtlerden değer verip gelmelerine çok sevindim. Mezun olduğumuz 1944'ten beri arkadaşlığımızı kopmadan sürdürdük ve birbirimize hâlâ, çocuklar veya kızlar diye hitap ediyoruz.

80 **Mehmet Naci İZMİRLİ,** Demokrat Parti Merkez Karar Kurulu üyesi, Adalet Partisi Demirci Gençlik Kolları başkanlığı, 15 yıl DYP İlçe başkanlığı ve İl Genel Meclis üyeliği yaptı. İzmiroğlu sülalesinin diğer bir kolundan.

Törende içimden geldiği gibi konuştum, daha önce Naci'yle hazırladığımız konuşma metni, uzun diye kısaltılınca, özü değişti. Ben de, o büyük kalabalığın önünde, içimden geldiği gibi konuştum. Alkışlardan etkilendiğime göre, galiba sınavı vermiştim.

Benden sonra güzel bir konuşma yapan Yazar Elif Şafak, "Bu konuşma üzerine söyleyecek bir şey bulamıyorum" diye söze başlayıp iltifat etti. Sonra da Cem Sağyaşar ve korosunun konserini dinledik. Baba Mustafa Sağyaşar'la birlikte de söylediler.

Tören öğleye kadar sürdü. Çıkışta Gülseren Tunalı ile eşi, arkadaş grubumuzu, Bebek'te Yılanlı Yalı'daki evlerine davet ettiler. Kızlarla hep beraber gittik. Gülseren çok güzel hazırlanmıştı. Mantı, enginar, börekler, salatalar, meyveler... Hepsinden çok da aldığım övgü dolu sözler ve ışığı simgeleyen zarif paketli mumun arkadaşlar adına bana sunulması beni çok mutlu etti. Unutulmayacak bir gündü.

Nedense mutluluklar hep acılarla bir arada geliyor; toplantı sonunda, Naci mesajla aldığı acı haberi bana duyurmamış, Manisa'daki görümcem Selma'nın eşinin ölüm haberini duyurdu.

Saat 16.30'da Naciler beni arkadaşımın evinden aldılar, dönüş yoluna koyulduk. Beş saatlik İstanbul-Ankara yolculuğundan sonra Çankaya'da Safiye Soyman'ın eşinin yeri Çorbacım'da karnımızı doyurduk. Değişik duygularla dopdoluyum.

Tatlı ve gurur veren aşırı heyecan, Manisa'dan gelen acı haber, 60-70 yıllık arkadaşlarla geçirdiğimiz anı dolu saatler, çocuklarımın yakın ilgileri, yol yorgunluğu gibi duygularla yüklü olarak, gece geç vakit Naciler beni eve bıraktılar. Hemen yatağıma uzanıp sanki sinema seyreder gibi belleğimde uzun yılların hasretini canlandırırken, bir yandan da Manisa yolculuğunu tasarlamaya çalıştım. Bitap vaziyette uykuya dalmışım.

Ertesi gece mavi trende yataklı biletiyle Manisa yolculuğuna çıktım. Sabah erkenden Manisa'ya geldiğimizde, görümcemin istasyona yakın olan evlerine yürüyerek ulaştım. Akrabalar, yakınları ve çocukları bir aradaydı. O hüzünlü ortamın içine ben de katıldım ve

pek çok tanıdıkla karşılaştım. Nedense insanlar ya düğünlerde veya acılı günlerde buluşup hasret gideriyor.

Naci, Kütüphane Dostu Ödül Töreni'yle ilgili olarak, Manisa'daki yerel basına ve ulusal gazetelerin Manisa temsilcilerine bir haber bülteni göndermiş. Takip eden günlerde yerel gazetelerde ve ulusal gazetelerin Ege eklerinde bu haberler boy boy fotoğraflarımla yayımlandı. İnternet sitelerinde yer aldı. Bu arada Manisa Kitapsaray'da TRT bir program yaptı, böylece acılı ortam içinde bir soluk oluştu. Çocuklar, medyatik oldunuz, diye takıldılar bana. Hafta sonunda Ankara'ya döndüm.

Hayat Yaşanan Andır

Ege'nin bağrından fışkırırız biz
Saçımızda yıldız alnımızda ay
Çizeriz koşarken ışıklı bir iz
Bu yolda ülküye varmamız kolay
İzmir Kız Lisesi ey nurlu kaynak
Sevgini kalbimiz taşır çarparak.
İzmir Kız Lisesi Marşı

Bolu Gezisi

3-5 Mayıs 2010

1944 yılı öncesi ve sonrası mezunlarından bir grup arkadaş, araya uzun dikenli ve güllü yıllar girse de kopmadan, yorulmadan ışıklı yollarda yolumuza devam etmekteyiz. İşte ancak 9 kişi olabildiğimiz Ankara ve İstanbul'dan gelen bu küçük grubu, GEOS Turizm Şirketi müdürü ve rehberi Sayın Ayfer Hanım Bolu'da bir araya getirdi. 10 kişilik lüks bir minibüs, düzgün ve efendi şoförünün usta kullanımıyla Köroğlu ve Bolu Beyi efsanelerinin yaşandığı Bolu ormanlarına doğru tırmanışa geçti. İlk durak Abant Gölü. Yollar bakım çalışmaları nedeniyle tozlu olmasına rağmen, çevreyi at arabalarıyla dolaştık. Çay molasını güzel bir otelde verdik.

Mudurnu, tarihi İpek Yolu güzergâhında, 600 yılı aşkın Ahi geleneklerini yaşatan tipik bir Anadolu kasabası. Öğleyin, tepedeki

Yarışçı Kaşık Restoran'da yöresel yemeklerle karnımızı doyurduk. Sonra da geç vakit otelimize döndük. Bolu'nun aşçıları ve yemekleri meşhur olmasına rağmen, otelimizdeki menüyü vasat buldum. Beraberlik çok güzeldi; hele aynı otelde konakladığımız Anadolu'nun birçok yöresinden gelen jimnastik yarışmacısı çocukların cıvıl cıvıl kaynaşması, bizi de eski yıllara götürdü.

5 Mayıs sabahı dokuz buçukta otelden ilişiğimizi kestik. 10 kişilik lüks minibüse iniş ve binişlerimizde biz yaşlı teyzelere yardımcı olan nazik şoförümüz ve rehberimiz eşliğinde sürpriz tırmanışa başladık. Yeşilin her tonuyla ve çeşit çeşit orman ağaçlarıyla bezenmiş keskin ve zorlu yollardan tepelere doğru yol aldık. Aladağ'a, Bolu Valiliği'nin beden terbiyesi çalışmalarının yapıldığı mekân olan binaya ulaştık. Otel işletmesi, restoran ve çay salonu olan binadaki geniş balkonda olabildiğince bol oksijen alabiliyorduk. Sabah meydanda, sanki okuldaymışız gibi, Ayfer Hanım'ın önderliğinde jimnastiğimizi yaptık. Uzun, ince tahta bir köprüden, sanki Sırat Köprüsü'nü geçer gibi en tepedeki gölete ulaştık.

Yaban ördeklerinin, semanın maviliği ile göletin koyu renginin arasındaki doğanın inanılmaz güzellikteki yeşilliğini sanki tepeden seyreder gibi uçarak süzülüşleri, beni düşündürüyor ve aynı zamanda da büyük bir haz veriyordu. Yeşillikler arasındaki dağ evleri sıra sıra dizilmiş.Evlerin dar üçgen görünümündeki çatıları, kar üstünde durmasın diye öyle yapılırmış. İçinde 2 yatak ve küçük banyo tipi bir bölmesi olan bu dağ evleri, sanki Aladağ'ın mücevherleri gibi görünüyordu.

Gölet ve çevresinde gençler, su ve dağ sporları yapıyorlardı. İşte biz de Hıdrellez'i, bir gün öncesinden, bu ortam içinde kutladık. Tepedeki binanın önünde yakılan ateşin üstünden atladık. Üstelik bazılarımızın elinde, benimki gibi baston vardı. Sanki bize geri verilmiş gibi çocukluğumuzu tekrar yaşadık. Sonra inişe geçip bu defa piknik yeri olan Gölcük'e geldik. Kışın donan Gölcük'te de fotoğraflar çekip zevkli zaman geçirdik. Turizm şirketinin mavi yeşil doğa tutkusuna biz de katıldık ve ***hayat yaşanan andır*** felsefesini benimseyip gençlik anılarıyla, anımızı yaşadık.

13 Haziran 2010

Bugün Ankara'dan otobüsle Uşak'a, oradan Simav yoluyla Demirci'ye gitmek üzere yola çıktım. Akşamüzeri evimize ve kütüphaneye kavuştum.

Yıllardır yollardayım, Allah'ın çizdiği yolda savrulup duruyorum. Demirci'de bir süre kalacağım. Kütüphane ile benim gibi candan ilgilenen Rafet Bey, İsmail Bey ve kızımız Özge'yle zaman zaman beraber oluyoruz. Bazen kitapların arasına dalıp zamanın nasıl geçtiğini anlamıyorum. Geldiğimi duyan, ışığımı gören dost ve akrabalar ziyarete geliyorlar. Bazen alışveriş için çıkıyorum, bazen telefonla hallediyorum ve günler böylece akıp gidiyor.

Bu arada Manisa'dan eski dostumuz Mübeccel Kafkaslı'nın yönettiği turizm şirketinin düzenlediği Doğu Karadeniz gezisine katılmak üzere Manisa'ya geldim. 29 Haziran sabahı saat 5'te, 26 kişilik yeni, şık mini otobüsümüz, içinde bazı yolcularla eve yakın bir yerden beni almaya geldi. Yol üstündeki diğer yolcuları da alarak ilk önce Ankara'ya doğru hareket ettik. Kumru Ankara'dan katıldı. Programa göre ilk durak Anıtkabir'di. Defalarca ziyaret etmiş olsam da gene katıldım. Bu defa görevlilerin yardımıyla, benim gibi iki hanımla beraber merdivenlere konan vince benzeyen asansörcüklere tekerlekli sandalyelerimizle binerek gezebildik.

Yol arkadaşlarımız ya benim ya da Naci'nin partiden veya ilkokuldan tanıdıklarımızdı. İnsanın memleketinin her yerini görüp tanıması, insan ilişkileri ve geçmişini düşünerek tarihini hatırlaması, geleceğimize sahip çıkılmasını öğretiyor. Güzel yurdumuzun her yöresinin özellikleri dünyanın gördüğüm yerlerinde ve bana göre hiçbir yerde yok, yeter ki kıymetini bilelim.

Bu duygularla Ankara'dan ayrılıp Çorum üzerinden Samsun'a doğru yol aldık. Geç vakit Samsun'a ulaştık. Air Port Grand Otel'de geceleyip sabah bu güzel ve tarihi şehrimizi dolaştık. İlk Adım Anıtı, Atatürk Müzesi ve daha bazı yerleri dolaşıp biz hanımların ezeli tutkusu alışveriş için Rus Pazarı'na gittik. Muazzam görünen denizdeki Bandırma vapuru gezilip görülmeye değer en güzel eserlerden biri! Neleri çağrıştırıp düşündürmüyor ki.

Samsun'a Atıf Tokat'ta hâkimken 29 Ekim 1950'de oğlumuz İbrahim henüz 10 aylıkken iki geceliğine gelmiş, bir gece Sahil Palas'ta, bir gece de Havza'da Termal Otel'de kalmıştık. Tabii yıllar çok şeyi değiştirmiş.

Samsun turundan sonra, Ordu'ya doğru yola devam ettik. Sahil yolu çok güzel. Ünye'de deniz kıyısında çay içtik. Hep merak ederdim, çok beğendim. Karşıyaka'yı andıran bir görünümü var. Terme-Perşembe yol güzergâhındaki kazaları geçtikten sonra, Ordu'ya varmadan önce Boztepe'den şehrin panoramik görünümünü seyrettik. Akşam turundan sonra Turist Otel'e yerleştik. Sabah mükellef bir kahvaltıdan sonra yola devam ettik. Giresun Kalesi, Topal Osman'ın kabri, Espiye, Eynesil, Görele'den sonra Akçaabat'a yaklaştığımızda, meşhur köfteci Nihat Usta'nın yerinde öğle yemeğimizi yedik. Sonra da Çaykara ve Trabzon'a gittik. Atatürk'ün köşkünü ziyaretin ardından Maçka'ya doğru yol aldık. Büyük Maçka Otel'de yemek yiyip geceledik.

Ertesi sabah, zamanında insanların en tepelere inşa ettikleri yapıtları ziyaret planlanmıştı. Zor şartlarda bile ziyaret etme isteği, geçmişe meraktan mı kaynaklanıyor? Ben Sümela Manastırı'na çıkamadım, uzaktan seyrettim. Yamaçtaki dinlenme yerinde alışverişle oyalandıktan sonra, turistik yemek restoranlarında yöresel yemeklerden karalahana sarması, kuymak ve kayganayı tattık. Sonra yola devam ederek Çaykara'dan geçip akşam vakti Uzun Göl'e gelebildik. Kalacağımız motel tipi mekânlara yerleştikten sonra, Sezgin Otel'de hem yemek, hem de Karadeniz türkülerini seslendiren şarkıcının müzik ziyafeti ile ağırlandık.

Geçirdiğimiz değişik geceden sonra, sabah aynı mekânda kahvaltı ettik. Sonra çevreyi, tabiat harikaları olan her türlü yeşili ve aralara serpiştirilmiş tipik yapıların oluşturduğu harika manzaraları seyrederek dolaştık. Bu gezmeler benim için yorucu olsa da vatanımın her köşesinin kutsallığını görüp tatmak bana güç veriyor.

Rize'ye doğru yolumuza devam ettik. Çay fabrikalarını gezemesek de satış mağazalarından alışveriş yaptık. 1964 yılında, rahmetli eşimle birlikte belli yerlerde demirleyen bir gemiyle seyahat eder-

ken Rize'ye de uğramıştık. Çay bahçesinin içinde kurulan fabrikayı gezmiş, yeşil çay yaprağının siyaha dönüş serüvenini baştan sona izlemiş, içimize dolan çayın kokusuyla paketlenip fabrikadan çıkışını görmüştük.

O zaman güzellikleri daha çok denizden görmüştük. O gezi çok sıkıntılı yılların ardından ailece çıktığımız bir vapur gezisiydi. Şimdi ise yolun sonuna doğru yaklaşmış, yorgun, yaşlı, geçirdiği acıların ardından yürümeyi yeniden öğrenen, Allah'a hamdetmeyi bilen, bastonuyla üç ayaklı gezen bir kişiyim! Kardeşim Kumru'yla beraber olmak bana hem güven, hem de zevk veriyor. Yol arkadaşlarımın hepsinden sevgi ve saygı görüyorum. Hele resimlerimizi de çeken grubumuzun maskotu yeni evli çift Umut-Arses ikilisi... Hala internet yoluyla dostluğumuzu sürdürüyoruz.

Dokuma fabrikalarının satış mağazalarından alışverişlerimizi yaptıktan sonra Hopa'ya doğru yola devam ettik. Muazzam sahil yolundan Sarp Sınır Kapısı'na kadar uzandık. Gürcistan tarafından sabah çalışmak üzere buraya geçip akşam dönen hanım işçilerle sohbet ettik. Rehberimiz Mübeccel Hanım'ın yengesi Jale Hanım oradaki akrabalarını sorup selamlarını yolladı.

Dönüşte Hopa Peronti Otel'de konakladık. Sabah dönüş yolu başladı. Trabzon şehir turu, Rus Pazarı, Atatürk Köşkü'nü tekrar ziyaret, telkâri takı pazarlayan meşhur mağazadan alışveriş imkânı bulduk. Akşamüzeri Usta Otel'e gelip orada geceledik. Sabah kahvaltının ardından çıktığımız Ayasofya Kilisesi ve şehir turundan sonra Fatsa üzerinden Samsun'a ulaştık. Şehrin kıyısında, ismini hatırlayamadığım güzel lüks bir otele yerleştik.

Sabah Samsun'u biraz dolaştıktan sonra Yozgat'ta öğle yemeği molası verildi. Hava bir hayli sıcaktı, bazı yolcular "desti kebabı" yemeğe lokantaya gittiler. Kısa moladan sonra yola devam ettik. Hacıbektaş sapağına dikilen Hacıbektaş'ın heykelini gördük. Ürgüp'e varışımızda Dinler Otel'de yemek yiyip geceyi de orada geçirdik. Sonra sırayla Nevşehir'de Avanos çömlekçilik, Ürgüp peri bacaları, Zelve, kayalara oyulan kiliseleri gezdik. Konya'da öğle yemeği yedikten sonra Mevlana'yı ziyaret ettik. En son da Manisa yolunu tuttuk.

Geç vakit eve geldiğimizde bir hayli yorgunduk. Derin bir uykudan sonra bir gün Manisa'da kalıp Kumru'yla beraber Demirci'ye gittik. Gezi anılarıyla yorgunluğumu atlatırken kütüphanede vaktimi geçirdim. Anılarımla kâh hüzünlenip kâh avundum.Memleketimin çocukları beni ziyaret edip geçmişimden pasajlar dinlemeyi arzu ediyorlar.

Hem eve hem de kütüphaneye gelen ziyaretçilerimle bol bol sohbet ediyoruz.

27 Aralık 2010

Pazartesi

Sabah ilk işim takvim yaprağını okumaktı. İstiklal Marşımızın yazarı milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un ölüm günü. Bu yakın tarihin en büyük şairi. Fikir, mücadele ve ahlak adına ölümsüz bir başyapıt.

Şi'r için, gözyaşı derler onu bilmem yalnız
Aczimin giryesidir[81] *bence bütün asarım*
Ağlarım ağlatamam hissederim söyleyemem
Dili yok kalbimin ondan ne kadar bizarım

İçim hüzünle doldu. Avare bir şekilde dolanıp durarak vakit geçirirken cep telefonu sanki bana acı veren bir tempoyla çalmaya başladı. Telefonda rahmetli Levent'in karısı Nermin'in büyük gelini Gülten, neşesiz bir ses tonuyla hal hatır soruyordu. Sonra hepimizi şoke eden acı haberi duyurdu. Atıf'ın en küçük kız kardeşi Sayfiye'yi kaybetmiştik. Daha sonra Ankara'daki kuzenimiz Ferda aradı, yola çıkacaklarını bildirdi. Ferda ve eşiyle birlikte onların arabasıyla, akşam 19.00'da Naci'yle beraber İstanbul yoluna koyulduk. Gece 24.00'te Yeniköy'e vardık. Dayımın dördüncü kızı, en küçük görümcem Sayfiye, Yeniköy'deki evinin arka odasında cansız uzanıyordu. Hepimiz şoke eden bir ölümdü bu.

81 **Girye:** Ağlama; **Asar:** eserler; **Bizar:** Usanma, bıkma.

Bir gün önce, küçük kızının eşi Ozan, rüyasında Mevlana'nın kız kardeşinin öldüğünü görüyor. Allah'ın takdirine boyun eğmekten başka çare yok. Kızların yakın arkadaşları, Nermin'in küçük gelini Işık, komşuları, herkes o saatte oradaydı. Geç vakit oradan ayrılıp geceyi yakın mesafedeki Tarabya Hâkimevi'nde geçirdim. Sabah Yeniköy'e geldiğimizde, hem benim kardeşlerim, hem de Sayfiye'ninkiler Manisa ve İzmir'den gelmişlerdi.

Sayfiye yedi sene kadar süren kısa evliliğinde iki kız çocuğa sahip olmuş, eşini kaybettikten sonra sabır ve azimle onları hayata hazırlamıştı. Şahika'yı evlendirmişti. Refika'yla beraber oturuyordu. Hayatın zincir halkaları tamamlanmışken birden kopmuş ve o öbür âleme uçmuştu.

Yeniköy Çelebideresi Yokuşu, Efsane Sokak'ta onun kurduğu iyi komşuluk ilişkileri sayesinde, komşuları acıda, sevgide, hizmette yarışırcasına her yönden üç gün üç gece boyunca yalnız bırakmadılar bizi. Onca geçen yıllar içinde ecdadımızdan kalan ilgi ve âdetleri unutmamışlar, sevgi paylaştıkça çoğalır, acı paylaştıkça azalır, sözünü doğrulayan davranışlarıyla belleklerimizde iz bıraktılar. Üçüncü gün duaları yaptıktan sonra, yılın son günü hepimiz kendi yuvalarımıza döndük. Tıpkı 1974 yılının son günü gibi, Manisa'da kayınvalidemi öteye uğurladığımız gibi, acıyla 2010 yılını uğurladım.

Öteye Mektup
III

22 Haziran 2011

Sevgili Atıf,

Bugün 22 Haziran 2011, TBMM Atatürk Florya Köşkü Dinlenme Tesisleri'nde geçirdiğimiz üçüncü gün.

Çocuklarla birlikte kalıyoruz. 34 yıl önce sen öbür dünyaya gittiğinde, bu imkânların hiçbiri yoktu. Mutluluklarla beraber yaşanan sıkıntılar, acılı yıllar ve yollarda seninle bugünkü imkânların hiçbirini yaşayamadık. Senin bıraktığın onurlu ismin, sıfatın ve konumun sayesinde ben, çocuklarım ve torunlarım bu imkânlardan yararlanıyoruz. Tesellim onlara yolu göstermem.

Yılın en uzun günlerindeyiz. Burası çok güzel, fakat biraz bakımsız. Burada deniz henüz temizlenmediği için Naciler Silivri plajlarına gittiler. Torunum Esra'yı beklerken birkaç satır yazmaya başladım.

Sevgili oğlumuz İbrahim ve gelinimiz İlhan'ın oğlu, senin ismini taşıyor; Ahmet Atıf Akın. O şimdi "Atıf Hoca"... Talebeleri öyle anıyor. Bilgi Üniversitesi'nden ayrıldı, evlenip Amerika'da New Jersey Üniversitesi'nde hocalık yapacak. Yaşasaydın, kendi adını taşıyan torunumuzla herhalde çok gururlanırdın.

Halası gibi o da babasını kaybettiğinde 11 yaşındaydı. Esra lise sonda idi. Annelerinin gayreti ve bizlerin himayesinde çok güzel

yetiştiler. Annelerini de kaybedeli iki yılı geçti... Acılar hiç bitmiyor, ama herkesin hayat yolu kendi yönünde devam ediyor.

18 Haziran Cumartesi; senin arzu edip de hiç gidemediğimiz Büyükada Anadolu Kulüp'te muhteşem bir düğün yemeği verdik. Nikâhları da Adalar Belediyesi'nde kıyıldı. Öyle arzu ettiler, herkesten farklı olsun istediler. Belediye Başkanı, kendi makam faytonunu gelin arabası olarak tahsis etti. Diğer misafirler de yayan ya da faytonlarla kulübe intikal ettiler. Çok seçkin ve güzel bir evlilik töreni oldu. Senin orada olabilmen için kim bilir neler feda etmezdim...

12 Haziran seçimlerinin arifesinde çekişmeli ve yakışıksız kampanyalarla geçen ortam, bana göre beklenmedik sonuçlar verdi. Sizin zamanınızın görüşü ve idealist çabaları yerine materyalist bir ortam hüküm sürüyor. Bazıları çok mükemmel yetişirken, başkaları daha yüzeysel... Bazıları da her şeyden habersiz, üstelik yersiz bir çekişme içinde. Orhan Veli'nin "Umurunda mı dünya" dediği gibi.

Bu duyguları taşırken, torunumuz ve eşi Dilay'ın düğünlerini üstlenme görevi benimdi. Amca, hala ve teyzeler; kuzenler, dostlar arasında bu olayı tatmak bana göre hüzün ve heyecan vericiydi. Hem de çok duygulu ve güzeldi.

Günler öncesinden gençler program ve hazırlıklarını yaptılar. Saat 14'te, Büyükada Nikâh Dairesi'nde, kalabalık bir davetli topluluğu önünde, Akın ailesine katılan Dilay, gözüme bir başka güzel göründü. Saat 16'da Anadolu Kulüp'te, bir grup yakınımızla olay devam etti.

Büyükada; denizi, yeşilliği, rengârenk çiçeklerin süslediği manzarası ile tabiatın verdiği tüm güzellikleri bir araya toplamıştı sanki. Davetlileri yaşlı ve genç neslin kaynaştığı bir topluluk oluşturuyordu. Denize yakın yerlerde, güneşi engelleyen şemsiyelerin altında hazırlanan masalardaki yemek menüsü mükemmeldi.

Davetlilerin beğenileri tavırlarından okunuyordu. Yaşanan bir olay ise herhalde yıllar boyu hafızalardan silinmeyecek. Müziğin sesiyle tempo tutar gibi uçuşan martılardan biri, denize en yakın masalardan birinde oturan Edip'in tabağından, kocaman bir biftek

parçasını kaparak havalandı. Bu ilginç olay espri konusu oldu. Sen yeğenlerine takılmayı çok severdin, Edip'e de Borlulu diye isim takmıştın. Edip de, Naci de çocukluklarında ve gençliklerinde müzik ile çok haşır neşirdiler. Sen Edip'in müzikle bu denli ilgilenmesi üzerine, bir enstrüman çalıp çalmadığını sormuştun. O sana, "Teyp çalarım" diye cevap verince, sen de ona "Teypi Edip Bey" ismini takmıştın. Yaşasaydın, herhalde martının Edip'e yaptığı azizliği yıllarca dilinden düşürmezdin.

Düğünden iki gece önce Dilay'ın ailesi, Boğaziçi Üniversitesi Mezunlar Lokali'nde, Atıf'ın amca, yenge ve teyzelerinin bulunduğu gruba tanışma yemeği verdi. Şeydalarla daha önce tanıştılar, o gün başka programları olduğundan onlar katılamadılar.

Düğün sabahı Palanga Sokak'taki TBMM Konukevi'nden ayrılıp Naci, eşi ve ben Bostancı'da arabayı bırakarak deniz taksiyle, diğer misafirlerden yedi kişiyle kulüp iskelesine yanaştık. Daha önce ayırtılan odalarımıza çıkıp hazırlandık ve nikâh salonuna en son biz gelebildik. Benim için faytona binmek zordu. Organizasyonu ablamın torunu Ali Sami yapıyordu. Esra'nın benim için aldığı gri şapka, gri bluz ve tayyör uyumluydu, arkadaşlarım beni kraliçe Elizabeth'e benzettiler. Yemekte Şahla'nın getirdiklerini giydim. Gelin ve damat İstanbul'da Londra Otel'in rufunda, genç arkadaş ve yakınlarıyla eğlenmeye devam etmişler.

İşte böyle Atıf, hayat devam ediyor, ailemiz büyüyor. Tek eksiğimiz, senin koruyucu kanatların.

Muazzez

Akçakoca

25 Haziran 2011

Perşembe gün Florya TBMM tesislerinden ayrılıp İstanbul'dan Ankara yoluna çıktık. Akçakoca'ya doğru yol almaya başladık.

Akçakoca'yı 60 yılı aşkın zaman önce Demirci'ye gelen Adviye Öğretmen ve annesinin memleketi olarak duymuştum. Kardeşlerim Kumru ve Tayibe'nin Masalcı Fatma Hanım Teyzesi Bolu'nun deniz kıyısındaki kazası Akçakocalıydı. Şimdi, Düzce vilayet olunca oraya bağlandı.

Yıllar sonra, Kumru'nun eşi Orhan Bey Ereğli Demir Çelik İşletmeleri'ne genel müdür olduğunda onlar oraya yerleşmiş biz de misafir olarak gitmiştik. Henüz iki bastonla yürüyebildiğim günlerde, arabayla çevreyi gezdirirlerken, orayı da görmüştüm. Akçakoca artı ve eksileriyle çok değişmiş.

Kaldığımız Türkuaz Otel son derece güzel ve rahat. İşletme yeni, bu sezon açılmış. Her şey yeni, personeli son derece saygılı ve güzel hizmet veriyorlar. Şu anda bu satırları odanın yarım daire şeklindeki denize nazır balkonunda yazıyorum. Deniz, gözün alabildiği kadar uçsuz bucaksız görünüyor. Ufuk çizgisi, hava ile deniz arasında. Karadeniz, haritada gördüğümüz gibi değil.

Denizin ve havanın maviliği o kadar uyumlu ki! Yanda çocuk parkı, önünde yürüyüş yolu ve kumsal fevkalade bir görüntü arz ediyor. Denize girenler, şemsiyelerin altında uzananlar, koltuklarda güneşlenenler, modern ve tesettürlü mayolu hanımlar... Fazla kalabalık olmasa da gözüme çarpanlar arasında, derin bir sessizlik hissediyorum.

Genel seçimler olalı 15 güne yaklaştı. Naci, telefondan Kumru'yla görüştü ve Kumru'nun Ereğli yolunda olduğunu ve yakın mesafe olduğu için bizi oraya çağırdığını söyledi. O gün akşamüzeri, çevredeki görülecek yerleri dolaştıktan sonra, davetli olarak Ereğli'ye gittik. Gece Erdemir Tesisleri'nde, Kumru, hemşerimiz Ramazan Çelik ve ailesiyle beraber akşam yemeği yiyerek güzel bir gece geçirdik.

Nereden nereye... Yıllar önce gencecik bir ODTÜ öğrencisiyken Naci'nin eve getirip tanıştırdığı ve böylelikle Demircili gençlerle zaman zaman bir araya gelme fikrine vesile olan Ramazan, şimdi koskoca Erdemir'in başarılı bir yöneticisi.

Sohbet sırasında Ramazan, son durumları sordu. Ben, tam olarak kestiremediğimi, fakat kaygılarımın aşılması gerektiğini söyledim. Merkez sağın erimesi, halkın kutuplaşmaya doğru gidişi, gerginliğin artması kaygı verici. Memleketimizin selameti için her zaman duacıyım.

Balkan Ülkeleri Gezisi

14-25 Ekim 2011

14 Ekim 2011 sabah 10.00'da, kardeşim Kumru ile beraber, Ankara Şehirlerarası Otobüs Terminali'nden otobüsle hareket ettik. Bir gün sonra Manisa'dan gelecek tura katılmak üzere, akşam saatlerinde Edirne'ye ulaştık. Hemşerimiz Emin Sert vasıtasıyla Kara Yolları Misafirhanesi'nde ayırtılan odamıza yerleştik. Bizden başka misafiri olmayan Kara Yolları Misafirhanesi'nde, hava biraz soğuk olmasına rağmen, üşümeden geceyi geçirdik. Kalorifer teşkilatı henüz tamamlanmamıştı.

15 Ekim günü öğlene kadar dinlendik, kardeşimiz Tayibe'nin eşi Volkan'ın kuzeni Demir Bey'le, Selimiye Camii girişinde buluştuk. Öğretmen emeklisi olan Demir Bey bizi çok güzel gezdirdi. Uzun zaman Osmanlı'ya başkent olmuş bu serhat şehrinde geçmişle beraber yaşarken ilkokul öğretmenim Şükriye Menderes ile annesi Seher Hanım Teyze'yi ve 1, 2, 3. sınıftaki Dilara Öğretmenimizi hatırlamadan edemedim. Onlar Cumhuriyetimizin ilk yıllarının idealist muallimleriydiler.

Bir yıl önce torunum Esra arabasını vermiş, Atıf da beni, günübirlik, Edirne'ye getirmişti. Beraber gezmiş, Meriç Nehri üzerindeki köprünün yanındaki bahçede çaylarımızı yudumlamıştık. Çok güzel bir anıydı. Bu defa daha rahat gezdik ve bilgi tazeledik. Selimiye Camii, Sultan Süleyman zamanında Mimar Sinan tarafından tasarlanmış; fakat ortada kimsesiz Hıristiyan yaşlı bir kadına ait lale bahçesi varmış, mal sahibi vermeyince kalmış.

Sultan Süleyman'ın ölümünden sonra, oğlu II. Selim zamanında mal sahibinin ölümüyle hazineye kalan yere, yani caminin içinde

kalan orta yere, dört mermer sütunla tutturulan bir bölüm yapılmış ve bir sütunun orta kısmına ters bir lale resmi kazılmış. Mimar Sinan'ın ustalık eseri, yıllardan beri bütün haşmetiyle sanatını simgeliyor. Üç Şerefeli Cami'nin minaresi ise zeminde kalın başlayıp incelerek sivriliyor, zeminde başlayan üç kapıdan şerefelere ayrı ayrı çıkılıyormuş. Eski Cami de görülmeye değer. Selimiye'nin yapısı, Üç Şerefeli'nin kapısı, Eski Cami'nin yazısı... Kapalı Çarşı'yı dolaştık. Demir Bey'in aynı zamanda gelinlik atölyesi olan evinde, hanımının hazırladığı sıcak çorba ve nefis yemeklerini yedikten sonra misafirhaneye döndük.

Eşyalarımızı toplayıp tur yöneticisi Mübeccel Kafkaslı kardeşimizle telefonla konuşup geliş saatine kadar bekledik. Manisa'dan İzmir ve Çanakkale yoluyla gelen tur otobüsü, 23 hanım, iki şoför ve bir rehberden oluşan grupla birlikte, ancak saat 23.00'te Edirne'ye gelebildi. Bizim Ciğerci adındaki restorana geldik, yakınındaki otobüse eşyalarımızı yerleştirip onlarla buluştuk. Yol arkadaşlarımız, çoğunluğu Türk Kadınlar Konseyi Derneği üyesi olan genç ve yaşlı hanımlardan oluşuyordu. Denizli ve Manisa grubu, Ankara ve İzmir'den katılan hanımlar; hepsi de düzgün ve cana yakın insanlar.

Kapıkule Sınır Kapısı'na geldiğimizde saat 24'ü geçiyordu, pasaport işleri her iki tarafta da vakit aldı. Sabaha karşı 3'te Bulgar hududunu geçtik. Sofya'ya doğru yol alıp sabah Sırbistan hududunda beklerken otobüste çay, poğaça, kurabiyelerle kahvaltımızı yaptık. Niş şehrine doğru geldik.

Geceleyeceğimiz Otel Alexandre'ya geldiğimizde öğle olmuştu. Odalarımıza yerleşip bir iki saat dinlendikten sonra Niş'te şehir turuna çıktık. Evlerin çoğu Sosyalist rejim idaresinde, Tito zamanında yapılan tek tip büyük binalardı. Bazıları ise yeni mimari tipte inşa edilmiş. Çatıları üstünde minik pencereleri olan villa tipi evler, güzel görünüyordu. Kültürel başka özellik göremedim.

Akşam yemek salonundaki self servis açık büfe yemekler, bizim damak zevkimize uygundu. Etli, minik havuçlu ve patatesli kremalı çorba bana çok iyi geldi. Yemekte balık ve dana şnitzel ve çok ince kıyılmış güzel bir beyaz lahana salatası da vardı. Ayrıca alışık oldu-

ğumuz meyvelerden elma, muz, üzüm ve bir çeşit tatlı açık büfede bizi bekliyordu.

Geceyi rahat geçirdim; hava biraz soğudu, ama yağmur durdu. 17 Ekim sabahı saat 7'de eşyalarımızı lobiye indirip kahvaltıya geçtik. Kahvaltıda süt, çay, neskafe, yumurta, peynir çeşitleri, nektar, salatalık ve domates yedik. Güzelce beslendikten sonra yola çıktık.

İlk durağımız Belgrat; tarihin derinliklerinden gelen çeşitli savaş ve kültürlerin izlerini taşıyan muazzam bir parlamento binası göze çarpıyor. Heykellerle süslü girişi muhteşem. Belgrat Ormanı içinde sivrilen devasa kale ve parkı görüyoruz. Tuna ve Sava nehirlerinin ortak noktasında demirleyen gemilerin ve aralıklarla yapılmış çeşitli yönlere köprülerin yakınlarında geçiyoruz... Tito zamanında yapılan apartmanlar tuhafiye mağazalarındaki üst üste sıralanan düğme kutularına benziyor. Ortodoks kiliseleri ve daha eski binaların kat aralarında kuş ve mini kadın heykelleri var...

Şehir içinde bir hayli dolaşıp çıkış yoluna ulaştık ve Bosna-Hersek sınırına doğru hızlanan otobüsle kilometrelerce yol gittik. Dolaşırken öğleyin yine yolcuların hazırladığı sarmalar, börek ve keklerle karnımızı doyuruyoruz. Genç hanımlar servis yapıyorlar. Benim gamzeli hostes diye sevdiğim Denizlili genç hanımın zevkli hizmeti mükemmeldi. Kardeşim Kumru ile en arkada oturup ayaklarımı kaldırma imkânı buluyorum. Hemen önümüzde, bizim gibi Denizlili iki kardeş oturuyor. Akşamüzeri Sırbistan çıkışındayız. Bosna'nın girişindeki köy evleri yolun iki tarafında çok güzel görünüyor. Hava kararınca ağaçlar arasından villaların soluk ışıkları görünüyor. Gece 22'de Başkent Saraybosna ışıkları göründü. Yakın tarihimizde katliamlarla dolu, insanlığını unutmuş hainlerin saldırıları altında ezilen bir grup insanın acı sonlarını yaşayan beldede, 15. yüzyıldan günümüze kadar gelen ecdadımızın eserlerinin bir kısmı bilhassa yok edilmiş.

Türkiye ile tarihi ve dini bağları olan Saraybosna'daki ilk durağımız Türkçe konuşan garsonları olan ve Türk yemekleri yapan bir restoran oldu. Burada içtiğimiz sıcacık mercimek çorbası güzeldi. Bosna kebabı diye yediğimiz köfte İnegöl köftesinin benzeri, ama

bana göre memleketimizde daha güzel yapıldığı bir gerçek. Ancak simidi andıran sıcacık taze ekmeğin parçalarını yerken çok tat aldığımı söyleyebilirim.

Yemekten sonra otobüsümüzle, kalacağımız Hollywood Otel'e gelip odalarımıza yerleşerek bütün gece dinlendik. Sabah kahvaltısı gene 8-9 arasındaydı. Tıpkı bizim turistik otellerdeki gibi, aklımıza gelecek her tür yiyecek, ilaveten az pişmiş patlıcan ve biber kızartması, bol meyve, nektar kahvaltıda bizi bekliyordu. Kahvaltı sonrası otobüsümüze binip çevreyi dolaşmaya çıktık.

Burası 1914'te Avusturya–Macaristan veliahdı Arşidük Franz Ferdinand'ın bir Sırplı tarafından öldürülmesi nedeniyle 1. Dünya Savaşı'nın çıktığı yer olmuş. Aynı zamanda 1992 savaşında Sırp, Hırvat ve Boşnakların kendi aralarındaki yıkıcı savaşlar sonucu katliamların olduğu bölgeler. Ferhadiye Caddesi, Latin Köprüsü, binlerce insanın katledildiği meyve sebze hali, Ferhadiye ve Hüsrev Bey camileri, 500 yıldan beri durmadan çalışan güneş saati kulesi, Baş Çarşı, Osmanlı Hanı ve Monika Hanı'nı iki gün içinde dolaştık. İlk gün çarşıda Boşnak böreği yedik, ucuz ve güzeldi. Güler yüzlü Boşnak kızları dürüst ve samimi hizmet veriyorlar. Çarşının ortasındaki Osmanlı'nın sebil anıtı birçok kere yıkılmış, fakat benzeri yeniden yapılmış. Anı olabilecek buzdolabı süsleri aldık, en kolay hediye.

Kadın konseyiyle ilgili oranın ajansını yöneten hanım elemanı Fatoş Hanım'ın başkanlığında ziyaret ettik ve bilgilendik. Türk Konsolosluğu'nu ziyaretimizde, sıcak çaylarımızı içtik.

20 Ekim sabahı Saraybosna'dan ayrılıp Türk köyü Potüçel üzerinden 15. yüzyılda Hersek'in en büyük şehri olan Mostar'a doğru gidiyoruz. Yol boyunca yeşillikler ve güzel yerlerden geçtik. Şelale gibi akan sular arasında tipik ahşap yapılı bir bina gördük. Önünde ahşap çarkla döndürülerek kuzu çevirmesi yapılan ve etrafa iştah açıcı enfes bir koku yayan restoranda mola verdik. Öğle yemeğimizi bu güzel manzaralı yerde yedikten sonra tekrar yola devem ettik.

1557 yılında Mimar Sinan'ın talebesi Mimar Hayrettin'in inşa ettiği, ancak 1992'de Hırvat topçu ateşleriyle yıkılan Mostar Köp-

rüsü; 2004'te, Buna Nehri'ne düşen taşları tekrar toplanarak dönemin inşa tekniğiyle, Türkiye'nin de katkılarıyla yeniden imar edilmiş ve UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yerini almış. Köprünün cilalı gibi duran döşeme taşlarının üzerinde yürürken çok dikkatli olmak gerekiyor. Kuyumcular Çarşısı, Koska Mehmet Paşa Camii, Eski Hamam, Osmanlı'ya ait kurşun sıkılmış evler görebildiğimiz bazı yerlerdi. Manzara harikaydı, ama buruk bir duyguyla seyrettik. Konsolosluğumuzu ziyaret ettik. Genç elemanımız ve görevliler bizi çok güzel karşıladılar. Memleket kokusu alıyorum gibi geldi bana; hele binanın yakınındaki caminin eskimiş, parça parça serili tabanını görünce... Halıkentli oluşumu unutmadım. Bir zamanını bulup dünyanın pek çok yerindeki camilere halı döşeyen memleketlilerimden yardım isteyeceğim.

Mostar'dan ayrılıp önce Buna Nehri boyunca, sonra Adriyatik Denizi'ni takiben Dubrovnik'e doğru yol aldık. Gece karanlığı iyice bastırdı. Saat 10'a doğru kalacağımız Otel Grand Park'ın önünde inip valizleri lobiye bırakarak doğru restorana geçtik. Çok uzun boylu Hırvat görevliler, temiz giyimli düzgün kişilerdi; fakat biraz soğuk davrandılar. Belli ki 10'da servisin bitmesini bahane ediyorlar. Sıcak yiyeceklerin çoğunda domuz eti vardı. Balık ve tavuk şnitzelden başka içebileceğimiz bir de çorba vardı, onlardan seçip biraz da meyve yedik. Garson durmadan saati gösteriyordu.

Odalarımıza yerleştikten sonra rahat bir gece geçirdik, dinlendik. Sabah kahvaltıdan sonra da toplanıp şehir turuna başladık. UNESCO tarafından Dünya Mirasları Listesi'nde olan şehir meydanı, kuleler, muhteşem surlar, dünyanın en eski eczanesine ev sahipliği yapan Francis Manastırı, kale içi çarşılar, anayola açılan daracık sokaklar... Kaygan taşlı yollarda yürümek, benim için biraz zor olmasına rağmen, turu hiç bekletmeden gezi boyunca yürümeye devam ettim.

Yola devamla Karadağ'a doğru hareket ettik. Adriyatik sahillerini takiben bol deniz ve ada manzaralı yerlerden geçtik. Kosova yolu sorunlu olduğu için araba vapuruyla Kotor Körfezi'nden karşıya geçerek yolu değiştirdik. Karadağ'ın yüksek ve virajlı yollarında ak-

şam karanlığında ve gece de yola devam ettik. Yollar kıvrıla kıvrıla uzayıp gidiyordu; yolcular biraz hüzünlü, biraz yorgundu. Zoraki neşelenmeye ve neşelendirmeye çalışan genç arkadaşlar, hafiften yanık şarkılar mırıldanıyorlar.

Tüm yolculuk boyunca güzel manzaraları ve bizleri kameraya alan Denizlili usta kameramanımız Nursel Hanım, işine ara verdi. Sarp geçitlerden geçiyor, dağlara tırmanıyor, inanılmaz gibi görünen dağ yollarını, virajları döne döne geride bırakıyorduk. Karadağ'dan sonra Arnavutluk sınırına geldik. Yola devamla başkent Tiran ve yemeğiyle meşhur Elbasan'a... Nice ışıklı yerleşim bölgelerinden geçerken her defasında Makedonya sınırına ulaştığımızı sanıyordum.

Geçtiğimiz her yerleşim bölgesinde yarım inşaatlar ve yapılaşma göze çarpıyor. Nihayet geç saatte Ohrid kentine ve kalacağımız Otel Mizo'ya vardık. Hazırlanan kumanyalar soğumuştu, ama aç olduğumuz için yememiz gerekiyordu. Sabah kalktığımızda otelin, göl kenarında, göl manzaralı şirin bir yer olduğunu fark ettik. Personeli çok saygılı ve hizmet veren tutumlarıyla gönlümüzü hoş kıldılar. Türklerin diğer yerlere göre daha çok olduğu şehirde yolun iki tarafı bölünmüş gibi; bir yanında Türkler, karşı tarafta diğerleri.

Kuruluşu çok eski yıllara dayanan şehrin adını aldığı gölün suyu ve balığı çok özel; balık pulları ve kimyevi birtakım maddelerden yapılan sedefleri pırıl pırıl. Sedef takıları, biz hanımlar âdeta kapışırcasına almaya çalıştık. Oraya özgü incilere de genç hanımlar talip oldular.

21 Ekim sabahı otelden ayrılıp otobüse bindiğimizde rehber olan müftü torunu Türk asıllı bey bir hayli izahat verdi. Manastır yolu 70 km. Bir yandan Makedon müziği dinliyor, bir yandan yöre hakkında bilgi alıyoruz. İllir ve Traklar, Arnavutlar, Ulahlar oralarda egemen yaşayan halklardan. Tarihte Makedonya'nın, Romalıların, Avarların, Bizanslıların egemenliklerini görüyoruz. Orada yazılanlara göre, 1389'dan itibaren bölge Osmanlı mülküne katılmış, 1395'te Manastır ve Üsküp'le beraber 550 yıl Osmanlı egemenliğinde kalmış. Her yerde Osmanlının izlerini görmek mümkün.

Resne'den geçiyoruz. Burada, Türk-Yunan savaşında faydası dokunana İttihat ve Terakki Fırkası azası olan Resneli Niyazi Bey'in

sarayını uzaktan görüyoruz. Yolun devamında Pelirtir Dağı'na tırmanıyoruz; malika çam, köknar ağaçları, iki dağ arasından, Cevat Geçidi'nde yol alarak kaynak suya erişip Manastır Ovası'na iniyoruz. Şehirde ilk durağımız Atatürk ve Arkeoloji Müzesi. Milli duyguların şahlanışı içinde müzeyi gezdik. Görevli hanım Mustafa Kemal'in askeri lise talebesi iken karşılaştığı ilk aşkı Elena'nın mektubunu okudu bize, dinlerken duygulandık.

Müzenin diğer bölümündeki ilk fotoğrafçı Manaki kardeşler, Manastırlı Milton ve kardeşi ilk filmi çeker, Sultan Reşat'ın ilk defa manastırda filmi çekilir.

Manastır Börekçisi'ne geldik. Bir gün önceki öğle ve akşam yemeklerini otobüste geçiştirdikten sonra, bu börek bize hem ucuz, hem de çok güzel geldi. Limonatayla beraber 1,7 Euro idi. Ohrid'e döndüğümüzde akşam olmuştu. Otelin bu akşamki menüsü güzeldi, hele genç Makedon kızın yaptığı kaşarlı köfte harikaydı. Ertesi gün, iki gün kaldığımız Mizo Otel'den güzel intibalarla ayrıldık. Ohrid'de panoramik tur esnasında saat kulesi, Ohrid Camii ve kiliseleri gezdikten sonra Üsküp'e doğru yola çıktık.

Kalkandelen (Tetova), Gostivar Ravika nehri[82] boyunca vadide görülmeye değer yeşil manzaralar arasında rehberimizin atalarının köyüne geliyoruz. Rehberimiz Cevdet Bey[83] son zamanlarda sık sık Manisa'dan buraya geliyormuş, o yüzden oradaki evleri de bakımlı ve düzgün. Evlerinin hemen eteğinde, yörenin güzel restoranında Cevdet Cömert'in sıcak ilgisiyle tur tarafından ikram edilen kuru fasulye, börek ve diğer yiyecekleri yedik. Sıcacık samimi karşılamayla âdeta kendi evimizde gibiydik. Resimlerle o anları kopyaladık. Kuru fasulye ve yörenin meşhur balından aldık. Orada görevli emniyet müdürünün kızını da Manisa'da üniversiteye devam edebilmesi için yanımıza alarak oradan ayrıldık.

Nüfusunun bir kısmı Türk olan Gostivar, Türk dostu bir belde. Türk Milli Birlik Hareketi Partisi mensubu Milletvekili Erdoğan Sa-

82 Ravika Çayı kıyısındaki Ravika Köyü'nün bir küçük modelini oradan göçüp Manisa Akhisar'a yerleşen Keskinoğlu ailesi Akhisar'a inşa etmişler, dedelerinin hatırasını orada yaşatıyorlar. Piyasaya sürdükleri zeytinyağına da Ravika markasını almışlar.

83 **Cevdet CÖMERT,** Manisa Balkan Göçmenleri Derneği Başkanı.

raç Bey, bizi merkezde karşıladı. Beraber gittiğimiz anaokulunda Sıdıka Mertuka bizi bilgilendirdi. Konsey olarak bizler ve dernek olarak onlar, yoğun tempolu bir sohbete giriştik.

1997 yılında kurulan *Makedonya Türk Kadınlar Teşkilatı*, ilk kadın derneği. Başlarda çok zorluklar çekmişler. On şube açmışlar, on beş yıldır resmi statüleri var. Pek çok proje gerçekleştirmişler. Bu projeler, orada yaşayan Türk kızları ve kadınlarının eğitim ve haklarını ön planda tutuyor. Yabancı kuruluşların zarar veren yaklaşımları yüzünden çok dikkatli olmaları gerekiyormuş. Açtıkları anaokulu, altı yıldan beri hizmet veriyor.

Dernek başkanı olan hanım, "Bazı yardımsever dostlarımızın yardımıyla ayakta duruyoruz. Sıkıntılı günler geçiriyoruz. Burada Türk olmak kolay değil, milli değerlerimize sahip çıkmaya çalışıyoruz. Türkiye anavatanımız, gönülden bağlıyız. Türkçe bizim için ön planda," diye konuştu.

Başkan Fatoş Hanım tercüme ediyor: Anne ve çocuklar Türkçe kurslara anaokulunun üst katında devam ediyorlarmış, ihtiyaç sahibi olan kızlar da üst katlarda barınıyorlarmış.

"Milli mensubiyetlere zarar vermeden projelerimize devam edeceğiz, hakkımızdaki kötü propagandaları yıkacak projeleri hazırlamaya çalışıyoruz, sizlerle beraber çalışmayı arzu ediyoruz," dedi.

"Türkiye-Makedonya arasındaki protokole göre bazı gerçekte doğru olmayan olayların çıkarılması için ilgili komisyonlara başvuruldu ve sonuçlar alınmaya başlandı," diye devam etti.

Bu güzel ve sıcak konuşmalardan sonra yoğun duygularla oradan ayrıldık. Yeni hatıralar biriktirmiş olarak otobüse yerleşip yola devam ettik.

Geç vakit Üsküp ışıkları göründü. Burada, Hotel Tasino Cesmice'de iki gece kalacaktık. Geç vakit tur rehberi bizi başka bir restorana götürdü. Orada pide içinde köfte yedik. Dönüşte odalarımıza yerleşip dinlenmeye çekildik. Ertesi sabah erkenden kalkarak kahvaltıya inip güzelce karnımızı doyurduk. Sonra yine otobüsümüze yerleştik. Günlerdir bir arada yaşadığımız genç yaşlı tüm

yolcular ve üç mürettebat tur boyunca yakınlaşmış, artık otobüsü evimiz gibi hissetmeye başlamıştık. İçlerinde en yaşlıları da bendim. Saygı ve sevgi gördükçe de mutlu oluyordum. Eski dost, tur yöneticisi Mübeccel Kafkaslı, toleranslı davranışıyla göz dolduruyor. Başkan Fatoş Hanım, uçakla geldiği Saraybosna'dan bu yana bizleri bilgilendiriyor. Denizlili ve Manisalı dostların hepsinin ayrı meziyetleri var. Yol boyunca uğradığımız Harabati Baba ve Mevlevi tekkelerini ziyaret ettik.

Uzun yıllar Osmanlı idaresinde kalan Üsküp'te pek çok Müslüman ve Türk yaşıyor, Ayrıca şehir Şair Yahya Kemal'in memleketi. Rehberimiz Cevdet Bey izahat verirken Kumru da şairin, *Bahçelerden Uzak*, şiirini okumaya başladı. Yıllar öncesinde, Atıf'la nişanlıyken bana yazdığı mektupta (Yahya Kemal'in aksine), düğün için nisanın leylaklarını isterim, diye yazdığını hatırladım. Otobüsün diğer sakinleri de çok duygulandılar. Camiler, Vardar Nehri üzerine kurulmuş taş köprü, kale; hepsi bize sanki Türkiye'deymişiz gibi hissettirdi. Mustafa Paşa Camii bahçesindeki çınar ağacının hikâyesini oradaki şahıstan dinledik. Çınar büyüdükçe oraya defnedilen oğlunun cesedi ileri doğru gelmiş. Hikâye daha uzun, ama hatırımda sadece bu ilginç olay kalmış.Arka taraftan şehri seyrederken çeşitli mimari tarzda inşa edilmiş yedi tane minare saydım, vaktiyle otuz caminin olduğunu söylediler.

Taş köprü çeşitli zamanlarda onarılmış, orta kısmındaki korkuluğun arasına kıbleyi gösteren mihrap yapılmış. Sulu Han, Kurşunlu Han, Çifte Hamam, müze uzaktan görebildiğimiz Osmanlı eserleri. Fatoş Hanım'la asmalar altında öğle yemeği yerken, ata toprağının ne denli özlemini duyduğuna şahit oldum. O bir çocuk gibi, ailesinin yaşadığı bu beldenin yemeklerine duyduğu özlemle, hepsinden tatmak istiyordu.

O gün pazardı, köprünün öbür yanında, Yahya Kemal Koleji'nin bulunduğu yerde, yörenin kurtuluş günü törenleri yapılıyordu; buruk da olsa durup seyrettik. Sonra hepimiz çarşı pazar gezmeye dağıldık. Verilen saatte otobüste toplanıp otele döndük. Otele ait daha ilerdeki bir restoranda, bizim için Makedonya gecesi hazırlanmış.

Gecenin sürpriz ziyafeti harikaydı. Makedonca ve Türkçe şarkılar söyleyen ekip enstrümanlarıyla coşturdular, müşterek oyunlar oynadılar. Bu güzel gecenin sonunda, Türkiye'den gelen Van depremi haberi hepimizi perişan etti.

Ertesi sabah kahvaltı sonrası Fatoş Hanım'dan ayrılacaktık. O uçakla Ankara'ya dönecekti. Otelden ayrılırken, Mübeccel otel parasını ödemediği için onu rehin aldıkları esprisiyle ayrılık havasını değiştirdi ve bizi uğurladı. Gene çok ağaçlı ve engebeli yerlerden geçerek İştip'e ulaştık. Komşum Naciye Hanım'ın kızı Işın, baba toprağı ve diğer yörelerdeki gezimizin en ufak teferruatına kadar, yenip içilenler dâhil, hepsini not almamı istedi. Ben de yazmaya çalıştım. Akşamüzeri Bulgaristan'a girdik. Sofya'daki eski ve yeni binalar, yollar, resmi binalar derken Sarı Meydan denilen yere geldik. Rehberimizden buranın her akşam deterjanlı sularla yıkandığını öğrendik. Gerçekten pırıl pırıldı, akşamın loş ışıklarını yansıtıyordu.

Artık akşam oldu, Filibe'ye (Plovdiv) doğru ilerliyoruz. Bu geceyi yolda geçireceğiz. Filibe'nin içinden geç vakit geçip şoför Fahrettin Bey'in memleketi Kırcaali'ye geldiğimizde saat 22 olmuştu. Girdiğimiz lokantada yeniden yiyecekler hazırlandı, taze yapılan pizzalar güzeldi.

Yola devam ettik. Yorgunluktan biraz uyukladık, artık sınıra yaklaşıyorduk. Free shop'ta otobüsten inildi; kaşar peyniri, çikolata ve bazı hediyelikler alındı. Hududu geçince alkış sesleri otobüsümüzü çınlatıyordu. Vatanımıza dönmenin heyecanı, yorgunluğumuzu biraz olsun azalttı.

Edirne'de Ankara'ya ve İstanbul'a dönecek olan hanımları garaja bıraktıktan sonra Çanakkale'ye doğru hızlandık. Uyumuşum; uyandığımda Ezine'ye yaklaşmıştık. Kahvaltı molası burada verildi. Ezine peyniri, bal, taze simit, alışık olduğumuz taze demli çay memleket ekmeğinin tadını bir kat daha artırıyor. Tekrar yola devam ettik. Menemen-Manisa yol kavşağında bizi bekleyen bir minibüs vardı. Otobüsten eşyalarımızı alıp Denizlili ve İzmirli hanımlarla vedalaştıktan sonra minibüse geçip Manisa yoluna döndük. Sırayla evlere yakın yerlerde indik ve eve geldik.

Bu gezideki unutulmayacak anılar, gezilen yerler, tekrar yaşanması zor olan dostluklar, çeşitli görülen duygu yüklü yerler, genç yaşlı 23 hanım, 2 kaptan şoför ve 1 rehber; hepsi mermerlere kazınan kitabeler gibi belleğime işlendi. Kardeşimiz Mübeccel Kafkaslı'ya, bu seyahate sebep olduğu için minnettarım. Diğer yol arkadaşlarımızın hepsine, Naci'nin siyaset arkadaşı rehberimiz Cevdet Cömert Bey'e ve mürettebatımıza da sonsuz teşekkürler.

Demirci

29 Ekim 2011

Balkan gezisi dönüşünde Manisa'ya geldikten sonra, bu kez hoş bir buluşmayı gerçekleştirmek üzere kolları sıvıyordum. Doğup büyüdüğüm sılam Demirci'de İzmiroğlu ailesine mensup kardeşlerimi, kuzenlerimi, onların çocuklarını, torunlarını; yani yaklaşık 20 kişilik bir grubu ata topraklarında ağırlayacaktım.

Kardeşim Kumru ile yirmi altı ekimde Demirci'ye gelmiştik. Hazırlıklara hemen başladık. Kimisi yıllar sonra ilk kez ata toprağına gelecekti, çocukların, torunların çoğu ise ilk kez burayı göreceklerdi. İzmiroğlu ailesi olarak yılda en az bir kez, İzmir'de, Çeşme'de bir araya geliyor, hasret gideriyorduk; ama ata toprağında ilk kez böyle bir buluşma gerçekleşecekti.

Yirmi sekiz ekim gecesi, Naci ile Kumru'nun kızı Hilal de Simav üzerinden Demirci'ye intikal ettiler. Ailenin büyüğü olmak ve Demirci'de kütüphanemiz ile evimizin olması son yıllarda buraya sık sık gelmeme neden oldu. Burada çocukluk anılarımı düşünüyor ve sanki bazı olayları daha çok hatırlıyorum.

Demirci'nin çok uzun süredir yayımlanan HALIKENT isimli bir gazetesi var. Orada İlknur Bursalı isimli bir kızımız röportajlar yapıyor, "Sevgi Köprüsü" başlığı ile yayımlıyor. Kendisi hem vekil öğretmenlik yapıyor, hem de gazeteye yazılar yazıyor; aynı zamanda da Demirci Kadınlar Derneği'nin başında, hatırnaz bir hanım. Benimle de iki hafta üst üste süren bir röportaj yaptı. Bu yazı yayımlanınca uzun zamandır görmediğim, görüşmediğim insanlar da gazete aracılığıyla telefonuma ulaşarak beni aradılar. Kendimi ta-

nımaya başladığım yıllarda annemi dert ortağı edinen Kalaycıların Mevlevi Ahmet Efendi Amca'nın ilk eşi Safiye Teyze vardı. Onun ilk kızı ablamla yaşıttı, ikinci kızı Zekiye de benim yaşıtımdı. Oğlu Saadettin, bu yazıyı okumuş ve çok duygulanmış. Gazete aracılıyla bana bir mektup yazmış, işte o mektup beni çok öncelere götürdü.

Safiye Teyze o zaman beni, kayırlı dere gözlüm, diye severdi. O yıllarda Edip Dayımın Demirci-Salihli yolu üzerinde Demirci'ye iki km mesafede dere kıyısında bağları vardı. Bazen bizi otobüs veya kamyon geçerken bırakır, bazen de oraya yürüyerek giderdik. En büyük zevkimiz o dere kenarında oynamaktı. Annem beni dere kıyısında gördüğünde kayırlı derenin ne olduğunu sormuştum. O da bana, derenin kıyısında oluşan ince kumun arasındaki iri kumları göstererek, "İşte bunlar!" demişti. Kenardan yavaş yavaş akan sular gün ışığında harelenir, kayırlar üzerinde yansıma olurdu. İşte o rengi benim göz rengime benzetirdi. O zamanlar düşünürdüm, bu sular hangi yolla nereye gidiyor diye.

Yıllar sonra Gediz Nehri'ne ulaşan ve başka kollarla da beslenen o sular üzerine yapılan Demirköprü Barajı, 1960 Mayıs ayında, Demokrat Parti Menderes Hükümeti zamanında, görülmemiş bir halk kalabalığı önünde, bir bayram havasında hizmete açılmıştı. Çevresindeki topraklar hem sulanıyor, hem de çevrenin ihtiyacı olan elektriği üretiyordu. Eşim Atıf milletvekiliydi, kısa süre sonra, 27 Mayıs İhtilali oldu. Millet ne olduğunu anlamadı. Demirci Demokrat Parti'nin kalesiydi. Babası Edip Akın'ın hizmetlerinin devamını beklerken oğlu Yassıada'ya gönderildi. Kader ağlarını bir başka şekilde örmüştü.

Demirci 1950 yılı ve sonrasında iki yangın ve bir zelzele felaketine uğradı. Kara kiremitler kırıldı, kırmızı kiremitler döşendi. Eskisiyle, yenisiyle benim sılamın, afetler sonunda memleketin dağılması, dayım ve babamın gayretleri ile önlenmişti.

Selçuklu ve Osmanlı'dan önce kurulmuş bir yerleşim bölgesi olan Demirci, ne yazık ki Batı'nın Doğu'su denilebilecek bir mahrumiyet bölgesi. Manisa'nın birçok ilçesi daha köy, kasaba iken burası Saruhan Sancağı'nın en eski kazalarından biriydi. Bugün ise kom-

şu kaza Gördes, beldeyken sonradan kaza olan Selendi ile beraber anılıyor. Önceleri babasının ve sonrasında eşimin ideali olan ulaşım yolunun yapılmasına onların ömürleri yetmedi.

Demirköprü Barajı ile Ankara-İzmir Nato Yolu projeleri aynı dönemde başlamıştı. Demirci'nin ulaşımı bugün sular altında kalan, o günün şartlarında oldukça vasıflı ve düzgün bir karayolundan sağlanıyordu. Dayım ileri görüşlülüğü ile yolun baraj gölü altında kalacağını hesap ederek, Ankara-İzmir karayolunun Demirci yakınlarından geçmesi için büyük gayret sarf etmiş, proje safhasında da buna muvaffak olmuştu. Bayar ve Menderes nezdindeki itibarıyla da bunu sağlayabilmişti. Projeye göre Uşak'tan sonra yol, Gediz Nehri'ni soluna alarak Selendi ve Demirci istikametine yönelecek, bugünkü Borlu yakınlarında, baraj gölünü sağına alarak bugün Gökçeören olarak bilinen Kula'nın Menye kasabası yakınlarında şimdiki güzergâhına kavuşacaktı.

Ancak, dayımın vakitsiz ölümü nedeniyle, Kulalıların daha ağır basması sonucu proje değişerek bugünkü güzergâhına çevrildi. Demirköprü Barajı'nın açıldığı gün tören için gelen Bayındırlık Bakanı rahmetli Tevfik İleri, bir geceliğine Demirci'de misafir oldu. O gün Demirci'nin yol şartlarını kendi gözleriyle gören Bakan, Atıf'ın da telkinleriyle en kısa zamanda Demirci'yi Gökçeören'de Ankara yoluna bağlayacak yolun programa alınacağı ve Ankara yolunun tamamlanması kadar bir süre içinde de bitirileceği sözünü verdi. Ancak on gün geçmeden vuku bulan 27 Mayıs ihtilali memlekette birçok şeyi bozduğu gibi Demirci'nin yol umudunu da söndürdü. Elli iki yılı geride bırakmışız, nice ömürler tüketmişiz; yol davası hâlâ sürüyor...

Demirci, Türklerin yerleşiminden önce de var olan tarihi bir kent. Atalarımız kendi yöntemleriyle test ederek, havasını beğenip buraya yerleşmişler ve yurt edinmişler. Havasına diyecek yok. Orta Asya'dan Horasan'dan gelen gruplar, Osmanlı döneminde padişah fermanıyla gelip uç beyi olan kişi ve aileleri hep akrabalarımız. İzmiroğlu ailesinin ise ticarette öncü olarak Saruhan Beylerince Demirci'ye gönderildikleri rivayet olunur.

Teyzemin oğlu rahmetli Enver Ağabey, soy araştırmalarına çok meraklıydı. Günün birinde Naci'ye anlatmış: Osmanlı Hükümdarı Yıldırım Beyazıt, Ankara savaşında Timur'a yenildikten sonra, Timur Demirci'nin idaresini tekrar Saruhanlılara vermiş. Hatta Osmanlılar Demirci'yi tekrar egemenliklerine kattıktan sonra dahi, bir süre daha Saruhan beyleri Osmanlı Fermanı ile Demirci'yi idare etmişler. İşte bu dönemde Saruhan Beyi, insan ilişkilerini, ticareti, sanatı iyi bilen ve liderlik özellikleri olan atalarımızı, ticaret ve sanata öncülük etsin diye Demirci'ye göndermişler. İzmir dolayından geldikleri için de kendilerine İzmirizadeler denilmiş.

Kumru, soy kütüğümüzü ve akrabalık ilişkilerimizi çok yakından takip eder. Şecereye göre en az yedi, sekizkuşak geriye doğru İzmirizadelerin tarihini bilebiliyoruz. Ulaşabildiğimiz tarihe baktığımızda ise Saruhanlıların idaresi altındaki dönemle arada fazla bir süre yok. Demek ki Enver Ağabey'in tezinde büyük bir yanılgı yok.

Gençliğimizde ve çocukluğumuzda otobüs veya kamyonun şoför yanına binip Demirci yollarında giderken, pişmiş benzin kokusu diye adlandırdığımız egzoz kokusunu algılayınca dışarıya açılmanın hazzını hissederdik. Nitekim yıllar boyu hayatımız hep o yollarda gelip gitmekle geçti. Bugünler, sıla özlemi hep içimde; çocuğum gibi gördüğüm kütüphane beni buralara bağlıyor. Hemşerilerimiz saygılı ve sevecen.

Pek çok memleketli, bizim gibi; çeşitli sebeplerle Demirci dışında olsalar da, burayı unutamıyorlar. Yıllar boyu gidenlerin yerini köylerinden gelenler almış. Toplumu eskiler ve yeniler oluşturuyor. Yapılaşma biraz karışık olsa da yamaçta kurulan şehir manzarası, hele bizim evdeki terasın üç cephesinden, harika görünüyor.

Demirci Allah'a yakın bir belde; eski ve yeni camileri, bahçe içindeki evlerin ağaçlarından dışarı sarkan meyveli dallar, döşemelerin ve ev duvarlarının arasından fışkıran yeşillikler ve çiçekler, kaldırımlardaki ağaçların bazılarında oluşan kayısılar... Çevre bağlardaki ağaçlandırılan meyveliklerde yetişen Napolyon kirazları, kayısılar, elmalar, kış ayvaları, hünnap, çitlembik ağaçları aşılanarak elde edilen Antep fıstıkları ve kara üzümlerin lezzetine diyecek yok; hele hormonsuz mis gibi kokan domatesler...

Ova bölgelerinin verimliliği kıraç topraklarda olmasa da hanımlarımız değerlendirmesini biliyorlar. Salçalarını güneşte, meyve ve sebzelerini sağlıklı yöntemlerle katkısız yapıyorlar. Bazıları da pazarlama şansını kullanıyor. Soda şişelerinde hazırladıkları domates püreleri ve meyve suları, basit yöntemlerle yapılmış olsa da harika lezzetli. Kendine has yemeklerinin de lezzetine doyum olmuyor. En güzeli ise keşkek, Demirci'nin keşkeği diğer yörelerinkinden oldukça farklı ve emek istiyor, tadına da doyulmuyor.

Düğün ve sünnet yemeklerinde de eski âdetler aynen sürüyor. Bu davetlerin de başyemeği olan keşkek, saatlerce dövülerek macun kıvamına getirilir, tereyağı ve az salça ile soslandırılarak servis edilir. Düğünlerdeki bu yemeklere takım yemeği denilir. Önden et sulu ve domatesli pirinç çorbası, ardından o yemek için özel olarak kesilen dananın etlerinden yapılmış salçalı ilik gibi bol kırmızı sulu bir et yemeği servis edilir. Gene aynı dananın etleriyle pişirilmiş, yeşil rengi bozulmadan yapılan minik sultani kuru bamya yemeği de etin hemen ardından sofraya gelir. Boğazına düşkün olanlar et sahanının dibinde kalan salçalı et suyunu da bamya sahanına boca ederek daha da lezzetlendirirler. Sonrasında keşkek gelir sofraya, o da dananın gerdanından ve lifli etlerinin aşurelik buğdayla dövülmesiyle yapılır. En son ise, iri taneli irmikten tereyağı ile yapılmış Demirci'ye has irmik helvası gelir. Şimdilerde ekonomik şartların zorlaşmasıyla yoksul aileler, tavuk, pilav, ayran ile geçiştirmek isteseler de, sünnet sorumluluğunu üstlenen dedeler ne yapar ederler, borçla harçla da olsa torunlarının hatırına takım yemeğinden vazgeçmezler.

Gençliğimizde bir de börek usulü vardı; güvenilir ailelere borç olarak açkı börek yaptırılırdı, yıllar sonra onların bir topluluğunda ödemek üzere. Sonra bu olay unutuldu, hazır yufkalar olunca istenmedi. Arzuya göre yemek için yapılan pullu börekleri bir başka lezzet taşır.

Eskiden ikiye katlanan 18-20 kişilik yuvarlak tahta siniler, örtü üzerine yere açılır, etrafına peşkir denilen örtü dolanır, ortaya konan yemekler aynı kaptan çala kaşık yenirdi. O yıllarda düğün sahibi bize ayrıcalık tanır ve önümüze küçük tabaklar koyardı. Evlerde

yapılan törenler şimdi düğün salonlarında yapılıyor. Yemekler, yuvarlak 10-12 kişilik masalarda bazen ortadan, bazen de tabldot tepsilerinde ikram ediliyor.

Bir de Demirci kebabı var, nedense pek yaygın değil. Yıllardır yöreye gelen siyasilere, devlet büyüklerine ikram için yapılır bu kebap. Haşlanmış kemikli etler bir tepsiye boşaltılıp derileri, kemikleri ve fazla yağları ayıklanır; kalan etler bıçakla kıyılıp mayalanması için küçük dilim ekmek içi, bol kimyon, karabiber, tuz ilave edilerek et suyu ile yoğrulur; fırın tepsisine bir parmak kalınlığında yayılır ve üstü kızarıncaya kadar ara sıra et suyu gezdirilerek fırınlanır. Ben bu kebabı zaman zaman misafirlerime yapıyorum. Çok beğeniliyor. Amerika'daki manevi kızım Şahla eşiyle Ankara'ya geldiğinde yaptım, eşi çok sevdi. Amerika'ya gittiğimde benden istediği için iki defa daha yaptım. Ankara'dayken bir gün Brezilya'dan kardeşimin torunu Gülay beni telefonla aradı. Eşi orada, dışişlerinde görevli. Büyükelçiyi davet edeceklerini, Demirci kebabı ikram edeceklerini söyleyen Gülay, tarif istedi. Yemek çok beğenilmiş.

29 Ekim 2011 günü öğle yemeği için Demirci'nin lezzetli tarhana çorbası, zeytinyağlı taze fasulye ve pilav ile Demirci kebabı hazırladık. Kepekli undan Kumru'nun yaptığı helva da çok beğeni topladı. İzmir ve İstanbul'dan gelen misafirlerimize aralıklı olarak sofra kurduk, yemekten sonra da Demirci çevresi gezildi.

Demirci Tasarruf Anonim Şirketi babamın, dayımın, Tayyar Enişte ve arkadaşlarının kurduğu bir şirket. Atatürk döneminde kurulup hâlâ yaşayan birkaç şirketten biri. Şirket, benim doğduğum ve Atıf'ın 1 yaşında olduğu yıl günde 5 kuruş tasarrufla kurulmuş. Babamın ve annemin ölümünden sonra bana geçen hisseler nedeniyle her yıl genel kurula katılıyorum. Mart veya nisan ayında ortaklarla fabrika binasında buluşuyoruz. Bu defa, misafirleri gezdirmek bahanesiyle oradaydık. Kumru'nun kızı yeğenim Hilal, kapıdan girince, tavana yakın kirişte yazılı sözleri okumaya başladı ve bu yazı hepimizi çok etkiledi. "ASLA BİRİLERİNİN UMUDUNU KIRMA, BELKİ SAHİP OLDUĞU TEK ŞEY ODUR"yazıyordu. Bakmak ve görmek! Ayrı algılama! Gezi sebebiyle gelişteki bakış açısı ile her yıl iş için gelişin farklılığı... Dikkat azlığımızı kabul ediyorum.

Daha sonra onlar Naci'nin ve Kumru'nun rehberliğinde geziye devam ettiler. Ben akşam hazırlıkları için eve döndüm. Özel bir minibüs ayarlandı. Aile tarihimizi kaleme alan vefakâr dostumuz İsmail Oğuz Bey, fakültede tarih hocası. Onun rehberliğinde gezilen yerler Eski ve Yeni Cami, Pazar Yeri, Kıran, Sülemiş, Hacı Hasan, Hacıbaba, Sinan türbe ve camileri, aile yadigârı Ağalar Camii, yakın mesafede olan ata tarlalarının bulunduğu Akdere Köyü'ndeki Selçuklulardan kalma köprü kalıntısı... Akdere Köyü'nün özel taşları inşaatta kullanılır. Suyunun temizleme gücünden ötürü köy temizliğiyle anılır.

Bir de geçmişi asırlara dayanan koca bir çınar ağacı bulunan Tekeler Köyü'ne gitmişler. UNESCO'ya kaydı yapılan ağacın ve köyün hikâyesi şöyle: Tepede kurulan köyün çobanı her gün keçilerini güderken sürünün erkek keçisi, yani teke ortadan kaybolur ve akşamüzeri dönermiş. Uzun zaman bu böyle devam etmiş. Bir gün çoban tekenin sakalından sular damladığını fark etmiş ve ertesi gün gittiği yere kadar onu takip etmiş. Koca çınar ağacının dibindeki su kaynağını görmüş ve köy çınarın olduğu yere nakledilmiş. Böylece köyün adı Tekeler Köyü olmuş.

Memleketimin Akdere'den başka hiçbir köyünü görmemiştim. Eşim ve oğullarım oraları gezip tanımışlardı. Oğlum Naci siyaset gereği hepsini biliyor. Onun sayesinde ben de tanımaya başladım. Demirci'de hıdrellez geleneği de ünlüdür, her yıl mayıs ayında, sırasıyla bazı köyler hayır yemeği yaparlar, o yemeklerde de takım yemeği sunulur; ama bazı yerlerde bamya yerine nohut verilir. Hıdrellez vesilesi ile bir gün de Mahmutlar kasabasına gittik. Köy meydanında yakılan ateşlerde kaynayan kazanlarda pişirilen yemekler civar köylerden ve şehirden gelen davetlilerle beraber yeniliyor. Yıllardan beri unutulmayan geleneklerimiz ne kadar güzel.

Mahmutlar'dan daha tepede Bardakçı isimli bir göçmen köyü var. Ahalisi Bulgaristan'dan göçmüş Müslüman Pomaklar, köyün gençlerinin çoğu Saruhanlı ilçesine yerleşmiş, ama köylerini hiç unutmamışlar. Çok dindar insanlar, kendi gelenekleriyle Demirci'nin Yörük-Türkmen geleneklerini çok güzel bağdaştırmışlar. Yakınında,

ormanın içinde piknik yeri Güldürdek var, doğa harikası bir yer. Mahmutlar, Çanakçı, Bardakçı üçgeninde her yerden görünen Türkmen Tepe var. Türk Hava Kurumu'nun ve Havacılık Derneği'nin katkılarıyla baharda yamaç paraşütü atlama etkinlikleri düzenleniyor. Daha ilerde Sığır Alan Düzlüğü'nde tanıdık köy halkından bir grupla yapılan piknik hâlâ aynı tatta yaşanıyor. Oradan kestirme yolla Sındırgı'ya ulaşılıyor.

Türkmen Dağı ise yıllar boyu ismini duyduğum, ulaşılması zor en yüksek tepe. Hacettepe Üniversitesi İngilizce Kimya Bölümü'nü bitirip halen Saruhanlı Lisesi'nde öğretmenlik yapan Bardakçı Köyü'nden Osman Aguş, Ramazan Bayramı sonunda bize o tepeye çıkma fırsatını yarattı. Onun arabasıyla, Rafet Bey'in ailesiyle beraber, o tepeye ulaştık. Orada oturan bekçilerin misafiri olarak çok güzel bir gün geçirdik. Yatırları ziyaret edip tepeden dört bir yanı seyrettik. Bir dahaki yaza ömrüm yeterse, Yemen Dağı'na çıkmak istiyorum. Buraları görmek bana yaşlılığımda kısmet oldu.

Ata toprağını ziyaret eden yakınlarımızla yaptığımız çevre gezisinden sonra, akşam yemeği için fakültenin lokalinde Maliye Yüksek Okulu Müdürü Sayın İsmail Taşlı ve Müdür Muavini Sayın Mehmet Evrensel beylerin mükemmel organizasyonlarıyla ağırlandık. Artık ailemizden sayılan kütüphanemizin direği Rafet Evrensel Bey de her şeyi titizlikle koordine etti. Kaymakamımız Sayın Yalçın Sezgin ve eşi, Belediye Başkanımız Sayın İhsan Temel, Celal Bayar Üniversitesi Öğretim Görevlisi İsmail Oğuz, İzmiroğlu sülalesinin diğer bir kolundan Türk Hava Kurumu Başkanı İsmail İzmirli, kütüphane elemanlarımız, İsmail Derman ve eşi, yakınlar ve misafirlerin kaynaşmasıyla gecemiz çok anlamlı geçti. Yemekler yine yöreseldi: çarşı fırınında hazırlanan güveç eti, kırmızı sulu yeşil bamya, keşkek. Aşçılarımızın hazırlığına ilave olarak evde, balkanlardan aldığımız kuru fasulyeden pilaki ve tulumba tatlısı yaptım.

Güzel geçen gece, Naci ile beraber misafirleri alıp kaplıcada ayırttığımız geceleme yerine yerleştirmemizle sonlandı. Ertesi sabah kaplıcanın restoranında hazırlanan kahvaltıda yine beraberdik. Akrabalarımızın ve çevremizin anılarında güzelliklerle yer alacağına inandığım bu gezi, gelenler ve bizim için çok mükemmeldi.

Bu gezi esnasında çok ilginç hadiseler de yaşandı. Yakınlarımız kendi geçmişleriyle ilgili olarak o güne kadar hiç duymadıkları yeni şeyler de öğrendiler. Amcaoğlu Mazhar, Mazhar Amcamın ilk eşi Fadime Yengemizin vefatından sonra evlendiği Sayime Yengemizden olan oğluydu. Amcam Sayime Yenge ile evlendiğinde çoktan Demirci ile ilişiğini kesmişti. Demirci'deki mülklerini ise babam idare ediyordu. İzmir'de incir, üzüm işletmesi ve ihracatıyla meşguldü ve İzmir'in tanınmış tüccarlarındandı. Ticaret Odası ve Borsa başkanlığı da yapmıştı. Sayime Yengemin de İzmirli olması nedeniyle, Mazhar çocukluğunda Demirci'yi hiç görmemiş, sadece askerlik işlemleri ve amcamın vefatından sonra bir tapu muamelesi için Demirci'ye günübirlik gelip gitmişti. Demirci ile alakalı olarak dedesinin ve babasının memleketi olması dışında hiçbir bağlantısı yoktu.

Demirci'de gezerlerken Naci onları, fotoğrafçı Ali Özkahraman'ın stüdyosuna götürmüş ve orada Ali Bey'in yayımladığı "*Demirci Cumhuriyeti*" adlı fotoğraf albümü kitabından aldırmış. Ali Bey, Mazhar'a amcamın Milli Mücadele döneminde çekilmiş kalpaklı fotoğrafını gösterince, Mazhar hayretler içinde kalmış. Zira bu fotoğrafı o güne kadar hiç görmemiş ve babasının Milli Mücadele'deki rolüyle ilgili hiçbir bilgiye sahip değilmiş. Demek ki amcam, o günlerden yıllar sonra doğan Mazhar'a, yaşanan acı olaylardan ve kendi faaliyetlerinden hiç bahsetmemiş. Fotoğrafları ise muhtemelen Fadime Yengemizden olan ağabeyleri Muzaffer ve Feyyaz'da muhafaza ediliyor olabilir.

Amcamın Milli Mücadele'de toplanan Alaşehir Kongresi'nde Demirci'yi temsil eden üç kişiden biri olduğunu ve ardından Uşak Heyeti Temsiliye merkezinde aktif görev aldığını da ilk defa orada öğrenmiş. Dedemle ilgili yaşanan müessir olaydan ise hiç söz edilmemiş. Kim bilir belki Muzaffer ve Feyyaz'da, o günlere ait daha nice fotoğraf, belge ve mektup vardır. Ömrüm yeterse, o günlere ait tarihi olayları da gün yüzüne çıkarmayı arzu ediyorum. Bu konuda aile tarihimizi araştırma konusu yapan tarihçi İsmail Oğuz da çok istekli. Amcamın torunları, Tezer'in evlatları sinema ve sanat tarihi

ile ilgililer. Hem üniversitede ders veriyorlar, hem de kendi işletmeleri var. Onlar da epey malzeme edindiler. Bir gün dedelerinin memleketi ile ilgili bir belgesel hazırlarlarsa hiç şaşırmayalım.

Kahvaltıdan sonra ayrılık zamanı geldi. Sarılıp vedalaştık. Hilal gene geldiği gibi Simav üzerinden Ankara'ya döndü. İzmir ve İstanbul'dan gelenler de dönüşte Naci'nin rehberliğinde yol üzerinde görülecek yerlere uğrayarak yola devam ettiler. Saraycık Hamamları, Sidas Harabeleri gibi bazı ören yerlerini dolaştılar. Demirköprü Barajı yoluyla Salihli istikametine doğru yola koyuldular. Salihli'ye varmadan, yeni açılan yol kavşağında Naci, Gölmarmara, Akhisar istikametinden İstanbul yolcularını uğurlayıp İzmir'e gidenlerle devam ederek uçakla Ankara'ya döndü. Birkaç gün sonra, biz de Kumru ile Simav, Kütahya yoluyla Ankara'ya döndük.

İki yıl önce mayıs ayında, Demirci'de bulunduğum zaman içinde İzmiroğlu ailesinin bir kolu olan ve evleri Kazan Altı Mevkii'nde inişte olduğu için Aşağı İzmirler olarak anılan Hüseyin Ağa kolu, bir sıla gezisi yaptı. 33 kişilik kafile Demirci'deki kaplıca dolu olduğu için gecelerini Simav Eynal Kaplıcaları'nda geçirip gündüzleri Demirci'ye geliyorlardı. Aileler çoğaldıkça genç kuşakları tanımak mümkün olmuyor, ancak böyle topluluklarda insanlar birbirini tanıma fırsatı buluyorlar.

Bizim kuşaktan Özgen, Gülören ve Ülkü'nün babaları Fahri İzmiroğlu ile Feridun Amcamın efe kıyafetiyle baş başa çekilmiş fotoğrafları, kütüphanenin müze kısmında sergileniyordu. İşte, kardeş torunu ve arkadaşlıklarını simgeleyen bu resmi orada görünce çok duygulandılar. Ziyaretlerde ve yemeklerde beraber olduk. Yeni yetişenleri tanımanın verdiği memnuniyetle onlar sıla ziyareti yaptılar, ben de duygulu saatler geçirdim. İnsan sevgisi, insanın birbirine güvenerek yaklaşması ne kutsal bir duygu.

Yılbaşı Geceleri

2008 yılının son ve 2009 yılının ilk gecesi, şu anda yalnızım. Akşamüzeri 19.30-20.30 arası Naciler geldiler. 2008 yılının son yemeğini beraber yedik ve son çayı da beraber yudumladık. Onlar gittikten sonra biraz uyudum, biraz televizyon seyrettim. Telefon durmadan çaldı; yakınlarım, arkadaşlarım aradılar. Koca bir yılı daha tükettik, yeni bir yıla umutla girmenin bekleyişi içindeyim.

2008 yılını acılarla geçirdik. Rahmetli oğlumun eşi İlhan ölümcül hasta. Kuzenimiz Levent'i karaciğer nakli için Malatya'ya umutla yolcu ederken ölüm haberiyle irkildik ve onu İstanbul Zincirlikuyu'ya bir sene önce kaybettiğimiz sevgili ağabeyimiz Enver Egeli'nin (babası) üstüne gömdük.

İstanbul'dan döneli on gün oldu, Orhan Sorguç Bey Başkent Hastanesi'nde tedavi görüyor. Ben sağlık sorunlarıma dikkat etsem de artık 83 yaşıma bastım.

Hafızam beni çok eski yıllara götürüyor. Çocukluğumuzda, henüz yatılı okula gitmeden önce, aile ve yakın akrabalar toplanır beraber yemek yerdik. Kış gecesi olduğu için keten helva yapılır, tombala, fincan oyunu ve radyo ile vakit geçirilirdi. Lisedeyken, 1942'de ablam 18 yaşını bitirmiş Manisa Kız Enstitüsü'nde kendisine çok güzel bir tuvalet dikmişti. Babam ablamla beraber İzmir'e geldi, amcamlarla birlikte yılbaşı balosuna gittik. Hocalarımızdan bir grup aynı yerdeydi. Amcamın ölen eşinden olan iki oğlu ile öz kardeş gibi büyüdük. Bir arada güzel günler geçirdik. Annelerini çok küçükken kaybettiler, amcam tekrar evleninceye kadar annem onlara analık etti. Yaz tatillerinde Demirci'ye gelirler; dayı çocukları, teyze çocukları hep bir arada, ağabey, kardeş, arkadaş ilişkileri içinde tatil günlerimizi güzel geçirirdik.

1942 yılı balosu, girdiğimiz ilk topluluktu. İzmir'in tanınmış ailelerinin kıyafetleri güzeldi ve müzik harikaydı. O yıl seyrettiğimiz "Vaterloo Köprüsü" film müziği ayrılık valsi, gecenin en güzel parçasıydı. Okula döndüğüm yılın ilk günlerinde muavin hanım ve pansiyon hocamız Ilgaz Hanım beni çağırıp baloya gitmenin yasak olduğunu söyleyerek uyardılar. Hâlbuki babam, ablam ve amcamın ailesiyle oradaydık. Ertesi yıl Naci Dayım, benim için izin istedi, ama izin vermediler. Okul bitince gene birkaç yılbaşını Demirci'de kutladık.

1965'i karşıladığımız yılbaşı gecesi için Manisa'dan birkaç ahbabımız ve görümcem Sayfiye'yle Bursa'ya gittik. Geceyi Park Otel'de geçirdik, "Gözleri aşka gülen taze söğüt dalısın" gibi popüler müziklerle bol bol dans ettik. Ertesi gün Uludağ'da, kar üstünde mangal sefası yaptık. Atıf'ın avukatlık yaptığı yıllar kazancı iyiydi, ama o uğradığı şanssızlığın izlerini bir türlü atamıyordu. Ayrı bir duygu. "Beyaz kurdeleli bir kızımız olsun istiyorum, ama ya arkamda kalırsa," diye de endişe ediyordu. Böylece günler geçiyordu.

1965'i 1966'ya bağlayan gece İzmir Efes Oteli'ndeki balo için yer ayırttık. Üç hukukçu dostumuzla, iftardan sonra ailece arabaya atlayıp İzmir'e gittik. Güzel bir geceydi. O zaman televizyon yoktu. Radyodan görevliler, röportaj yaptılar. Biz eve dönmeden önce tanıdıklar bizi dinlemişler. Otelin girişinde, Çocuk Esirgeme Kurumu'nun piyango çekilişi vardı; bilet aldık. O zaman gümrükte kalan eşyaları piyangoya koyuyorlardı. Bunlar Türkiye'de satılmayan şeylerdi. Aldığımız bilete, şık bir ambalaj içinde bebek yağı çıktı. Atıf bunun ne işe yarayacağını sorunca, ben, "Ailede doğum yapan ilk anneye hediye ederiz," dedim. 1966 yılı 8 Kasım'da küçük ağabeyiyle 12 yaş arası olan 3. çocuğumuz Şeyda dünyaya geldi. Ve bebek yağını kızımız için kendimiz kullandık.

Ertesi yılı gene Manisa'da, dostlarımızın arasında, küçük bebek çantasıyla gittiğimiz Baro Lokali'nde geçirdik. 1968'i 69'a bağlayan yılbaşını da doktor ve avukat aileleriyle İstanbul Çınar Otel'de geçirdik. Biz geceleri Yeşilyurt'taki Enver Ağabey ve Nermin'de kalıyorduk. Âdeta, Atıf'ın tutuklu geçen yıllarının acısını çıkarıyorduk. Ertesi gün Atatürk Kültür Sarayı'nda, Altan Erbulak'ın başrolünü oynadığı *Midas'ın Kulakları* oyununu izledik.

Acılar ve sevinçler sanki hep iç içe yaşanıyor. Görümcem Selma'nın 2. kızı Nazan, seneler önce yılbaşı gecesi doğdu. Kayınvalidem Refika Hanım'ı, 1974-75 yılbaşı gecesi kaybettik.

Artık bu geceleri hep evde geçiriyoruz. Refika anne on bir ay felçli yattı; iki ayı İstanbul'da, dokuz ayı Manisa'da geçti. O ara İbrahim'in kızı torunum Esra, 16 Mart 1974'te doğmuştu. Zor yıllardı. Sevincimizi doya doya yaşayamadık, ama hastamıza itina ile bakmak ve sahip çıkmaktan dolayı huzurluyduk.

Büyükbabaannesi öldüğünde Esra, on aylıktı. Sayfiye İstanbul'da evlenmişti. 2 yaşında ve on bir aylık iki kızı var, onun da sorunları vardı. Annesi her gün onu sayıklıyordu, ama onun gelme şansı yoktu. Her gün dua ettiğimi söyleyince, yarı hafıza kaybına uğramasına rağmen bana, "Dua ediyorsun, ama gayret etmiyorsun" dedi. Bu sitem üzerine ben, Sayfiye'yi arayıp durumu bildirdim; o da geldi. Fakat iki çocuğunun bakımının mesuliyetini görünce, gittikten sonra bir daha onun gelmesini istemedi.

Ölümünde diğer kızlarıyla beraberdik. Otuz saat süren komadan sonra gözlerini açtı, Atıf'a bakıp ruhunu teslim etti. Bu kadar ay boyunca başında bebeğim gibi baktığım varlık uçup gitmişti. Dayımın ve babamın hastalıklarında yanlarında değildim. Hayat ile ölüm arasındaki çizgiyi yakından görmek beni çok sarstı. Kış şartları ağırdı, zor günler yaşadık. Bir ara İstanbul'a gittik, Atıf'ın yüksek tansiyonu vardı. Bu acı onu çok etkiledi. Doktora gitmeyi teklif ve ısrar ettikçe sinirleniyor, bana kızıyor ve iyi olduğunu iddia ediyordu. Böylece günler geçerken hem siyaset yasakları hem de onun bizlere hissettirmediği baskı üstünde kalkmıştı. Fakat bana verdiği bir söz vardı. Tekrar politikaya atılmayacağına dair söz vermişti. O yüzden ikimiz de huzursuzduk. İdealist bir hukukçu ve politikacıyken, genç yaşta uğradığı haksızlık onda görünmez acılar yaratmıştı. Yemin kefareti görmek bana düşüyor ve ona engel olamıyordum. 6 Haziran 1977 seçimlerine katılmış ve sırf kişiliğinin, güvenirliliğin sayesinde hiçbir gruba, hizbe dâhil olmadan ön seçimleri kazanmış ve tekrar meclise dönmüştü.

Karşılaştığı ortam, aradığı ve bıraktığı ortam değildi, lacivert takım elbiselerin ve beyaz gömleklerin içindekilerin bazıları farklıydı.

O idealine kavuşmuş; fakat ömrü vefa etmeden, genç yaşta hayata ve sevdiklerine veda edemeden uçmuştu.

Bu ani ve büyük acı beni çok sarstı. Bizi Ankara'ya yollayıp kendisi çok sevdiği Manisa'da yerel seçimler öncesinde konuşma yaparken, beklenmedik bir şekilde ebediyete uçtu.

Naci üniversite talebesi, Şeyda henüz on bir yaşında TED koleji hazırlık sınıfındaydı. O yılı ve okul dönemini Ankara'da bütçemize daha uygun olan Küçük Esat dört yolda bir apartman dairesinde geçirdik. Okullar tatile girince bir karar vermemiz gerekiyordu. İzmir'e annemin yanına dönmeyi düşündüm, ama çocukların okul değiştirmeleri problem yaratıyordu. Bu arada on bir yaşındaki kızım bana ders verdi: "Herkes çocukları için ya tayinlerini istiyor ya da evlerini okullu yerde açıyor. Biz niye düzenimizi bozacağız," deyince çok etkilendim. Çocuklarımı babalarının da arzu ettiği gibi yetiştirmek en büyük ve kutsal görevimdi. Ve böylece Ankara yılları başladı. Her ne kadar maaş bağlanmış ise de Manisa'daki evden gelen kira buranın ancak yarısını karşılıyordu. Delikanlı bir oğlumuz, yeni yetişmeye başlayan bir kızımız vardı. Onları, alıştıkları düzeni bozmadan yetiştirmeliydim. Özenip istedikleri giysileri vitrinde görüp evde dikmeye çalışıyordum.

O yıllar çok zordu. Naci, Adalet Partisi Gençlik Kolları genel başkanı idi. Bir yandan okuluna devam ediyor, diğer yandan da siyasi faaliyetini sürdürüyordu. Hiçbir zaman okulda siyaset yapmıyordu. Zira orada kendi gibi düşünenler çok azdı. Olanlar da kendini gizliyordu. O dönem ODTÜ'de karmakarışık bir ortam vardı. Zaman zaman boykotlar, eylemler sürüyor, okulda dersler devam etmiyordu.

Araya yıllar girdi. Zor günler sürüyordu. Her yönden zorlanıyor, ama yine de ayakta durmaya çalışıyordum. 1978 Ecevit koalisyon hükümeti zamanında, yokluklar, kuyruklar, boykotlar, talebe hareketleri almış başını gidiyordu. 1979 ara seçimlerinde Adalet Partisi büyük ekseriyetle beş milletvekilinin tamamını ve senato seçiminde de büyük farkla sandalyelerin çoğunu kazandı. Demirel koalisyon hükümeti döneminde, ekonomide düzelme eğilimi vardı, ama anar-

şi durdurulamıyordu. Huzursuzluk had safhadaydı. Yine askere davetiye çıkaranlar vardı. Nihayet 12 Eylül 1980 darbesi oldu.

Demirel, Ecevit Hamzakoy'a sürgüne gönderildiler. Türkeş kaçtı. Erbakan'ı ise Urla Uzunada'ya sürgün ettiler. Sorgusuz sualsiz tutuklamalar, talebe ve gençlere mezalim... Gene acı günler geri geldi. Hele idamlar, yürekleri kaldırıyor.

Oğlum İbrahim, Aliağa Petkim'deki başkan yardımcılığı görevinden alındı, merkezde pasif bir göreve atandı. Hayat pahalı, ev kiraları aldı başını gitti; onlar da Ankara'da ev arıyorlar. Tam da bu arada, ev sahibimiz, kendisi geleceği için bizim evi boşaltmamızı istedi.Bu durumda güçlerimizi birleştirdik, müşterek oturmaya karar verdik.

Manisa'da Avukat Şinasi Bey'in ve eşinin yardımlarıyla, Esat dört yolda Çırağan Apartmanı'ndaki daireye beraberce taşındık. Tam dört yıl, üç nesil bir arada yaşamaya çalıştık. Yaz tatillerinde Manisa'ya ve Karşıyaka'ya anneme gidiyorduk. Zaten eşyalarımızın bir kısmını da Manisa'ya göndermiştik.

Tayibe'nin eşi Volkan askeri eczacı olarak Kıbrıs'a atandı. Kızları Gülgün TED'de Şeyda'yla beraber okula giderken onu Kıbrıs'taki koleje naklettiler. 1982 yazında Şeyda ile beraber Kıbrıs'a gittik ve 21 gün onlara misafir olduk.

Ülkemizde yeniden siyasi partiler kuruluyordu; İbrahim de, Naci de bu faaliyetlerin içindeydiler. Gece gündüz bürolarda faaliyetlerin içindeydiler. Fakat darbeciler, Adalet Partilileri bir araya getirmemek için türlü uğraşların içindeler. Büyük umutlarla kurulan ve daha kurulduğu gün halka mal olan Büyük Türkiye Partisi, darbecilerin keyfi bir kararıyla kapatıldı. Demirel ve arkadaşlarına gene sürgün yolu gözüktü. Bu seferki adresleri, Çanakkale Zincirbozan Askeri Tesisleri idi. Yeni kurulan Doğru Yol Partisi'ni haksız olarak seçime katmadılar.

O seçimi, Kenan Paşa'nın icazetli partileri kaybettiler, Anavatan Partisi kazandı. Yurtta bir değişim rüzgârı esmeye başladı. Bu değişim iyi yönde olduğu gibi, olumsuz yönde de oldu. Ülke hızla kabuk değiştiriyordu. Tıpkı 27 Mayıs'ta Cemal Gürsel'in olduğu gibi, darbecilerin başı Kenan Evren cumhurbaşkanı oldu. Turgut Özal ise başbakan...

Ankara

31 Aralık 2011-1 Ocak 2012

Tirebolu Sokak'taki evimdeyim. Dairem üçüncü katta, bastonla bile olsa çıkmakta hayli zorlanıyorum. Merdiven boşluğunda hem ön dairelerin tuvalet ve banyolarının aydınlanması amacı, hem de ileride asansör konulabilir düşüncesiyle geniş bir boşluk bırakılmış. Genel Kurul'da oraya asansör konulması için karar alınmış, ancak komşularımızdan biri kararın usulsüz olduğu gerekçesiyle dava açmıştı. Mahkeme iki buçuk yıl kadar sürdü. Üst katlarda oturan komşularımızın ve benim özürlü raporumuz olmasına rağmen önceleri güvendiğim fakat sonra hayal kırıklığına uğradığım komşumuzun açtığı asansör davasını kaybettik. Üç dört kat merdiveni bu halimle çıkmak zorundayım.

Oğlumun asansörlü eve çıkma teklifini bu yaştan sonra kabul edemedim, çünkü evimi seviyorum. Bu eve babamın ve annemin bıraktıkları sayesinde sahip oldum. Rahat ve kullanışlı bir ev, semt olarak TBMM'ye, alışveriş merkezlerine, Kızılay'a yakın. Ayrancı Camii'ne, pazaryeri ve sağlık ocağına yakın, vasıtası bol.

Merdivenleri şair Ahmet Haşim'in *Merdiven* şiirini okuyarak tırmanıyorum. Mümkün olduğu kadar az inip çıkıyorum.

MERDİVEN

Ağır, ağır çıkacaksın bu merdivenlerden,
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak,
Ve bir zaman bakacaksın semâya ağlayarak...

*Sular sarardı... **Yüzün** perde perde solmakta,*
Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta...

Eğilmiş arza, kanar, muttasıl kanar güller;
Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller,
Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer?

Bu bir lisân-ı hafîdir ki ruha dolmakta,
Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta...

Bugün misafirlerim var, yıllardan beri ilk defa yılbaşı sofrası hazırlıyoruz. Yanımda kalan kardeş torunu Hatice Arabacı, Active English'te ve Keçiören İngiliz Kültür Anaokulu'nda İngilizce öğretmeni. Annesi Vesile, Demirci'den misafirimiz. Naciler ve kardeşim Kumru buradalar. Salataları ve meşrubatı onlar getirdiler. Naci'nin alıp getirdiği hindi butları, yanında verilen özel baharatlara bulanıp fırında pişirildi. Pastalar alındı. Oldukça neşeli geçen aile soframızda yeni yıla girdik. Yüzyıla yakın ömrümün son çeyreğinden de aldığım on yılı geride bıraktım.

Televizyon programları, bu gece kötümser konuşmalara fazla yer vermediler. Parodiler, eğlence yerlerinden görüntüler, müzik, oyun havaları ve özel programlar gösteriyorlar. Zeybek ve oyun havaları çalarken, kardeşim, Hatice ve Naci ritme uyup ortaya çıkıyorlar. Ne de olsa, Ege kanı çekiyor.

İşte böylece, üzüntüyle geçen yeni yıla girişlerden farklı olarak, kendimizi bir geceliğine de olsa eğlenceye kaptırdık. Geçen yılların acılarını ve tatlılığını geride bıraktık. Gelen günler ne getirecek bilemiyorum. Kulağımda Kumru'nun güzel yorumuyla okuduğu, akrabamız merhum Cezmi Tahir Berktin[84] Bey'in yazdığı *Zaman* şiirinin mısraları çınladı:

84 **Cezmi Tahir BERKTİN,** Eğitimci, şair ve yazar. 1903 yılında Demirci'de doğdu. İzmir Amerikan Koleji ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi, öğretmenlik ve milli eğitim müfettişliklerinde bulundu. TED Ankara Koleji Müdürlüğü yaptı. Şiir kitaplarının yanı sıra eğitim ve çocuk psikolojisi konularında birçok araştırmaları ve kitapları yayımlanmıştır.

ZAMAN

Yoluma gül serperdi her gün eteklerinden
Gönlümün üstünde bir tül duvaktı zaman
Sonra neden neşemi büktü bileklerimden
Neden beni yollarda bıraktı zaman

Yoruldum duymadı sesimi sağır gibi
Kalbi ne kadar sertti tunç gibi, bakır gibi
O en güzel günleri çiçek koparır gibi
Birer birer koparıp göğsüne taktı zaman

Vazgeçtim hayatın baharından yazından
Dur dedim, anlamadı kalbimin niyazından
Karanlık gecelerde bir çeşmenin ağzından
Düşen damlalar gibi akıp geçti zaman

Bugün, 2012 sabahına ulaştığım şu saatlerde, hayatımın yolculuğunda neler kazandım, neler kaybettim. Önden dünyadan gidenlerin acısının derinliği ve ölçüsünün sonsuzluğuna, çaresi olmayan ecele iman ve sabırla katlanıyorum. Zorluklar olmasaydı katlanma gücü de olmayacaktı. Öncelikler görevlerdi. Kolayca kalanları yalnız bırakıp arkalarından gitmek elde değildi. Zoru başarmalıydım.

Hayat yolunda öğrendiklerim bana rehber oldu. Eğer insan bir hizmeti karşılık beklemeden yaparsa, fazlasıyla geri dönüyor. Kimseden bir şey beklemeden kendine yetme çabası gösterirsen, arandığın zaman mutlu olursun.

Son yıllarda dilimize giren "empati" sözcüğü, yani kendini karşındakinin yerine koyup öyle düşünmek; çocukların veya yeni yetişenlerin, içlerinden geldiği gibi söyledikleri düşüncelerine kulak vermek; parayı amaç değil araç olarak görmek işte ben bunları yapmaya çalışıyorum.

Duyduğumuz bir olaya aslını öğrenmeden veya görmeden inanmayıp araştırmak gerek. İnsan olmak için din, dil, ırk, coğrafya, kol-

tuk, güzellik, zenginlik, tahsil farkı aslını etkilemiyor; insan olmak ayrı bir haslet.

İnsanlar bulundukları dönemleri yansıtacak doğru yazılar yazarsa, öldükten sonra da öğretmeye devam eder. Siyasi yönden kişiler, bulundukları görevlerde, hangi görüşte olurlarsa olsunlar, topluma maddi, manevi hizmet etmişlerse, ne toplum nezdinde ne de Allah'ın huzurunda ziyan olmazlar.

Pozitif düşünmeye gayret edelim, fakat aykırılıkların olabileceğini hiç akıldan çıkarmayalım. Toplumumuzun kalkınması için önce adalete güvenmemiz gerekiyor. Düzgün eğitim önce aileden başlar, sonra iyi bir eğitim ve öğrenim sisteminin uygulamasıyla tamamlanır; ben küçük yaşlarda başlamanın gerekliliğine inanıyorum.

Eğrisiyle doğrusuyla kader yolları ördü ve ben yürüdüm. Hayat görüşüme göre hayal, hakikat, hatıra dönemlerinden sonra gelen dördüncü "H"nin ucu görünüyor. İnsanın huzurlu yaşaması için; sevgi, saygı, hoş görü ve sabır gibi duyguları taşıyıp uygulaması gerekiyor.

Bu akıl almaz iletişim çağında, gençlerimizin çağın gerisinde kalmamaları gerekir. Bizim insanımızın da çalışarak topluma bir şeyler kazandırması, en büyük emelim. Hazırdan başka, aletlerden yoksun oldukları zaman bocalamadan ayakta durma becerilerinin de olması lüzumu var. Bu dünya, bu ülke yeni yetişen gençlerin ve çocukların... ALLAH'a emanet olun. Bu hayat sizin, bu yollar sizin, bu vatan sizin...

Öteye Mektup
IV
(Son)

Sevgili Atıf,

Bugün 21 Haziran 2012, saat 18.20. Bugün yılın en uzun günü, Ankara'da evdeyim. Geçen yıl aynı tarihte, İstanbul Florya'da torun Atıf'ın evliliğini anlatan mektubu yazmıştım. Bugün artık öteye mektupların sonuna geldim, hayırlısıyla derlenip toplandıktan sonra yeni nesillere armağan olacak.

2-17 Mayıs arası İstanbul'da torunum Esra'da, kızımda, arkadaşım Nermin Sipahioğlunda ve TBMM konukevinde gecelerimi geçirdim. Hıdrellez günü Sayfiye'nin ve bizim çocuklarımızla beraber olduk. Anneler Günü'nde ise yine Şeydalarla ve Esra'yla beraberdik.

Senin 1977 yılında: "Hanım, seni arkadaşlarına Ankara'ya götürüyorum, fena mı?" deyişini zaman, zaman hatırlıyorum. Ankara'da ancak 7-8 kişi kaldık. İstanbul'a her gidişimde evlatlarım ve yakınlarım dışında İstanbul grubuyla buluşma fırsatım oluyor. Bazen özel olarak benim için toplanılıyor, bazen de onların düzenli olarak toplandıkları en güzel mekânlardaki yerlerde buluşuyoruz. İnsanlar 70 yıla yakındır sürdürdüğümüz beraberliğimizi, İzmir Kız Lisesi arkadaşlığımızı hayret ve gıptayla dinliyorlar. 15 kişi kadar oluyoruz, en çok keyif aldığımız zamanları birlikteyken geçiriyoruz.

İstanbul dönüşümde hastalandım, bir aydır evden çıkmadım. Bu arada Naci yazılarımı düzenleme işini üstlendi. Artık bu mektupla son buluyor. Seninle yazıştığımız, "kardeşim"le başlayıp isimle de-

vam ederken yön değiştiren mektupları, Yassıada ve Kayseri mektuplarını da buraya koyuyoruz, ibret olsun diye. Naci, el yazının okunamayacağını ve onların kitap yazılarına aktarılması gerektiğini söyledi. İşte ben de bilgisayarın başında onları kaydediyorum. Geçen zamana rağmen okuyup kopyalarken, o günleri, en ince ayrıntısına kadar, tekrar yaşıyor gibiyim.

Âdeta iki âlemde yaşıyorum. Seninle uçmak istiyorum. Bu âlemde ben, kanatlarımın altında oğlumuz Naci, ailesi, kızımız Şeyda, ailesi, torunlarımız ve yakınlarımız. Öteki âlemde sen, kanatlarının altında oğlumuz İbrahim, eşi ve ana babalarımız, yakınlarımız. Hayal, hakikat, hatıra, hesaplaşma; hepsi iç içe yoğrulmuş ve "ben" olmuşum.

Bu duygularla geliyorum ve gidiyorum, ama sonra da uyanıyor ve ülke gerçeklerine geri dönüyorum. Hiçbir şey senin bıraktığın gibi değil. Evet... O zaman da sorunlar vardı, o zaman da iyiler ve kötüler vardı; ama insanlık da, umut da, inanç da, hoşgörü de vardı.

Vatanımdaki insanların bazıları bir başka... Terör, her gün gencecik insanlara kıymakta. Daha dün sekiz vatan evladını daha teröre kurban verdik. Her kafadan bir ses çıkıyor, ama kimse de bu akan kanı durduramıyor.

Sen bıraktığında tek kanallı siyah beyaz televizyon vardı. Şimdi yüzlerce renkli televizyon kanalı var. Her akşam insanlar televizyonda tartışıyor; reyting uğruna, insanları dostluğa, kardeşliğe yöneltmek yerine kavgaya, tartışmaya sevk eden konuşmalar yapılıyor. Üsluplar da eskisi gibi değil. Eskiden polemik bile bir nezaket üslubunda olurdu. Sanki insanlar yüksek sesle konuşarak fikrini kabul ettirebilirlermiş gibi bağırıp çığırıyor.

İnsanlarda akıl, izan kalmamış. Senin zamanındaki dostluk, kardeşlik hoş görü kalmamış, herkes diğerini öteki gibi görüyor.

Adaletin terazisi henüz olayları tartamadı. Durmadan olumlu olumsuz gündem değiştiriliyor. Güzelliklerle kötülükler hep iç içe.

Bir bakıma senin bugünleri yaşamadığından da teselli buluyorum. Senin gibi hoşgörü sahibi demokrat insanlar ortada yoklar.

Köşelerine çekilmişler, sessizce izliyorlar. Kim bilir? Belki de akil insanlar zamanını bekliyorlardır. İnşallah öyledir.

Atıf,

Bu mektup, bu âlemden öteki âleme sana yazdığım son mektup. Allah ömür verirse, bundan sonra da yazmaya devam eder miyim bilemiyorum. Artık kitabın da sonuna geldim. Bu mektupla sana son sözlerimi iletip toparlamaya çalışırken, keşke İstanbul'dan, Eceabat'tan, Yassıada'dan, Kayseri'den yazdığın mektupların gibi bunların da cevaplarını alabilseydim diye düşündüm. Oradan burası nasıl görünüyor, doğrusu yol göstericiliğine her zaman olduğu gibi, ihtiyacımız hiç tükenmedi.

Ben tam bunları düşünürken kapı çaldı ve bir zarfın içinde, bir davet yazısı uzatıldı. Naci'nin çalıştığı kurumun üniversitesinin özel hastanesinden geliyor. TOBB-ETÜ Hastanesi. Parlamenterler Birliği kanalıyla bana ulaşmışlar ve bir de şık VİP kartı eklemişler. Açıp okuduktan sonra derin düşüncelere daldım.

Doğrusu ihtiyacım da vardı. Son İstanbul seyahatinden sonra öksürük ve alerji başlamış, bir türlü giderilememişti. Zaman, zaman iyileştiğimi hissetsem de artık bu öksürükler kronik bir hal almaya başladı. Kayseri dönüşünde, Manisa'da avukatlığa başladığın günlerde, sosyal güvencemiz yoktu; sonradan sigorta olayı çıktıysa da hiç istifade etmez, rahmetli Dr. Neşet Bey ve Dr. Rıza Bey'in yardımlarıyla sağlık sorunlarımızı hallederdik. Tabii o zaman gençtik de, çok fazla sıkıntımız şikâyetimiz olmazdı. Çocuklara da Rıza Bey'in tedavisi çok iyi gelir, hemen ayaklanırlardı.

Sonradan senin hastalandığın dönemde hiçbir şey eksik kalmadı, ama o günlerde de bugünün tıbbi teknolojileri bulunmuyordu. Olsaydı belki bugün yaşıyor olabilirdin; ne yapalım, Allah'ın takdiri böyleymiş.

Bugün senin bana bıraktığın imkânlar sayesinde, her türlü sağlık problemini TBMM vasıtasıyla çözebiliyorum. Gerisi Allah'a kalmış. Sen bu nimetlerden hiç yararlanamadın. Milletvekilliğinin sadece cefasını çektin, ama ben sayende bunlardan istifade edebiliyorum.

Derin derin hep bunları düşündüm. Hastaneden gelen yazıyı "Öteye Mektup"un cevabı olarak telakki ettim. Ta oralardan benim sağlığımla ilgileniyor, dedim. Öyle ya, bana Parlamenterler Birliği kanalıyla ulaşmışlardı. Hemen Naci'yi aradım, haber verdim:

"Öteye mektubun cevabı geldi," dedim. Önce şaşırdı, sonra güldü. Hayırlısıyla bu öksürüklerden kurtulmak için önümüzdeki günlerde hastaneye gideceğim, tepeden tırnağa bir check-up yaptıracağım.

Türkiye'de artık tıp çok ilerledi. Özel hastaneler, üniversite hastaneleri Avrupa'daki emsallerinden hiç de aşağı kalmıyorlar. Hep iç karartıcı şeyler değil, elbette iyi şeyler de oluyor bu âlemde. Sağlıkta, eğitimde iyi şeyler de oluyor.

Doğrusu sana, burada her şey yolunda, diye yazmayı çok isterdim; ama iyi şeyler de olmuyor değil. İlerliyoruz, gelişiyoruz, yarım yamalak ve tek taraflı da olsa demokratikleşiyoruz. Bir kısım insan kendileri için de olsa, biraz biraz demokrat düşünmeye başladı. Milletimizin sağduyusuna hep güvendik, güvenmeye de devam edeceğiz. Bir gün aklıselim elbette galip gelecek, senin dediğin gibi, ***bir gün elbet sabah olacak***.

Ben sana hep bu âlemdeymişsin gibi yazmaya devam ettim, ama ne yazık ki sen bunları cevaplayamıyorsun. Ancak, düşüncelerin, inançların, ilkelerin bize hep yol göstermeye devam etti. Ben de bu rehberliğin bizlerle sınırlı kalmasın, yeni nesillere, gençlere de yol göstersin istedim ve bu eser çıktı ortaya.

Sen bu diyardan göçüp gittin, ama bu eserle ışık tutmaya devam edeceksin. Benim de, evlatlarının da tesellisi bu olacak. Bir teselli de, o âlemde huzur içinde olduğuna olan inancım. Şair Yahya Kemal'in "*Sessiz Gemi*" şiirindeki dizelerinde dediği gibi, memnunsun ki yerinden geri gelmiyorsun.

Artık demir almak günü gelmişse zamandan,
Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.
Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol;

Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.
Rıhtımda kalanlar bu seyahatten elemli,
Günlerce siyah ufka bakar gözleri nemli.
Biçare gönüller! Ne giden son gemidir bu!
Hicranlı hayatın ne de son matemidir bu!
Dünyada sevilmiş ve seven nafile bekler;
Bilmez ki giden sevgililer dönmeyecekler.
Birçok gidenin her biri memnun ki yerinden,
Birçok seneler geçti; dönen yok seferinden.

Yahya Kemal Beyatlı

Sen rahat uyu Atıf, sen bu âlemden geçip gitsen de gönüllerde yaşamaya devam edeceksin. Sen burayı düşünme, yeni nesiller elbet doğru yolu bulacaktır. Sevgi, barış, hoşgörü, kardeşlik, dostluk kazanacaktır. Milletin sağduyusu galip gelecektir. Yüce Mevlana'nın söylediği gibi "*Her gecenin mutlaka bir sabahı vardır.*"

Elbet bir gün sabah olacaktır...

Muazzez

Gazete Kupürleri

Yeni Asır gazetesi - 1 Aralık 1977

Doğru oturalım... Doğru konuşalım...

Haluk CANSIN

BİR KAYIP DAHA...

Akın'ın ölümü üzüntü yarattı

■ Maniso Milletvekili bugi[illegible]
Demirci'de toprağa verili[illegible]

MANİSA Cevdet [illegible]

MANİSA AP Milletvekili Atıf Akın'ın [illegible] Dilşeker Mahallesinde düzenlediği toplantıda [illegible]ken geçirdiği kalp krizi sonucu ölmesi AP ca[illegible] üzüntü yarattı. Akın'ın cenazesi bugün düz[illegible] törenle memleketi Demirci'de toprağa verilecek[illegible]

Mahalli seçimler nedeniyle Manisa'ya gelen [illegible]kili Atıf Akın parlamenter arkadaşları Faik [illegible] Oral Karaosmanoğlu ile birlik[illegible]te partisinin Dilşeker Mahallesindeki toplantısına katılmıştı. Saat 22.00 sıralarında partililerin alkışları arasında kürsüye çıkan Akın, konuşurken aniden fenalaştı. Yanında bulunan Oral Karaosmanoğlu'na *"Oral ben fenalaşıyorum"* diyerek kürsüye yaslanan Akın, hemen hastaneye kaldırıldı, ancak kurtarılamadı. Akın'ın ölümü AP camiasında büyük üzüntü yarattı.

Atıf Akın kimdir?

MANİSA Milletvekili Atıf Akın 1925 yılında Demirci'de doğdu. İlkokulu Demirci'de, orta ve liseyi İstanbul'da okuyan Akın, İstanbul Hukuk Fakültesi mezunudur. 1957 yılına kadar çeşitli yerlerde hakimlik ve serbest avukatlık yapan Akın, 57 seçimlerinde DP'den Manisa milletvekili olarak parlamentoya girdi. Ancak 1960 ihtilâlinde tutuklanarak uzun süre Kayseri Cezaevinde yattı. Eski DP'lilere siyasi hakların geri verilmesi üzerine 1977 seçimlerine katılan Akın Manisa milletvekili olarak parlamentoya girmişti. Akın evli ve üç çocuk babasıydı.

Manisa Hür-Işık, 2 Aralık 197

ATIF AKIN BÜYÜK
BİR TÖRENLE
TOPRAĞA VERİLDİ

Cenaze töre
Bilgiç'te k

EKMEK 30
İşçi ücretlerine y
ekmeğin gramaj

Yeni Asır gazetesi - 1 Aralık 1977

YENİ ASIR ANKARA BÜROSU

Vedat Ali Özkan ümitsiz

Ödemişli beşi bir yerde...

Bir Atıf Akın vardı

Milliyet gazetesi - 1 Aralık 1977

AP Milletvekili Akın, bugün verilecek toprağa

MANİSA, NEJAT TORBAY bildiriyor

Yerel seçim propagandasında konuşurken önceki gece kalp krizi sonucu ölen AP Manisa Milletvekili **Atıf Akın**'ın cenazesi bugün Denizli'de toprağa verilecektir.

AP Manisa Merkez İlçe Örgütünün düzenlediği toplantıda Akın, konuşmasında "**Partimiz içinde kenetlenmeye ve canla başla çalışmaya mecburuz**" dediği sırada, fenalaşmıştır.

Akın, Devlet Hastanesine kaldırılırken yolda can vermiştir.

Yeni Asır gazetesi - 2 Aralık 1977

Atıf Akın Manisa'da törenle toprağa verildi

MANİSA CEVDET AYTAÇ

PARTİSİNİN yerel seçimler nedeniyle kentin Dilşeker Merkez'inde düzenlediği toplantıda konuşurken ani bir kalp krizi sonucu yerinde ölen Manisa AP Milletvekili Atıf Akın törenle toprağa verildi. Akın'ın cenaze törenine Manisalı Parlamenterlerden Orsi Kerasosmanoğlu, Ruhi Tunakan, Halil Yurtseven ve Sümer Oral ile AP Genel Merkezi'nden Sadettin Bilgiç ile çok sayıda partili ve yakınları katıldı.

Öğle namazını müteakip Hatuniye Camisinden alınan Atıf Akın'ın cenazesi eller üzerinde taşınarak törenle aile mezarlığına defnedildi. Resimde kalp krizi sonucu ölen Atıf Akın'ın cenaze töreninden bir görünüş.

Resimli Posta - 19 Ekim 1962

Tercüman – 19 Ekim 1962

Öpüşmeler, sevişmeler ve gözyaşları arasında

Kayseriden 153 eski mebus tahliye edildi

Dünya gazetesi – 19 Ekim 1962

Adalet gazetesi – 19 Ekim 1962

Hürriyet Misakı - 29 Temmuz 1955

Edip Akın için

Manisalıların, hassaten Demirelilerin acı bir kayıbı

Edip Akın için

Milliyet gazetesi EGE eki - 18.3.2010 Milliyet EGE

Kütüphane dostu ödülü, Akın'ın...

Evinin alt katını 20 bin kitaplık kütüphaneye dönüştüren Demircili Muazzez Akın, ödülünü, Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi'nden alacak

Tören, 29 Mart'ta Harbiye'de...

TÜRK Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi'nin, geleneksel hale gelen "Kütüphane ve Kütüphaneci Dostu Ödülü"ne bu yıl Manisa'nın Demirci İlçesi'ndeki evinin alt katını kütüphaneye dönüştüren Muazzez Akın layık görüldü. Ankara'da yaşayan Akın'a ödülü, 29 Mart Pazartesi günü saat 10.30'da İstanbul, Harbiye'deki Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda düzenlenecek törenle verilecek.

İnternet imkanı da sundu

MUAZZEZ Akın, 2002 yılında Demokrat Parti ve Adalet Partisi eski milletvekillerinden olan eşi merhum Atıf Akın adına, Demirci'deki evinin alt katını, 20 bin kitaplık kütüphaneye dönüştürmüştü. Burayı kaydığı bilgisayarlarla da üniversite öğrencilerinin internetten faydalanmalarını sağlamıştı. Kütüphane ve Kütüphaneci Dostu Ödülleri'nin ilkini, 2004 yılında gazeteci-yazar Doğan Hızlan almıştı. ■ MANİSA/DHA

Hürriyet gazetesi Ege eki – 18.3.2010 Milliyet EGE

Kütüphane dostu Akın

■ Manisa'nın Demirci İlçesi'ndeki evinin alt katını kütüphaneye dönüştüren Muazzez Akın, Türk Kütüphaneciler Derneği'nin geleneksel "Kütüphane ve Kütüphaneci Dostu Ödülü"ne layık görüldü. »6. sayfada

Kütüphane dostu ödülü Akın'a

■ MANİSA, (DHA)

TÜRK Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi'nin, geleneksel hale gelen "Kütüphane ve Kütüphaneci Dostu Ödülü"ne bu yıl Manisa'nın Demirci İlçesi'ndeki evinin alt katını kütüphaneye dönüştüren Muazzez Akın, layık görüldü. Ankara'da yaşayan Muazzez Akın'a ödülü 29 Mart Pazartesi günü İstanbul Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda düzenlenecek törenle verilecek.

Posta gazetesi EGE eki - 19.3.2010 POSTA EGE

KÜTÜPHANE DOSTU

Evinin alt katını 20 bin kitaplık kütüphaneye dönüştüren Demircili Muazzez Akın, ödülünü Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi'nden alacak

Tören, 29 Mart'ta Harbiye'de

İnternet imkanı da sundu

Dört padişah, 28 başbakan gördü

Yeni Asır gazetesi - Mayıs 1977

19 yıllık aradan sonra tekrar parlamentoya girmeyi gözetlemiyen Atıf Akın ölümünden çok sevinçli. Resimde eşi Münevver Akın ve çocuklarıyle birlikte görülen Akın evini Ankara'ya yeniden hayırlı olsun. (Fotoğraf: Cevdet AYTAÇ)

SEÇİM PROPAGANDA KONUŞMASINDA KALP KRİZİ GEÇİRDİ VE

Manisa AP Milletvekili Atıf Akın dün öldü

AP MANİSA Milletvekili Atıf Akın, dün gece Manisa'da düzenlenen bir sohbet toplantısında konuşurken kalp krizi geçirerek öldü.

Yerel seçimler dolayısıyle AP Manisa İl Teşkilatının "Dibekler" mahallesinde düzenlediği ve aralarında Manisa Milletvekili Faik Türün, belediye başkan adayı Kemal Atılgan ile çok sayıda partili nin katıldığı toplantıda saat 21.30 sularında konuşan Atıf Akın, ânidên kalp krizi geçirdi. Yetkililer tarafından hastaneye kaldırılmak istenen Akın, kurtarılamayarak öldü.

Manisa' da ölen AP milletvekili bugün toprağa veriliyor

MANİSA (İhbar) - Bir kahvehanede yaptığı seçim konuşması sırasında geçirdiği kalp krizi sonucu öldüğü saatlerde can veren AP Manisa Milletvekili Atıf Akın'ın ailesinin Ankara'da olması nedeniyle bugün toprağa verileceği açıklandı.

Partili ve partisiz tüm Manisalıların yakından tanıdığı Atıf Akın'ın ölümü halk arasında büyük üzüntüye neden oldu.

Atıf Akın'ın Ankara'da bulunan eşi ve çocuklarının Manisa'ya gelmesiyle cenaze bugün öğle namazından sonra Hatuniye camisinden kaldırılacak ve Akın'ın doğduğu yer olan Demirci ilçesinde defnedilecek.

Manisa Milletvekili Atıf Akın' ın cenazesi dün kaldırıldı

MANİSA, (İhbar)- Önceki gün yaptığı seçim konuşmasında geçirdiği kalp krizi sonucu ölen AP Manisa Milletvekili Atıf Akın'ın cenazesi dün kaldırıldı.

Hatuniye Camii'nde kılınan cenaze namazından sonra binlerce Manisalının taşıdığı tabut, Manisa Çatal Mesarlığı'na gidecek Atıf Akın'ı defnetti.

Ölümü şehirde büyük üzüntüye neden olan Akın'ın cenaze törenine katılan birçok parlamenter, gösterilen tüm samayarak arkadaşlarının arkasından gözyaşlarını tutamadı.

Tercüman gazetesi

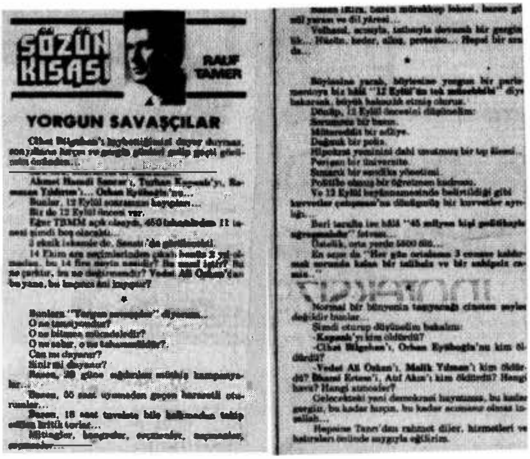

SÖZÜN KISASI

RAUF TAMER

YORGUN SAVAŞÇILAR

Cihat Bilgehan'ı kaybettiğimizi duyar duymaz, son yılların hırçın ve gergin günleri gelip geçti gözümün önünden...

Ahmet Hamdi Sancar'ı, Turhan Kapanlı'yı, Ramazan Yıldırım'ı... Orhan Eyüboğlu'nu...

Bunlar, 12 Eylül sonrasının kayıpları...

Bir de 12 Eylül öncesi var.

Eğer TBMM açık olsaydı, 450 [illegible] 11 tanesi şimdi boş olacaktı...

3 [illegible] de, Senato'da [illegible].

14 Ekim ara seçimlerinden [illegible] 2 yıl olmadan, bu 14 [illegible] nedir? Bu [illegible]? Bu ne çarktır, bu ne değirmendir? Vedat Ali Özkan'dan bu yana, bu kaçıncı [illegible]?

*

Bunlara "Yorgun savaşçılar" diyorum...

O ne tempoydu?

O ne bitmez mücadeledir?

O ne sabır, o ne tahammüldür?

Can mı dayanır?

Sinir mi dayanır?

Bazen, 30 gün [illegible] kampanyalar...

Bazen, 30 saat uyumadan geçen heyecanlı oturumlar...

Bazen, 18 saat tuvalete bile kalkmadan takip edilen kritik turlar...

Mitingler, bağırışlar, [illegible],

bazen iftira, bazen mürekkep lekesi, bazen gönül yarası ve dil yarası...

Velhasıl, acısıyla, tatlısıyla devamlı bir gerginlik... Hüzün, keder, [illegible], protesto... Hepsi bir arada...

*

Böylesine yarah, böylesine yorgun bir parlamentoya biz hâlâ "12 Eylül'ün tek [illegible]" diye bakarsak, büyük haksızlık etmiş oluruz.

Dönüp, 12 Eylül öncesini düşünelim:

Sorumsuz bir basın.

Mütereddit bir adliye.

Dağınık bir polis.

Hipokrat yeminini dahi unutmuş bir tıp âlemi...

Perişan bir üniversite.

Şımarık bir sendika yönetimi.

Politize olmuş bir öğretmen kadrosu.

Ve 12 Eylül beyannamesinde belirtildiği gibi kuvvetler çatışması'na dönüşmüş bir kuvvetler ayrılığı...

Beri tarafta ise hâlâ "45 milyon kişi politikayla uğraşmasınlar" fetvası...

Üstelik, orta yerde 5000 ölü...

En sonu da "Her gün ortalama 3 cenaze kaldırmak zorunda kalan bir talihsiz ve bir sahipsiz camia..."

Normal bir bünyenin taşıyacağı cinsten şeyler değildir bunlar...

Şimdi oturup düşünelim bakalım:

-Kapanlı'yı kim öldürdü?

-Cihat Bilgehan'ı, Orhan Eyüboğlu'nu kim öldürdü?

-Vedat Ali Özkan'ı, Malik Yılman'ı kim öldürdü? [illegible] Ertem'i, Akif Akın'ı kim öldürdü? Hangi hava? Hangi atmosfer?

Gelecekteki yeni demokrasi hayatımız, bu kadar gergin, bu kadar hırçın, bu kadar acımasız olmaz inşallah...

Hepsine Tanrı'dan rahmet diler, hizmetleri ve hatıraları önünde saygıyla eğilirim.

Belgeler

1. Atıf Akın'ın haksız iktisap davasından beraatına ve banka hesapları ile malları üzerindeki ihtiyati tedbirin kaldırılmasına ilişkin karar.

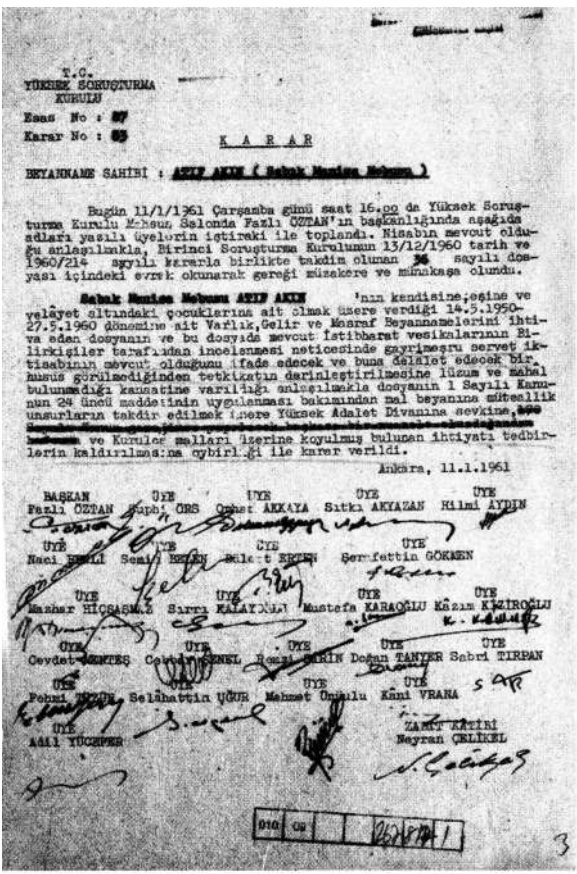

T.C.
YÜKSEK SORUŞTURMA
KURULU
Esas No : 87
Karar No : 85

K A R A R

BEYANNAME SAHİBİ : ATIF AKIN (Sabık Meclis Mebusu)

Bugün 11/1/1961 Çarşamba günü saat 16.00 da Yüksek Soruşturma Kurulu Meclis Salonda Fazlı ÖZTAN'ın başkanlığında aşağıda adları yazılı üyelerin iştiraki ile toplandı. Nisabın mevcut olduğu anlaşılmakla, Birinci Soruşturma Kurulunun 13/12/1960 tarih ve 1960/214 sayılı kararla birlikte takdim olunan 36 sayılı dosyası içindeki evrak okunarak gereği müzakere ve münakaşa olundu.

Sabık Meclis Mebusu ATIF AKIN 'nın kendisine,eşine ve velâyet altındaki çocuklarına ait olmak üzere verdiği 14.5.1950-27.5.1960 dönemine ait Varlık,Gelir ve Masraf Beyannamelerini ihtiva eden dosyanın ve bu dosyada mevcut İstihbarat vesikalarının Bilirkişiler tarafından incelenmesi neticesinde gayrimeşru servet iktisabının mevcut olduğunu ifade edecek ve buna delâlet edecek bir, hususi görülmediğinden tetkikatın derinleştirilmesine lüzum ve mahal bulunmadığı kanaatine varıldığı anlaşılmakla dosyanın 1 Sayılı Kanunun 24 üncü maddesinin uygulanması bakımından mal beyanına müteallik unsurların takdir edilmek üzere Yüksek Adalet Divanına sevkine, [redacted] ve Kurulca malları üzerine konulmuş bulunan ihtiyati tedbirlerin kaldırılmasına oybirliği ile karar verildi.

Ankara, 11.1.1961

BAŞKAN	ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE
Fazlı ÖZTAN	Saphi ÖRS	Cahit AKKAYA	Sıtkı AKYAZAN	Hilmi AYDIN
ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE	
Naci [illegible]	Semih [illegible]	Bülent ERTEN	Şemsettin GÖKSEN	
ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE
Nazmar HİÇSASMAZ	Sırrı KALAYCIOĞLU	Mustafa KARAOĞLU	Kâzım KIZILOĞLU	
ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE
Cevdet [illegible]	Celâl [illegible]	Hamdi SİRİN	Doğan TANYER	Sabri TIRPAN
ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE	
Fehmi [illegible]	Selâhattin UĞUR	Mehmet Ünalu	Kâni VRANA	
ÜYE			ZABIT KÂTİBİ	
Adil YÜCEPER			Bayram ÇELİKEL	

3

2. Atıf Akın ve diğer tüm mebuslar için ayrı ayrı açılan haksız iktisap davasına ait muhtelif soruşturma evrakı.

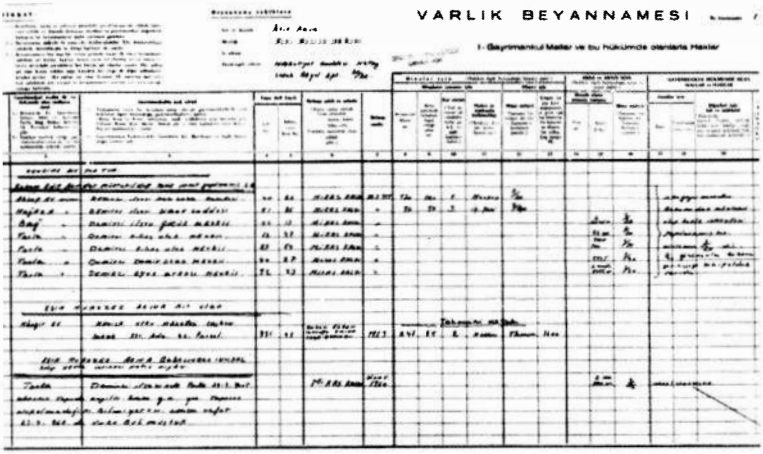

VARLIK BEYANNAMESİ

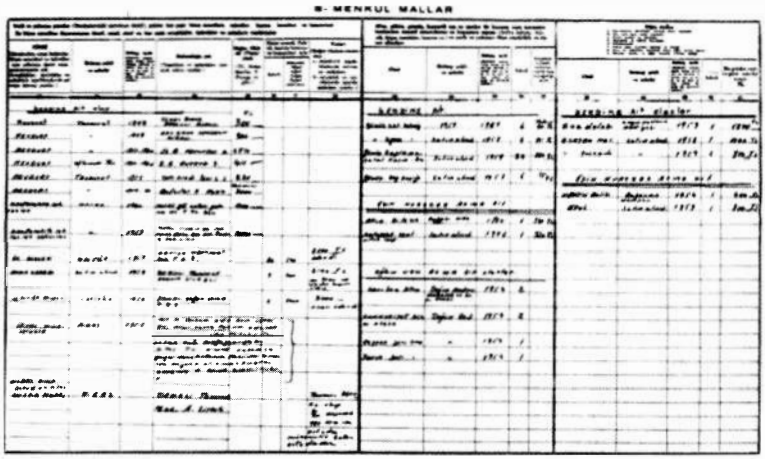

II- MENKUL MALLAR

sahife 2.

B- MENKUL MALLAR

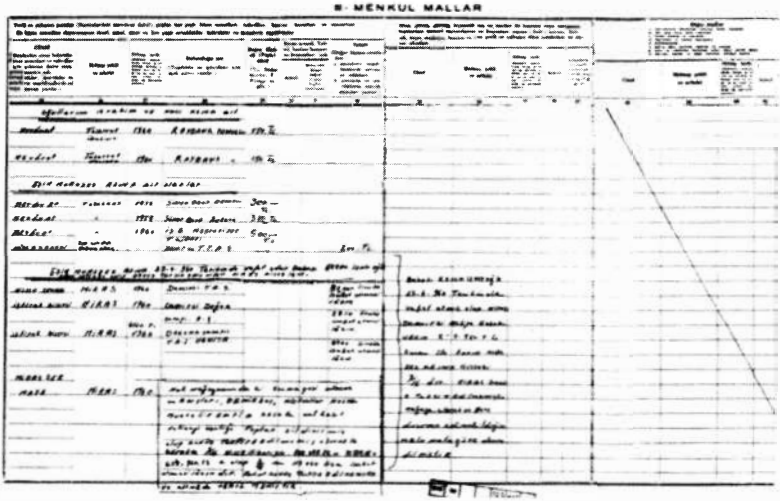

Beyannameye ek.

MİRAS
Tarla ve Hissesi Tarla — Tahminam 5-6 Dönüm

Emet ilçesi eğrigöz mevkiin de olup. Babam ölü Edup Akın üzerinde icradan Hasan Çamur da olan alacağı için satın alınmış ve bu suretle tescil edilmiş isede. kayıt mevcut ve fakat yer teslim edilmemiş ve ne mürisimiz babam ve nede verese bu günkü zilyet olmamıştır. Tahmini değeri. 1000 lira hissem 3/20 alır. Tapu Tarih Nº Bilmiyorum. İrtisabı MİRAS. T. 1955.

Âtıf Akın.

010 | 00 | 2674174 | 43

T. C.
Devlet Vekâleti
Tapu ve Kadastro Umum Md.
Manisa Vilâyeti
Tapu Sicil Muhafızlığı

SAYI : 1955

GİZLİ VE ÇOK ACELE

15/ 9 /19 60

ÖZÜ :

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

TAPU ve Kadastro Umum Müdürlüğü

Yüksek Makamına

Ankara

14/9/960 Tarih ve 114-3-239/6168 sayılı yazıları K. Sabık Manisa Mebbusu Atıf Akın'ın eşi Müesses Akın a ait gayrimenkul hakkındaki istenen bilgi cedvele işlenerek ili şik olarak sunulduğu saygı ile arz olunur.

Eki: 2

Tapu Sicil Muhafızı
Mesadet Özyalçın

Tapu 8513
12 IX 60

010 267871

34

T.C. SALİHLİ OTELLİĞİ SAYI 32

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Salihli C. Müddeiumumiliğine

23/7/960 Tarih ve 636 V Sayılı yazıya Cevaptır.

1 Sayılı Geçiçi Kanunun 6 ncı Maddesinde yazılı Sabık Reisi Cumhur ile Başvekil, Vekiller ve Meburlerden Hiç birisinin Şahıslarla görevlerini Kötüye kullanmak Nufuslarını Kötüye Kullanmak yolları ile veya Başka suretlerle Haksız Servet iktisap etmek gayesine matuf olarak diğer şahıslarla Noterliğimizde her Hangi bir Mukavele veya Muameleye, Yapılan tetkikat sonun da, Rastlanmadığı Saygı ile arz olunur. 25/7/960
A/0

25. 7. 960

MUSTAFA KAYABALP
Salihli Noteri

010 267871

b

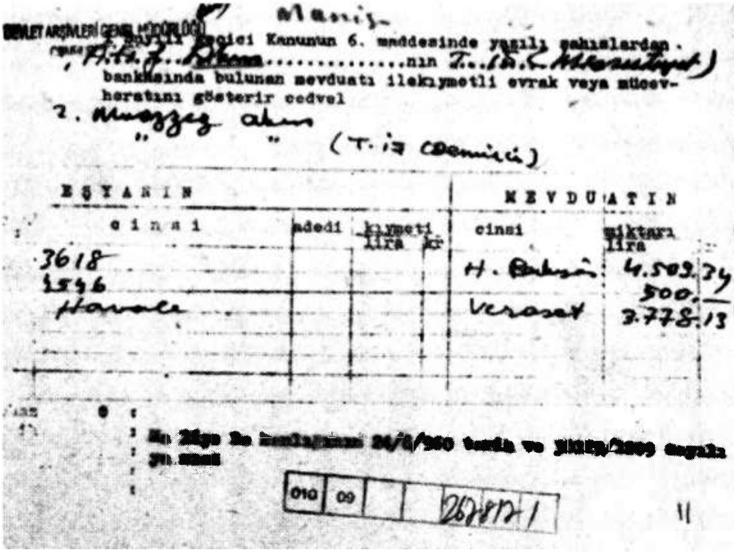

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Manisa

Varlık Vergisi Kanunun 6. maddesinde yazılı şahıslardan
1. Atıf Akın .... nın T. İş (Ak. Akhisar) bankasında bulunan mevduatı ile kıymetli evrak veya mücevheratını gösterir cedvel
2. Muazzez Akın
" " (T. İş Bankası)

EŞYANIN				MEVDUATIN	
cinsi	adedi	kıymeti lira	kr	cinsi	miktarı lira
3618				H. Bakiye	4.503.34
3546					500.
Havale				Veraset	3.778.13

Bu liste ile [illegible] 24/6/960 tarih ve [illegible]/1269 sayılı [illegible]

010 | 09 | | | 262817 | 1

11

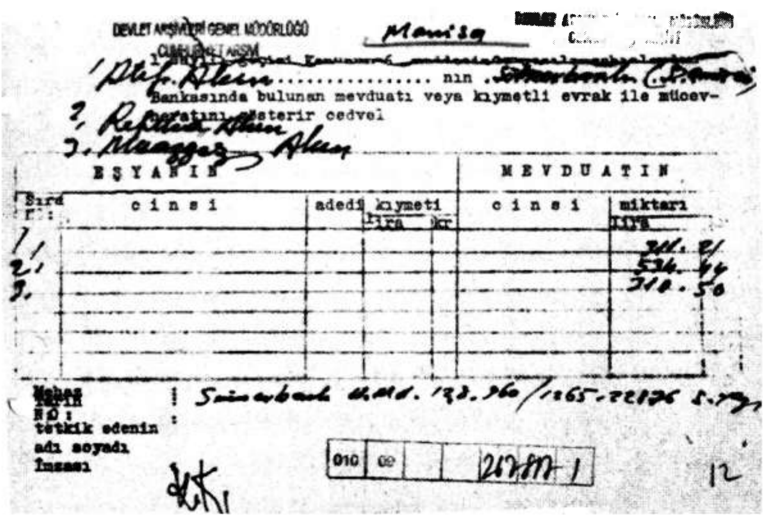

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Manisa

1. Varlık Vergisi Kanunun 6. maddesinde yazılı şahıslardan
1. Atıf Akın .... nın Sümerbank (Akhisar) Bankasında bulunan mevduatı veya kıymetli evrak ile mücevheratını gösterir cedvel
2. Refika Akın
3. Muazzez Akın

	EŞYANIN				MEVDUATIN	
Sıra No:	cinsi	adedi	kıymeti lira	kr	cinsi	miktarı lira
1.						311.21
2.						534.44
3.						310.50

Mahaz Tarih No: : Sümerbank Akh. Md. 13.3.960/1265-22176 S. [illegible]
tetkik edenin adı soyadı İmzası :

010 | 09 | | | 262817 | 1

12

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

T.C.
Demirci
Noter Muavinliği
Sayı : 620

Demirci C.M.U. liğine

Yüksek soruşdurma kurulunun 26/7/960 tarih ve 25 ve Salinli C.M.U. liğinin 25/7/960 tarih ve 535 ve memuriyetinizin 26/7/960 tarih ve 920 sayılı derkenar yazıları hk :

Sabık Manisa Millet vekili Atıf akının Demirci doğan ticaret ve sanayi anonim şirketi esas mukavelenamesinde ortak bulunduğu ve iki hisse on bin lira taahhütde bulunmuş ise se bu mukavelenin noterliğimizde tasdiki sırasında kendisinin bulunmadığından imzasının tasdik edilmediği anlaşılmakla buna ait mukavele suretinden bir aded ilişik olarak saygı ile sunulur. 26 /7/960

Demirci Noter[illegible]

DEMİRCİ NOTERLİĞİ

010 | 00 | | 267 [illegible] | 1

15

Manisa : 28.11.1960

MALİYE BAKANLIĞI
Manisa Defterdarlığı
Vergi Dairesi Müdürlüğü
Sayı :
51-5/8420

Özü: Sabık İktidar mensuplarının el konulan mülleri hk.

Ekli: 2

Vilâyet Yüksek Mahkemesi

Yazı İşleri Kalemi :

9.11.1960 tarih ve 3574/241 sayılı emirleri karşılıdır.

Bir [illegible] Soruşturma Kurulunun 26.[illegible].1960 tarih ve 67 sayılı Kararının 7.nci maddesinde kira bedellerinin yıllık tutarı 3000.- liraya [illegible] (3000.- Lira miktar aynı Soruşturma Kurulunun 1[illegible] sayılı kararının birinci maddesiyle 2000.- liraya indirilmiştir.) Borçlularca mülk sahipleri adına T.C. Ziraat Bankasına yatırtılacağı yazılı bulunduğundan, Vilâyetimiz merkezinde sabık milletvekili [illegible] Ergin'in tasarrufunda bulunan Utku mahallesi [illegible] sokakdaki evinin bir katında 200.- lira aylık kira ile oturmakta olan [illegible] Suat Koçal'a,

Keza sabık Milletvekili Cemil Şener'in tasarrufunda bulunan Utku mahallesi Çimentepe sokak [illegible] evin üst katında 135.- lira aylık kira ile oturmakta olan [illegible] Hâkimi [illegible] Ergi'ye ,

Ve sabık Milletvekili Atıf akın'ın eşi [illegible] Akın'ın tasarrufunda bulunan Utku mahallesi [illegible] sokakdaki evinin bir katında 50.- lira kira ile ikamet etmekte olan Ziraat mütehassısı Ahmet [illegible] ile diğer bir katında 150.- lira aylık kira ile ikamet etmekte bulunan Hüseyin [illegible]'den kirayı tahsil etmekte olan yine Ahmet [illegible]'e Eylül 1960 ayından itibaren aylık kiraların her ay muntazaman T.C. Ziraat Bankasında sabık milletvekilleri adlarına açtırılacak hesaplara yatırılması keyfiyeti 29.9.1960 tarihli yazımızla tebliğ edilmiştir.

Diğer taraftan ;

Sabık Milletvekili Doktor Cemil Şener'in ilâç imâl eden Laboratuvarının faaliyete geçirildiğine dair Merkez Hükümet Tabipliğince düzenlenen 15.10.1960 tarihli tesbit varakası ile, aynı kararın 9.ncu maddesi gereğince, Dr.Cemil Şener'in Manisa'da ilâç imâl eden Laboratuvarı [illegible] Vilâyet Yüksek [illegible] tayin edilen Hey'et tarafından 15.10.1960 tarihinden itibaren el konulduğuna dair düzenlenen 1.11.1960 tarihli tesbit varakasının ilişik olarak tevdi kılındığını saygılarımla arzederim.

Defterdar.
İmza

Aslının aynıdır.

010 | 00 | | 267 [illegible] | 1

7

3. Atıf Akın'ın mal beyanının yapılan tahkikat sonucu bağlandığı zabıt varakası.

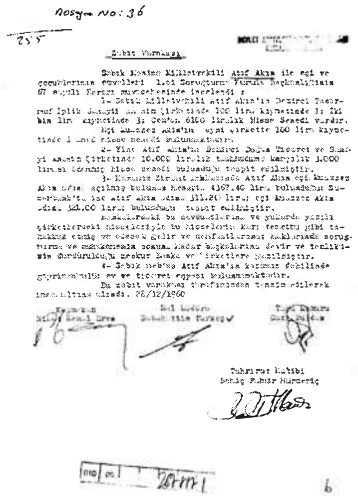

Dosya No: 36

255

Zabıt Varakası

Sabık Manisa Milletvekili Atıf Akın ile eşi ve çocuklarının emvalleri 1.ci Soruşturma Kurulu Başkanlığı'nın 67 sayılı Kararı mucibince incelendi :

1- Sabık Milletvekili Atıf Akın'ın Demirci Tasarruf İplik Sanayii [illegible] Şirketinde 100 lira kıymetinde 1; İki bin lira kıymetinde 3; Cem'an 6100 liralık Hisse Senedi vardır.

Eşi Muazzez Akın'ın aynı şirkette 100 lira kıymetinde 1 adet hisse senedi bulunmaktadır.

2- Yine Atıf Akın'ın Demirci Doğuş Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketinde 10.000 liralık taahhüdüne karşılık 3.000 lirası ödenmiş hisse senedi bulunduğu tespit edilmiştir.

3- [illegible] Ziraat Bankasında Atıf Akın eşi Muazzez Akın adına açılmış bulunan hesapta 4367.40 lira bulunduğu; Sümerbank'ta ise Atıf Akın adına 311.20 lira; eşi Muazzez Akın adına 321.00 lira; bulunduğu tespit edilmiştir.

Bankalardaki bu mevcutlarına ve yukarıda yazılı şirketlerdeki hisseleriyle bu hisselerin kâr; temettü gibi tahakkuk etmiş ve edecek gelir ve menfaatlarının haklarında soruşturma ve muhakemenin sonuna kadar başkalarına devir ve temlikinin durdurulduğu mezkur banka ve şirketlere yazılmıştır.

4- Sabık mebus Atıf Akın'ın kazası dahilinde gayrimenkulü ev ve ticaret eşyası bulunmamaktadır.

Bu zabıt varakası tarafımızdan tanzim edilerek imza altına alındı. 28/12/1960

Kaymakam [illegible] | Mal Müdürü [illegible] Türkeş | Tapu Memuru [illegible]

Tahrirat Katibi [illegible]

4. Haksız iktisap davasına ilişkin 1 no.lu kurul kararı.

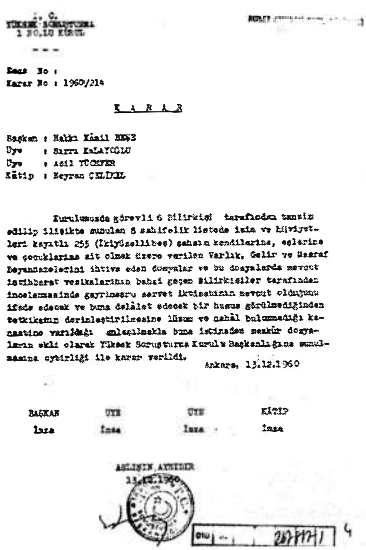

T. C.
YÜKSEK SORUŞTURMA
1 NO.LU KURUL

Esas No :
Karar No : 1960/214

KARAR

Başkan : Hakkı Kâmil BEYE
Üye : Sırrı KALAYCIOĞLU
Üye : Adil YÜCEYER
Kâtip : Neyran ÇELİKEL

Kurulumuzda görevli 6 Bilirkişi tarafından tanzim edilip ilişikte sunulan 8 sahifelik listede isim ve hüviyetleri kayıtlı 255 (İkiyüzellibeş) şahsın kendilerine, eşlerine ve çocuklarına ait olmak üzere verilen Varlık, Gelir ve Masraf Beyannamelerini ihtiva eden dosyalar ve bu dosyalarda mevcut istihbarat vesikalarının bahsi geçen Bilirkişiler tarafından incelenmesinde gayrimeşru servet iktisabının mevcut olduğunu ifade edecek ve buna delâlet edecek bir husus görülmediğinden tetkikatın derinleştirilmesine lüzum ve mahal bulunmadığı kanaatine varıldığı anlaşılmakla buna istinaden mezkûr dosyaların ekli olarak Yüksek Soruşturma Kurulu Başkanlığına sunulmasına oybirliği ile karar verildi.

Ankara, 13.12.1960

BAŞKAN	ÜYE	ÜYE	KÂTİP
İmza	İmza	İmza	İmza

ASLININ AYNIDIR
13.12.1960

5. Halen maliki olduğumuz Manisa Coşkun Sokak 22 numaradaki evimizde oturmakta olan kiracılardan alınan kira bedellerine el konulduğuna dair Manisa Defterdarlığı yazısı.

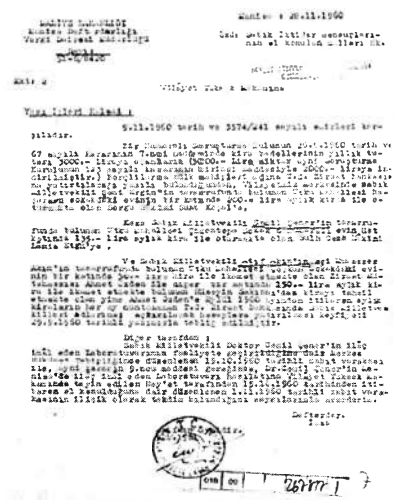

6. 1933 yılında babam Ekrem İzmiroğlu ve dayım Edip Akın'ın kurucu ortaklıklarında kurulan çok ortaklı şirket hisselerimize ait temettülerin bloke edildiğine dair yazı.

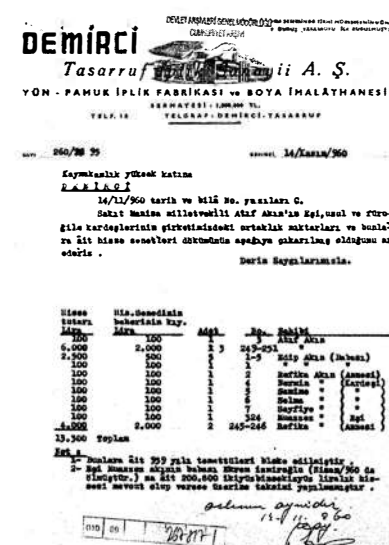

7. Babamın vefatı nedeniyle varislerine intikal eden halı mağazamızdaki 3/16 oranındaki hisseme isabet eden gelirlerime el konulduğuna dair yazı.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ZİRAAT BANKASI

SERMAYE : 750.000.000 TÜRK LİRASI

8. Atıf'ın Tevkif Müzekkeresi.

DEVLET ALACAKLARI CİNSİ MÜDÜRLÜĞÜ

CUMHURİYET ARŞİVİ

Örnek: 52

Tevkif Müzekkeresi

9. Atıf'ın anayasayı ihlal davası kapsamında, tahkikat komisyonu kurulması hakkındaki kararın oylamasında bulunmadığının kanıtı olarak sunulan belge. Ancak bu belge mahkeme tarafından dikkate alınmamıştır.

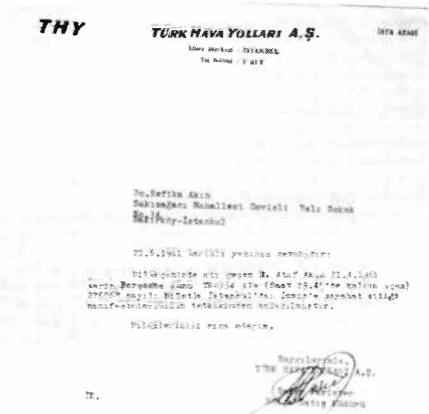

THY

TÜRK HAVA YOLLARI A.Ş.

10. 27 Mayıs 1960 öncesinde alınan maaş ve yollukların iadesine ilişkin MBK yazısı.

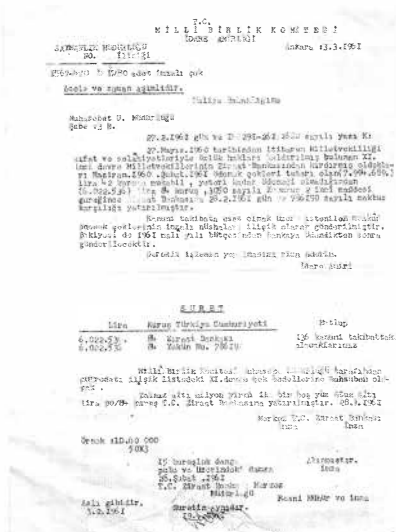

11. Kurucu Meclis tarafından açılan, maaşların iadesi hakkındaki Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi kararı. Temmuz-Ağustos 1960 ve mayıs ayına ait 4 günlük fark toplam tutarı olan 4695 lira 56 kuruş borç alınarak ödenmiştir.

12. Atıf Akın'ın Kayseri Cezaevi'ne naklini müteakip amcası Naci Akın'ın vasi tayin edildiğine dair karar.

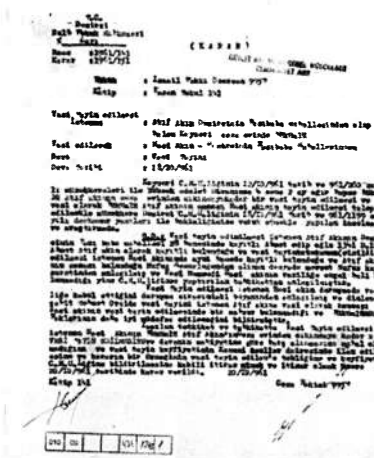

13. 11. maddedeki kararın tebliğine ilişkin yazılar.

T.C.
Demirci
Sulh Hukuk Mahkemesi

Sayı :1961/143

Konu : Atif akının vasi
tayin edildiği Hk.

Demirci : 24/10/961

C.Müddeiumumiliğine

Demirci

Halen Kayseri Ceza evinde Mükellü Bulunan Atif akın'a amcazası Hacı Akın'ın ceza evinden çıkıncaya kadar vasi tayin edilmiş olduğundan vasi tayinine müteadair kararın bir örneği ilişikte sunulmuştur.

Gereğine delaletleri rica olunur.

Kâtip 141

Hâkim 6476

Ekli bir adet karar sureti

T.C.
Demirci
C.Savcılığı

3I/I0/96I

Sayı :96I/II99 Muh.
Konu:Mükellü Atif Akına Vasi tayin edildiğine dair.

265

C.Savcılığına.

Kayseri

I2 I0/96I tarih ve 96I/360 sayılı yazınıza K: Demircinin Yacıbaba Mahallesi nufusuna kayıtlı Ahmet Bedip oğlu Atif Akına Amcazası Hacı akının Vasi tayin edildiğine dair Demirci Sulh hukuk hakimliğinin 20/I0/96I gün ve 96I/I43/I5I sayılı kararından bir suret ilişikte gönderilmiştir.

Bilgilerinize arzolunur.3I/I0/96I.

C.Savcısı I35I2
M.P. Üzdökmeci

14. Atıf Akın'ın Ulaştırma Bakanı Muzaffer Kurbanoğlu ile birlikte Manisa çevresinde yaptığı tetkik gezisinde alınan notlar ve bakan tarafından takibine ilişkin yazılar, Atıf Akın'ın Yassıada'daki dosyasına suç delili olarak konulmuştur. Bunlardan bazıları:

Mehmet Kelem'in (Demirci) taleplerine ilişkin tutulan notlar.

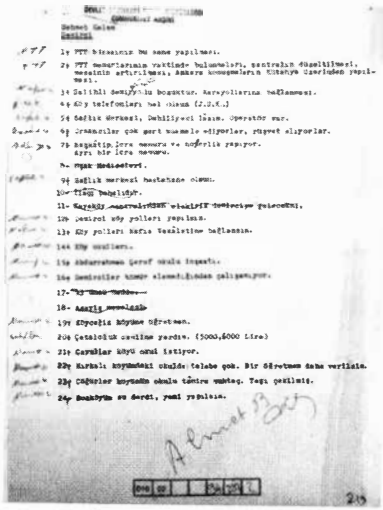

Aynı notların daktilo edilmiş ve çalışılmış nüshası.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sarıgöl

- Köy yolları için bir Nafıa ekibinin gönderilmesi.

Demirci

- Köy yollarında yapılması.
- Demirciler kömür alamadığından çalışamıyor.
- Köyceğiz köyüne öğretmen.
- Cevullar köyü okul istiyor.
- Harkala köyündeki okulda talebe çok. Bir öğretmen daha verilsin.
- Çöğürler köyünde okulu tâmire muntaç. Taşı çekilmiş.
- Boskâyum su derdi, yeni yapılsın.
- Köy okulları ihtiyacı.

Manisa-Muradiye

- 11 köye su ve yol.
- Muradiye ilk okulu öğretmeni meselesi.
- Karnasil köyüne bir öğretmen daha verilmesi.
- Tapu ve nüfus memurlarına mefruşat V.S. tahsisi.
- Okul yanındaki evler meselesi.
- Yolun asfalt olması.
- Yeni mahalle camiine 5000 Lira yardım.
- Balâkdere köy okulu meselesi.
- İçmesuyu meselesi, dışardan suyu getirelim.
- Satış kooperatifine yardım.
- Hayvan sarayları.
- Göksu.

Yenişehir mahallesi

- Şehiriçi sokakları düzeltin.

Tahtacı

- İşçiler yolu üzerindeki köprü yapılsın.
- Mahiye köylerinin istifade edeceği köprünün Toksaklı köyü mevkiinde yaptırılması.
- Öğretmen ihtiyacı.
- Selektör biranevvel gelsin.

Köprübaşı

- Tam teşkilâtlı mahiye olsun.
- Öğretmen ihtiyacı.

Aynı gezide alınan bazı talepler.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

(DEMİRCİ KAZASI İHTİYAÇLARI)

1- Belediye imar planı yaptırılmış tesdiki beklenmektedir.

2- Elektrik durumu :
Kuyaköy projesine dahil ettirilmiş enerjiden faydalandırılması için gerekli fiiliyatın başlattırılması.

3- Demirci - Yarbasan Mahiye yolunun ikmal inşaatı için gerekli tahsisatın Nafıa Vekaletinden sağlanması .

4- Merkezde yapılmış Hazırlama Askeri Ortaokula öğretmen verilmesi .

Bakana sunulan Demirci ihtiyaçlarına ilişkin bir başka not.

15. Yüksek Soruşturma Kurulu o kadar titiz ve itinalı çalışıyordu ki! DP'ye katılan ve başbakana telgraf çeken vatandaşların telgrafları yöresine göre ayrılıp o yörenin milletvekilinin iddianamesine ekleniyordu. Haliyle Demirci'ninkiler de Atıf Akın'ın dosyasındaydı.

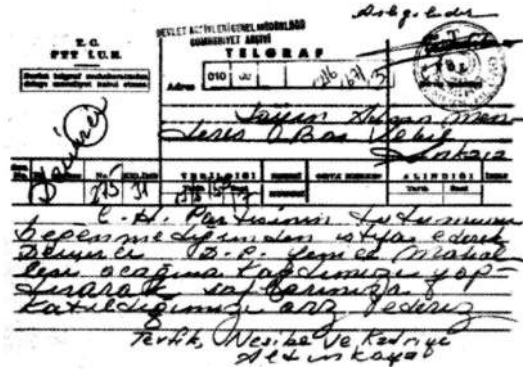

Demirci Yenice Mahallesinden, Tevfik, Nesibe ve Kadriye Altunkaya'nın telgrafı.

Danişmentler Köyü'nden Mustafa Çankaya ve 34 arkadaşının telgrafları.

Demirci Bahçeler Mahallesi'nden Kasım Kabak'ın telgrafı.

Sofular Mahallesi'nden şoför Ali Çağlar'ın telgrafı.

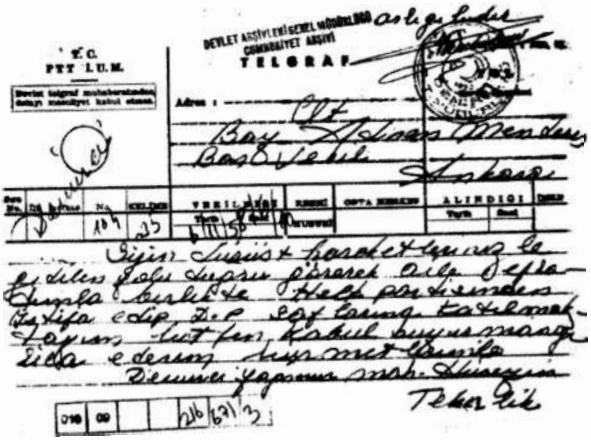

Demirci Yağmur Mahallesi'nden Hüseyin Tekerlek'in telgrafı.

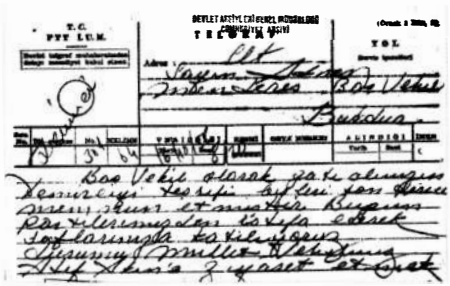

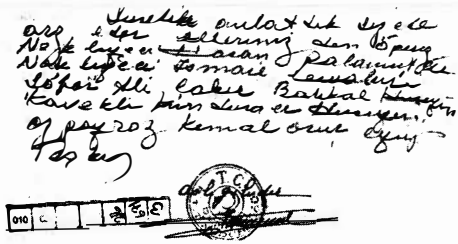

Demirci'den Nakliyeci Hasan Ali Palamutçu, Şoför Ali Çakır, Bakkal Hüseyin Kavaklı, Kunduracı Hüseyin Özpoyraz, Kemal Oruç ve Eyüp Taşkır'ın telgrafı.

Fotoğraflar

Dedem İzmirizade Hacı Nurullah Efendi evlatları ve yeğenleriyle. Soldan sağa amcam Mazhar İzmiroğlu, babam Ekrem İzmiroğlu (kucakta), dedem Hacı Nurullah Efendi, halam Münevver (genç yaşta vefat ettiğinden biz onu hiç tanımadık) ayaktakiler babamın kuzenleri (Rumi 1321-1905).

Teyzemin eşi Tayyar Enişte (Egeli), çocuklar soldan sağa Perihan (teyzemin kızı), ben, Nermin (dayımın kızı), Münevver (ablam).

Halı tezgâhı başında aile bireyleri ve kuzenlerim[85]
Büyükler (soldan sağa) annem, büyükannem Hacı Hesna Hanım, Mazhar Amcamın eşi Fadime Yenge, babam, Fatma ve Naciye ablalar, çocuklar (soldan sağa) amca oğlu Feyyaz, ben, amca oğlu Muzaffer, ablam Münevver (1930'lu yıllar).

Ablam ve ben (1928).

85 Amcamlar İzmir'de otururlardı. Amcamın İncir-üzüm işletmeleri vardı ve ihracat yapardı. İzmir Ticaret Borsası ve Odası'nın faal üyelerindendi. Borsa Başkanlığı ve Meclis Başkanlığı yaptı. Yengem zaman zaman çocukları alır ata ocağına getirirdi. Yengemi genç yaşta kaybettik. Fatma Abla ve Naciye de ailenin parçası sayılırlardı.

1930'lar bir bağ gezisi.
(Soldan sağa) Atıf, Şükriye Öğretmen (Menderes), Şükriye Öğretmen'in annesi, Fadime Teyzem, Şevket Enişte, kuzenim Türkan (kucakta), kuzenim Muammer, dayım Edip Akın, Selma (kucakta); (alt sıra) Fatma Abla, dayım Naci Akın, Hafız Yenge, Refika Yenge, Samime (kucakta), Nermin, Osman, annem, babam önlerinde ablam ve ben, Fatma.

Ben, ablam ve Atıf.
Atıf'ın ortaokula başladığı yıl, tatilde, Manisa'dan geldiğinde bağımızda çekilmiş (1936).

Babam, annem ve büyükannem.

1930'lu yılların başı annem ve ben.

29 Ekim 1933 Demirci'de Cumhuriyetin onuncu yılı törenleri. Kürsüde ilkokul öğretmenim Dilara Tüzüner, solda fötr şapkalı dayım Edip Akın. İlkokula henüz başlamıştım.

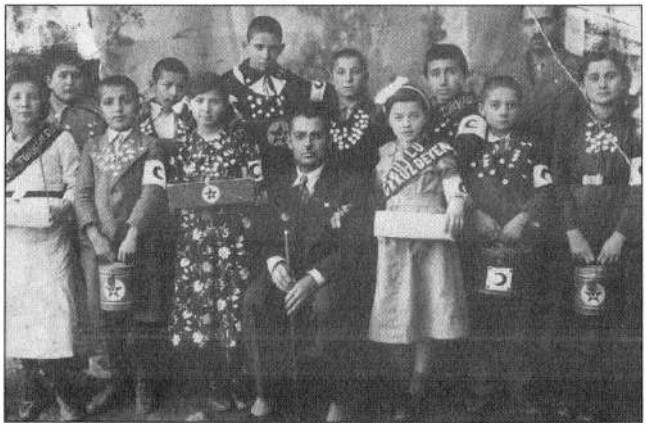

İlkokul 4. sınıfta Kızılay ve Himaye-i Etfal (Çocuk Esirgeme) Kolları olarak Demirci Kızılay Cemiyeti Başkanlığı'nı ziyaretimiz. (Soldan sağa) Kayaların Sıdıka, İhsan (Şekerci), Bahri (Altınöz),[86] Fuat (Akpınar), Çerkezlerin Fatma, Raşit, Kızılay Derneği Başkanı Cemal Bey (Altınöz), Sepetçilerin Mustafa, Muazzez (Ben), Necati (dönemin posta müdürünün oğlu), Leyleklerin Mehmet (Dr. Mehmet Leylek), Kızılay kâtibi, Bülbüllerin Fatma.

86 EGO ve TARİŞ eski genel müdürlerinden Cihan Altınöz'ün babası.

1937 ilkokulu bitirdiğim yıl babam sanat öğrenmemi çok istemişti. Demirci'de düğün çalgıcıları dışında klasik keman çalan yalnızca bir kişi vardı, İsmail Usmanbaş. İsmail Usmanbaş[87] hayat dolu bir insandı ve verem hastalığına tutularak genç yaşta hayata veda etmişti. Babam onun kemanını ailesini ikna ederek benim için satın almıştı, ben de çok mutlu olmuştum ve elimden hiç düşürmemiştim.

İzmir Kız Lisesi'nde, ortaokul yılları, amcam Dr. Feridun İzmiroğlu ve babamla birlikte.

87 **İsmail Usmanbaş**, ünlü besteci ve virtüöz İlhan Usmanbaş'ın amca zadesidir. İlhan Usmanbaş'ın babası görevi nedeniyle Demirci'den ayrılmış ve İlhan Usmanbaş da Ayvalık'ta dünyaya gelmiştir. Bu nedenle Usmanbaş sanat camiasında Ayvalıklı olarak tanınır ama aslen Demirci'lidir.

İzmir Kız Lisesi, oynadığımız bir tiyatro eseri hatırası (soldan ikinci).

Aynı oyun öncesi tek başıma.

Halkevleri kuruluş yıldönümü münasebetiyle düzenlenen törende İKL ekibi (en sağdayım).

1943, babam ve ben okulumuzun bahçesinde.

1943 Tayibe'nin doğduğu yıl tüm aile bir arada.

Edip Dayımların (Kayınpederim) Oyuk Arkası Çiftliği'nde tüm ailemiz; dayılarım, teyzelerim, kardeşlerim, kuzenlerim hepimiz bir aradayız. Resimde Atıf görünmediğine göre, muhtemelen Atıf'ın fakülte yıllarına rastlıyor (1943-1946).

Nişan günümüz (1947).

Dayımın oğlu Atıf'la evliliğe doğru adım attığımız günler (1947).

Atıf'ın vatani hizmet günlerinden bir resim, henüz yeni evliyiz (1948)

Evliliğimizin ilk aylarında, Atıf'ın askerlik görevi nedeniyle Çanakkale Eceabat'ta bulunuyorduk. Gelibolu Yarımadası'ndaki şehitlik ve abideleri o günlerin zor şartlarında at ve arabalarla gezmiştik.

Evliliğimizin ilk günlerinden bir anı.

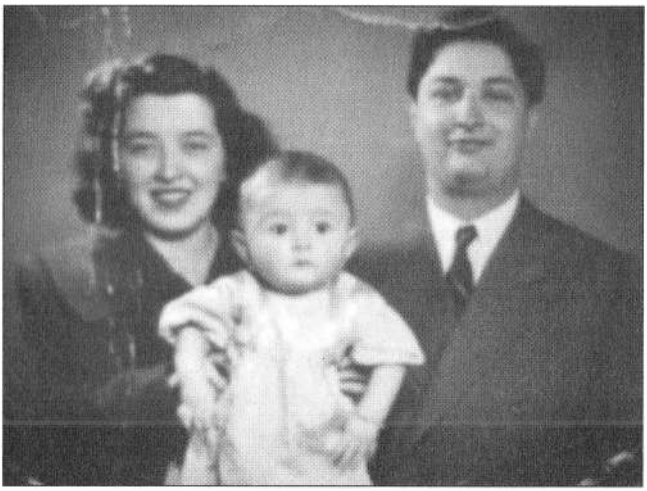

İlk oğlumuz İbrahim'in ilk günlerinde (1949).

Oğullarımız Naci ve İbrahim, Naci henüz bir yaşında bile değil.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Menderes Manisa'da bir törende. Soldan sağa: Atıf Akın, Selim Akiş (Manisa milletvekili), dönemin valisi, Başbakan Adnan Menderes, Cumhurbaşkanı Celal Bayar, TBMM Başkanı Refik Koraltan.

Kumru'nun düğününün akabinde görümcem Samime'nin düğünü için tüm aile Demirci'de toplanmıştı. İstanbul'dan, Ankara'dan, İzmir'den ve Manisa'dan Demirci'ye gelen kardeşlerimiz, kuzenlerimiz, teyzelerimiz, dayım, gelinler, damatlar, ablamın kayınvalidesi ve onların evlatları, torunlar. Büyük bir aile olarak kamyonla Demirci'nin mesire yerlerinden doğa harikası Aynalı Çayır'a[88] piknik yapmaya gidilmişti. Bu babamın da bu kadar çok aile ferdiyle son bir araya gelişiydi.

Ankara'ya hüzünlü veda

Atıf'ın Yassıada'da tutukluluğunun uzayacağı anlaşılınca ev kirasını dahi ödemekte zorlandığımız Ankara'da durmanın da anlamı kalmamıştı. Çocukların okul nakli işini dahi ayarlamadan apar topar İzmir'e, Karşıyaka'da annemin evine taşındık. O gün Ankara Garı'nda hüzünlü bir veda vardı. Kız liseli arkadaşlarım, kardeşim ve Ankara'daki akrabalarımız bizi uğurlamaya gelmişlerdi.

88 **Aynalı Çayır,** Demirci ve çevresi, kuartz, feldspat, mika gibi madenler yönünden oldukça zengindir, bu mevkide de bu madenler toprakların arasında, yüzeyde bulunmakta ve ağaçların arasından güneş ışınları vurdukça ayna gibi ışığını yansıtmakta idi. Bu nedenle buraya Aynalı Çayır adı verilmiştir.

Ve... Tarihi kavuşma. Kayseri Cezaevi'nden tahliye günü (18 Ekim 1962). Soldan sağa Naci Dayımın manevi damadı Mehmet Ali, ben, Atıf, Naci Dayım.

Kayseri Cezaevi sonrası, yeniden mutlu günlere dönüldüğü zamanlardan bir anı.

Kayseri'den çıktıktan sonra Atıf, kamu haklarından yasaklı olduğu için hâkimlik mesleğine geri dönemedi; Manisa'da serbest avukatlığa başladı. Yeniden hayata dönüş günlerimizde, bir hukukçular balosunda, İzmir Büyük Efes Oteli'nde avukat arkadaşlarıyla bir aradayız. Av. Kemal Ekmekçi, Av. Mehmet Demirel,Av. Turhan Hıdıroğlu ve eşleri.

Gene o günlerden bir hatıra, İstanbul Lalezar Gece Kulübü. (1963)

Kayseri sonrası ailemiz de büyüdü. 1966 yılında bir kız çocuğumuz dünyaya geldi, adını Şeyda koyduk. İbrahim evlendi, ilk torunumuzu (Esra) kucağımıza aldık. O günlerde bir yaz tatili hatırası. İlhan, Atıf, İbrahim, Naci, Şeyda ve ben. Esra amcasının kucağında.

1974 yılında yapılan anayasa değişikliği ile Atıf kamusal ve siyasal haklarına kavuştu. Yeniden siyasi hayata dönmeye karar verdi. Ben de Adalet Partisi Kadın Kolları'nda aktif çalıştım. Fotoğraf AP Kadın Kolları'nın bir toplantısını görüntülüyor.

Atıf'ın içinde hep bir ukde kalmıştı. Silah zoruyla çıkarıldığı parlamentoya millet iradesiyle yeniden girmeyi ahdetmişti. Bunu başardı ve mazbatasını aldıktan sonra kalabalık bir uğurlamayla dönem arkadaşı Halil Yurtseven ile birlikte Ankara'ya hareket ettiler (Haziran 1977).

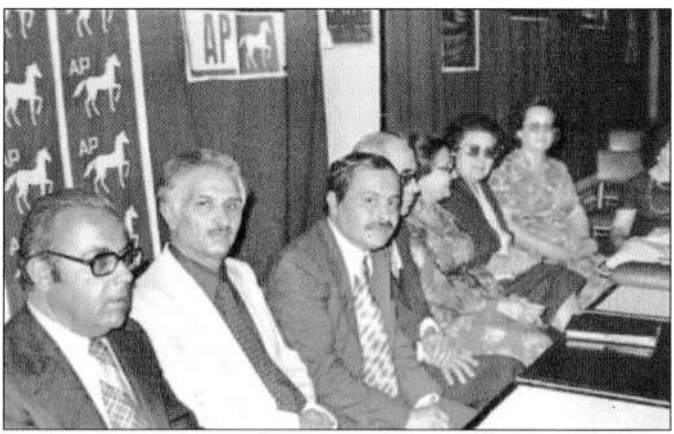

Atıf yeniden milletvekili seçildikten sonra, tecrübesi ve hitabetiyle parti toplantılarının da aranan ismi olmuştu. Fotoğrafta AP Manisa İl Kadın Kolları Kongresi'nde İl Kadın Kolları Başkanı Latife Erman ve arkadaşları ile dönemin Manisa milletvekilleri görülüyor. Oral Karaosmanoğlu (Senatör), Atıf Akın, Önol Şakar (Gençlik ve Spor Bakanı), Faik Türün.

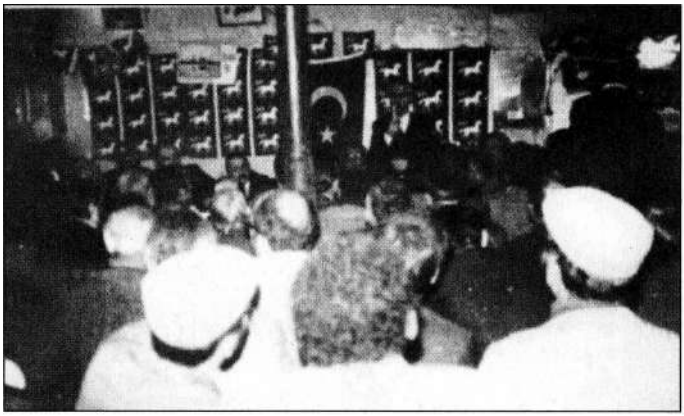

SON NEFES! Atıf'ın son fotoğrafı,
ölümünden birkaç dakika önce çekilmiş. 29 Kasım 1977,
Manisa. Dilşeker Mahallesi merhum Ayhan Erkara kıraathanesi.

Mektuplar

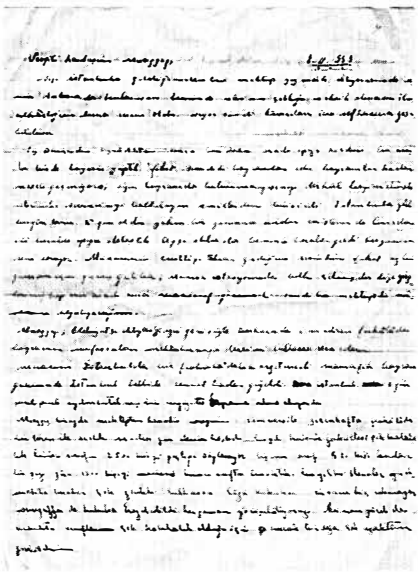

Atıf Akın'ın kuzeni olmam nedeniyle kardeşim hitabı ile başlayan bir mektubu.

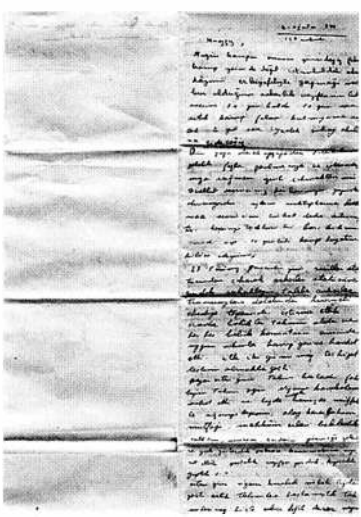

Atıf'ın bana askeri kamptan yazdığı mektup.

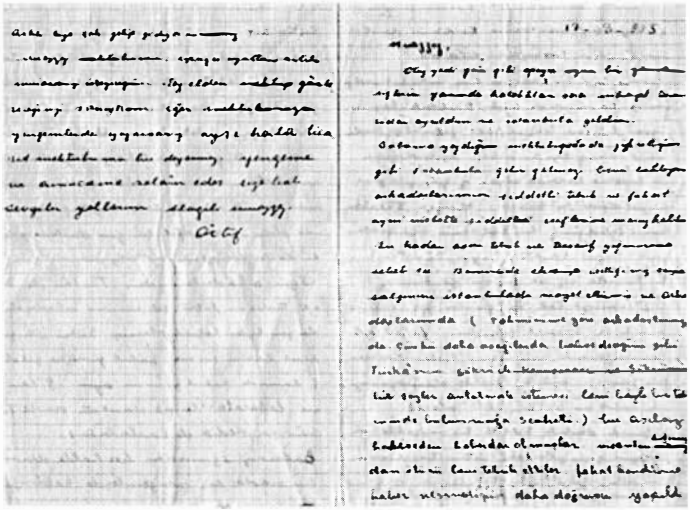

Atıf'ın artık kardeşim kelimesini kaldırıp sadece Muazzez hitabıyla başlayan mektubu.

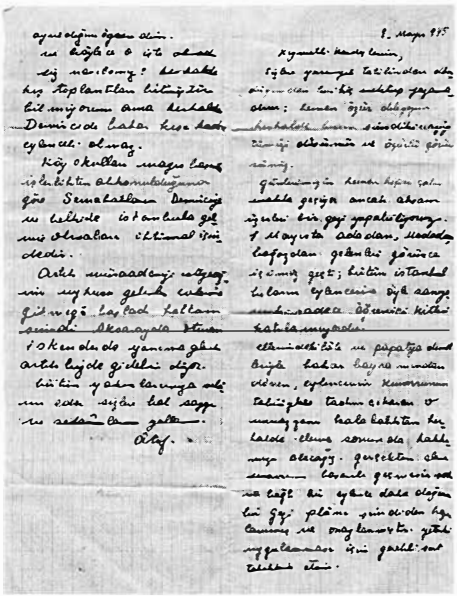

Atıf'ın fakülte yıllarında kardeşlerine yazdığı mektup.

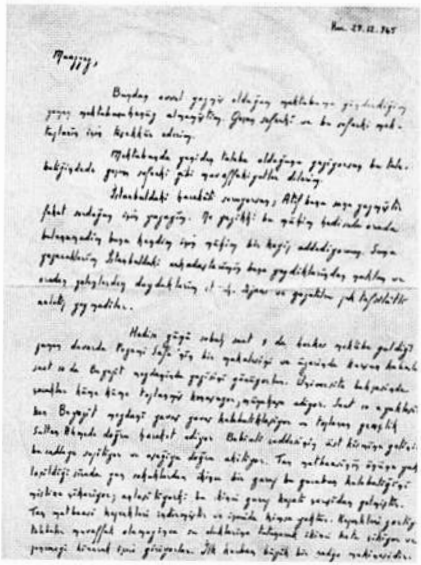

Kuzenim Muzaffer İzmiroğlu'nun İstanbul'daki Tan Matbaası baskınını anlatan mektubu.

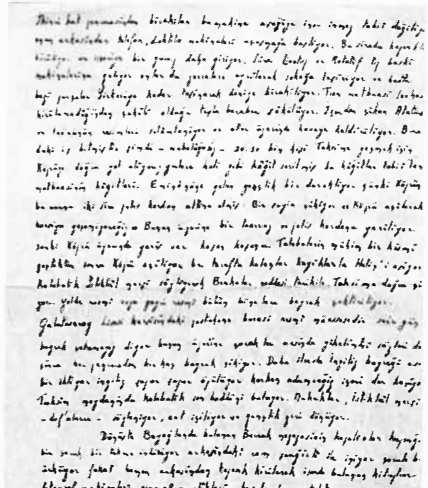

Mektubun devamı…

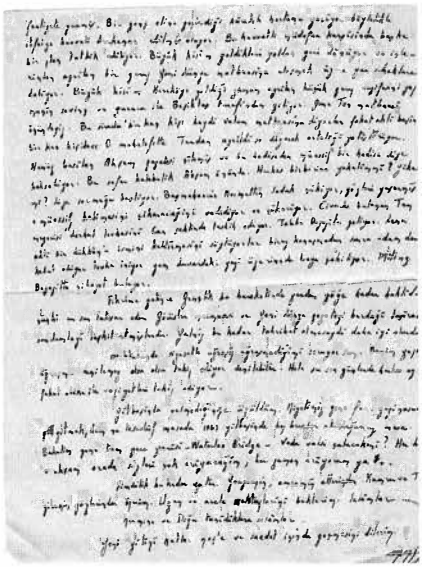

Mektubun devamı...

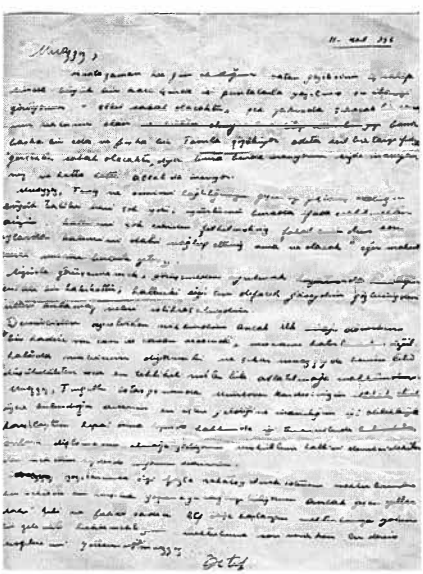

Atıf'ın bana yazdığı bir mektup.

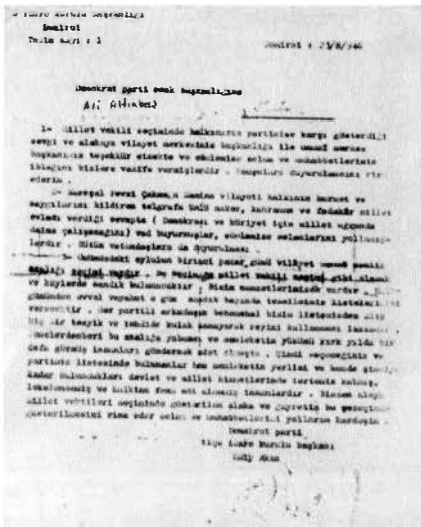

Dayımın DP Başkanı olarak hileli 1946 seçimlerinde alınan başarı ve Mareşal Fevzi Çakmak'ın teşekkürlerini sunan telgrafının teşkilata duyurulması amacıyla gönderdiği mektup.

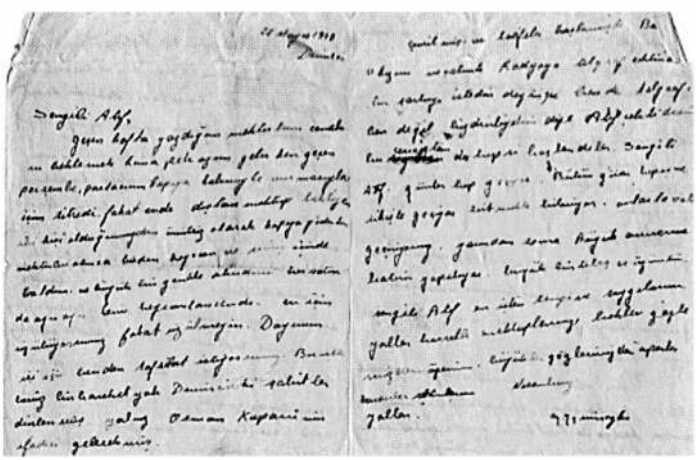

Benim Atıf'a mektubum. Mektupta dayımın (Atıf'ın babası) hakkında açılan soruşturma ile ilgili olarak malumat veriyorum. (Soruşturma DP başkanı olan Edip Akın'a, örgütlenme ve siyasi faaliyette bulunma özgürlüğü çiğnenerek, CHP'nin baskısıyla açılmıştı ve şahitlerin dinlenmesinden sonra beraatla sonuçlandı.)

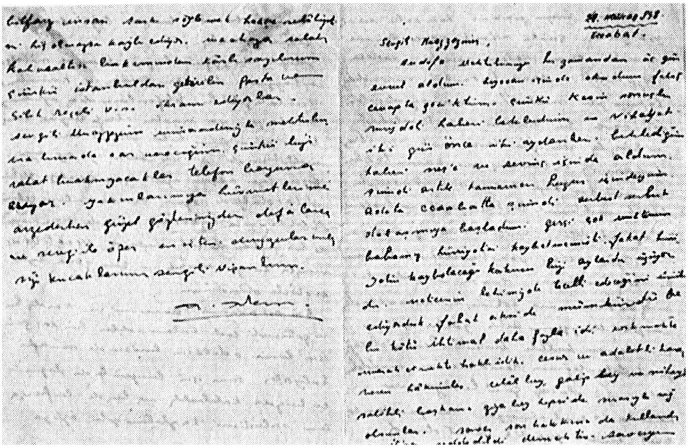

Atıf'ın cevabi mektubu. Babası hakkında yürütülen soruşturmanın evliliğimizi geciktireceğinden endişe duyuyorduk.

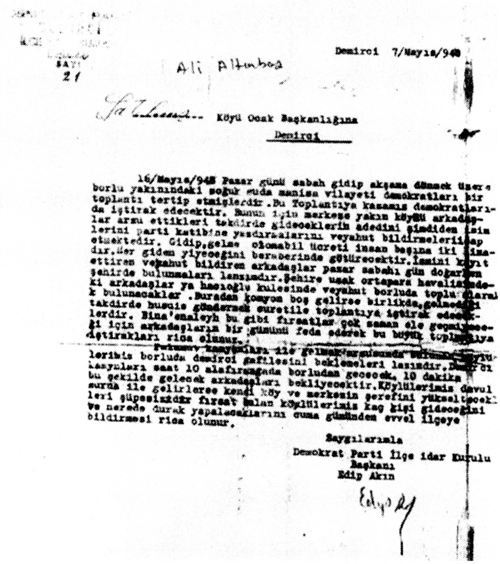

SAYI 21

Demirci 7/Mayıs/948

Ali Altınbaş

Sa[illegible] Köyü Ocak Başkanlığına

Demirci

16/Mayıs/948 Pazar günü sabah gidip akşama dönmek üzere borlu yakınındaki soğuk suda manisa vilayeti demokratları bir toplantı tertip etmişlerdir. Bu Toplantıya kazamız demokratları da iştirak edecektir. Bunun için merkeze yakın köyü arkadaşlar arzu ettikleri takdirde gidecekleri adedini şimdiden isimlerini parti katibine yazdırmalarını veyahut bildirmeleri icap etmektedir. Gidip, gelme otomabil ücreti insan başına iki liradır. Her giden yiyeceğini beraberinde götürecektir. İsmini kayıt ettiren veyahut bildiren arkadaşlar pazar sabahı gün doğarken şehirde bulunmaları lazımdır. Şehire uzak ortapara havalisindeki arkadaşlar ya hacıoğlu kulesinde veyahut borluda toplu olarak bulunacaklar. Buradan kamyon boş gelirse birlikde, gelmediği takdirde buscis gönderrmek suretile toplantıya iştirak edeceklerdir. Bina'enaleyh bu gibi fırsatlar çok zaman ele geçmiyeceği için arkadaşların bir gününü feda ederek bu büyük toplantıya iştirakları rica olunur.

[illegible] kamyonlara ile gelmek [illegible] lerimiz borluda demirci kafilesini beklemeleri lazımdır. Demirci kamyonlara saat 10 alafranga da borludan geçecek, 10 dakika bu şekilde gelecek arkadaşları bekliyecektir. Köylülerimiz davul zurna ile gelirlerse kendi köy ve merkezin şerefini yükseltecekleri şüpesizdir fırsat bulan köylülerimiz kaç kişi gideceğini ve nerede durak yapalacaklarını cuma gününden evvel ilçeye bildirmesi rica olunur.

Saygılarımla

Demokrat Parti İlçe idar Kurulu

Başkanı

Edip Akın

Dayımın Soğuksu Mitingi dolayısıyla teşkilata gönderdiği mektup.[89]

89 Bu mektup bir yıl saklandıktan sonra mektubun muhatabının torunu tarafından yazanın torunu Naci Akın'a teslim edilmiştir.

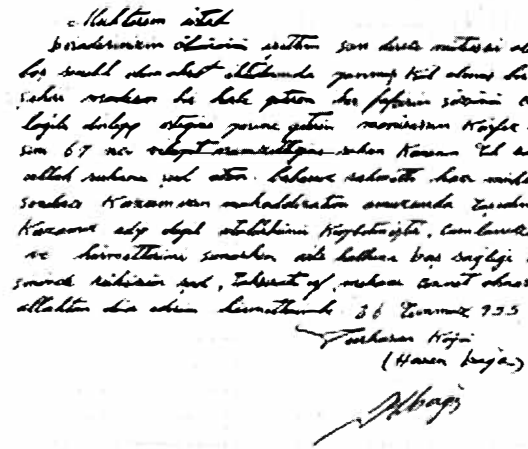

Dayımın ölümü nedeniyle Durhasan Köyü'nden Hasan Bağcı'nın Naci Dayıma yazdığı mektup.

Yassıada Mektupları

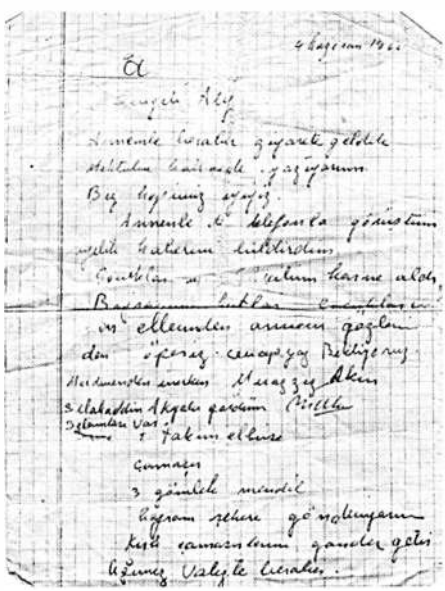

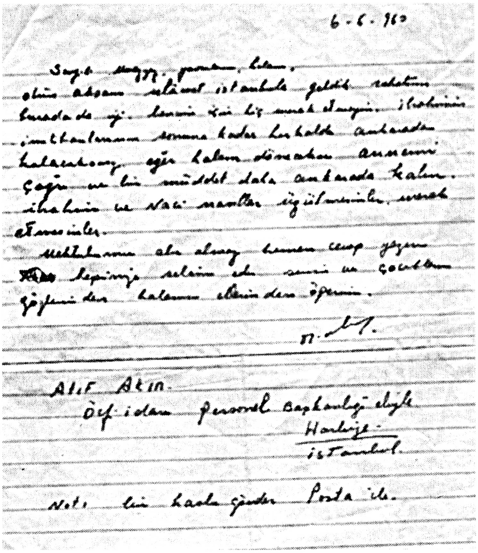

6-6-960

Saygı değer [illegible] hanım,
dün akşam selâmet istanbula geldik rahatım
burada da iyi. benim için hiç merak etmeyin. ibrahimin
imtihanlarının sonuna kadar herhalde ankarada
kalacaksın. eğer kalırsan dönerken annemi
çağır ve bir müddet daha ankarada kalın.
ibrahim ve naci [illegible] üzülmesinler, merak
etmesinler.
mektubumu alır almaz hemen cevap yazın
hepinize selam ede[illegible] seni ve çocukları
gözlerinden kalanın ellerinden öperim.

N. [illegible]

Alif Akın.
Örf idare personel başkanlığı eliyle
Harbiye.
istanbul.

Not: bir [illegible] gönder Posta ile.

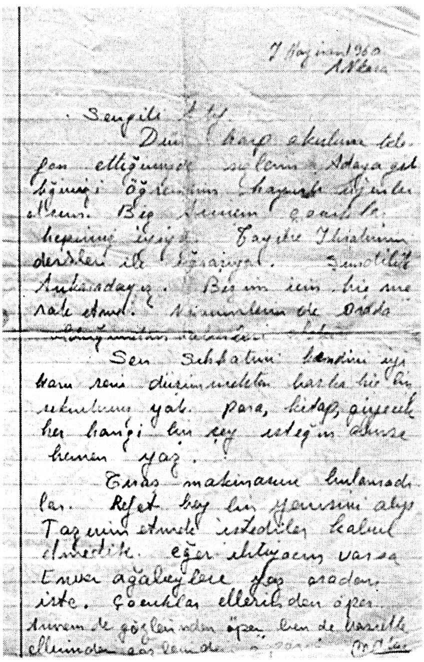

7 Haziran 1960
Ankara

Sevgili [illegible]
Dün [illegible] okuluna telefon ettiğimizde söylediler Adaya gittiğini öğrendim [illegible]. Biz [illegible] çocuklar hepimiz iyiyiz. Tayfe İbrahimin dersleri ile uğraşıyor. Şimdilik Ankaradayız. Bizim için hiç merak etme. [illegible]
Sen sıhhatini kendini iyi bak, seni düşünmekten başka hiç bir [illegible] yok. para, kitap, giyecek her hangi bir şey isteğin olursa hemen yaz.
Tıraş makinasını bulamadılar. Refet bey bir yenisini alıp [illegible] etmek istediler kabul etmedik. eğer ihtiyacın varsa Enver ağabeylere yaz oradan iste. Çocuklar ellerinden öper. Annem de gözlerinden öper. ben de hasretle ellerinden gözlerinden [illegible]

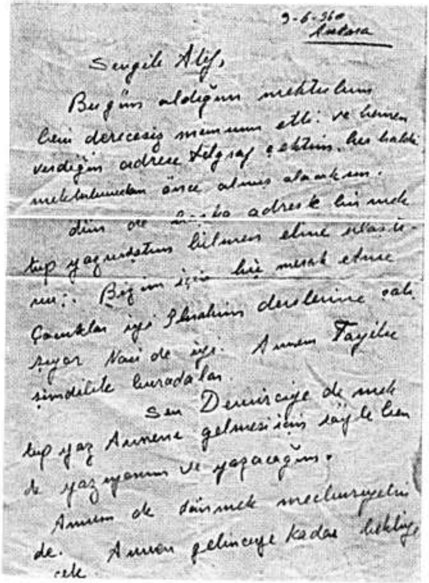

9-6-960
Ankara

Sevgili Altf,

Bugün aldığım mektubun
beni derecesiz memnun etti. ve hemen
verdiğin adrese telgraf çektim. her halde
mektubumdan önce almış olacaksın.
dün de [illegible] adrese bir mek-
tup yazmıştım bilmem eline ulaştı
mı. Bizim için hiç merak etme
Çocuklar iyi İlhan'ın derslerine çalı-
şıyor Nazi de iyi. Annen Fayike
şimdilik buradalar.
Sen Demirci'ye de mek-
tup yaz Annene gelmesi için sağlık [illegible]
de yazıyorum ve yazacağım.
Annen de dönmek mecburiyetin-
de. Annen gelinceye kadar bekliye-
cek

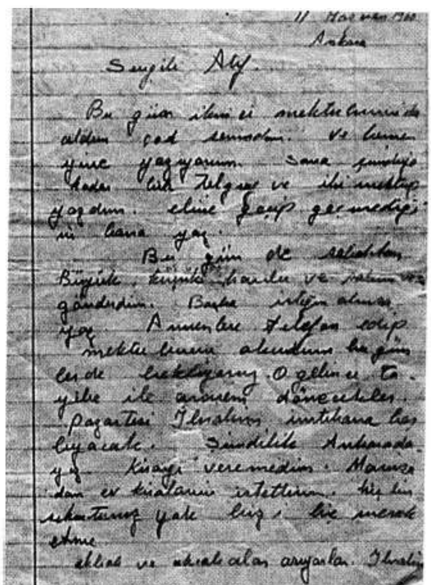

11 Haziran 1960
Ankara

Sevgili Altf.

Bu gün ikinci mektubunu da
aldım çok sevindim. ve hemen
yine yazıyorum. Sana şimdiye
kadar bir telgraf ve iki mektup
yazdım. eline geçip geçmediği-
ni bana yaz.
Bu gün de [illegible]
Büyük, küçük [illegible] ve [illegible]
gönderdim. Başka istediğin olursa
yaz. Annenler telefon edip
mektubunu aldım bu gün-
lerde bekliyoruz. O gelince Fa-
yike ile annem dönecekler.
Pazartesi İlhan'ın imtihana baş-
layacak. Şimdilik Ankarada
yız. Kirayı veremedim. Mamuşa-
dan ev kiralarını istettim. hiç bir
sıkıntımız yok biz, hiç merak
etme
[illegible] ve akrabalar arıyorlar. İlhan'ın

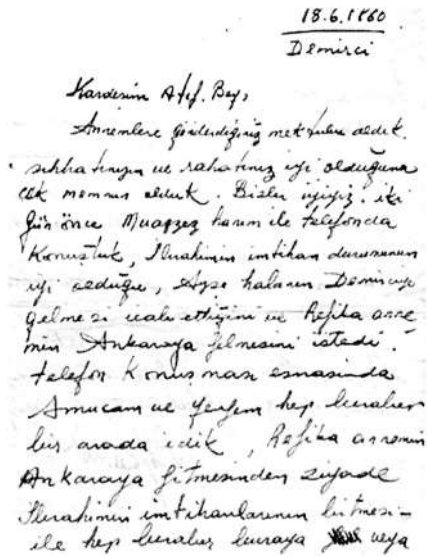

18.6.1960
Demirci

Kardeşim Atıf Bey,

Annemlere gönderdiğiniz mektubu aldık. Sıhhatinizin ve rahatınız iyi olduğuna çok memnun olduk. Bizler iyiyiz. İki gün önce Muazzez hanım ile telefonda konuştuk, İlhamcığın imtihanı devamının iyi olduğunu, Ayşe halamın Demirciye gelmesi icab ettiğini ve Refika annemin Ankaraya gelmesini istedi. Telefon konuşması esnasında Amucam ve Yeğenim beş dakikalık bir arada idik, Refika annemin Ankaraya gitmesinden ziyade İlhamcığın imtihanlarının bitmesi ile beş dakika buraya [illegible] veya

Mektup Atıf'ın kız kardeşinin kocası Dr. Mehmet Erdoğan tarafından yazılmış, ancak 50 kelime aşıldığı için devamı kesilmiş.

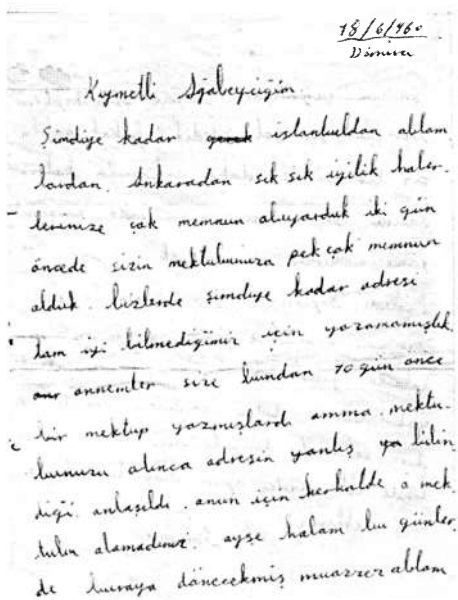

18/6/960
Demirci

Kıymetli Ağabeyciğim

Şimdiye kadar ~~gönd~~ işlerinizden ablam Samsundan, Ankaradan sık sık iyilik haberlerinizi çok memnun alıyorduk. Bu gün önce sizin mektubunuzu pek çok memnun aldık. Mektubda şimdiye kadar adresi tam iyi bilmediğimiz için yazamamışlar annemler size Samsundan 10 gün önce bir mektup yazmışlardı ama mektubunuzu alınca adresin yanlış yazıldığı anlaşıldı. Onun için henüz o mektubu alamadınız. Ayşe halam bu günler de buraya dönecekmiş muazzez ablam

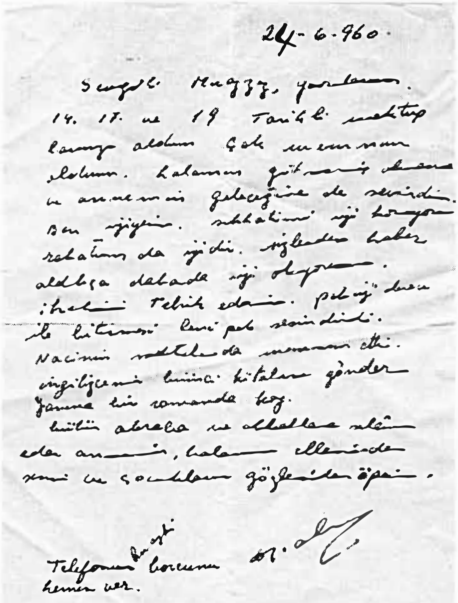

24-6-960.

Sevgili Muazzez yavrum.
14. 17. ve 19 Tarihli mektup
larınızı aldım. Çok memnun
oldum. halanın gitmemiş olması
ve annenin geleceğine de sevindim.
Ben iyiyim. sıhhatimi iyi koruyorum
rahatım da iyidir. sizlerden haber
aldıkça daha da iyi oluyorum.
İbrahimi tebrik ederim. pek iyi derece
ile bitirmesi beni pek sevindirdi.
Nacinin neticesi de memnun etti.
ingilizcenin birinci kitabını gönder
yanımda bir romanda yok.
bütün akraba ve ahbaplara selâm
eden annenin, halanın ellerinden
seni ve çocukları gözlerinden öperim.

[illegible]

Telefonun [illegible] borcunu
hemen ver.

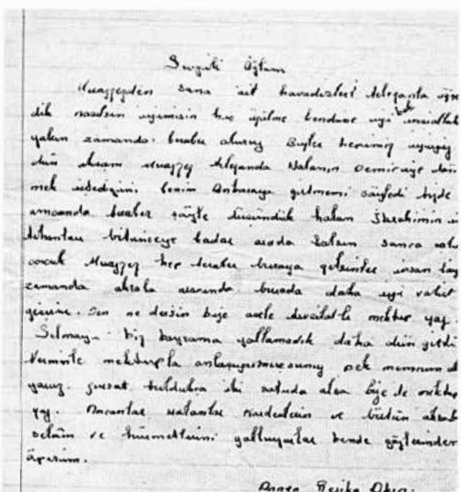

Sevgili Oğlum
Muazzezden sana ait havadisleri telefonla öğren
dik nasılsın oğlumun [illegible] [illegible] bundan iyi inşallah
yakın zamanda bunu alırız. Böyle konuşmuş [illegible]
dün akşam Muazzez telefonda Halanın Demirağ'a dön
mek istediğini, benim Ankaraya gelmemi söyledi. böyle
zamanda kalır gibi düşündük halan İbrahimin i
mtihanları bitinceye kadar orada kalsın sonra [illegible]
çocuk Muazzez her halde dünyaya gelirse insan [illegible]
zamanda akraba arasında burada daha iyi rahat
eder. Sen ne dersin bize acele havadisle mektup yaz.
Selmaya biz bayramına yollamadık daha dün gitti
Nerminle mektupla anlaşamıyoruz çok memnun ol
sunuz. fırsat buldukça iki satırda olsa bize de mektup
yaz. Annenler, halanlar kardeşlerin ve bütün akraba
selâm ve hürmetlerini yolluyorlar bende gözlerinden
öperim.

Annen Rezika Akın.

Sevgili Muazzez, karım, yavrukum.

Geçen gün telgrafınızı aldım ve cevap verdim. [illegible] için merak etmeyin rahatım ola iyidir [illegible] bir şey yoktur. Telgraf yerine sık sık mektup yazsanız daha iyi olur. Telgraf ile mektup aynı zamanda gelip gidiyor.

Şimdi senden ricam:

1- Yatak odasındaki tuvaletin alt gözünde banka cüzdanları var. İş Bankası Meşrutiyet ajansı, Demirci [illegible] ajansı, Ziraat bankası Ankara şubesi ve Raybanka ait kâğıt da olsa hesap [illegible] cüzdan no.ları ile son miktarını acele bildir.

2- Öğrenin karşısındaki yapı kredi bankasına kadar gidiver [illegible] yapı kredi bankasında 200 liram vardı onu son zamanda oraya nakletmiştim onunda no.su ile son miktarını öğren ve bana yaz.

3. Senin evin tapusu yine tuvaletin gözünde olacak onunda tarih ve ada parsel no.larını bana yaz.

Hiç merak etmeyin.

[illegible] annemin, [illegible] ellerinden, senin ve çocukların gözlerinden öperim.

[illegible]

17 Hazn 1910

Karşıyaka

Canım Kocam.

Bugün mektubunu bekliyorum, dün alamadım. Bugün mektubun yok. Gülten [illegible] İki gündür annem yok. [illegible] dün sabah Şükranlara gittik. [illegible] Safiye'den mektup aldım, iyilermiş. [illegible] Havalar arada yağmurlu [illegible] rağmen çok güzel gidiyor, [illegible] Cemil [illegible] Kalorifer var mı [illegible] Siz ne yapıyorsunuz. [illegible] yoksa soba mı var? [illegible] Çocuklar iyi [illegible] Necil [illegible] daha [illegible] çalışıyor. [illegible] ödevlerini yapmağa pek yanaşmıyor. [illegible] yazmasını [illegible] Bugünlerde çok güzel [illegible] mektup aldın mı?.. [illegible] görmeğe başladım [illegible] Allah inşallah [illegible] iyisindir [illegible] günleri [illegible] gösterecek ve bu günleri [illegible] hasret ve sevgiler. Çocuklar ve ben ellerinden öperiz. Gülten de selamlarını yolladı.

[illegible]

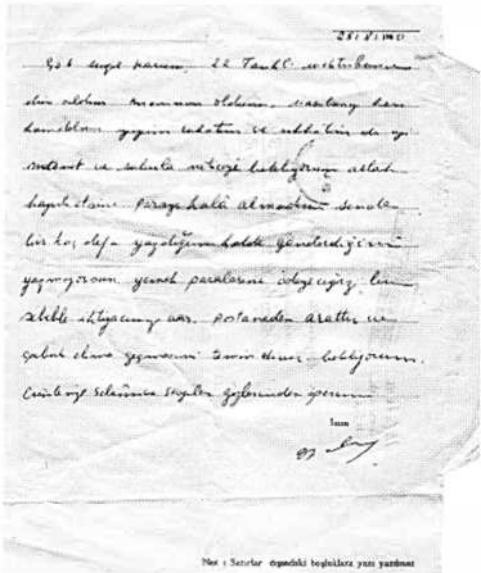

Not : Satırlar arasındaki boşluklara yazı yazılmaz

Askerlerin verdiği matbu kâğıt, 50 kelimelik.

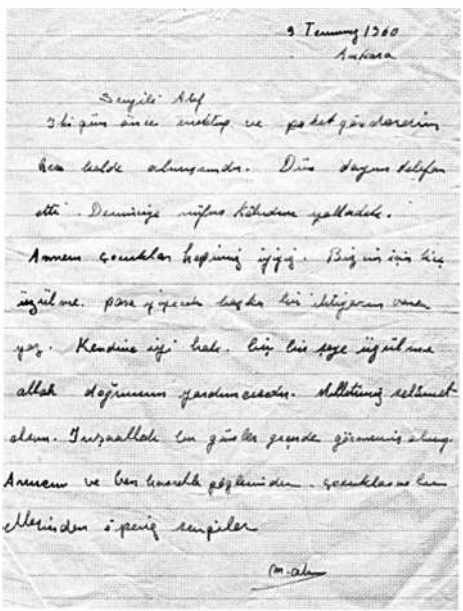

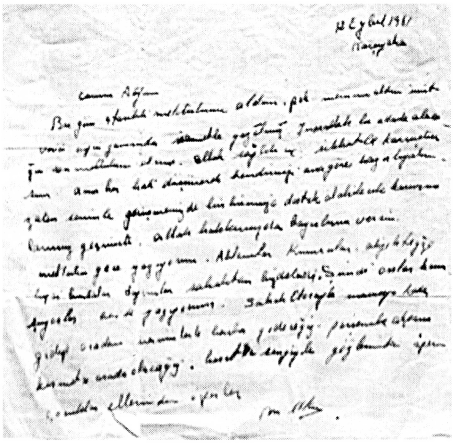

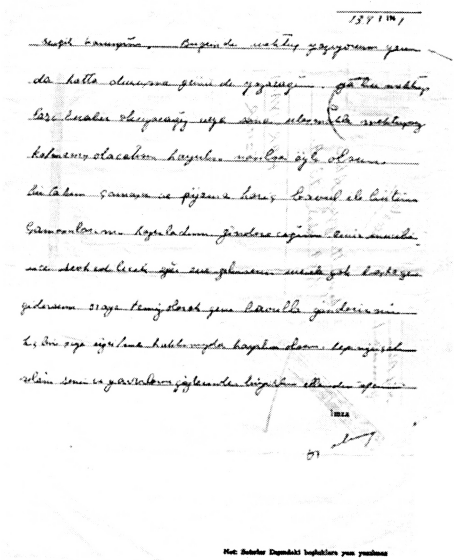

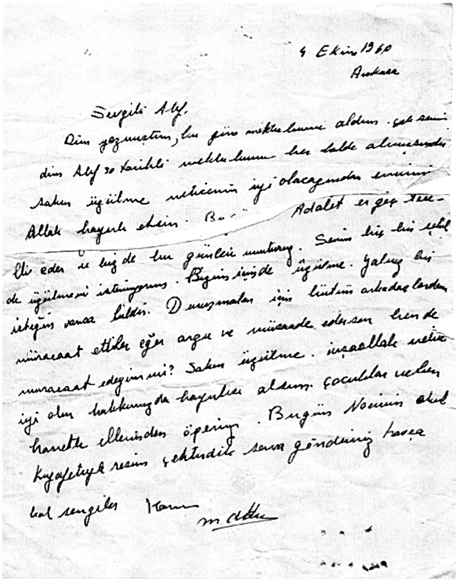

4 Ekim 1960
Ankara

Sevgili Alp,
Dün yazmıştım, bu gün mektubunu aldım. Çok sevindim. Alp 30 tarihli mektubumu her halde almışsındır. Sakın üzülme neticenin iyi olacağından eminim. Allah hayırlı etsin. Bu[illegible] Adalet er geç tecelli eder ve biz de bu günleri unuturuz. Senin hiç bir şekilde üzülmeni istemiyorum. Bugün için de üzülme. Yalnız bir isteğim sana bildir[illegible]. Duruşmalar için bütün arkadaşlardan müracaat ettiler eğer arzu ve müsaade edersen ben de müracaat edeyim mi? Sakın üzülme. İnşallah netice iyi olur hakkınızda hayırlısı olsun. Çocuklar [illegible] hürmetle ellerinden öperiz. Bugün Noni'nin okul kıyafetiyle resim çektirdik sana göndeririz. Hoşça kal sevgili Kocam

M. Akın

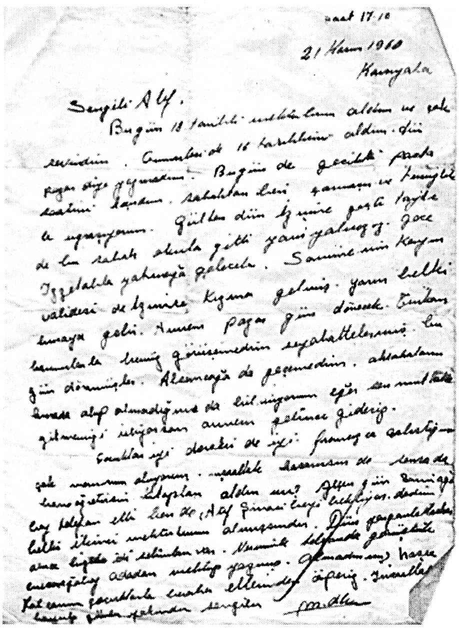

saat 17.10

21 Kasım 1960
Karşıyaka

Sevgili Alp,
Bugün 18 tarihli mektubunu aldım ve çok sevindim. Annemler de 16 tarihlini aldı. Dün [illegible]. Bugün de [illegible] pazar diye yazmadım. [illegible] saatini kaydım. Sabahtan beri çamaşır ve [illegible] ile uğraşıyorum. Gülten dün İzmir'e [illegible] Gece de bu sabah okula gitti yani yalnız [illegible]. Samime'nin Kayın valdesi de İzmir'e kızına gelmiş. Yarın belki [illegible] gelir. Annem pazar günü dönecek. [illegible] görüşmedim [illegible]. Almanya'ya da geçmedim. [illegible] gün dönmüşler. [illegible] almadığını da bilmiyorum. Eğer [illegible] gitmeniz istiyorsan annem gelince gideriz. [illegible] Fransızca çalışıyorum. Çocuklar iyi dersleri de iyi. [illegible] [illegible] [illegible] kitapları aldın mı? Geçen gün [illegible] [illegible] Alp [illegible] [illegible] mektubunu almışsındır. Dün [illegible] [illegible] mektup yazmış. [illegible] hasta [illegible] ellerinden öperiz. İnşallah [illegible] çocuklarla [illegible] sevgiler

M. Akın

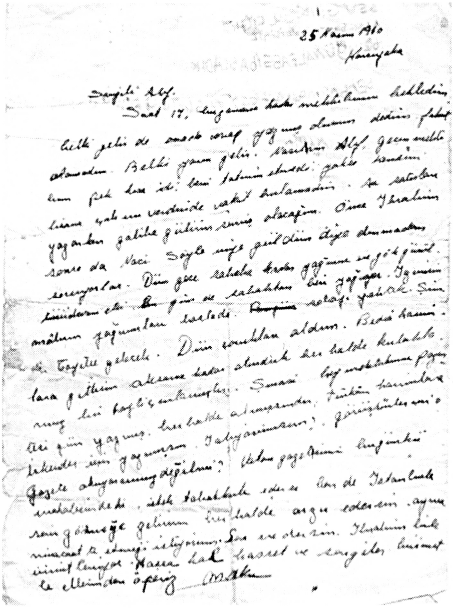

25 Kasım 1960

Sevgili Alp,

[illegible]

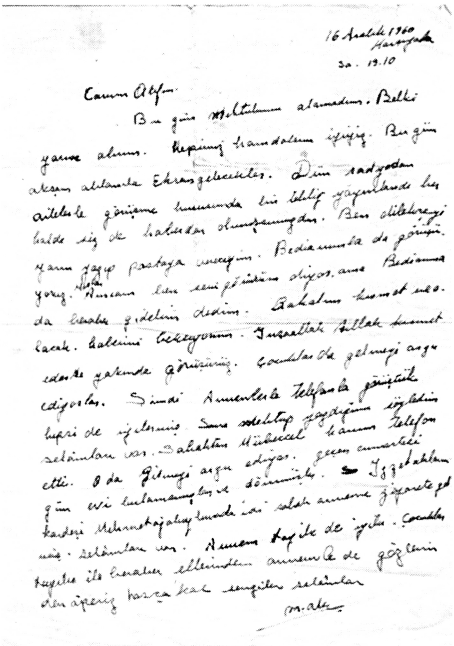

16 Aralık 1960

Canım Alp'im

Bu gün mektubunu alamadım. Belki yarın alırım. [illegible]

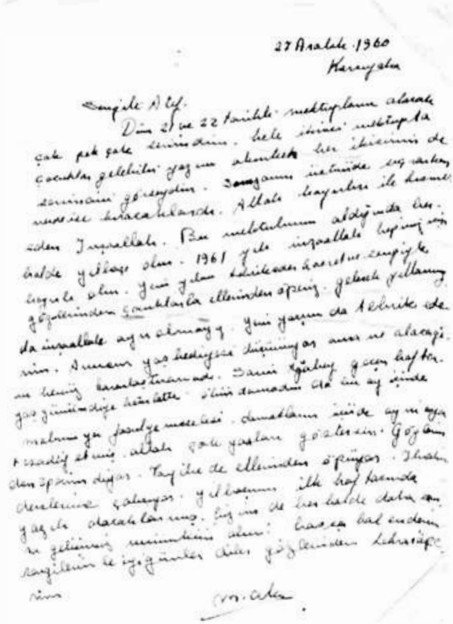

27 Aralık 1960
Karşıyaka

Sevgili Atıf,

Dün 21 ve 22 tarihli mektuplarını alarak çok çok çok sevindim. hele ikinci mektupla çocuklar geldikleri yazını okuyunca [illegible] ikinizin de [illegible] görüyordum. [illegible] Allah hayırlısı ile [illegible] İnşallah. Bu mektubumu aldığında [illegible] inşallah [illegible] halde yıllarca olun. 1961 yılı inşallah [illegible] olun. Yeni yılın [illegible] gözlerinden çocuklarla ellerinden öperiz. gelecek yılların da inşallah ayrı olmayız. Yeni yaşını da [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gözlerinden [illegible]

M. Akın

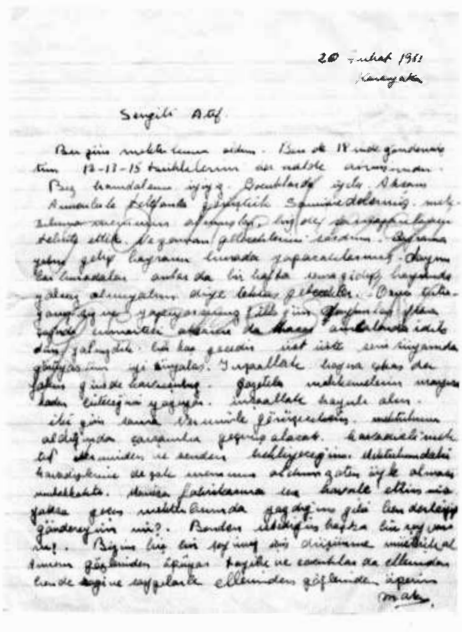

20 Şubat 1961
Karşıyaka

Sevgili Atıf.

Bugün mektubunu aldım. Bu da 18 inde gönderdiğin. 12-13-15 tarihlilerini [illegible] Biz [illegible] iyiyiz. Çocuklar iyiler. [illegible] İnşallah [illegible] [illegible] gözlerinden öperiz [illegible] ellerinden gözlerinden öperim.

M. Akın

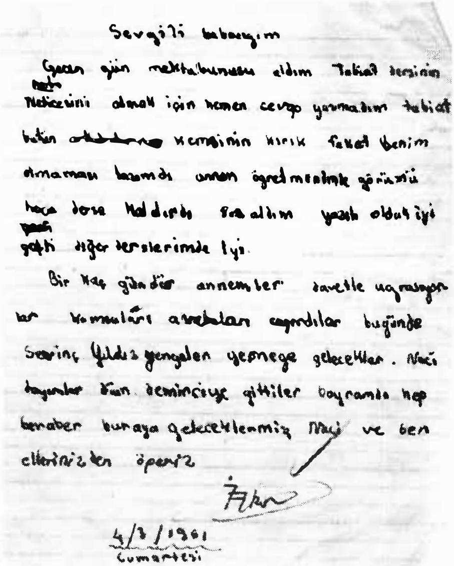

Sevgili babacığım

Geçen gün mektubunuzu aldım. Tabiat dersinin neticesini almak için hemen cevap yazmadım. tabiat bütün [illegible] kursunun kırık fakat benim almamam lazımdı onun öğretmenlik görümü hoca dosa kaldırdı [illegible] aldım yazılı oldukça iyi geçti diğer derslerimde iyi.

Bir kaç gündür annemler davetle uğraşıyorlar komşuları akrabaları çağırdılar bugünde Sevinç Yıldız yengeleri yemeğe gelecekler. Naci dayımlar Van demirciye gittiler bayramda hep beraber buraya gelecekler miş Naci ve ben ellerinizden öperiz

İlker

4/3/1961
Cumartesi

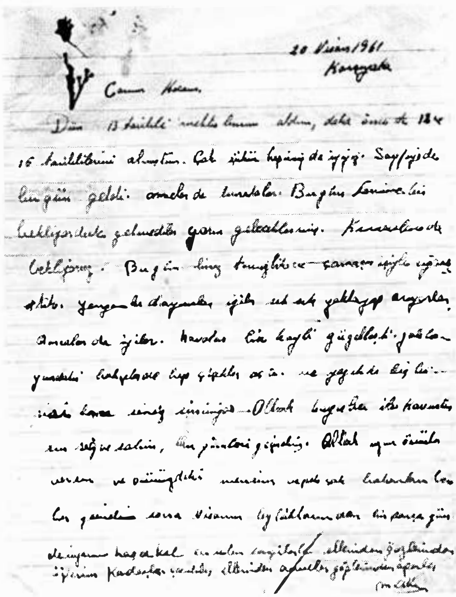

20 Nisan 1961
Karşıyaka

Canım Kocam,

Dün 13 tarihli mektubunu aldım, daha önce de 14 ve 15 tarihlilerini almıştım. Çok [illegible] de iyiydi. [illegible] bir gün geldi. [illegible] Bugün [illegible] [illegible] gelecekler miş. [illegible] bekliyoruz. Bugün [illegible] [illegible] Yengemde [illegible] [illegible] Amcalarda iyiler. Havalar [illegible] [illegible] [illegible] ve [illegible] sinir [illegible] Allah [illegible] [illegible] Allah [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

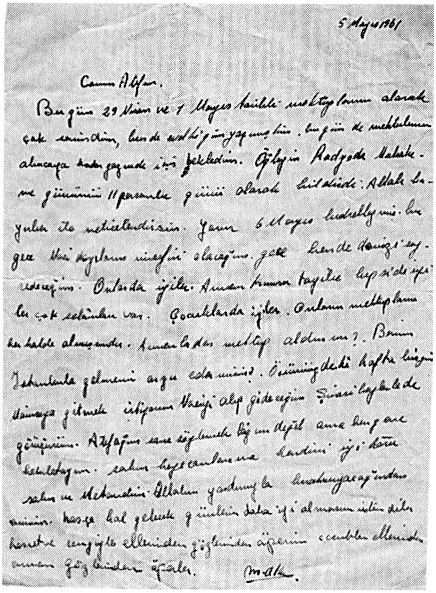

5 Mayıs 1961

Canım Atıf'ım.

Bugün 29 Nisan ve 1 Mayıs tarihli mektuplarını alarak çok sevindim,

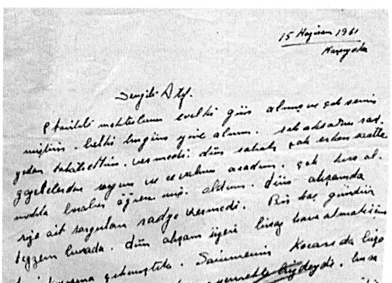

15 Haziran 1961

Sevgili Atıf

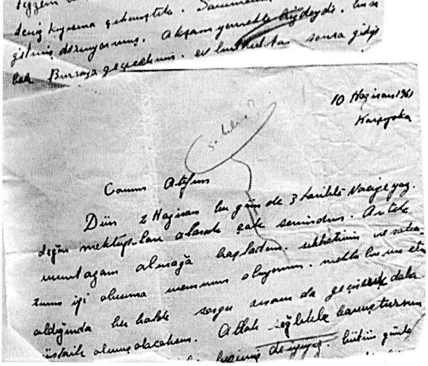

10 Haziran 1961

Canım Atıf'ım

50 kelimeyi aştığı için yarısı kesilmiş mektuplar.

Kayseri Cezaevi Mektupları

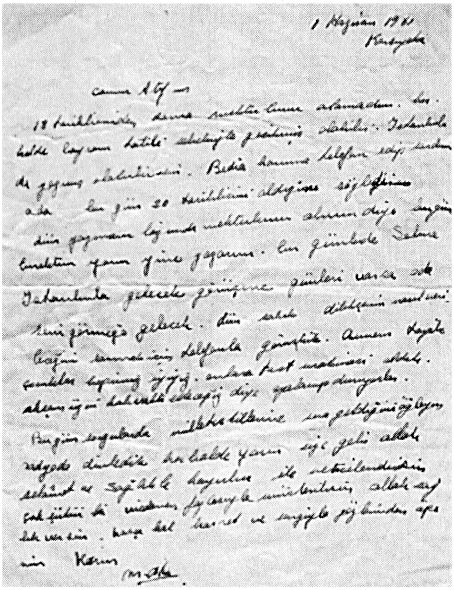

1 Haziran 1961
Karşıyaka

Canım [illegible]

18 tarihlimizden [illegible] mektubunu [illegible]. [illegible] İstanbul'da [illegible] [illegible] telefon [illegible] [illegible]. Bedia [illegible] telefon [illegible] [illegible] 30 tarihlisini aldığını söyledi [illegible] dün [illegible] mektuplarımı [illegible] [illegible] yine yazarım. [illegible] günleri [illegible] İstanbul'a gelecek [illegible] seni görmeye gelecek. Dün [illegible] telefonla görüştük. [illegible] [illegible] Bugün [illegible] [illegible] [illegible] Allah [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

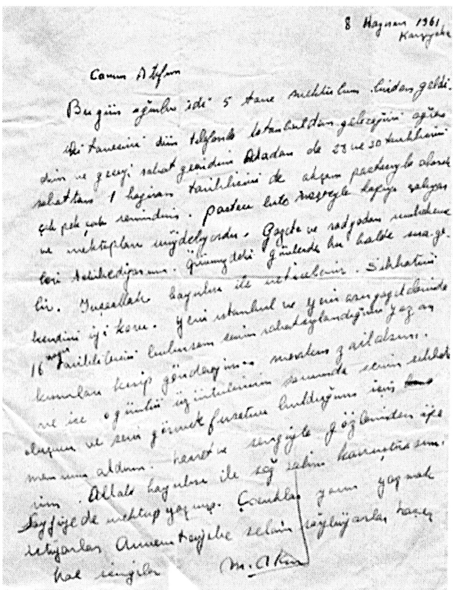

8 Haziran 1961,
Karşıyaka

Canım [illegible]

Bugün [illegible] 5 tane mektubun birden geldi. [illegible] İstanbul'dan geleceğini [illegible] dün telefonla [illegible] 28 ve 30 tarihlilerini [illegible] 1 Haziran tarihlisini de [illegible] [illegible] ve mektupları müjdeliyordu. Gazete ve radyodan [illegible] [illegible]. Sıhhatini [illegible]. İnşallah [illegible] ile [illegible] kendini iyi koru. Yeni İstanbul ve Yeni [illegible] 16 tarihlilerini [illegible] [illegible] [illegible] Allah [illegible] ile [illegible] Çocuklar [illegible] mektup [illegible] Annem [illegible] [illegible]

[illegible]

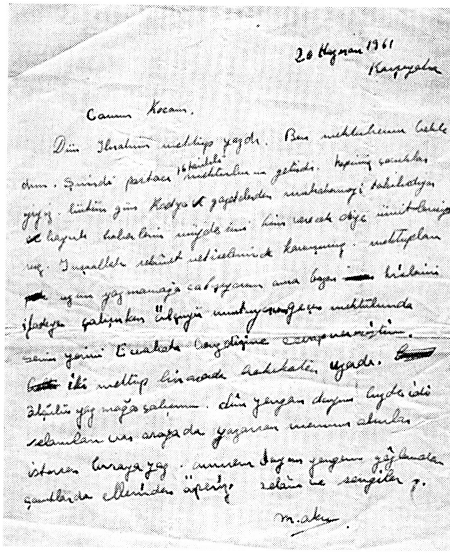

20 Haziran 1961
Karşıyaka

Canım Kocam,

Dün İbrahim mektup yazdı. Ben mektubunu bekle-
dim. Şimdi postacı 16 tarihli mektubunu getirdi. hepimiz [illegible]
iyiyiz. bütün gün Radyo ve gazetelerden muhakemeyi takibediyor-
uz. [illegible] haberlerini müjdelerim. bir an evvel size [illegible]
iz. İnşallah yakında [illegible] kavuşuruz. mektupları
uzun yazmamaya çalışıyorum ama beyan hislerimi
ifadeye çalışırken ölçüyü muhafaza geçen mektubunda
senin yerini [illegible] bıraktığına [illegible].
iki mektup birarada hakikaten [illegible].
ölçülü yazmağa çalışırım. dün yengen duydu. beyde idi
selamları var aralarda yazarım nasıl olurlar
isterse buraya yaz. annemin [illegible] yengemin gözlerinden
çocuklarda ellerinden öperiz. selam ve sevgiler [illegible]

M. Akın.

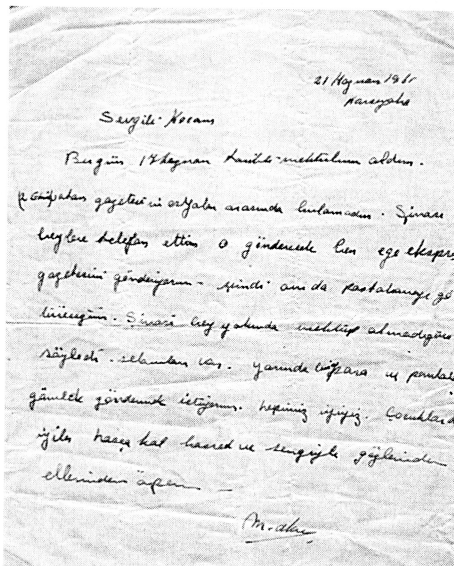

21 Haziran 1961
Karşıyaka

Sevgili Kocam

Bugün 17 haziran tarihli mektubunu aldım.
[illegible] gazetesini ortalar arasında bulamadım. Şinasi
beylere telefon ettim o gönderecek ben ege ekspres
gazetesini gönderiyorum. şimdi onu da postalamaya gö-
türüyorum. Şinasi bey yakında mektup alınmadığını
söyledi. selamları var. Yanında [illegible] ve [illegible]
gömlek göndermek istiyorum. hepimiz iyiyiz. Çocuklarda
iyiler hasret [illegible] hasret ve sevgiyle gözlerinden
ellerinden öperim

M. Akın

12 [illegible] 1961
[illegible]

Canım Atıf,

Bu gün 14 tarihli mektubunu aldım ve çok sevindim. [illegible] mektubun bir [illegible] ve [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Bir de [illegible] daha çok ümit verdi. Biraz önce [illegible] geldi [illegible] gelmişler [illegible] ziyaret ettiler. [illegible] doktor gelip [illegible] ler daha [illegible] ay sonunda [illegible] gidecekler [illegible] allah için [illegible] alıp gideceğim cumartesi [illegible] [illegible] buraya yazarsın. [illegible] [illegible] günlerde İstanbul'a [illegible]. Bende bu gün [illegible] ailelerle ikinci defa görüşme [illegible] İstanbul'da [illegible] görüşmek için [illegible] değilmiş. İnşallah [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gibi. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Doğum [illegible] kadar [illegible] [illegible] ellerinden öperler. Bende hasretle gözlerinden öperim

M. Atıf

26 Agustos 1961
uçak Saat 13-10

Canım Atıf'ım;

Şimdi şu satırları uçakta karalıyorum adayı uzaktan görüyor ve sanki dualarımı daha çok geçeceğini düşünmekle bir daha yakınlığımızın [illegible] alınsın için allahtan diliyorum. denizde bir de güzel bir [illegible] vapur gittikçe küçülüyor ve ben hayaliyle [illegible] bir ümitle tekrar gelmek üzere dönüyorum. uçak tam İzmire varınca alandan veririm ve belki daha çabuk alırsın sende İzmire yazarsın. ada artık görünmez oldu. Neredeyse deniz bitiyor ama hayalinde hep geçirdiğimiz 1 saat hasçakal hasretle gözlerinden öperim

M. Atıf

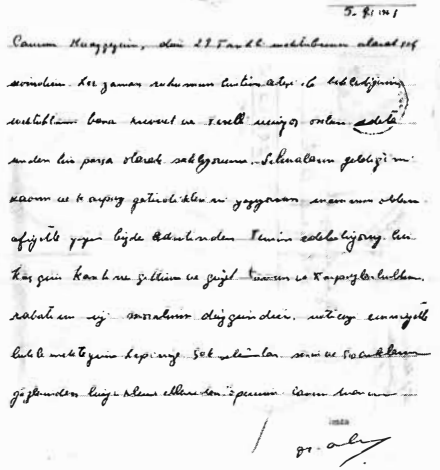

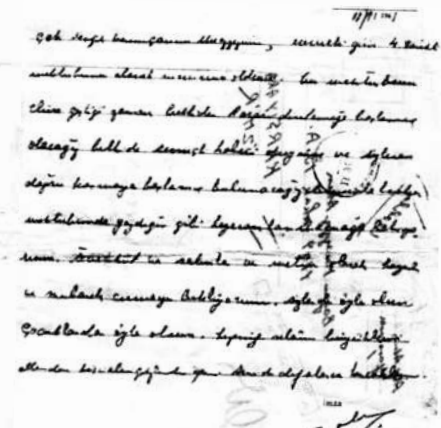

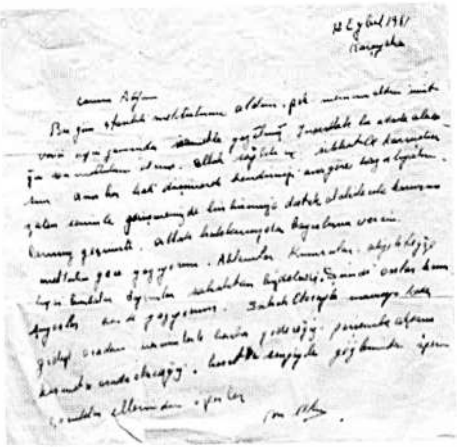

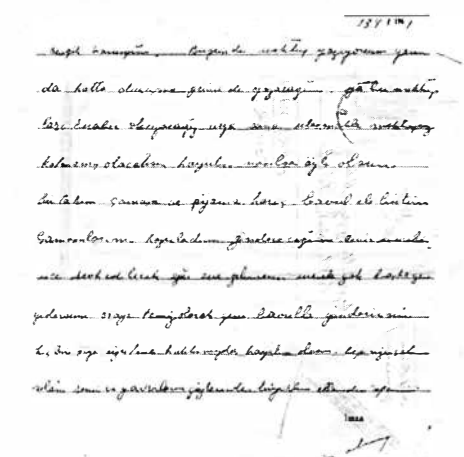

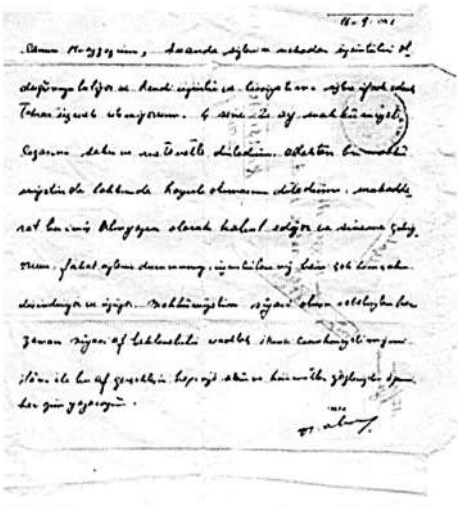

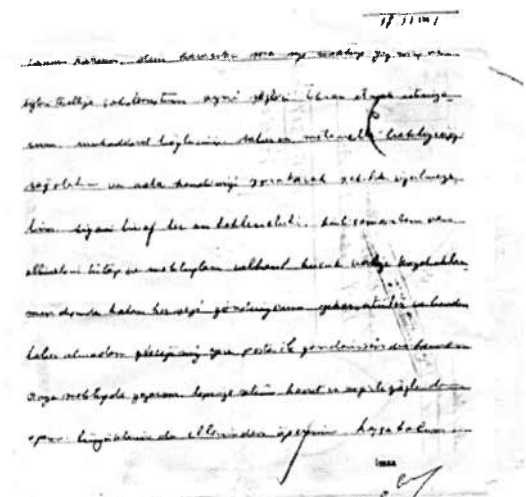

Saygılı babacığım nasılsın iyimisin biz iyiz

Kor göndereni ze mektup yazamıyorum [redacted] şimdi yazıyorum

Artık günü güğüne yazacağım Artık tıl yokbisiyor

Benderlerimi iyi çalışıyorum Mektubu açıpokur kendir koku

gelecek bukoku kalemin kabuğundan gelecek

Abimleberaberader hürmetle ellerinizden öperiz

Sevgili Babacığım

dün mektubunuzu aldık sevindik dün Annem ve Babaannemi alarak sinemaya götürdüm. Karışi Ömerin Ablak Filmi Vardı. Biz iyiyiz sizinde iyilik haberlerinizi mektuplarınızdan ve geçen gün [redacted] halamdan aldık.

Ben derslerime çok çalışıyorum tabiat dersinde sözlüye kalktım 8 aldım şimdide yazılının neticesini bekliyorum diğer derslerimde gayet iyi.

[redacted] [redacted] ben ve Kaci hürmetle ellerinizden öperiz

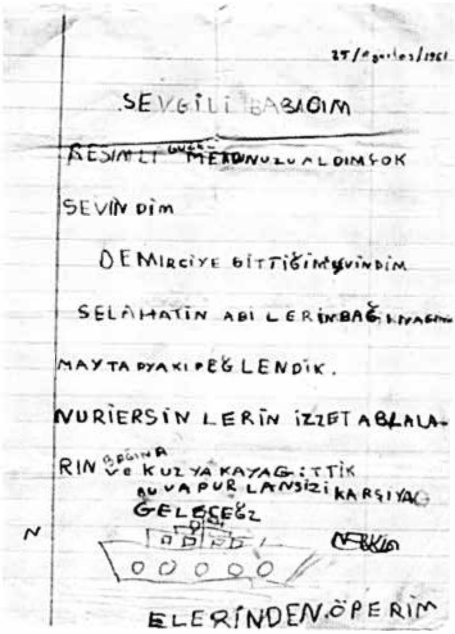

25/Ağustos/1961

SEVGİLİ BABACIĞIM

RESİMLİ güzel MEKTUBUNUZU ALDIM ÇOK

SEVİNDİM

DEMİRCİYE GİTTİĞİNE SEVİNDİM

SELAHATİN ABİLERİN BAĞ KIYAĞINDA

MAYTAPYAKIP EĞLENDİK.

NURİ ERSİN LERİN İZZET ABLALA-

RIN BAĞINA VE KUZYA KAYAGİTTİK

BU VAPURLA NSİZİ KARŞIYA

GELECEĞZ

N

Akın

ELERİNDEN. ÖPERİM

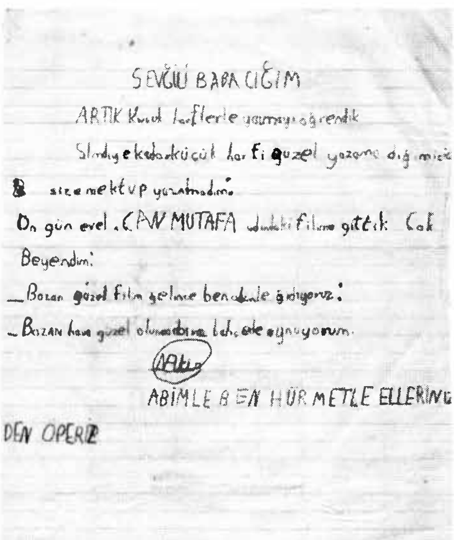

SEVĞİLİ BABACIĞIM

ARTIK Kucuk harflerle yazmayı öğrendik

Simdiye kadar küçük harfi güzel yazamadığımız için

sizemektup yazamadım.

On gün evel. CAN MUTAFA adındaki filme gittik. Cok

Beyendim.

— Bazan güzel film gelince benlede gidiyoruz.

— Bazan hava güzel olmadığına lakırdı oynuyorum.

Akın

ABİMLE BEN HÜRMETLE ELLERİNİ-

DEN OPERİZ

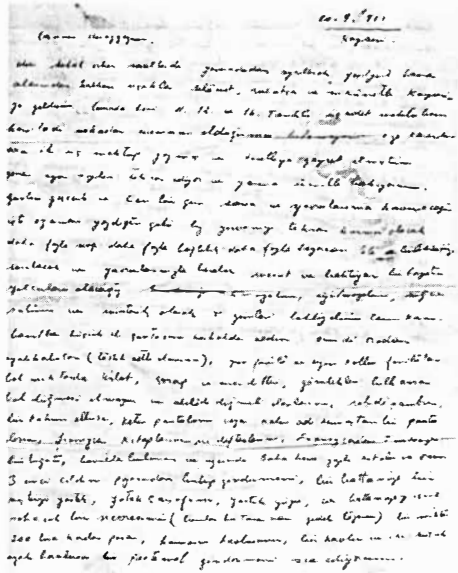

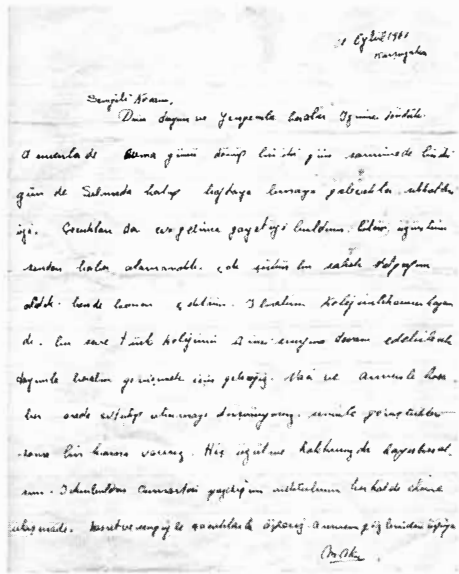

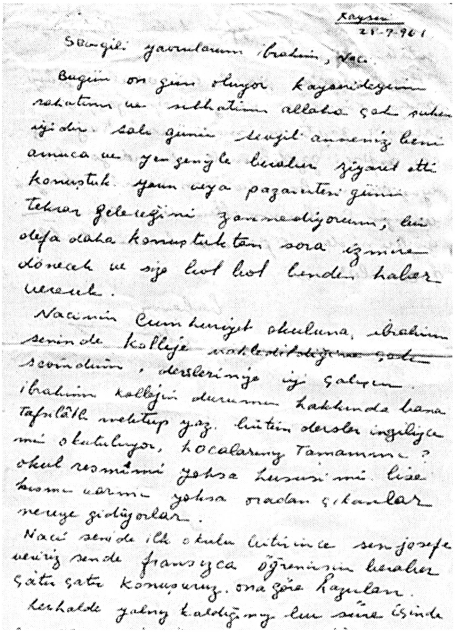

Kayseri
21-7-961

Sevgili yavrularım İbrahim, Naci.

Bugün on gün oluyor Kayseri'deyim rahatım ve sıhhatim allaha çok şükür iyidir. Salı günü sevgili anneniz beni amca ve yengenizle beraber ziyaret etti konuştuk. yarın veya pazartesi günü tekrar geleceğini zannediyorum, bir defa daha konuştuktan sonra İzmire dönecek ve size bol bol benden haber verecek.

Nacinin Cumhuriyet okuluna, İbrahim senin de kolleje naklediliğine çok sevindim, derslerinize iyi çalışın. İbrahim kollejin durumu hakkında bana tafsilâtlı mektup yaz. bütün dersler ingilizce mi okutuluyor, hocaların tamamı? okul resmî mi yoksa hususi mi. lise kısmı var mı yoksa oradan çıkanlar nereye gidiyorlar.

Naci sen de ilk okulu bitirince sen Josefe veririz sen de fransızca öğrenirsin beraber çatır çatır konuşuruz. ona göre hazırlan.

herhalde yalnız kaldığınız bu süre içinde

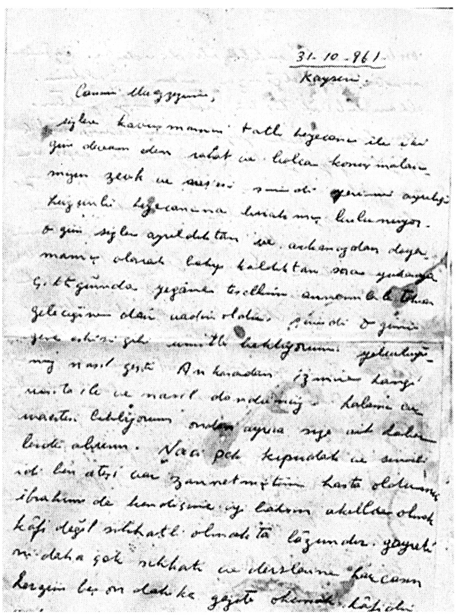

31-10-961
Kayseri.

Canım Muazzezim,

Sizlere kavuşmamın tatlı heyecanı ile iki gün devam eden sohbet ve hoşça konuşmalarınızın zevk ve neş'esi şimdi yerini ayrılığın hüzünlü heyecanına bırakmış bulunuyor. O gün sizlerden ayrıldıktan ve arkanızdan doyamamış olarak bakıp kaldıktan sonra yatağa girdiğimde yegâne tesellim annemle tekrar geleceğiniz olan vaadi oldu. Şimdi o günü yine eskisi gibi ümitle bekliyorum. Yolculuğunuz nasıl geçti Ankaradan İzmire hangi vasıta ile ve nasıl döndüğünüzü kaleminizden [illegible] bekliyorum. ondan ayrıca size ait haberleri aldım. Naci çok [illegible] ve sevimli bir [illegible] zannetmiştim hasta olduğunu[illegible] İbrahim de kendisine iyi baksın akıllı olmak kâfi değil sıhhatli olmak da lâzımdır. yavrum daha çok sıhhat ve derslerine harcasın hergün beş on dakika [illegible] olmak kâfidir

14-11-1961
Salı

Sevgili Babacığım

Mektubunuzu aldım çok sevindim
Abimde yazacak çok dersi varmış
Nasılsınız biz iyiyiz şimdi okuldan
geleli 2 saat oluyor 1 saat Hadra
aldım hocamın ismi hikmet
Soyadıda korkut pazar günü
birdaha mektup yazacağım

[illegible]

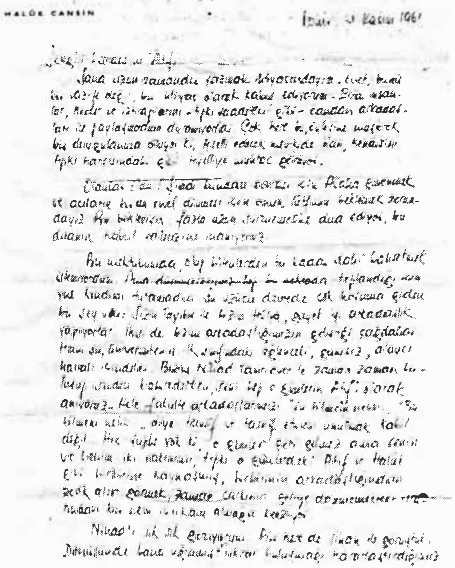

HALÛK CANSIN

İzmir, 21 Kasım 1961

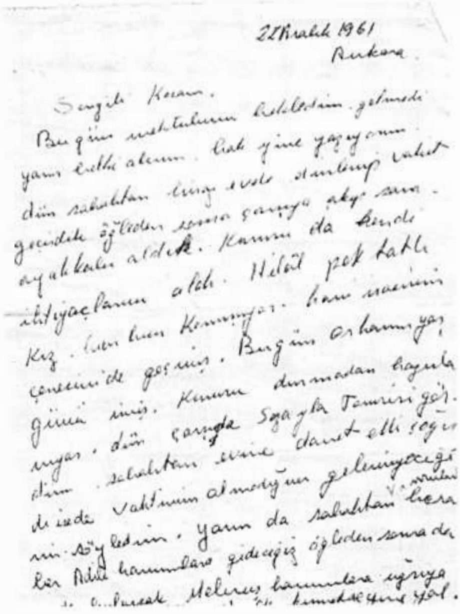

22 Aralık 1961
Ankara

Sevgili Kızım.

26-12-961.

Sevgili oğlum İbrahim ve Naci;

Naci senin gönderdiğin mektubu aldım çok sevindim. El yazını çok güzel yazıyorsun. İbrahim'in dersleri ağır olduğu için ona mektup yazmıyorum diye darılmıyorum. O da vakit bulamıyor. [illegible] günü de dün anneniz geldi. [illegible] konuştuk. Senin mektubunu da ona gösterdim. [illegible] memnun oldu.
Şimdi ona da mektup yazdım. [illegible] [illegible] halandan mektup aldım. [illegible] geleceğini yazıyor. Sakın bilhassa Naci'yi yaramazlık, [illegible] yapma, anneanneyi üzmeyin ona darılırım. İbrahim [illegible] fakat Naci [illegible] Anneniz [illegible] herhalde bundan sonra öyle yapmıyorsunuz. [illegible] annen haftaya da gelecek. Şimdilik [illegible] geleceğini kararlaştıramadık.
Anne anneyi ellerinden, sizleri gözlerinizden öperim. Akrabalara selamlar.

1 Ocak 962.
saat 17.30.

Sevgili karıcığım,

1961 yılının son saatlerinde senden ayrılırken duyduğum hüzün ve heyecanı mektubumda ifadeye artık muktedir değilim. Kendimi iki haftadan beri adeta alışmış olmaklığıma rağmen böyle bir hal ile karşılaşmam [illegible] iki günümü [illegible] olarak [illegible] pek güzel, pek hoş ve o nispette rahat konuşmalarımızdan [illegible] ve araya da bir yıl değişiminin girmesi [illegible] [illegible]. [illegible] 8 buçuk [illegible] [illegible] gazeteler [illegible] saat 18.30 da yattım. Bu bir hastalık yatışı değil, bir uykuda değil idi. Bir kendi kendime yalnız kalıp seni hayal etmek için bir fırsat ve nihayet iki günlük yorgunluk ve uykusuzluğumun [illegible]. Arkadaşlarım bir kısmı sinemaya gittiler. Ben 8.30 da tekrar koridora çıktığımda hâlâ ayrılık acısını duyuyor [illegible] gelmemiş.

12.1.962.

Sevgili oğlum Naci,

el yazısını öğrendiğin için sana el yazısı ile yazıyorum. mektupların pek hoşuma gidiyor. hep yaz. zarfı senin adresine gönderiyor ve fakat annenin kini de senin yanına koyuyorum onun mektubunu hemen verirsin. şubatta geleceksiniz. kendini üşütme, iyi yemek ye iyi oza- man daha iyi görürüm ağabeyine de böyle o da öyle yapsın. gelirken uslu olun.

ibrahime de sonra mektup yazarım. hoşça kal gözlerinden öperim.

ağabeyinin de gözlerinden öperim.

baban.

18.4.962.

Kayseri. S. 22

Sevgili karıcığım,

Bugün 16 Tarihli güzel mektubunu memnuniyetle aldım ve hemen cevap veriyorum. On mayısta tahliye edileceğinize dair haberleri çok sevindirdi [illegible] dört gözle bekliyorum. Tabii çocukların mektup vaziyetini anlamaman da lazım. İhtilal muvaffak olmuştur da bu manî teşkil etmez. ve yine ihtilal geldiğiniz [illegible] artık bizim kurtulmamıza dair haberler de bir [illegible] kazanmış olur. [illegible] bir şey kati değil yalnız belli olan bir af mutlaka yapılacağı ve son haberlere bu [illegible] bitirilmiş olacağı [illegible] bu şekilde resmi [illegible] beyanatlar gazetelerde çıkıyor eğer başlangıç 27 mayısta olursa biz yaza kadar [illegible] toptan dışarı çıkarsa son bahara kalmış olacağız [illegible] ümit halinde olmakla beraber birinci partinin 27 mayısta

5 - 6 - 962.
5. 23. 30.

Canım sevgilim,

Sana bu mektubu [illegible] gecenin [illegible] içinde yazıyorum. saat epeyce ilerlemiş ve havada biraz serinlemiş. [illegible] arkadaşlarım bir çoğu yatmış, bir kısmı da [illegible] bir masa etrafında [illegible] sohbet yapıyor. ben de biraz evvel onlardan [illegible] tek olarak bir masanın başına geçip seninle konuşmağa başladım. Bugün salı geçen hafta burada idiniz ve nasıl tatlı tatlı konuşmuştuk. [illegible] ile mektuplarımı yazmış ve bu günde yazacağımı vaad etmiştim işte yazıyorum. belki sen şimdi Bursada [illegible] [illegible] geçirdiğimi [illegible] için bol bol konuşuyorsun ve belki de burada geçirdiğin günleri anlatıyorsun.

Mektuplarım her halde seni İzmirde karşılayacaklar.

Biraz evvel gene [illegible] bir defa filmi seninle altı yıl evvel Manisada [illegible] sinemanın [illegible] beraber seyrettiğimiz bir filmi idi "Dönüşü olmayan nehir". Bana eski günleri

6 - 10 - 962.

Canım karım,

Sana dün mektup yazamadım. [illegible]
[illegible]

12.10.962.
S. 7

Sevgili Kemalçığım,

Sizi çok rahatsız ettim gözlerimi açar açmaz sana bu mektubu yazıyorum. Dün gece uyanıp da hep seni hatırladığım gibi. Hatırlıyor musun bana mektuplarımdan birinde Yağdığın gibi. Hatırlıyorsa bilirsin uyandığım zaman saat kaçı gösteriyordum? Tatlı uyanışımı yaşıyacağım hayali ile saat yediyi bekledim. Sonra 8 Taille mektubumu aldım okuya başladım mektuplarını bir endişe ve üzüntümü yaşadım. Dün gece mektubumda affını yalvarışla yolumu gözümü kırpmamı öğrenmek duygusunu mu anlamışsın? Bana da sormamıştın. Sayemde yine Tanrının adalet kanunundan bir kez de hakkın varmamı kaybettiğini bilmemekte idin. Bilmiyorsun değil mi? Bu da dün gece öğrendiğim bir şey. Bana da sormamıştın. Dün gece mektubumda yazdıklarımı okuyunca bana kızacağını biliyordum. Fakat bu kadar da olmaz ki. Bu kadar da kızılmaz ki. Bu kadar da küsülmez ki. Ben sana bir şey yapmadım ki. Sadece bir mektup yazdım. Bu kadar da kızılmaz ki. Bu kadar da küsülmez ki. Ben sana bir şey yapmadım ki. Sadece bir mektup yazdım.

17 6 kişi
saat 13.10.

Sevgilim

Bu sayfa bu gün gelecek ve yol kazanda döndük. Sen de Ankara'ya bekliyorum. Sen de rahatla kaygılarınla bekliyorum. Sen de kaygılarını atma. Bir kaç gün sonra dele gelecek. Sen istersen. Düşün

yazar sonra kaygılarını
gibi gözlerinden öpüyorum.

Muazzez,
Bütün sevgi kâğıt yazmış ve kaçakları kaçırtmak için dakikada altmış defa.
Hâlâ gözleri 3. otobüsü takip ediyor. Bir dönüş hâtırlı yer ayırttım sonuna kaçı kaçakları değil anlayacağı gibi. Ama ona göre kaçakların ve o kaçakların kaçakları yüzünü ve saatini Takip edeni bekliyordum ama kimsecikle de karşılaşmadım. Yine de telefonla arayıp sorayalım.
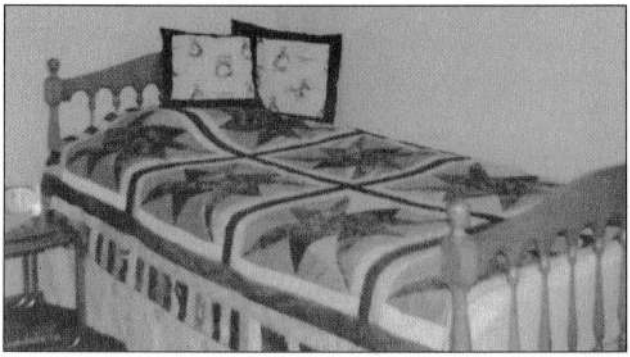
Kırkpareler (Patchwork)